

00. 00. 00. *00. 00. 00.*
Rok 1923.

SAMORZĄD MIEJSKI

ORGAN ZWIĄZKU MIAST POLSKICH

Poświęcony sprawom samorządu miast w Polsce.

Redakcja i Administracja, Warszawa Miodowa 7. — Tel. 107 - 11.

W. 815156/275.

Wydawca: Związek Miast Polskich.

Redaktor: Henryk Grotowski.

Treść tomu za rok 1923.

- 1) Dr. Rudolf Sikorski — O samorządowych ustawach ustrojowych.
- 2) Dr. Rudolf Sikorski — Główne zasady projektu ustawy o gminie miejskiej i ustawy o ordynacji miejskiej.
- 3) Ustawa o gminie miejskiej z d. ... 1923 r. (Projekt zatwierdzony przez Ministra Spr. Wewn. Kiernika).
- 4) Ustawa o gminie miejskiej z d. ... 1923 r. (Projekt w brzmieniu ustalonym przez Radę Ministrów).
- 5) Ustawa z d. ... 1923 r. Ordynacja wyborcza dla gmin miejskich. (Projekt zatwierdzony przez Min. Spraw Wewn. Kiernika).
- 6) Zmiany i poprawki wprowadzone do projektu ustawy: „Ordynacja wyborcza dla gmin miejskich,” przez uchwały Rady Ministrów.
- 7) Dr. J. Zawadzki — Ustawa o samorządzie miejskim.
- 8) Dr. J. Zawadzki — Uwagi nad projektem ustawy o gminie miejskiej oraz ustawy o ordynacji wyborczej dla gmin miejskich.
- 9) Dr. T. Przeorski — O zasady ordynacji wyborczej do Rad Miejskich.
- 10) Sprawozdanie z ogólnego zebrania delegatów Związku Miast Polskich w d. 8—9 września 1923 r.
- 11) Różne.

OD ADMINISTRACJI.

W pierwszych dniach marca wyjdzie zeszyt „Samorządu Miejskiego” za styczeń—luty. 1924, cena zeszytu = 3 złp.

Następne zeszyty ukazywać się będą w stałych miesięcznych terminach. Cena zeszytów wynosić będzie aż do odwołania 3 złp.

Rada Miejska

252. III

Dr. RUDOLF SIKORSKI.

Projekty ustaw samorządowych.

I

Departament samorządowy Ministerstwa spraw wewnętrznych złożył do rąk swego Ministra projekty ustaw: 1) o samorządzie wojewódzkim; 2) o samorządzie powiatowym; 3) o samorządzie gminy wiejskiej i — 4) o samorządzie gmin miejskich. Do każdego z powyższych projektów ustaw opracowany został projekt ustawy, obejmujący ordynację wyborczą, która może być wydana w formie osobnej ustawy lub jako druga część dotyczącej ustawy samorządowej.

Projekty ordynacji wyborczych obejmują, oprócz głównych zasad wyborczych, także i cały regulamin wyborczy, to jest przepisy o sposobie przeprowadzenia wyborów, a w osobnych rozdziałach przepisy o wyborze członków samorządowego organu zarządzającego i wykonawczego.

Departament samorządowy dla opracowania tych ustaw zmuszony był opanować wprost olbrzymie zagadnienie i nader rozległy materiał, którego rozmiar określa artykuł 3-ci konstytucji w ustępie trzecim — o następującem brzmieniu: „Rzeczpospolita, opierając swój ustrój na zasadzie szerokiego samorządu terytorjalnego, przekazuje przedstawicielstwu samorządu właściwy zakres ustawodawstwa, zwłaszcza z dziedziny administracji, kultury i gospodarstwa, który zostanie bliżej określony ustawami państwowemi”.

Rzeczpospolita Polska przeto, jako państwo szczerze demokratyczne, postanowiła oprzeć swój ustrój na zasadzie szerokiego samorządu terytorjalnego, czyli powołać do współpracy w zarządzie krajem całą jego ludność i wykonywać ten zarząd przy utrzymaniu stałego kontaktu z obywatelami państwa.

W.815/56/245.

Ta zasadnicza wytyczna konstytucji rozwija się dalej w artykule 66, który przewiduje w granicach, określonych ustawami udział obywateli, powołanych drogą wyborów, w wykonaniu zadań administracyjnych urzędów państwowych, – oraz w artykule 67 konstytucji, według którego czynności wykonawcze samorządu wojewódzkiego i powiatowego należą do organów, utworzonych na zasadzie zespolenia kolegów, obieranych przez ciała reprezentacyjne, z przedstawicielami państwowych władz administracyjnych i pod ich przewodnictwem.

Dalszym wyrazem zasad powyżej podanych jest przepis artykułu 70 konstytucji, w którym Państwo oddaje wykonanie swego prawa nadzoru nad działalnością samorządu wydziałom del. samorządu wyższego stopnia, a więc nie swoim organom rządowym lecz samorządowym, kolegialnym organom wykonawczym, działającym pod przewodnictwem organów rządowych. Wydziały samorządowe działają w tym wypadku w zleconym zakresie działania.

Przepisy powyżej przytoczone posiadają niezmiernie doniosłe znaczenie. W niewielu słowach przytoczono zasady wielkie, a niesłychanie proste i zarazem nadzwyczaj postępowe. Zasady te, na których muszą się oprzeć ustawy samorządowe nadają im cechy swoiste, określające najszlachetniejsze strony ducha narodowego, który przez zasady powyższe:

1) majestat Rzeczypospolitej opiera na całym narodzie, a nie na poszczególnych stanach uprzywilejowanych;

2) buduje przyszłość Państwa najtrwalej, gdyż ją opiera na współpracy całego obywatelstwa kraju;

3) wyraża w niczem niezachwiane zaufanie do współpracy swoich obywateli, uznając ich niezmierzone wartości ludzkie, zdrowie moralne, które nie dozwoli na spaczenie idei poniesienia wszelkich ofiar dla utrzymania samodzielności Ojczyzny i jej wolności, a wreszcie uznając ich zdolność do twórczej a postępowej w każdej dziedzinie pracy;

4) dąży na całej linii do utrwalenia praworządności i do zwalczania prywaty przez szeroko przewidzianą kontrolę działalności urzędów i organów państwowych ze strony obywateli, a zarazem popierają rozwój poglądów prawnopństwowych przez powierzenie organom rządowym kierownictwa wydziałów samorządowych, wojewódzkich i powiatowych. Zasady te same należało zastosować i przy budowie ustroju organów gminnych wiejskich i miejskich.

Suma myśli objętych zasadami Konstytucji, które określają rozmiar i treść samorządu, oraz granice jego uprawnień, pokrywa się z hasłami znanego reformatora i budowniczego życia samorządowego w Niemczech barona Steina, który cele, jakie ma osiągnąć nowy ustrój samorządu,

określa w znanym swym memorjale Nassauskim z r. 1807 w następujących słowach: „O wiele ważniejszem jest ożywienie ducha solidarności i zmysłu obywatelskiego, wykorzystanie drzemających i dotąd źle prowadzonych sił oraz rozrzuconych wiadomości—uzgodnienie ducha narodu, jego poglądów i potrzeb z zadaniami i celami władzy państwowej—a wreszcie ożywienie uczuć względem ojczyzny, samodzielności i czci narodowej. Formalistykę i mechanizm służbowy w kollegjach należy rozbić przez dobór ludzi, znawców praktycznego życia, a w jego miejsce wprowadzić żywotnego, twórczego i czynnego ducha, oraz bogactwo poglądów i uczuć, zaczerpniętych z niezmierzonych zasobów przyrody”.

Celem sprostania swym zadaniom, zbadał w ciągu kilkuletniej pracy departament samorządowy ustroje samorządu w innych państwach i szczególnie troskliwie śledził za rezultatami ich pracy i sprawnością działania, oraz badał stosunek samorządu do władzy rządowej. Obszerne prace przygotowawcze i zbieranie materiałów zarządził jeszcze na zlecenie poprzednich ministrów spraw wewnętrznych Downarowicza i Kamińskiego b. dyrektor departamentu, p. Józef Bek, sam doskonały znawca ustroju gminy wiejskiej, samorządu powiatowego i samorządu krajowego, ostatniego szczególnie w Małopolsce.

Po objęciu kierownictwa departamentu samorządowego przez obecnego dyrektora departamentu p. Władysława Weisbroda, praca około budowy projektów ustaw samorządowych weszła na systematyczne tory i przybrała na tempie, które zlecono przyspieszyć, a praca odtąd trwała bez przerwy. Szereg starszych urzędników departamentu zwolniono od zajęć bieżących i rzucono tylko do pracy nad ustawami samorządowymi. W ciągu niespełna jednego roku pracę powyższą ukończono. Poprzednie przygotowawcze prace zajęły około 1½ roku.

Zasługą obecnego dyrektora jest usilne gromadzenie najlepszych źródeł, z których można było poznać najnowsze projekty ustaw gminnych dla Prus, nowe ustawy gminne wydane dla Badenji, Wirtembergji, Bawarii, Saksonji, Turynji, nową ustawę dla miasta Berlina, a dalej konstytucje Niemiec, Prus, Czech, najnowsze ordynacje wyborcze dla różnych państw i gmin, a wreszcie oceny i rozbiory krytyczne powyższych ustaw ze strony uczonych (prof. dr. Stier-Somlo, prof. dr. Walter del Norden, dr. Hugo Preuss i in.), także oceny krytyczne ze strony praktyków (dr. Langner, ławnik z Frankfurtu n. M., dr. Finke, burmistrz z Grünberg na Śląsku Pr., Arno Hoppe, st. radca rządowy i in.).

Ponadto były sprowadzone dla departamentu najnowsze wydawnictwa i rozprawy w sprawach komunalnych, opinia naczelnej Rady państwowej o projektach gminnych ustaw pruskich w artykule Petersa, szereg facho-

wych czasopism i t. p.) Poprzednio już zebrano szczegółowe materiały o ziemstwach rosyjskich, o wyższym samorządzie pruskim i w Austrii.

Temi drogami postępowała praca w departamencie, równocześnie jednak pracowali nad ustawodawstwem samorządowym i inne poważne czynniki. Jeszcze w roku zeszłym prowadzone były obrady w sejmowej Komisji administracyjnej nad projektem ustawy dla gmin wiejskich, który, po odbyciu trzykrotnego czytania, już był przekazany do obrad w Sejmie a wycofany został dla uzgodnienia co do zasad z projektami innych ustaw samorządowych. Projekt powyższy był w pierwszej redakcji opracowany na zlecenie i pod kierownictwem ówczesnego ministra spraw wewnętrznych p. Wojciechowskiego, który także rozpoczął prace nad projektem miejskiej ordynacji wyborczej. Przez ministrów spraw wewnętrznych pp. Skulskiego i Downarowicza zgłaszane były projekty miejskich ordynacji wyborczych, później wycofane dla ich przerobienia. Projekty ustaw o samorządzie wojewódzkim opracowali: senator prof. dr. Buzek, Tymczasowy Wydział Samorządowy we Lwowie, rada wojewódzka warszawska i Sejm ustawodawczy, uchwalając zasady ustawy o samorządzie wojewódzkim z szczególnem uwzględnieniem 3 województw wschodniej Małopolski.

Projekty ustaw miejskich opracowali: dr. Józef Zawadzki, b. wiceprezes rady miejskiej w Warszawie, zarząd Związku Miast Polskich, Biuro Związku Miast Małopolski, ś. p. Jarogniew Drwęski, b. prezydent miasta Poznania, Komitet wybrany przez zjazd miast w Poznaniu, a pracujący przy biurze Związku miast Polskich, wreszcie zarząd Związku miast niewydziałonych z powiatu pod kierunkiem p. d-ra Stanisławskiego, burmistrza m. Łowicza. Żywy udział w pracach sekcji administracyjnej zjazdów Polskich miast, a głównie przy obradach nad przyszłą ustawą miejską, brali: dr. Dwernicki ze Lwowa, dr. Chłamtacz, wiceprezydent m. Lwowa, dr. Tertil—burmistrz Tarnowa, prezydent m. Poznania—Ratajski, dr. J. Zawadzki z Warszawy, ławnik Toeplitz z Warszawy, prezes małopolskiego Związku miast inż. Rolle, członek magistratu Przeorski—z Krakowa, ławnik Reiner z Otwocka i Zbrożyna z Włocławka, oraz szereg prezydentów, burmistrzów i ławników miast ze wszystkich dzielnic Polski.

W ten sposób współdziałało przy budowie ustaw samorządowych obok czynników rządowych całe społeczeństwo przez swoich przedstawicieli, a ostatnim wyrazem tego współdziałania było powołanie przez b. prezesa Rady Ministrów, generała Sikorskiego, specjalnej komisji, której powierzono opracowanie zasad dla reformy administracji. Komisja powyższa obradowała w osobnej podkomisji pod kierunkiem b. namiestnika Galicji i ministra prof. dr. Bobrzyńskiego nad zasadami ustroju samorządowego. W zasadach uchwalonych przez powyższą podkomisję zatwier-

dzono szereg wniosków, zgłoszonych przez departament samorządowy ministerstwa spraw wewnętrznych, a zarazem uwzględniono szereg postulatów, zgłoszonych przez zjazdy Związku polskich miast, a w tem, szczególnie uchwalony jednogłośnie przez zjazd tychże miast we Lwowie, wniosek dr. Dwernickiego o stosunku administracyjnych organów samorządowych do organów państwowej administracji wewnętrznej.

Każdy projekt ustaw był przedmiotem starannego zbadania na konferencji w łonie departamentu, a następnie na konferencji międzydepartamentalnej, oraz był kilkakrotnie przerabiany.

Wiele trudności sprawiał wybór zasad, któreby stosować się dały do każdej dzielnicy kraju. Liczono się z tem, że jedne zasady będą od razu znane i chętnie przyjęte w jednej dzielnicy, a obce będą dla innych dzielnic i dopiero z czasem zyskają uznanie. O ile to tylko było możliwe, pozostawiono organom lokalnym możliwość dostosowania danego przepisu do stosunków miejscowych.

Z świadomością nie wprowadzono w projekta ustaw niektórych zasad, które aczkolwiek zagranicą uznane za postępowe, u nas nie dałyby się ze względu na odmienne warunki zastosować.

Nad tokiem prac departamentu samorządowego czuwał ustawicznie od czerwca b. r. minister spraw wewnętrznych dr. Kiernik, a szereg działów i kwestji opracowane zostały na podstawie jego dyspozycji, względnie decyzji.

W ten to sposób powstał wielki projekt kodyfikacji prawa samorządowego dla Rzeczypospolitej Polskiej, obejmującej w 8 ustawach całość norm życia samorządowego w gminie, mieście, powiecie i województwie.

Naczelne zasady, przyjęte odnośnie do samorządu przez Komisję dla reformy administracji i odpowiednio uwzględnione w projektach ustaw samorządowych, są następujące:

1. Samorząd nie jest celem sam dla siebie, tylko częścią publicznej administracji.
2. Ostatecznym celem administracji państwowej i samorządowej jest utrzymanie i umocnienie Rzeczypospolitej Polskiej.
3. Ustrój organów samorządowych polega na zasadzie rozdziału władzy zarządzającej i wykonawczej od uchwalającej i kontrolującej.
4. Związkom samorządowym należy przekazywać wszelkie działy administracji publicznej, które nie muszą być zawiadywane przez organa rządowe, przyczem należy w uwzględnieniu przepisu z art. 69 ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych przekazać zarazem związkom samorządowym odpowiednie źródła dochodów.

5. Zarządy komunalne są z reguły kolegjalne. Członkowie zarządów komunalnych dzielą się na zawodowych i honorowych. Członkowie honorowi są delegatami organu uchwalającego i kontrolującego do zarządu komunalnego, a członkowie zawodowi muszą wykonywać swe obowiązki jako zawód główny i mają być wybierani w zasadzie na podwójny okres urzędowania organów uchwalających z prawem do emerytury. Miejsca zawodowych członków zarządów komunalnych mają być w zasadzie obsadzone drogą rozpisania konkursu.

6. Wybór członków zarządów komunalnych ma być zatwierdzany przez władze nadzorcze, względnie przez najwyższe władze państwowe. Przez zatwierdzenie wyboru przelewa się prawo przedstawicielstwa władzy rządowej i wykonywania urzędowania w zleconym zakresie działania z prawem do egzekutywy.

7. Przełożeni administracyjnych władz samorządowych, pochodzący z wyboru, posiadają zarazem ze względu na wykonywanie zadań w zleconym zakresie działania charakter urzędników państwowych odpowiedniej kategorii.

8. Organa bezpieczeństwa nie mogą być obciążone zadaniami administracyjnymi, nie wchodzącymi do ich zakresu działania.

W wielkich miastach mają być utworzone osobne administracyjne władze bezpieczeństwa I wzgl. II instancji, równorzędne zarządowi miejskiemu.

9. Urzędnicy komunalni, używani do załatwiania spraw administracji państwowej przekazanych związkom komunalnym, winni mieć te same kwalifikacje, jakie posiadają odnośne kategorie funkcjonariuszy państwowych. Rada Ministrów może ustanowić okres ulgowy.

Przejście ze służby rządowej do samorządowej i przeciwnie ma być ułatwione.

10. Władzom samorządowym ma być pozostawiona najdalej idąca samodzielność, a nadzór ograniczony ustawami. Urzędowanie władz samorządowych należy jak najwięcej uprościć i ułatwić.

Każda z zasad powyższych dozwała na obszernie jej uzasadnienie i rozwinięcie, jakoteż stanowi przedmiot pożądanej krytyki, aby w rezultacie ustalić zasadę ustroju samorządowego, któryby odpowiadał naszym warunkom i zapewniał rozwój pomyślny Państwa na przyszłość.

II

Projekt ustawy o gminie wiejskiej opracowany został z uwzględnieniem zasady o gminie złożonej z kilku gromad, przy utrzymaniu prawnopublicznego charakteru poszczególnych gromad, ograniczonych wszakże tylko do samorządowego zakresu działania.

Projekt umożliwia jednak jednocześnie tworzenie z większych gromad samodzielnych gmin.

Cały ciężar zleconego zakresu działania spada na zarząd gminy zbiorowej, który te zadania wykonuje przy pomocy sołtysów, jako przełożonych nad zarządami poszczególnych gromad.

W ostatnich czasach w sejmie i poza nim znowu powstały dwa zwalczające się obozy, jednych zwolenników gminy złożonej z kilku gromad, a drugich zwolenników gmin jednostkowych, jako samodzielnych okręgów administracyjnych.

Wykonując swe zadanie w zakresie wygotowania projektów ustaw dla samorządu i stworzenia możliwie starannie opracowanej podstawy do obrad nad nimi ze strony czynników decydujących, departament samorządowy stanął po stronie zwolenników gminy złożonej z małych gromad. Większość członków sejmowej komisji administracyjnej w roku zeszłym również oświadczyła się za powyższym typem gminy.

Do oświadczenia się za gminą złożoną skłoniły departament samorządowy następujące powody:

Najlepszą szkołą życia publicznego, obywatelskiego uświadomienia co do obowiązków wobec państwa i poznania pierwszych zasad prawa międzynarodowego jest właśnie gmina. Gmina jednostkowa może się zdobyć na wójta, który będzie dobrym zarządcą gminy, ale przeważna część tych wójtów walczy z trudnościami, gdy chodzi o załatwienie państwowych zadań zleconych gminie i administracja państwa niema zwykle z tej strony dostatecznej pomocy. Mniejsze gminy nie są w stanie utrzymać lepszej siły w charakterze sekretarza gminnego, a na pisarzy gminnych, obsługujących dla utrzymania się 5—10 gmin, nie pójdzie jednostka lepsza, tylko podrzędna, która dla zysku podtrzymuje w gminie, pisząc zawodowo skargi, pieniactwo, wyzyskuje rozterki i waśnie, schlebia ujemnym instynktom, a przez to nie jest w stanie być odpowiednią pomocą obywatelstwu gminy wiejskiej, ani sama nie może znaleźć dla siebie pola do lepszego rozwoju i postępu.

W gminie złożonej można znaleźć podstawę do ustanowienia wójta zawodowego, któremu da się zapewnić pobory wedle IX lub VIII i wyższej kategorii urzędników państwowych, zależnie od wielkości gminy złożonej, a przy nim można już ustanowić lepsze siły urzędnicze, z których sekretarz gminy będzie pożądanym stanowiskiem dla wysłużonych zawodowych wojskowych, policjantów, żandarmów, chcących się poświęcić podobnej pracy.

Wójt i sekretarz gminy złożonej wykonają doskonale państwowe zadania, zlecone gminom i będą dla poszczególnych gromad i ich mieszkań-

ców stałą, a wytrawną opieką i doradcami w sprawach publicznych, ochronią ich przed wyzyskiem, a przez poparcie i rozwój wszelkiego rodzaju kooperatyw mogą przynieść gminie rozliczne korzyści, a conajmniej wrócić koszta na ich utrzymaniełożone.

Niewątpliwie może podobne organa ustanowić i każda poszczególna, lecz już większa gmina, która sama dla siebie stanowić będzie samodzielną gminę wiejską, czy miejską.

Komisja dla reformy administracji, licząc się z istnieniem zwolenników gminy złożonej i gminy jednostkowej, stanowisko swe w tej sprawie określiła w następujący sposób: Jeżeli sejm uchwali gminę jednostkową, to komisja uznaje za potrzebne ustanowienie tak, jak w b. dzielnicy pruskiej i na kresach w każdym powiecie po kilku komisarzy okręgowych (dystryktowych, rejonowych), którzyby kierowali i nadzorowali sprawowanie przez gminy zadań w zakresie miejscowej policji administracyjnej, (polowej, drogowej, mostowej, targowej, budowlanej, ogniowej, sanitarnej, przemysłowej, środków żywności, porządku i czystości i t. p.) oraz innych zadań wykonywanych przez gminy w zleconym zakresie działania (ogłaszanie ustaw i rozporządzeń, przeprowadzanie spisów ludności, wyborów do sejmu, pomoc przy rekrutacji, przy wymiarze i ściąganiu podatków, doręczanie wezwań sądowych, kwaterunki, podwody i t. d.).

O ileby zaś za zasadę sejm przyjął typ gminy złożonej z kilku gromad (wsi, osad), natenczas komisja dla reformy administracji oświadczyła się za powierzeniem obowiązków komisarza okręgowego wójtowi gminy złożonej. Połączenie obowiązków samorządowych z rządowymi w ręku wójta ewentualnie burmistrza przeprowadzono konsekwentnie i w ustawie miejskiej.

Zgodnie przeto z duchem przepisów konstytucji, gdy przyszło rozstrzygać, czy zadania komisarza okręgowego powierzyć urzędnikowi państwowemu czy też oddać je urzędnikowi — obywatelowi, wybranemu przez przedstawicielstwo ludności, departament samorządowy i komisja dla reformy administracji wybrali raczej ostatnie.

I na kresach w okolicach o mieszanej ludności typ gminy złożonej jest najodpowiedniejszy, wójt takiej gminy bowiem, działający zarazem jako urzędnik państwowy, będzie najlepszym pośrednikiem między państwem a ludnością, odda ostatniej rozliczne usługi, a w gminie złożonej ponadto nie będzie miejsca na spory narodowościowe, gromada zaś rozwijać będzie mogła swobodnie przyrodzone właściwości swoich mieszkańców, a korzystać zarazem z zakładów i urzędzeń gminy złożonej.

Potrzebę wprowadzenia gmin połączonych uznają prawie wszystkie najnowsze ustawy gminne. I tak przewiduje gminy połączone nowa ustawa badeńska z 5.X 1920 roku, oraz ustawa gminna i powiatowa turyngska

z 20/VII 1922 r. Ostatnia ustawa przyjmuje gminy złożone, powstałe wskutek dobrowolnego połączenia się poszczególnych gmin oraz gminy złożone z urzędu przez ministerstwo spraw wewnętrznych ze względu na potrzeby publiczne.

Drugi projekt pruskiej ustawy gminnej urzędu omawianą kwestję w sposób zupełnie analogiczny do zasad przyjętych w projekcie ustawy o gminie wiejskiej, opracowanym w departamencie samorządowym, każda bowiem poszczególna gmina wiejska posiada własny ustrój i własne organa z naczelnikiem gminy na czele, a ponad kilkoma gminami utworzona jest gmina okręgowa o zakresie działania, podobnym do przyjętego w ogłoszonym projekcie Departamentu. Naczelnik gminy okręgowej pruskiej ma się nazywać burmistrzem okręgowym.

Jeżeli się zważy, jak ważnym organem mają być wójtowie gmin połączonych i ile się przydać może ludności i państwu około 3000 wójtów takich gmin, tych pionierów idei państwowości, nie można się oprzeć przekonaniu, że ustrój gminy złożonej jest najodpowiedniejszy dla naszej Rzeczypospolitej.

W sprawie innych zasad ustawy o gminie wiejskiej pożądane jest swobodne, a nieuprzedzone wypowiedzenie się osób, których ten temat interesuje.

III.

Do największych zdobyczy ostatniej światowej wojny należy niewątpliwie: Uwłaszczenie mniejszych narodów, przywrócenie wolności ujarzmionym i uznanie praw obywatelskich osób, dotychczas praw tych pozbawionych. Tak jak z rozegraniem wojny padły ostatnie baszty feudalizmu, upadły także równocześnie ograniczenia praw obywatelskich i to wobec osób, które od dawna spełniały pełne obowiązki obywatelskie. Fala odruchu społecznego rozwiązała także odrazu i radykalnie kwestję praw obywatelskich dla kobiet, a wyrazem tych nowych prądów społecznych było oparcie nowych ordynacji wyborczych o zasadę: powszechności, tajności, bezpośredniości, równości i stosunkowego na poszczególne stronnictwa rozdziału mandatów, odpowiednio do ilości zdobytych przez nie głosów.

Przyznanie praw wyborczych wszystkim obywatelom bez różnicy płci uczyniło zadość zasadzie sprawiedliwości.

Przez uznanie publicznych praw obywateli wzrosła także ich wartość i znaczenie w Państwie, a że wzrost wartości jednostki jest miarą prawdziwego postępu, przeto rozszerzenie praw wyborczych na warstwy dotąd prawa tego pozbawione, musi się uznać za postęp i zysk społeczny.

Liczne szeregi obywateli, którym prawa wyborcze dopiero po wojnie

przyznano, utworzyły siłą rzeczy dwie grupy. Jedna z nich pełna młodzieńczego zapału, ufna w swe siły ruszyła drogą zorganizowanej walki do zdobycia dla siebie jak najwięcej miejsca, do szybkiego zrealizowania swych postulatów, a zwłaszcza do zdobycia jak największego udziału w korzyściach społecznych i dobrach publicznych. Jak zwykle w walce bardziej bojowo usposobione jednostki gotowe są w zapale zdobywania terenu, placówek i uprawnień do burzenia nawet tego, co nie może być burzone, co stać powinno jako zdrowy filar organizmu społecznego, a tem są słuszne prawa innych warstw społecznych i ich uprawniony stan posiadania.

Grupa ta walczy pod hasłem wyłącznie stronnictwem, a w gminach w miejsce polityki komunalnej, obejmującej interesa wszystkich warstw ludności, uznaje tylko politykę partyjną. Nieuniknionym stąd konfliktom towarzyszą spory, które doprowadzają do występowania całych grup z rad gminnych, te zaś z powodu niezdolności do obrad muszą być rozwiązywane i zarządzane nowe wybory. Ofiarą zaś tego systemu padają nieraz jednostki zdolne i zyskujące już rozgłos i uznanie. Strony przeciwne i rywalizujące zmuszone do obrony swych praw przez ich zagrożenie lub zbyt nieścisłe ścieśnienie ze strony reprezentantów nowouprawnionych obywateli w rezultacie rychło dostosowują się do nowych warunków i łączą się razem, celem stawienia oporu i zyskania większości przy nowych wyborach. Naogół po podobnym burzliwym wstępie następuje zgodna współpraca wszystkich warstw społecznych i przekonanie o potrzebie wzajemnych ustępstw i porozumiewania się, oraz uznawanie wzajemnych praw rośnie coraz więcej.

Druga grupa więcej umiarkowana i jak wybory okazują równie wielka, a nawet większa, weszła bez walki w szeregi obywateli uprawnionych do wyborów i rozpoczęła systematyczną pracę nad rozbudową swych uprawnień, nie kwestjonując praw innych warstw społecznych. Ta grupa niewątpliwie wstąpiła na właściwą drogę i bez straty sił uzyska rezultaty, do których nabyła prawo.

Podany powyżej sposób realizowania nabytych praw obywatelskich nie okazuje jeszcze ujemnych stron pięcioprzymiotnikowego systemu wyborczego. Mimo, że system powyższy uznany jest za najbardziej demokratyczny, posiada on jednak braki i ujemne strony któreby można podzielić na ogólne i szczególne.

Ogólną ujemną stroną systemu powyższego jest podział mieszkańców na odrębne i zwarte grupy polityczne, zawodowe, narodowe i wyznaniowe i przynajmniej w pierwszych czasach utrudniona jest możliwość porozumiewania się grup powyższych ze sobą. Partyjność, walki wyborcze na tle narodowym i wyznaniowym utrudniają rządowi spełnienie obowiązku, pole-

gającego na uregulowaniu i ułatwieniu współżycia warstw i grup mieszkańców Państwa ze sobą.

Próby podejmowane dla osiągnięcia ostatniego celu nie udawały się. Poszczególne grupy wolą jeszcze mieć swobodę i wolną rękę w zawieraniu związków i spółek politycznych.

Do szczególnych ujemnych stron pięcioprzymiotnikowego systemu wyborczego daje podstawę tylko zasada równości. Inne zasady jak powszechność, bezpośredniość, tajność i proporcjonalność nie dostarczają zarzutów.

Zasada równości może być stosowaną bezwzględnie lub tylko względnie.

Bezwzględne stosowanie zasady równości, takie jak ono obecnie ma miejsce, wychodzi z założenia, że:

- 1) wszyscy obywatele są równi wobec prawa,
- 2) wszystkich obywateli powinny obowiązywać te same prawa publiczne,
- 3) interesy wszystkich obywateli są sobie równe,
- 4) wszyscy obywatele mają wobec kraju i ojczyzny te same zasługi,
- 5) wszyscy obywatele powinni mieć ten sam wpływ na sprawy publiczne.

Poparcie powyższych tez, wyprowadzonych z bezwzględnego tłumaczenia zasady równości nietylko powołuje się na zasadnicze prawa ludzkości jak równość ludzi wobec Boga, urodzenie, śmierć i t. p., a więc prawa wszystkim ludziom wspólne, a wykazujące jednakie cele ludzkości i potrzebę krzewienia solidarności między ludźmi, pomagania sobie i ułatwianie im korzystania ze zdobyczy cywilizacji i kultury — ile więcej przytaczany jest argument, że wszyscy ludzie muszą jeść i że wszyscy mają obowiązek służenia w wojsku, oraz że w czasie wojny mogą utracić życie.

Ostatnie dwa argumenty, oraz fakt przyznania wszystkim obywatelom bez różnicy stanów praw obywatelskich, uzasadniają dwie pierwsze powyżej przytoczone tezy, wysnute z rozwinięcia zasady równości — trzy jednak dalsze tezy, jak to samo życie codzienne okazuje, są nieuzasadnione.

Tak jak nie wszyscy ludzie wykonują jeden zawód np. rybactwo, tak też nie mogą być równe interesa ludzi. Ludzie muszą sobie wzajemnie pomagać, dlatego muszą być różne zawody. Jeden dostarcza pomocy ludziom jako lekarz, drugi jako ksiądz, inny jest urzędnikiem, inny fabrykantem, kupcem, rolnikiem, robotnikiem i t. p. Z każdym zawodem łączą się odrębne interesy, do każdego zawodu potrzeba innego przygotowania i na tej różnicy, odpowiadającej w swej nieskończonej różnorodności i bogactwie form objawiania się nieśmiertelnej duszy ludzkiej, polega postęp, a nie na jednostajności zajęć i zmechanizowaniu życia, stwarzającego tylko zastój i martwość.

Obecnie ma każdy człowiek wolność kształcenia się i wyboru zawodu według upodobania, zaś zadaniem Państwa i społeczeństwa jest podnieść jaknajwyżej ogólne wykształcenie jednostek, co jest ze wszech miar jaknajbardziej pożądane.

Jeżeli przeto są konieczne różnice między ludźmi tak co do zawodu, ak wykształcenia, sposobu życia, potrzeb osobistych dalej co do interesów materialnych i t. p., to nie można również utrzymać tez, że wszyscy obywatele mają wobec Państwa równe zasługi i że wszystkim obywatelom powinien być przyznany jednaki wpływ na sprawy publiczne. Inne bowiem zasługi wobec Państwa położył ten, kto brał udział w wojnie i został kaleką, lub stracił życie, aniżeli ten, kto w wojsku nie służył, inaczej się zasłużył wobec Państwa, kto już 20 lat dla niego pracuje, aniżeli ten, kto tę pracę dopiero rozpoczyna, inne wreszcie ma wobec Państwa zasługi ten, kto się podejmuje zawodu trudnego, wymagającego 15—20 letniego przygotowania się do niego, aniżeli ten, kto w ciągu kilku lat, a nawet kilku miesięcy, już się mógł przygotować do zawodu i rozpocząć zarobkowanie.

Otóż z tego, co powyżej podano, wynika niewątpliwie, że ordynacja wyborcza, jeżeli ma uwzględnić powyżej zaznaczone wymogi i dostosować się do istotnych potrzeb ludzkich, musi być co do zasady równości tłumaczona tylko według dwóch pierwszych z niej wyprowadzonych tez, a poza tem powinna być rozbudowana w tym kierunku, aby:

- 1) ułatwić wybór kandydata odpowiedniego do kategorii wyborców danego okręgu, np. kandydata robotniczego z dzielnicy robotniczej,
- 2) uwzględnić choćby ogólnie odrębne zawody i interesa poszczególnych wyborców przez wzięcie w rachubę długości czasu potrzebnego dla przygotowania się do zawodu;
- 3) uwzględnić większe zasługi wobec Państwa i ojczyzny;
- 4) umożliwić wywieranie większego wpływu na bieg spraw publicznych tym osobom, które wobec Państwa większe położyły zasługi lub są z niem silniej związane i dostarczają mu więcej oparcia.

Możliwość i potrzeba rozbudowy obowiązującej ordynacji wyborczej zawsze były aktualne.

Tem się też tłumaczy usiłowania ministrów spraw wewnętrznych, aby to ważne i trudne zagadnienie rozwiązać jaknajlepiej, a nie wyjść poza ramy tego, co słuszne i sprawiedliwe.

Próby opracowania odpowiedniej ordynacji wyborczej rozpoczęto od miast. Minister spraw wewnętrznych, Wojciechowski, polecił prócz pięcioprzymiotnikowych zasad uwzględnić możliwość podziału miasta na okręgi wyborcze, aby każdy okręg mógł łatwiej wybrać radnych, odpowiednich dla swych stosunków.

Minister Skulski hołdował zasadzie, aby podstawą ordynacji było pięcioprzymiotnikowe prawo wyborcze, układ zaś stosunków społecznych i interesów poszczególnych obywateli pozostawiał naturze rzeczy, nie chcąc go krępować żadnymi przepisami.

Minister Downarowicz podjął próbę zbliżenia do siebie wyborców w kołach wyborczych, które nie tworzyły stanowych kurji, lecz skupiały grupy wyborców pokrewnych sobie interesami. Pozatem zachowywał minister Downarowicz pięcioprzymiotnikowe zasady wyborcze.

Przez system ten zamierzone było zapobiec walkom wyborczym, odbywającym się na polu wyznaniowym i narodowym, a przenieść je więcej na pole interesów ekonomicznych.

Minister Kamiński podjął ponownie system ministra Wojciechowskiego. Pierwszy projekt ordynacji wyborczej dla gmin wiejskich, który już był zatwierdzony przez Sejmową Komisję administracyjną, opierał się na czystym pięcioprzymiotnikowym systemie wyborczym. Obecny projekt zachowuje powyższą zasadę jako podstawę, a ponadto podjął się zadania, aby przez system głosów dodatkowych osiągnąć cele z rozbudową pięcioprzymiotnikowego systemu wyborczego połączone, a powyżej szczegółowo określone.

Nowy więc projekt ordynacji wyborczej dla gmin wiejskich opiera się zasadniczo o pięcioprzymiotnikowe prawo wyborcze (powszechne, równe, bezpośrednie, tajne i proporcjonalne) i z tego tytułu przyznaje każdemu wyborcy jeden głos, czyniąc temsamem zadość zasadzie równości w jej właściwym znaczeniu. Ponadto prawo do głosu dodatkowego przyznaje projekt ordynacji wyborcom, którzy:

- 1) ukończyli 40 rok życia;
- 2) żyją w prawnym związku małżeńskim lub w stanie wdowim i posiadają 4 lub więcej dzieci własnych lub adoptowanych;
- 3) zajmują publiczne stanowiska z wyboru lub nominacji i to tak rządowe, jak i samorządowe;
- 4) odbyli kampanję wojenną w wojsku polskim lub w polskich formacjach ochotniczych, albo zostali zaliczeni do weteranów, względnie stracili na wojnie ojca, męża lub dziecko;
- 5) otrzymali order lub inne publiczne odznaczenie wojskowe albo cywilne, a wreszcie tym,
- 6) którzy umieją czytać i pisać po polsku.

Razem ze wszystkich tytułów można otrzymać najwyżej 4 głosy dodatkowe, a więc łącznie z głosem zasadniczym 5 głosów.

Projekt ordynacji wyborczej dla miast, zbudowany na tych samych

zasadach, co i dla gmin wiejskich, przyznaje głos dodatkowy, zamiast za umiejętność czytania i pisania, za ukończenie studjów średnich i wyższych.

Mogą być jeszcze inne poważne tytuły, uzasadniające przyznanie głosu dodatkowego, jak np. uczynienie zadość obowiązkowi służby wojskowej; można następnie przyznać obrońcom Ojczyzny po dwa głosy i nie ograniczać głosów dodatkowych do czterech, jednak o tem zadecydują czynniki powołane, o ile uznają słusność powyżej podanych zasad. Ponadto przewiduje projekt miejskiej ordynacji wyborczej według pierwszej dyspozycji ministra Wojciechowskiego możność podziału miasta na okręgi wyborcze i rozdzielenia pomiędzy nie mandatów stosownie do ilości mieszkańców w każdym okręgu.

Projekt obecny traktuje równo i sprawiedliwie każdą z partii wyborczych, a o ile przyznaje słuszny wpływ na sprawy publiczne wyborcom posiadającym większe zasługi wobec Państwa, o tyle oddaje przysługę każdej partji, gdyż przyczynia się do podjęcia przez nie więcej spokojnej i systematycznej pracy i do dostarczania temsamem większego i stałego oparcia dla swych wyrobionych pracowników.

IV.

Przy opracowaniu kwestji podziału miast punktem wyjścia była powszechna dążność miast do jaknajwcześniejszego usamodzielnienia się wobec powiatowego związku samorządowego, który mógł miasta w dość obszernej mierze wyzyskiwać finansowo na swoją korzyść, a wzamian dawał stosunkowo mało korzyści. Ulegając powyższej tendencji uchwały zjazdów miejskich i komisji dla reformy administracji, oświadczyły się za kategorią miast, liczących w zasadzie od 15,000 do 40,000 mieszkańców, któreby były wyłączone z powiatowego związku samorządowego, a nie wyłączone z powiatu dla administracji państwowej. Odnośnie do takiej kategorii miast zachodziły wątpliwości, czy tego rodzaju połowiczny utwór, stanowiący w zakresie samorządowym powiat, a w zakresie administracji państwowej tylko gminę miejską da się pogodzić z art. 65 ust. pierwszy Konstytucji, który podobnych połowicznych podziałów na okręgi administracyjne wprowadzić nie przewiduje, lecz także ich nie zakazuje. Gdy się jednak pod uwagę wzięło ustawę o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. Ust. № 94 poz. 747 z r. 1923), która miasta prawie zupełnie usamodzielniała finansowo względem powiatu, gdy się dalej okazało, że świadczenia miast niewydzielonych wobec powiatu są obecnie stosunkowo nieznaczne, należą bowiem do nich:

a) 20% dodatków do podatku gruntowego (art. 4 ust. 7 ustawy o tymcz. uregul. finans. komunal.).

b) świadczenia za używanie zakładów i urzędzeń powiatowych związków komunalnych, a zwłaszcza na drogi, do których i miasta wydzielone mogą być pociągnięte w postaci spółki drogowej (ust. z 10-XII 1920 r. Dz. U. № 6 z r. 1921 poz. 32), oraz za czynności i poświadczenia urzędowe (art. 27), a wreszcie udzielenie pomocy powiatowemu związkowi samorządowemu przy ściąganiu podatków (art. 55 ust. 2) i opłaty specjalne na pokrycie kosztów założenia i utrzymania urzędzeń i zakładów dobra publicznego ze strony tylko poszczególnych właścicieli nieruchomości, przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych, którym te urządzenia i zakłady przynoszą szczególne korzyści gospodarcze lub udogodnienia (art. 31), naten czas wysunęło się na czoło pytanie: czy jest wskazaniem i uzasadnieniem dążyć obecnie do wczesnego wydzielania miast z powiatowych związków komunalnych?

W odpowiedzi na te pytania musiało się uznać, że między miastem, leżącym w powiecie, a resztą powiatu istnieje ścisły związek handlowy, przemysłowy i kulturalny, który wykazuje, że miasto istnieje dla potrzeb powiatu i że odwrotnie powiat dostarcza miastu płodów naturalnych wzajemian za wytwory przemysłowe, zaś szkoły miast uzupełniają szkolnictwo powiatu oraz, że miasto, które jest siedzibą powiatu, odnosi szczególne korzyści przez swą rozbudowę, spowodowaną stawianiem w niem budynków i zakładów powiatowych.

Względy powyższe przemawiają zasadniczo za utrzymaniem stosunków i porozumienia miast z powiatem i odwrotnie, co osiągnąć można przez utrzymanie udziału delegatów miast w pracach organów powiatowych.

Wobec tego wbrew zapatrywaniom dotychczas istniejącym, w myśl których w tej materji powzięła uchwałę jeszcze i komisja dla reformy administracji — należało zmienić poglądy dotąd panujące i uznać zasadę: że stosunek między miastami a powiatem powinien być utrzymany, a miasta winny być wydzielone z powiatu dopiero wtedy, gdy będą mogły utworzyć samodzielne powiaty tak w zakresie administracji samorządowej jak i rządowej.

Aby zaś lepiej uwzględnić potrzeby większych miast, niewydzielonych z powiatu, i ułatwić im bezpośrednią pomoc wyższych władz samorządowych, projekt umożliwia poddanie miast, liczących w zasadzie ponad 15,000 mieszkańców, a niewydzielonych z powiatu, oraz gmin miejskich będących uzdrowiskami, nadzorowi wydziału wojewódzkiego, mimo, że miasta te będą nadal brały udział w pracy organów powiatowego związku komunalnego.

Tę samą zasadę przyjęto także odnośnie do miast: Łódź, Lwów, Kra-

ków, Poznań i Wilno — o ile chodziło o rozstrzygnięcie kwestji: czy należy miasta te wydzielić z wojewódzkiego związku samorządowego, czy nie. Pytanie zaś, czy miasta ostatnie należy poddać nadzorowi wprost ministra spraw wewnętrznych, czy też wydziału wojewódzkiego pozostawia projekt otwarte do czasu wypowiedzenia się tychże miast jakoteż i wydziałów wojewódzkich względnie wojewodów; przyczem miarodajnym będzie wzgląd na sprawniejsze, a tem samem lepsze załatwianie spraw danego miasta.

Z podanych powodów przyjmuje projekt ustawy o gminie miejskiej następujący podział miast:

1) Miasta niewydzielone z powiatu, podległe władzy nadzorczej wydziału powiatowego.

2) Miasta niewydzielone z powiatu i miasta, będące uzdrowiskami podległe władzy nadzorczej wydziału wojewódzkiego. Miasta tej kategorii oznaczy rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych na wniosek wydziału wojewódzkiego.

3) Miasta wydzielone z powiatu.

Magistraty miast tej kategorii stanowią samodzielny powiat miejski i otrzymują w zleconym zakresie działania stanowisko i uprawnienia władz administracyjnych I instancji z nazwą starostwa grodzkiego.

Miasta wydzielone z powiatu oznaczy rozporządzenie Rady ministrów na wniosek ministra spraw wewnętrznych.

Zaraz po uchwaleniu projektu ustawy o gminie miejskiej przez Sejm będzie Radzie Ministrów przedłożony wniosek o uznanie przeszło 20 miast za powiaty miejskie.

4) Miasta wydzielone z województwa, które utworzą województwa miejskie. Do miast tych zaliczoną zostaje obecnie tylko stolica Warszawa. Na przyszłość może być miasto uznane za wydzielone z województwa tylko w drodze ustawy państwowej.

Wielkim miastom, jak Łódź, Lwów, Kraków, Poznań i Wilno przyznaje projekt kilka szczególnych uprawnień.

Inne zasady, na których zbudowano projekt ustawy miejskiej odpowiadają, wymienionym już poprzednio zasadom ogólnym.

Dr. RUDOLF SIKORSKI.

Główne zasady projektu ustawy o gminie miejskiej.

I. Zasady naczelne.

A. *Wytyczne konstytucyjne.*

Konstytucja w artykule 3-cim stanowi, że ustrój Rzeczypospolitej ma być oparty na zasadzie szerokiego samorządu terytorjalnego oraz, że przedstawicielstwu samorządu będzie przekazany właściwy zakres ustawodawstwa, zwłaszcza z dziedziny administracji, kultury i gospodarstwa, który zostanie bliżej określony ustawami państwowymi.

Dalej stanowi artykuł 65 konstytucji, że okręgi administracyjne, na jakie Państwo Polskie ma być podzielone, wśród których wymienione są także gminy miejskie i wiejskie, mają być zarazem jednostkami samorządu terytorjalnego.

W artykule 66 konstytucji wyrażona jest zasada udziału obywateli, dwoolanych drogą wyborów w wykonaniu zadań administracyjnych urzędów państwowych w granicach, określonych ustawami.

Artykuł 67 konstytucji powierza kierownictwo wydziałów powiatowych i wojewódzkich przedstawicielom państwowych władz administracyjnych t. j. starostom i wojewodom.

Wreszcie w artykule 70 konstytucji nadzór państwowy nad działalnością samorządu przekazuje wydziałom samorządu wyższego stopnia.

To są kamienie węgielne, na których się mają wznosić fundamenta Samorządu Polskiego.

Konstytucja przewiduje ponadto rozbudowę samorządu gospodarczego i podaje kilka przepisów dotyczących funkcjonowania samorządu.

Wytyczne powyższe nadają swoistą cechę ustawom samorządowym, a na nią składa się:

- 1) dopuszczenie szerokich warstw obywatelstwa do udziału w zarządzie Państwa;
- 2) przekazanie samorządom udziału w ustawodawstwie, zwłaszcza w dziedzinie administracji, kultury i gospodarstwa;
- 3) dopuszczenie do udziału w urzędowaniu państwowych urzędów administracyjnych obywateli, pochodzących z wyboru;
- 4) naodwrot, powierzenie kierownictwa wydziałów samorządowych przedstawicielom państwowych władz administracyjnych;
- 5) wkońcu przekazanie państwowego nadzoru nad działalnością samorządu wydziałom samorządu wyższego stopnia.

Polskie przeto ustawy samorządowe muszą osiągnąć następujące cele:

- 1) Przeprowadzić konsekwentnie demokratyczną cechę ustroju Rzeczypospolitej, a więc dopuścić do udziału w życiu publicznem, samorządowem wszystkich obywateli, oraz zapewnić władzom samorządowym praworządność działania i umożliwić im przez to równe i sprawiedliwe traktowanie wszystkich obywateli oraz dostarczenie im pomocy i opieki prawnej w miarę potrzeby, a szczególnie warstwom ekonomicznie zależnym.

W tym celu powinny ustawy samorządowe dostarczyć członkom swych zarządów dostatecznego oparcia i niezależności, aby mogli działać bezpartyjnie, a zarazem zapewnić przez odpowiednio zorganizowaną kontrolę i jasno określoną odpowiedzialność osiągnięcie przez te organa najwyższej sumy prawności i sprawności w ich działalności urzędowej.

- 2) Ustawy samorządowe muszą przeprowadzić następnie zasadę równorzędnego udziału w administracji publicznej czynnika obywatelskiego z biurokratycznym, umożliwienie ich łącznego działania, wzajemnego wspierania się i doskonalenia przez oddziaływanie na siebie i szlachetną rywalizację w inicjatywie i w wykonaniu.

W ten sposób działalność władz samorządowych narówni z rządowymi zmierzać będzie do wspólnego celu t. j. utrwalenia bytu Państwa i ulepszenie jego budowy.

Idei powyższej dał wyraz b. premier Skulski, zapisując w księdze pamiątkowej klubu sprawozdawców sejmowych zdanie: „Rzeczpospolita obronić i utrwalić swój byt może jedynie wtenczas, gdy wypadkowa wszystkich sił społecznych i politycznych wypadnie na linii interesów państwowych. Kapitałnem naszym zadaniem jest zmniejszać kąt odchylenia interesów poszczególnych grup i partji od wielkiej magistrali interesów Państwa“.

B. Stosunek samorządu do Państwa.

Konstytucja sama, kładąc szczególny nacisk na oparcie swego ustroju o szeroki samorząd terytorjalny, przewidziała istnienie władz samorządowych i przekazanie im niezbędnej władzy wykonawczej a także i pewnego zakresu władzy ustawodawczej.

Cała przeto publiczna administracja, która w szerszym tego słowa znaczeniu jest państwową, obejmuje dwa systemy władz wykonawczych, a mianowicie: władze rządowe i samorządowe.

Władze te, jak to już poprzednio wykazano, działają, uzupełniając się wzajemnie, przyczem niektóre wykonawcze władze samorządowe są kierowane przez urzędników państwowych, a tym właśnie władzom samorządowym (wydział powiatowy, wydział wojewódzki) oddaje konstytucja wykonanie państwowego nadzoru nad działalnością samorządu. W ostatnim wypadku wykonawcze władze samorządowe zastępują administracyjne organa państwowe.

Powyżej podano, że władze rządowe i samorządowe uzupełniają się wzajemnie. Wynika to z podziału pracy, przewidzianego przez Konstytucję, czego bowiem w administracji publicznej nie wzięły w zakres swego działania władze rządowe to siłą rzeczy musi być oddane władzom samorządowym w przeciwnym bowiem razie musiałyby rządowe organa administracyjne przejąć w swe zawiadywanie także i wszystkie działy administracji lokalnej tak w miastach, jak i w gminach wiejskich, nie wyłączając powiatów i województw.

Zasada odpowiedniego podziału pracy i oszczędności wymaga, aby te same sprawy nie załatwiał na miejscu zarazem organa rządowe i samorządowe, tylko albo jedno albo drugie, a następnie, aby wykorzystać w całej pełni istniejące już władze wykonawcze, samorządowe i dla oszczędzenia na siłach i kosztach we władzach rządowych oddać władzom samorządowym wszystkie te działy administracji publicznej, któreby odpowiednio rozbudowanym i w siły kwalifikowane zaopatrzonym władzom samorządowym mogły być przekazane.

Zasady powyższe trafnie ujął we wniosku swym dr. Dwernicki, przedstawionym na zjeździe delegatów miast Polskich we Lwowie w r. 1922 i jednogłośnie przez zjazd ten zatwierdzonym.

Wniosek powyższy brzmi:

1) Zjazd delegatów związku miast Rzeczypospolitej wyraża przekonanie, że ustrój administracyjny Rzeczypospolitej, zgodnie z przepisem art. 65 konstytucji, winien być oparty na rozległym, celowo i zgodnie z tegoczesnymi pojęciami i potrzebami zbudowanym samorządzie miejscowym.

Wskutek tego, zgodnie z zasadą dekoncentracji w organizacji administracji państwowej, wyrażonej w art. 66 konstytucji, należy uchylić rozdział władzy wykonawczej w gminach miejskich miast wydzielonych z powiatów, a liczących ponad 25000 mieszkańców między władze państwowe i samorządowe, natomiast wszystkie kompetencje państwowej władzy administracyjnej powiatowej (starosty) powierzyć magistratom powyższych gmin miejskich i w ten sposób całą władzę administracyjną w mieście skoncentrować w jednym organie administracyjnym. Wskutek tej organizacji władza administracyjna na terenie miejskim będzie dzięki dokładnej znajomości miejscowych stosunków znacznie sprawniejszą, a zarazem znacznie oszczędniejszą; odpadnie bowiem potrzeba ustanawiania władzy starościńskiej dla miast, wydzielonych z powiatów oraz kancelarii kompetencji starostwa i magistratu.

Magistraty działające w powyższym zakresie będą miały charakter i kompetencje starostw grodzkich i w tym zakresie czynności będą podlegały władzom wojewódzkim i ministerstwu spraw wewnętrznych.

2) Warunkiem wprowadzenia tego ustroju jest wydanie jednolitej dla całej Rzeczypospolitej ustawy administracyjnej dla miast wydzielonych z powiatu, opartej na zasadzie:

- a) Rady miejskie będą ciałami uchwalającymi i kontrolującymi;
- b) Cała władza w gminie będzie powierzona wybieranym przez rady miejskie magistratom, złożonym z burmistrza i ławników, których kwalifikacje określały statuty miejskie;

3) Magistratom miast, liczących wyżej 10,000 a niżej 25,000 mieszkańców, które posiadają odpowiednie przygotowanie i organizacje magistratów, może ministerstwo spraw wewnętrznych na wniosek rady miejskiej przyznać kompetencje administracji państwowej przewidziane dla miast, wydzielonych z powiatu.

4) W miastach, liczących ponad 500,000 mieszkańców, władza polityczna II instancji będzie należała do starszego prezydenta miasta, jako wojewody grodzkiego oraz grodzkiej rady wojewódzkiej, wybieranej przez radę miejską.

Powołana przez prezydenta ministrów, generała Sikorskiego, na początku r. 1923, komisja dla reformy administracji, uchwaliła pod przewodnictwem prof. Dr. Michała Bobrzyńskiego, b. namiestnika i ministra dla Galicji, w materji omawianej te same względnie więcej rozwinięte zasady, jak objęte uchwałą zjazdu delegatów miast we Lwowie.

Zasady powyższe są następujące:

1) Wojewódzka ustawa oznaczy te miasta, względnie miasteczka lub większe miejscowości, które otrzymają urzędy miejskie.

2) Z pośród gmin, w ten sposób urządzonych, następujące ich rodzaje zostaną określone ustawą państwową:

a) Miasta niewydzielone z powiatu, którym przyznane jest sprawowanie policji miejscowej. Miasta te otrzymują w zasadzie stanowisko i uprawnienia samodzielnej gminy wiejskiej z tą różnicą, że zarząd miejski (magistrat) jest zawsze kolegialny, a tylko wyjątkowo jednoosobowy. Burmistrz miasta takiego posiada z tytułu kierownictwa policję lokalną i wykonania zadań zleconych w tym zakresie charakter urzędnika państwowego, podległego staroście.

b) Miasta wydzielone z powiatowego związku samorządowego, uzyskują stanowisko i uprawnienia samodzielnego miejskiego powiatu samorządowego, zaś w zakresie administracji państwowej podlegają kierownictwu i nadzorowi właściwego starosty.

Burmistrz miast tej kategorii otrzymują ze względu na policję lokalną i sprawami zleconymi — w tym zakresie charakter zastępców starosty, podległych starostom służbowo.

Miasta te uprawnione są, o ile zobowiążą się do wypełniania przepisanych ustawą warunków, do przejmowania we własny zarząd poszczególnych działów administracji państwowej, zawiadywanych w zasadzie przez organa państwowe z wyjątkiem zadań, zastrzeżonych wyłącznie do wykonywania przez te organa.

c) Większe miasta, wydzielone z powiatowego związku samorządowego, mogą ustawą państwową otrzymać osobny statut w ramach ogólnej ustawy miejskiej, odpowiadający stosunkom każdego z nich. Zasadą ich organizacji będzie, że przejmą oprócz samorządowego zakresu działania wszystkie działy administracji państwowej, niezastrzeżone do wykonywania wyłącznie przez organa rządowe.

Prezydenci miast tej kategorii otrzymują stanowisko starosty, a zarządy tych miast — stanowisko państwowej władzy administracyjnej I instancji, podległej bezpośrednio wojewodzie.

Do miast tej kategorii zaliczone zostają przez ustawę miejską miasta: Łódź, Lwów, Kraków, Poznań i Wilno. Inne miasta mogą uzyskać stanowisko starostwa grodzkiego na podstawie osobnej ustawy.

W miastach tych zostaną utworzone osobne administracyjne władze bezpieczeństwa I instancji (Dyrekcje Policji), podległe bezpośrednio wojewodzie.

d) Miasto Warszawa, wydzielone będzie bezpośrednio z województwa i utworzy samodzielny miejski wojewódzki związek samorządowy, a zarząd tego miasta przejmie pod warunkami w ustawie miejskiej przewidzianymi wszystkie działy urzędowania państwowej administracji, wchodzące w zakres

działania starostwa i województwa, z wyłączeniem zadań, zastrzeżonych do wykonania wyłącznie organom rządowym. Prezydent tego miasta otrzymuje w zleconym zakresie działania tytuł i prawa wojewody, a zarząd stolicy— stanowisko państwowej władzy administracyjnej I i II instancji, podlegającej wprost ministrowi spraw wewnętrznych.

Ustawa miejska określi bliżej ustrój zarządu miejskiego, a w szczególności organa wykonawcze, zawiadujące agendami I wzgl. II instancji administracyjnej.

W Warszawie utworzone będą osobne państwowe administracyjne władze bezpieczeństwa I i II instancji, podległe ministrowi spraw wewnętrznych.

Przedstawione powyżej zgodne wzgl. zbliżone uchwały zjazdu delegatów związku Polskich miast we Lwowie i komisji rzeczoznawców dla reformy administracji, wyprowadzone zostały z przepisów konstytucji i składają się również na swoiste określenie stosunku samorządu do Państwa i jego władz administracyjnych.

II. Zasady ogólne.

1) Dla uniknięcia sporów i wątpliwości ustawa miejska ustaliła, że każda miejscowość, która się rządzić będzie jej przepisami, staje się miastem. Ustawodawstwu wojewódzkiemu oddano oznaczanie tych miejscowości, które się rządzić mają ustawą miejską.

Ustawie miejskiej po jej ogłoszeniu podlegać będą wszystkie miejscowości, które się dotąd rządziły ustawami, dekrety, statutami wzgl. rozporządzeniami o mocy ustawy, a które stanowiły o samorządzie miejskim. W czasie pierwszego okresu urzędowania nowo wybranych rad miejskich mają ustawy wojewódzkie oznaczyć, które miejscowości zostaną na stałe zaliczone do gmin miejskich.

2) *Podział miast.* Przepisy, obowiązującego w Królestwie dekretu o samorządzie powiatowym, dozwalały na wzór ustaw niemieckich uznać te miasta za wydzielone z powiatowych związków samorządowych, których liczba mieszkańców wynosiła ponad 25000 mieszkańców. Wydzielanie powyższych miast poprawiało jedynie ich sytuację finansową, bliżej jednak stanowisko i zakres działania tych gmin miejskich w stosunku do władz państwowych nie były określone.

Projekt ustawy miejskiej miał do wyboru, albo tak jak obecnie dążyć do wczesnego wyzwolenia miast z powiatu, albo stanąć na stanowisku utrzymania łączności miast z powiatem. Do wyboru między oboma powyższymi stanowiskami zmusiła nowo wydana ustawa o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych, która miasta w wysokim stopniu usamodzielniała wobec powiatu. Do czasu wydania ustawy o uregulowaniu finansów komu-

nalnych powiaty mogły wydatnie korzystać z miast, których sytuacja finansowa była wobec powiatu bardzo upośledzona.

Obecnie, gdy stan rzeczy się zmienił, siłą rzeczy należało wziąć pod rozwagę węzły łączące powiat z miastami, wzajemną zależność tych czynników od siebie. Rozbiór tego tematu dał w końcu zwycięstwo przekonaniu: Że nie jest wskazaniem rozrywać wcześniej węzły, łączące miasta z powiatem, lecz przeciwnie należy dążyć do utrzymania tego stosunku przez branie udziału ze strony delegatów miast w życiu i pracy organów powiatowych.

Równocześnie jednak utrzymało się przekonanie, że większe miasta niewydzielone z powiatu powinny mieć wydatniejszą opiekę ze strony wyższych władz nadzorczych i umożliwiony bezpośredni kontakt z niemi i z tego punktu przyjęto zasadę, że miasta te, liczące w zasadzie ponad 15,000 mieszkańców oraz większe gminy miejskie, będące uzdrowiskami o charakterze użyteczności publicznej, mogą być rozporządzeniem ministra spraw wewnętrznych, wydanem na wniosek właściwego wydziału wojewódzkiego poddane władzy nadzorczej wydziału wojewódzkiego. Burmistrzom tych miast przyznaje projekt ustawy miejskiej tytuł starszych burmistrzów i te miasta będą mogły na podstawie uchwał swych rad miejskich rozwijać swobodnie swą administrację w zleconym zakresie działania przez możliwość przejmowania poszczególnych działów administracji państwowej lub wykonywanych dotąd przez organa państwowe, która to możliwość w projekcie ustawy miejskiej została przewidziana. W ten sposób mają miasta, niewydzielone z powiatu zapewnioną możliwość rozwoju, który je doprowadzi w miarę sił i możliwości do usamodzielnienia przez utworzenie z nich wysamodzielnego powiatu miejskiego.

Projekt ustawy miejskiej przyjął przeto z podanych powodów następujący podział miast:

1. Miasta niewydzielone z powiatu, a wśród nich:
 - a) miasta poddane nadzorowi wydziału powiatowego;
 - b) miasta i gminy miejskie, będące uzdrowiskami o charakterze użyteczności publicznej, poddane nadzorowi wydziału wojewódzkiego.
2. Miasta wydzielone z powiatu, stanowiące samodzielne powiaty miejskie.
3. Miasta wydzielone z województwa.

Komisja dla reformy administracji wymieniła z miast, mających stanowić samodzielne powiaty miejskie tylko te, które miały otrzymać prawo do uzyskania własnych ustaw miejskich, a do nich należało pięć największych po stolicy miast w Polsce. Projekt ustawy wziął w rachubę uży-

skanie także i przez inne miasta wydzielone wspólnej dla nich wszystkich ustawy miejskiej, opartej o projekt przez nie same opracowany.

Wobec zasady, aby węzła łączącego miasta z powiatem przedwcześnie nie zrywać, wydzielane będą z powiatu takie miasta, których zarządy będą mogły być uznane w zleconym zakresie działania za władze administracyjne I instancji (starostwa grodzkie). Miast takich jest w obecnym stanie rzeczy dwadzieścia kilka. Aby ułatwić ich wydzielanie z powiatu, projekt przewiduje dokonywanie tego drogą rozporządzenia Rady ministrów, a nie drogą ustawy.

Miasta wydzielone z powiatu, mają według zasad przyjętych brać udział w działalności organów województwa. Ustalenie ostateczne uprawnień wielkich miast wydzielonych z powiatu może być dokonane po zbadaniu projektu ustawy przez nie i władze rządowe i po wypowiedzeniu swych życzeń i zapatrywań.

Do miast wydzielonych z województwa zaliczoną została tylko stolica Państwa. Plan ustroju jej władz, które mają reprezentować I i II instancję administracyjną, projekt ustawy podaje, aby przedstawić całokształt systemu podziału miast i stopnie ich rozwoju. W przyszłości stanowisko miasta wydzielonego z województwa może być uzyskane tylko drogą ustawy.

3. *O członkach gminy.* Projekt ustawy określa w tym dziale stosunek prawny mieszkańców gminy, poddanych Rzeczypospolitej, do gminy jako korporacji. Odnosne przepisy nie regulują stosunku prawnego zwanego dawniej przynależnością gminną, albo w Królestwie stałym miejscem zamieszkania, który ma być uregulowany osobną ustawą tak jak i kwestja meldunków i ważna sprawa utrzymywania spisu członków gminy, uznanych za przynależnych do niej. Już sam projekt ustawy rozróżnia drugą kategorię członków gminy, ściślej z gminą związanych i więcej uprawnionych, a tymi są członkowie, posiadający prawa obywatelskie, t. j. prawo wybierania i wybieralności do reprezentacji gminnej, które to prawo uzyskują członkowie gminy po roku zamieszkania w gminie. Siłą rzeczy powinni być obywatele miejscy i osoby należące do ich rodzin uznane za przynależnych do gminy. Utrzymywanie spisów osób przynależnych do gminy jest niezbędne już z tego względu, że gmina musi członków, bliżej z nią związanych, utrzymywać w ewidencji urzędowej z różnych tytułów, jak ze względu na koszt leczenia, opiekę społeczną, listy wyborcze do rady miejskiej, a ponadto, ze względu na obowiązek utrzymywania ewidencji małżeństw, urodzeń, skonów, następnie ksiąg spisów ludności, dalej ze względu na obowiązek sporządzania wykazów poborowych, utrzymywanie biur adresowych, a w przyszłości ew. wystawianie dowodów osobistych i t. p. Same dowody osobiste, do których wydawania, o ile odnośna ustawa bę-

dzie uchwalona, najwięcej byłaby powołaną gmina, gdyby je wciągnięto także w zakres prawa przynależności do gminy, mogłyby służyć za świadectwo posiadania: 1) obywatelstwa Polskiego, 2) przynależności gminnej, a następnie 3) za właściwą legitymację osobistą i 4) za dowód zapisania do miejskich list wyborczych. Dowody takie powinno się wystawiać z urzędu dla wszystkich obywateli miejskich, t. j. osób pełnoletnich, które po roku zasiedzenia uzyskały prawa wyborcze.

4. *Obowiązek przyjęcia udziału w pracach organów gminnych.* Projekt ustawy miejskiej przyjął z ustawodawstwa pruskiego obowiązek obywateli przyjmowania udziału w pracach organów gminnych. Przyjmując przepis powyższy, projekt ustawy miał za swój obowiązek uwzględnić najlepsze strony istniejących ustawodawstw samorządowych, a do tych należy przepis omawiany.

Jest to niewątpliwie cechą wysokiej już kultury, aby nie tylko umieć ustanowić dobre prawa ale także poddać się karnie ich przepisom, a właśnie pod ostatnim względem Niemcy osiągnęły wysoki stopień doskonałości i zastęp obywateli, biorących z wzorową gorliwością udział honorowy w urzędowaniu organów gminy, stanowi jeden z głównych filarów dodatkich stron samorządu niemieckiego. Jeśli nauka zarząd miast niemieckich uznała za najlepszy w świecie, to niewątpliwie do osiągnięcia tego stopnia doskonałości przez niemieckie zarządy miast przyczyniły się karne zastępy obywateli miejskich, którzy dawno uznali, że dobre prawa bez ich dobrowolnego i sumiennego stosowania są martwe. I u nas przeto uznać trzeba, że przymus podjęcia się obowiązków publicznych, przez ustawę sankcjonowaną, jest kluczem do prawdziwej wolności, podczas gdy nasze osławione zamilowanie złotej wolności prowadzi do niewoli. Obecnie łatwiej jest podjąć się omawianych obowiązków, projekt bowiem uwzględnia wszystkie wypadki, które rzeczywiście przeszkadzają podejmowaniu się obowiązków publicznych, wyklucza od nich osoby, na okres urzędowania rady miejskiej, które już przez lat 4 brały udział w pracach organów gminnych, a ponadto ułatwia dla wielu współdziałanie w tych pracach, gdyż przewidyje, że szereg tych czynności może być płatny.

III. Ustrój władz miejskich.

1. Projekt ustawy miejskiej oparł ustrój władz miejskich zgodnie z uchwałą Lwowskiego zjazdu delegatów miast polskich oraz Komisji dla reformy administracji na zasadzie rozdziału władzy uchwalającej od wykonawczej.

Przeciwnie tej zasadzie połączenie obu władz według systemu badeńskiego sprzeciwia się kardynalnej zasadzie, że organa, których działalność ma być kontrolowaną, nie mogą wchodzić w skład ciała kontrolującego. Ponadto nie można u nas stosować przepisów odpowiednich dla Badenji, względnie Anglii, z której Badenja czerpie wzory. Kraje powyższe zamożne, o jednolitej ludności, nie mogą być porównywane ze stosunkami naszymi, które cechuje znaczna liczba ludności ubogiej i duży procent mniejszości narodowych.

Ostatni szczegół, który jeszcze wzmaga partyjność zawodową, oddawałby magistrat w razie utrzymania systemu badeńskiego w zupełną zależność od partji, posiadających większość i wpływy, a przez to mogłaby praworządność i bezstronność postępowania magistratu na szwank być narażoną, przy systemie zaś takim nie może być mowy o spokoju w działalności samorządów ani też o swobodnem rozwijaniu dodatnich przymiotów u działaczy samorządowych, na czem we własnem Państwie przecież najwięcej zależeć musi. Jeżeli np. Prusy tak umiały od 70 lat stanąć wysoko, że uznały twarde a krępujące rady miejskie prawo dwutorowości, które polega na tem, że uchwała gminna dochodzi do skutku dopiero wtedy, gdy uchwałę rady miejskiej zatwierdzi magistrat (a więc organ przez tę radę miejską wybierany!)—to dopiero można ocenić, skąd wypływało w Prusiech źródło rygoru, ładu, porządku, praworządności, wyszkolenia pierwszorzędnych sił samorządowych, co wszystko składało się na tak dodatnią w skutkach tężyznę w życiu publicznem, która doprowadziła do uznania samorządu miejskiego w Prusiech za najlepszy w świecie!

A cóż u nas może dać skrzywiony do tego jeszcze system badeński? Nic ponad zupełne skrępowanie członków magistratu, zmuszanie ich do przenoszenia interesów prywatnych ponad publiczne, nadążanie z trudnością za obowiązками publicznymi, oraz niechęć do współpracy z Państwem i ze względu na jego prawo kontroli upatrywanie w nim wroga.

Jak może być przy takim systemie mowa o prowadzeniu przez oświecone obywatelstwo koniecznej dziś a wydatnej polityki socjalnej, jak może taki system prowadzić do praworządności, do poparcia Państwa, do dostarczenia Państwu sił o pierwszorzędnych kwalifikacjach, czego się właśnie od samorządu oczekuje? Czy w takich stosunkach mógłby się u nas rozwinąć samorząd miejski? Czy byłby w stanie taki samorząd dorość do pruskiego i podjąć z nim rywalizację? Czemu poprzednio, zapytać się go dzi, nazwano istniejący u nas system—skrzywionym systemem badeńskim? Otóż w Badenji wprowadzono w życie system magistratu obywatelskiego, poprzednio o ławnikach bezpłatnych, obecnie otrzymujących równe dla wszystkich odszkodowanie za poświęcenie w wyższej mierze czasu prywat-

nego służbie publicznej, u nas zaś wprowadzono odrazu system magistratu obywatelskiego, lecz o ławnikach płatnych bez wymagania od nich fachowości i bez warunku aby zawód ławnika traktować jako główny. Uświęcono temsamem amerykański system synekur i łupów politycznych, o które się toczą walki wyborcze. System taki nie wydał dotąd większych szkód, bo jeszcze nie istnieje długo a pozatem z powodu znacznej u nas liczby osób uczciwych i wykształconych, które się obowiązków ławnika podjęły oraz z powodu tego, że magistraty nie posiadają w Królestwie jeszcze w pełni rozwiniętego zakresu działania, wiele bowiem czynności w Małopolsce i w Poznańskim jest przez magistraty spełnianych, magistraty Królestwa jeszcze nie przejęły wzgl. ich im nie przekazano.

System jednak podobnego jak u nas magistratu obywatelskiego nie może wprowadzić lepszych sił do magistratów, zależność bowiem od ławników, obywateli, niefachowców nie może wpływać na rozwój urzędowania w magistracie i szkolenie sił magistrackich. Ławnik taki bowiem nie może być pionierem tego rozwoju, a podpisując szablonowo akt prawny nie może wziąć odpowiedzialność za prawność aktu, gdy sam prawa nie zna. Na samych zaś aktach prostych i łatwych urzędowanie nie polega, a tem mniej polegać będzie w przyszłości.

Z podanych powodów przyjęto w projekcie ustawy zasadę rozdziału władzy wykonawczej od uchwalającej, lecz natomiast uznano całą pełnię władzy rady miejskiej jako przedstawicielki gminy i jej obywatelstwa, magistratowi zaś przyznano wypływające z jego natury prawo, wstrzymania wykonania uchwały rady miejskiej, gdy się sprzeciwia prawu lub interesowi gminy. W tym charakterze magistrat występuje w swej właściwej roli, jako strażnik praworządności, podczas, gdy zadaniem rady miejskiej prócz popierania zadań i celów Państwa i starania się o dobro obywateli jest temsamem dbanie także o ich interesa.

Nie uwzględniono przeto w projekcie ustawy systemu pruskiego dwutorowości, mimo, że go nowy projekt pruskiej ustawy miejskiej utrzymuje, ani też nieuwzględniono przyjętej przez projekt pruski zasady przejścia tylko na mocy uchwały rady miejskiej ze systemu magistrackiego do burmistrzowskiego (nadreński), w którym władzą wykonawczą jest tylko sam burmistrz. Projekt ustawy miejskiej za najodpowiedniejszy dla stosunków naszych uznał system magistratu kolegjalnego, nie wchodzącego w skład rady miejskiej, a złożonego z członków zawodowych i honorowych. Ostatni członkowie wchodzi do Magistratu z głosem stanowczym jako delegaci rady miejskiej i rzeczoznawcy interesów obywateli.

Tylko taki system ustroju magistratu nie pogłębi u nas partyjności,

lecz utrwali praworządność i temsamem przyczyni się do rozwoju produkcyjnej a spokojnej pracy, zdolnej spełnić swe obowiązki równo i bezstronnie wobec wszystkich warstw społecznych a zarazem wyszkoli i wyda zastęp działaczy publicznych, uważanych za najpożyteczniejszych w Państwie.

Podobny system magistratu dozwoli na wyrabianie się urzędników gminnych i na zdobywanie przez najlepszych z nich stanowisk w magistracie, co nadzwyczajnie uszlachetni pracę na stanowiskach gminnych urzędników mianowanych.

Członkowie zaś magistratu, powoływani przez radę miejską, do rzetelnej przejętej duchem praworządności pracy i chęcią utrzymania i poparcia Państwa, dopomogą do ujawnienia się dodatnich, a tak licznych i bogatych stron naszego mieszczaństwa, które wadliwe przepisy trzymały dotąd w uwięzi lub w ukryciu. Dowodem wartości naszego mieszczaństwa jest szereg rad miejskich, zwłaszcza średnich miast, które zdołały od razu stanąć na właściwej wyżynie.

2) Projekt ustawy przyjął średnią liczbę radnych od 12—100. Licząc się z ważnością takiej szkoły życia publicznego, jaką jest rada miejska, projekt nie mógł się skłonić do zdania osób, które są zwolennikami nie-licznych rad miejskich, a siłą rzeczy nie dążył do tworzenia zbyt luźnych a ociężałe funkcjonujących rad.

Ze względu na wielką ilość małych miast najmniejszą liczbę radnych ustalono na 12.

Okres urzędowania rad miejskich przyjęto na lat 4. Za słuszne uznano zdanie znawców, że obowiązku służby publicznej nie można ponad miarę przedłużać oraz, że czteroletni okres dla działalności rad miejskich dawno już zagranicą, np. we Francji, uznano za najodpowiedniejszy.

Sześcioletnią kadencję rad miejskich należałoby przerwać odnową połowy rady miejskiej co 3 lata, lecz system ten jest trudny do pogodzenia z zasadą proporcjonalności.

O prawie wybierania i wybieralności bliższe szczegóły zostaną podane przy omówieniu ordynacji wyborczej. Tu się tylko zaznacza, że zasady na których się te prawa opierają są zgodne z uchwałami zjazdu delegatów miast we Lwowie.

Przewodnictwo na posiedzeniach rady miejskiej powierza projekt w miastach niewydzielonych z powiatu przełożonemu magistratu lecz bez prawa głosowania, w innych miastach wybieranemu przez radę miejską z jej grona prezesowi, któremu prawo brania udziału w głosowaniu przysługuje.

3) Do zawodowych członków magistratu należą: Przełożony magistratu, jego zastępcy i ławnicy zawodowi, do honorowych reszta ławników.

Ławników honorowych nie może być więcej jak $\frac{1}{3}$ część wszystkich członków magistratu. Ławnik honorowy nie może być używany do stałego urzędowania w magistracie, ławnicy zawodowi winni prowadzić główne działy urzędowania magistratu.

Przełożeni magistratu posiadają tytuły, rozróżniane według kategorii miasta, a w szczególności: w miastach niewydzielonych z powiatu burmistrzów wzgl. starszych burmistrzów, a w miastach wydzielonych prezydentów i starszych prezydentów.

Projekt przewiduje przy określeniu kwalifikacji zawodowych członków magistratu możliwość zastąpienia studjów fachowych przez praktykę odbytą w charakterze członka magistratu.

Członków magistratu wybiera rada miejska. Ławników honorowych wybiera rada miejska ze swego grona lub z poza niego, członków zawodowych zaś drogą konkursu rozpisanego.

Liczbę zastępców prezydentów miast większych oraz liczbę ławników wogóle oznacza według potrzeby sama rada miejska. Ograniczoną jest tylko względnie ogólna liczba ławników przepisem, że nie może ona przenosić 10% członków rady miejskiej. Przekroczenie tej granicy wymaga zezwolenia władzy nadzorczej.

Projekt przewiduje najmniejszy skład magistratu w osobie burmistrza, jego zastępcy i jednego ławnika honorowego.

Ławnicy honorowi wybierani są na okres urzędowania rady miejskiej, zaś członkowie magistratu zawodowi na okres lat 8. Drogą umowy może rada miejska siłą rzeczy przyjąć zawodowego członka magistratu na dłuższy lub krótszy okres czasu. Członkowie magistratu wybierani są przy większym komplecie radnych i przepisana większością głosujących, zależnie od ważności stanowiska. Przy wyborze burmistrza lub prezydenta wymagane jest uzyskanie więcej niż połowę ustawowej liczby radnych, przełożony magistratu bowiem powinien być mężem zaufania co najmniej połowy rady miejskiej. Zawodowi członkowie magistratu mają prawo do emerytury w razie popadnięcia w niezdolność do pracy lub w razie ich ponownego niewybrania po skończeniu okresu na jaki zostali wybrani. W ostatnim wypadku emerytura będzie przyznana czasowo aż do objęcia nowego stanowiska.

Wymiar emerytury wynosi od $\frac{1}{6}$ części poborów po 4 latach służby do pełnych bieżących poborów po 24 latach służby dla przełożonych magistratu i ich zastępców, a po 30 latach służby dla ławników zawodowych. Emeryturę wymierza się odnośnie do stanowiska zajmowanego w czasie spensjonowania. Lata służby spędzone na stanowiskach urzędnika mianowanego, samorządowego lub państwowego względnie ławnika

policza się w stosunku do lat służby, dających na odnośnych stanowiskach prawo do pełnej emerytury.

Jeśli się np. przyjmie ogólnie, że urzędnik mianowany uzyskuje pełną emeryturę po 35 latach służby, to przy spensjonowaniu burmistrza lub jego zastępcy, który uzyskuje pełną emeryturę po 24 latach służby, dolicza się do ilości lat, spędzonych faktycznie na stanowisku burmistrza czas służby przepędzony na stanowisku urzędnika mianowanego w stosunku 1:1'46, a czas służby na stanowisku ławnika w stosunku 1:1'25. Zaś na 1 rok służby ławnika policza się do: 17 lat służby urzędnika mianowanego.

Odchylenia od tej zasady są możliwe drogą umowy.

Prawo do zaopatrzenia przysługuje także wdowie i sierotom po zmarłym zawodowym członku magistratu. Bliższe szczegóły co do omawianych emerytur i zaopatrzeń określi ustawa wojewódzka. W razie popadnięcia w niezdolność do pracy przed upływem 4-letniego okresu urzędowania przyszuje projekt prawo do jednorazowej odprawy.

Przepisy powyższe mają na celu zachęcenie najlepszych sił do podjęcia się służby samorządowej z wyboru i do dostarczenia im oparcia i możliwości swobodnego rozwoju. Wytworzenie przez każdą partję szeregu sił fachowych, uzdolnionych do pracy w samorządzie to największy cel, do jakiego projekt ustawy miejskiej dąży.

Odpowiednie traktowanie interesów obywateli zabezpieczone jest w urzędowaniu magistratu przez udział rzeczoznawców (ławników honorowych) w jego obradach.

IV. Zakres działania gminy.

1) *A. Zakres działania samorządowy.* Ten zakres działania gminy obejmuje dwa działy: a) zadania, których się dla gospodarczego i duchowego rozwoju i dobrobytu swych członków gmina podejmie dobrowolnie i b) zadania określone ustawami państwowymi. Odnosnie do pierwszych zadań przyznaje projekt gminie prawo wydawania statutów miejskich, t. j. miejscowych przepisów prawnych. Drugiego rodzaju zadania są z istoty swej samorządowe, jednak uregulowane dla swej ważności jednolicie dla całego Państwa przez ustawy państwowe względnie wojewódzkie.

Przykładowe wymienienie zadań samorządowych przytoczone jest w projekcie przy określeniu zakresu działania rady miejskiej.

B. Zakres działania zlecony. Ten zakres działania gminy określa projekt ustawy jako zadania państwowe, które gmina miejska załatwia, jako ustawowy w tym celu powołany organ wykonawczy Państwa.

Wśród tych zadań można również odróżnić dwa ich rodzaje: a) zadania państwowe, których wykonanie jest stałym obowiązkiem wszystkich

gmin. Do zadań takich należą: ogłaszanie ustaw, przeprowadzanie wyborów do sejmu, spisów ludności, udzielanie pomocy organom państwowym, obowiązek dostarczania kwater, podwód, przygotowanie spisu poborowych i t. p.

b) Do drugiego rodzaju zadań należą sprawy czysto państwowe (jak np. wymiar i ściąganie państwowych podatków lub dotąd przez organa państwowe wykonywane, które mogą być przekazane samorządom przy równoczesnem pomnożeniu ich źródeł dochodowych. Podstawę prawną do podobnego przekazania zadań państwowych daje art. 119 projektu ustawy.

Przepis odnośny jest nader ważny, albowiem: 1) umożliwia on wyrównanie zakresu działania władz administracyjnych państwowych i samorządowych; 2) umożliwia Państwu racjonalne przeprowadzenie redukcji sił i poczynienie oszczędności przez wyzyskanie istniejących urzędów samorządowych; 3) a wreszcie daje podstawę pod właściwy rozdział dochodów publicznych pomiędzy Państwo a samorząd.

Rozdział bowiem powyższy nie może być dokonany z pamięci albo przypuszczalnie. Ile z dochodów publicznych należy odstąpić samorządom można ocenić sprawiedliwie dopiero, gdy się określić zdoła za co samorządy należy wyposażyć, a o tem decydować może jedynie zakres działania gmin tak samorządowy jak i zlecony.

Przez możność przejmowania działów administracji państwowej stworzono dla poszczególnych samorządów miejskich stadja rozwoju, aż do wydzielenia miasta z powiatu i uznania magistratu w zleconym zakresie działania za władzę administracyjną I instancji z nazwą starostwa grodzkiego przy równoczesnem przyznaniu prezydentowi miasta tytułu starosty grodzkiego.

System ten rozwoju magistratów wynika z zasad konstytucji i odpowiada uchwałom zjazdu delegatów Polskich miast we Lwowie i uchwałom komisji dla reformy administracji.

W zleconym zakresie działania występuje gmina jako przez ustawę powołany organ wykonawczy Państwa, organa zaś gminy miejskiej są w wykonaniu powyższych czynności zastępcami władz i organów rządowych, które czynności zlecone przekazały lub upoważnione do tego zlece nie wydały.

Uzyskanie przez magistrat miasta wydzielonego z powiatu stanowiska i uprawnień starostwa grodzkiego, a ze strony prezydenta tytułu i uprawnień starosty grodzkiego jest analogicznem utrzymaniem w praktycznym rozwoju zasad, objętych art. 67 konstytucji, wedle których kierownikiem wydziałów powiatowych są starostowie, a wydziałów wojewódzkich woje-

wodowie. W rozwoju miast pełnią naodwrot prezydenci, a więc urzędnicy-obywatele, pochodzący z wyboru, funkcje starosty względnie w stolicy także i wojewody, a więc funkcje kierowniczych urzędników administracyjnych państwowych.

Zasady powyższe, pozwalające na oddziaływanie wzajemne czynników obywatelskich na urzędników państwowych i odwrotnie, stanowią ujęte w wyraźne przepisy, jedną z naczelných cech charakterystycznych ustroju administracyjnych władz państwowych i samorządowych.

Dalszą cechą charakterystyczną ustroju władz wykonawczych samorządowych jest ściśle przestrzeganie odnośnie do nich zasady kolegialności.

O ile ustrój władz państwowych administracyjnych polega na zasadzie jednoosobowej o tyle magistrat względnie i miejski wydział wojewódzki nawet w zleconym zakresie działania stanowią władzę kolegialną, która sama orzeka jakie sprawy zleconego zakresu działania mają być traktowane kolegialnie. W tym punkcie jest zasadnicza różnica ustroju władz administracyjnych państwowych a samorządowych. Władzą administracyjną w powiecie jest starosta, w województwie wojewoda, a wyżej minister, lecz nie starostwo, województwo, ministerstwo.

W mieście tymczasem władzą jest magistrat pod kierunkiem przełożonego, którego stanowisko kierownicze i połączone z tem prawa i obowiązki w projekcie ustawy są dokładnie uwzględnione i określone. Ta sama zasada odnosi się w miastach wydzielonych z województwa i do miejskiego wydziału wojewódzkiego oraz do jego przełożonego.

2) *Urządowanie organów gminy miejskiej.* a) W wykonywaniu urzędowania dążył projekt ustawy miejskiej do wprowadzenia szeregu uproszczeń i ułatwień. Przedewszystkiem przez wyczerpujące określenie przepisów, dążył projekt do uniknięcia wątpliwości i pragnął dostarczyć wyjaśnień na każde zagadnienie z ustawą miejską związane. W przepisach przejściowych uregulowano szereg aktualnych kwestji dla gmin miejskich i pracowników miejskich.

Do powzięcia uchwał, dotyczących zaciągnięcia pożyczek, nie wymaga projekt dwukrotnych posiedzeń rady miejskiej, a do zatwierdzenia ze strony władzy nadzorczej mają być przedkładane uchwały w sprawie pożyczek dopiero wtedy, gdy zaciągnąć się mająca pożyczka sama lub łącznie z innemi już poprzednio zaciągnięciami, przekracza roczny bieżącym budżetem przewidziany, dochód gminy miejskiej.

Przy uchwalaniu pożyczek wymagany jest większy komplet członków rady miejskiej (t. j. $\frac{2}{3}$ ustawowej liczby radnych) dopiero w tym wypadku, gdy amortyzacja pożyczki przewidziana jest na dłuższy okres czasu niż

lat 5. Odnośna uchwała rady miejskiej zapada zwykłą większością głosów obecnych na posiedzeniu, a nie jak dotąd większością $\frac{2}{3}$ głosów obecnych.

Przy uchwalaniu regulaminu obrad rady miejskiej nie jest wymagany większy komplet radnych.

Magistratowi zarządzającemu miastem po rozwiązaniu rady miejskiej wolno zaciągać niezbędne pożyczki za zatwierdzeniem odnośnych uchwał przez władzę nadzorczą.

Budżet ma być przedkładany do zatwierdzenia władzy nadzorczej tylko w miastach niewydzielonych z powiatu. Zatwierdzenie musi być dokonane w ciągu dni 30 po otrzymaniu budżetu przez władzę nadzorczą, w przeciwnym bowiem razie budżet wchodzi w życie.

W miastach wydzielonych z powiatu budżet przesyła się tylko do wiadomości władzy nadzorczej, która w ciągu 4 tygodni może robić zarzuty.

b) Projekt ustawy wyłącza możliwość przeprowadzania wyborów uzupełniających a dąży do tego przez nieograniczanie liczby zastępców oraz przez umieszczenie przepisu, że w razie wyczerpania się listy zastępców rada miejska wybiera większością głosów na zwyczajnym posiedzeniu brakującego radnego.

c) W zleconym zakresie działania przewiduje projekt możliwość przekazywania całych działów urzędowania państwowych organów administracyjnych pod warunkiem, że gminy zobowiążą się wykonywać te czynności przez personel kwalifikowany narówni z odnośnymi siłami państwowymi.

Projekt przewiduje przyznawanie przez Radę ministrów okresu ulgowego, zdając sobie sprawę, że wytworzenie dostatecznej liczby sił kwalifikowanych u nas może nastąpić tylko stopniowo, i że przy obecnym stanie rzeczy w wielu wypadkach ocena kwalifikacji opierać się musi o zdolność wykonania zadania, bez względu na studia szkolne.

V. Nadzór państwowy.

1. Artykuł 70 Konstytucji powierza wykonywanie nadzoru nad działalnością samorządu ze strony Państwa wydziałom samorządu wyższego stopnia. Tenże nadzór według powyższego artykułu może być częściowo przekazany sądownictwu administracyjnemu. Siłą rzeczy w braku wyższego wydziału samorządowego od wojewódzkiego nadzór nad samorządem samych wydziałów wojewódzkich, a więc i miast wydzielonych z województwa odnośnie do ich działalności w charakterze samorządowego województwa miejskiego sprawować musi minister spraw wewnętrznych.

Wobec wyraźnego brzmienia art. 70 Konstytucji nie mogą być z ustawy wprowadzane inne czynniki urzędowe lub obywatelskie w skład organów nadzorczych nad samorządem z głosem stanowczym, lecz tylko za-

leżne od tychże wydziałów z głosem doradczym. Stąd plany powierzenia wykonywania omawianego nadzoru specjalnie skonstruowanym komitetom nie mają w Konstytucji prawnego oparcia.

Władza nadzorcza posiada, jak to wyraźnie w art. 95 zaznacza projekt ustawy o gminie miejskiej tylko te uprawnienia, które w ustawie tej względnie w innych ustawach są przewidziane. Wszelka przeto ustawą nieprzewidziana dowolność w działalności władzy nadzorczej jest wykluczona.

2. Projekt ustawy przewiduje zatwierdzanie wyboru członków magistratu. Już sam określony ustawą miejską stosunek władz samorządowych do rządowych dostatecznie tłumaczy potrzebę zatwierdzania wyboru organów wykonawczych samorządowych, którzy mają działać w zastępstwie gminy jako przez ustawę powołanego organu wykonawczego państwa, oraz w zastępstwie wydających ustawą przewidziane zlecenie względnie przekazujących przez Radę Ministrów oznaczony dział urzędowania państwowych organów administracyjnych.

Wykonawcze organa gminy otrzymują przez zatwierdzenie ich wyboru prawo do zastępowania władz i organów państwowych oraz prawo władzy wykonawczej, którą naród przekazał Prezydentowi Rzeczypospolitej i jego ministrom a przez nich władzom im podległym (art. 2 i 44 Konstytucji).

Zatwierdzenie wyboru dotyczy wszystkich członków magistratu, tak zawodowych jak i honorowych, a to ze względu na zasadę równorzędności wszystkich ławników.

Zatwierdzenia dokonują właściwe wydziały samorządowe, a więc władze, którym powierzono wykonywanie państwowego nadzoru nad samorządem, z wyjątkiem wypadków, w których zatwierdzanie wyboru członków magistratu wykonuje minister spraw wewnętrznych, albo Prezydent Rzeczypospolitej.

3) Inne przepisy dotyczą nadzoru państwowego, albo określają szczegółowo jego kompetencje, albo obejmują wypadki w obecnie obowiązującym dekreście o samorządzie miejskim nieprzewidziane, a jednak w praktyce z konieczności stosowane jak: możność delegowania kontrolera do miast, które utraciły samodzielność finansową i stały się zależne od pomocy ze skarbu państwa, albo powierzenie zarządu miasta komisarzowi rządowemu na wypadek równoczesnego rozwiązania rady miejskiej i złożenia z urzędu wszystkich, lub większej części członków magistratu.

VI. Ustrój władz województwa miejskiego.

1) Projekt ustawy miejskiej, mimo, że charakter miasta wydzielonego z województwa został przyznany tylko stolicy Państwa—Warszawie—

musiał dla wykończenia poglądu na stadją rozwoju miast przedstawić także projekt ustroju władz w mieście wydzielonym z województwa.

Nie można było stanąć na stanowisku, że ustrój stolicy będzie uregulowany osobną państwową ustawą miejską, opracowany przez władze państwowe, gdyż projekt ustawy przyznaje największym miastom Rzeczypospolitej prawo uzyskania osobnej ustawy miejskiej, na podstawie projektu przez nie same opracowanego, a w tem na pierwszym miejscu Warszawie.

Ponieważ ponadto miasto Warszawa ma utworzyć samodzielne województwo miejskie i przejąć prócz samorządowego także i państwowy zakres działania starostw i wojewodów, przeto i ten wzgląd wymagał naszkicowania głównych linii ustroju władz miejskich stolicy, aby tym sposobem dać podstawę do krytyki projektu przez udostępnienie go czynnikom interesowanym, a zarazem przedstawić wielkim miastom kraju zasady tego ustroju, który ich w interesie własnego rozwoju bliżej obchodzi. Określenie zaś zasad ustroju ze względu na zlecony zakres działania nie może być pozostawiony samej gminie.

2) Cechą charakterystyczną ustroju władz miejskich miasta, które ma być wydzielone z województwa, jest potrzeba reprezentowania przez te władze I i II instancji administracyjnej.

W tem leży główna trudność rozwinięcia omawianego ustroju, który niema wzorów w innych wielkich miastach jak we Wiedniu i Berlinie, gdzie są przewidziane zarządy dzielnicowe względnie okręgowe, jednak tylko w charakterze filii centralnej rady miejskiej i centralnego magistratu, cały zaś zarząd miejski reprezentuje tylko jedną instancję administracyjną mającą nad sobą władze rządowe, jako drugą instancję. Podobny ustrój jak w Berlinie ma Londyn, jedynie Paryż ma ustrój o tyle odrębny, że merem administracyjnym Paryża jest prefekt departamentu Sekwany, obok którego czynny jest równorzędny mu prefekt policji — obaj mianowani przez rząd. Stąd powstaje w Paryżu taki ustrój, jakby prezydentem Warszawy był wojewoda warszawski, a zarazem de facto urząd województwa warszawskiego, rozszerzony o całe grono urzędników miejskich. Przez ten ustrój zyskują zarządy 20 okręgów, na jaki Paryż jest podzielony charakter władz I instancji wobec samej prefektury jako II instancji.

Już komisja dla reformy administracji oświadczyła się za tem, aby komisarjaty rządu rozwijały się nie jako starostwa względnie województwa grodzkie, tylko jako specjalne władze administracyjne bezpieczeństwa I wzgl. w stolicy II instancji, zaś aby zadania administracyjne przejął magistrat.

W razie utworzenia władz miejskich w stolicy, któreby reprezentowały nie tylko pierwszą ale i II instancję administracyjną mogłaby ta II instancja:

a) przejąć agendy państwowe, wykonywane przez województwa, b) sprawo-

wać nadzór państwowy nad władzami miejskimi, reprezentującemi I instancję i c) sprawować funkcje władzy odwoławczej tak w samorządowym jak i w zleconym zakresie działania.

Z tego, co powyżej podano wynika, że dla podziału pracy i przeprowadzenia w całej rozciągłości zakresu działania władz I i II instancji w mieście, wydzielonem z województwa, koniecznem okazuje się przeprowadzić podział miasta na okręgi administracyjne, z którychby każdy miał swoją radę miejską okręgową i magistrat okręgowy, funkcjonujący w zleconym zakresie działania jako władza administracyjna I instancji, władzami zaś II instancji byłyby: miejski sejmik wojewódzki, wybierany pośrednio przez rady okręgowe i miejski wydział wojewódzki.

Ostatnie władze są de facto centralną radą miejską i centralnym magistratem, czynnemi na cały obszar miasta, ale umożliwiającemi racjonalny podział pracy, a zarazem przysporzenia zarządowi stolicy korzyści, wpływających z przejścia agend II instancji, oraz z możności sprawowania nadzoru państwowego nad niższymi władzami miejskimi i sprawowania wobec tychże władz funkcji instancji odwoławczej.

W ten sposób rozszerzoną zostaje do ostatnich możliwych granic autonomia gminy i stosunek jej organów do władz państwowych, zaś wszystkie wielkie miasta wykazują, że warunkiem sprawnego działania ich organów jest ich decentralizacja, od czego zależy także miara należytego i szybkiego załatwiania interesów mieszkańców gminy, czego scentralizowany ociężyła zarząd uczynić nie jest w stanie.

Dowodem tego jest utworzenie w Wiedniu 21 filji magistratu po jednej w każdej z 21 dzielnic, zorganizowanych na wzór starostw biurowo-tycznie. Londyn dzieli się prócz śródmieścia „City” na 38 okręgów administracyjnych, z których każdy ma swój osobny zarząd, a Paryż na 20. Tak samo zdecentralizowaną jest administracja miejska w Petersburgu i Berlinie, gdzie nowa ustawa dla stolicy Niemiec, wydana w r. 1920 wprowadziła kolegjalne zarządy w okręgach miejskich z burmistrzem okręgowym na czele, obok okręgowych rad miejskich.

Projekt ustroju władz miejskich dla Warszawy poszedł dla władz I instancji za wzorem Berlina.

Z podanego widocznem jest, że Warszawa będzie musiała pomyśleć w najbliższym czasie o decentralizacji swego zarządu miejskiego, czego się interes mieszkańców i szybkie załatwianie ich spraw niewątpliwie wkrótce domagać będzie.

Ewentualny zarzut, że centralny zarząd tańszy jest niż zdecentralizowany jest względny. Dobre zorganizowanie aparatu administracyjnego za-

leży od dobrego kierownictwa. Obecnie dzięki dzielnicowym odrębnym stosunkom istnieją jeszcze tak wielkie różnice w organizacji magistratów pod względem personelu, że one są dostateczną wskazówką jak rozległe są ramy, w których dobry administrator obracać się może. Jako przykład przytacza się, że magistraty miast Lwowa i Krakowa mają po 60 sił prawnych, egzaminowanych, a brak kategorii średnich sił referendarskich. Poznań ma ostatnie siły doskonale rozwinięte i wystarcza mu tylko 7 sił prawnych, Warszawa niema prawie sił prawnych a za to nadmiar sił średnich. Z tego widoczne, że dla decentralizacji istniejące siły stolicy aż nadto powinny wystarczyć, a pewną liczbę sił prawnych wcześniej czy później stolica i tak będzie musiała przyjąć. Jedyne wydatek stanowić będzie kwestja lokali po okręgach. To samo zagadnienie odnosi się i do komisarjatu rządu, który również ma zamiar stworzyć swe filje (dawniej proponowane jako starostwa grodzkie) na obszarze miasta.

Aby stolicy zostawić odpowiedni czas do przekształcenia swego ustroju, postanowienia przejściowe umożliwiają przejęcie przez władze miejskie zakresu działania starostów i wojewody oraz funkcjonowanie rady miejskiej zarazem jako sejmiku wojewódzkiego jednak w tym okresie przejściowym funkcje władzy nadzorczej nad samorządem stolicy a zarazem funkcje władzy odwoławczej tak od orzeczeń wydanych w I jak II instancji pełnić ma minister spraw wewnętrznych aż do czasu zupełnego przekształcenia ustroju władz miejskich.

Postanowienie powyższe wynika z niemożności przeprowadzenia dokładnego podziału pracy i uprawnień pomiędzy radę miejską a miejski sejmik wojewódzki oraz między magistrat a miejski wydział wojewódzki, urzędujących wzgl. czynnych równocześnie na obszarze całego miasta, przyczem szczególne trudności nastroczałoby rozwinięcie przez miejski wydział wojewódzki czynności państwowej władzy nadzorczej np. wobec uchwał rady miejskiej, która jest dla niego równocześnie miejskim sejmikiem wojewódzkim.

Szczegóły powyższe winny być skrupulatnie rozważone. Przepisy raz ustalone pozostają dłuższy czas i nietrudno je zmienić. Stąd najlepiej jest na konferencjach rozpoznać projekt ewentualnie zaproponować jego uzupełnienie lub zmianę.

Wkońcu zaznaczyć należy, że projekt ustawy przynosi jeszcze szereg nowych postanowień wzgl. ułatwień, które z poszczególnych artykułów są widoczne, a których rozbiór zbytnio rozszerzyłyby ramy niniejszych objaśnień.

Jak z uwag podanych wynika, projekt musiał zmienić pewne zasady przyjęte przez Komisję dla reformy administracji a to skutkiem później wydanych ustaw np. co do podziału miast, jak również wskutek rozwinięcia zasad ustalonych, których ściśle pozatem przestrzegano. I tak ze względu na znaczniejszą liczbę miast, którą będzie należało uznać za samodzielne powiaty miejskie, oddano to zadanie w projekcie uchwale Rady ministrów a nie ustawie państwowej. Charakter roli jaką organa gminne odgrywają w zleconym zakresie działania oddano po ścisłym rozbiorze tematu w właściwej postaci zastępców władz i organów rządowych i t. p.

W myśl tej zasady nie traci np. prezydent miasta swego charakteru samorządowego, tak jak i starosta nie przestaje nim być, gdy przewodniczy sejmikowi powiatowemu lub kieruje jego wydziałem. Również większą część uchwał zjazdu miast, a w tem najważniejsze, znalazły w projekcie ustawy uwzględnienie. Niektóre uchwały zjazdów miast nie przeszły na wspólnych urzędowych naradach np. aby kadencja rad miejskich wynosiła 6 lat, a następnie, aby członkowie magistratu byli wybierani w zasadzie tylko na okres urzędowania władz miejskich a pozostawioną była tymże radom możliwość wyboru członków magistratu na dłuższy okres czasu oraz wkońcu nie przyjęto tezy aby członek magistratu, wybrany z grona rady miasta, mógł po złożeniu urzędu członka magistratu wrócić do rady miasta.

W ostatnim wypadku zwyciężyła na konferencjach zasada ochrony zastępcy radnego, który raz wprowadzony do rady miasta nie powinien już być z niej usuwany. Radny, przyjmując stanowisko członka magistratu, ma czas się namyśleć nad tem, co robi i ponieść stąd winien konsekwencje swego kroku, zwłaszcza, że niema przymusu przyjęcia stanowiska zawodowego członka magistratu. Gdy zaś taki członek magistratu okaże się jako taki nieodpowiedni, to niema tytułu do rezerwowania dla niego stanowiska radnego.

Projekt kładzie nadzwyczajną wagę na to, aby się w Polsce mógł wytworzyć nader cenny społecznie stan zawodowych działaczy komunalnych i dlatego wybrał te zasady, które ten cel wyraźnie popierają. Pozostawienie tego zadania dowolności rady miejskiej mogłoby założenie powyższe unicestwić. W powyższej sprawie projekt dał wyraz przekonaniu przez jasne określenie zasady, że oddaje usługę każdemu stronnictwu, któremu zależy na wyrobieniu i utrzymaniu na stanowiskach swoich sił i na zapobieżeniu silnym walkom partyjnym, których właśnie ofiarą padają takie siły, wystraszając innych od poświęcenia się pracy samorządowej. Projekt zdawał sobie sprawę, że jedynie przyjęte przepisy zachęcą poważ-

niejsze siły do podejmowania się stanowisk służbowych w samorządzie. Tę samą zasadę utrzymują projekty wzgl. ustawy Prus i Badenji.

Pozatem projekt z całą świadomością określił szerokie ramy dla działalności rad miejskich, których autorytet podniósł jak tylko można było wysoko, odpowiednio do stopnia zaufania, jaki konstytucja chciała mieć wobec swoich obywateli, stanowiąc, że ustrój Rzeczypospolitej ma być oparty o szeroki samorząd terytorjalny.

Jak z przedstawionego widoczne, współdziałały nad wytworzeniem projektu ustawy o samorządzie miejskim prócz czynników urzędowych państwowych, koło wybitnych znawców i działaczy samorządowych.

Gotowe przepisy projektu ustawy idą teraz pod dalsze rozpoznanie czynników interesowanych, ułatwione, obecnie przez ustalenie projektu ustawy. Przy rozważaniu tych przepisów należy mieć na względzie, że obowiązywać one mają na całym obszarze Rzeczypospolitej a stąd nie mogą być zbyt lokalnie osądzane.

W tym okresie pracy nad ustawą miejską pożądane jest swobodne wyrażenie swej opinii ze strony wszystkich, których ten nader ważny temat obchodzi, a którzy się chcą przyczynić przez dalszy udział w budowie ustawy miejskiej do rozwoju naszych miast i dobra ich mieszkańców.

Ustawa o gminie miejskiej.

Z dnia 1923 r.

Zatwierdzone przez Sejmiki Księstwa

Tytuł I.

Gmina miejska, jej obszar, członkowie, zadania i organa.

Art. 1.

a) Gmina miejska stanowi według niniejszej ustawy terytorjalny związek publiczno-prawny powołany do sprawowania w myśl ustawy administracji publicznej.

Gmina miejska może nabywać prawa i zaciągać zobowiązania oraz występować jako strona w procesie.

b) Każda gmina, rządząca się niniejszą ustawą, stanowi gminę miejską.

c) Ustawy wojewódzkie oznaczają gminy, które będą podlegały niniejszej ustawie.

d) Wszystkie inne gminy (miasteczka, osady) rządzą się ustawą o gminie wiejskiej.

Art. 2.

Obszar poszczególnych gmin miejskich, jak również warunki i tryb postępowania przy dokonywaniu zmiany granic tych gmin określi ustawa o administracyjnym podziale Państwa.

Art. 3.

a) Gminy miejskie dzielą się na:

1. niewydzielone z powiatu.

Wśród miast tej kategorii rozróżnia się:

a) miasta, których władzą nadzorczą jest wydział powiatowy (art. 95);

b) miasta, których władzą nadzorczą jest wydział wojewódzki (art. 95).

Do ostatniej kategorii mogą być zaliczone miasta, liczące ponad 15,000 mieszkańców oraz gminy miejskie, będące uzdrowiskami o charakterze użyteczności publicznej.

2. *Miasta wydzielone z powiatu:*

Miasta tej kategorii tworzą samodzielne okręgi powiatowe tak dla administracji państwowej, jak i samorządowej.

3. *Miasta wydzielone z województwa.*

Miasta tej kategorii tworzą samodzielne okręgi wojewódzkie tak dla administracji państwowej, jak i samorządowej. Miastem tej kategorii jest stolica Rzeczypospolitej Warszawa.

b) Miasto wydzielone z województwa ma prawo do uzyskania osobnej ustawy miejskiej, oraz ordynacji wyborczej na podstawie własnego projektu, opracowanego w granicach przepisów niniejszej ustawy.

To samo prawo przysługuje miastom: Łódź, Lwów, Kraków, Poznań i Wilno.

Wszystkie inne miasta, które zostaną wydzielone z powiatu, mają prawo do uzyskania osobnej wspólnej dla nich wszystkich ustawy miejskiej—na podstawie projektu, opracowanego przez nie w granicach przepisów niniejszej ustawy.

c) Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych, wydane na wniosek wydziału wojewódzkiego, oznaczy te miasta niewydzielone z powiatu oraz gminy miejskie, będące uzdrowiskami o charakterze użyteczności publicznej, które podlegać będą władzy nadzorczej wydziału wojewódzkiego.

Uznanie miasta za samodzielny powiat miejski następuje na mocy uchwały Rady Ministrów, powziętej na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych.

Uznanie miasta za samodzielny okręg wojewódzki nastąpić może tylko drogą ustawy państwowej.

Art. 4.

Członkami gminy miejskiej są: obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, którzy w granicach gminy miejskiej mają miejsce zamieszkania.

Miejscem zamieszkania obywatela w rozumieniu niniejszej ustawy jest ta gmina miejska, w której odośny obywatel ma faktycznie w swej mocy mieszkanie wśród okoliczności, wskazujących na zamiar zachowania tego mieszkania na stałe.

Odpadnięcie jednego z czynników, potrzebnych w myśl poprzedniego ustępu do ustalenia miejsca zamieszkania, pociąga za sobą utratę członkostwa gminy miejskiej.

Art. 5.

Żona dzieli członkostwo męża do chwili separacji, rozwodu względnie rozwiązania małżeństwa przez śmierć lub unieważnienie małżeństwa. W razie zajścia jednego z tych przypadków miarodajnem dla oceny jej członkostwa gminnego staje się przepis art. 4 niniejszej ustawy.

Art. 6.

Do chwili uzyskania własnowolności dzielą dzieci ślubne członkostwo gminne ojca, nieślubne matki, o ile pierwsze pozostają pod władzą ojca, drugie zaś matki. W braku tego warunku dzielą dzieci ślubne członkostwo ojca lub opiekuna, nieślubne matki lub opiekuna, zależnie od tego pod czyją pozostają władzą.

Art. 7.

O członkostwie gminnem chorych lub niedorozwiniętych umysłowo osób pełnoletnich decyduje ich miejsce zamieszkania, ustalone przez ustawowego zastępcę tych osób.

Art. 8.

Wojskowi zawodowi tudzież funkcjonariusze państwowi i samorządowi zdolni do samodzielnego nabycia członkostwa gminnego, stają się członkami tej gminy, w której mają miejsce stałego przydziału, względnie miejsce stałej służby.

Wojskowi, którzy pełnią służbę w wojsku w wypełnieniu powinności wojskowej, zachowują członkostwo, które im przysługiwało przed rozpoczęciem służby wojskowej, dopóki w sposób przewidziany niniejszą ustawą nie nabędą innego.

Art. 9.

Członek gminy, który faktyczną moc nad mieszkaniem utraci wskutek pożaru, powodzi lub innych nadzwyczajnych wydarzeń, traci dotychczasowe członkostwo gminne o tyle, o ile go dobrowolnie zmieni.

Art. 10.

a) W braku odmiennych przepisów ustawowych wszyscy członkowie gminy miejskiej mają prawo korzystania w równej mierze z publicznych zakładów i urządzeń gminy miejskiej. Mają oni również obowiązek ponoszenia w myśl ustaw publicznych ciężarów i świadczeń na rzecz gminy miejskiej.

b) Członkom gminy miejskiej, posiadającym warunki przepisane niniejszą ustawą, służy prawo wybierania i wybieralności do przedstawicielstwa miejskiego (art. 18, 20), jak niemniej prawo sprawowania urzędów z wyboru w zarządzie miejskim.

Członkowie gminy miejskiej, posiadający prawo wybierania, są obywatelami miejskimi, a przysługujące im prawa stanowią miejskie prawo obywatelskie.

Art. 11.

Każdy członek gminy, posiadający prawo wybieralności, obowiązany jest przyjąć w zasadzie bezpłatny urząd w gminie i sprawować go co najmniej przez lat 4.

Wymówienie się od tego obowiązku lub wcześniejsze jego porzucenie usprawiedliwiają:

- 1) wiek ponad lat 60,
- 2) długotrwała choroba,
- 3) zajęcie wymagające częstej lub dłuższej nieobecności,
- 4) pełnienie wspomnianych powyżej obowiązków przez bezpośrednio ubiegłe czterolecie; warunek ten zwalnia jednak od pełnienia obowiązku tylko na najbliższe czterolecie,
- 5) sprawowanie obowiązków opiekuna,
- 6) u kobiet wychowywanie więcej niż dwojga dzieci, lub prowadzenie większego gospodarstwa domowego,
- 7) inne powody uznane przez radę miejską za usprawiedliwiające.

Kto bez powodu usprawiedliwiającego od obowiązków powyższych się uchyła lub je przed czasem samowolnie porzuca, może być pociągnięty do świadczeń pieniężnych na rzecz gminnej opieki społecznej na czas od 1 — 4 lat do wysokości $\frac{1}{3}$ danin komunalnych, przypadających od niego na rzecz gminy. W razie ponownego uchylenia się od powyższych obowiązków można go nadto na ten sam okres czasu pozbawić prawa wybierania i wybieralności do organów gminnych.

Opłaty powyższe wymierza i utratę praw wyborczych orzeka w drodze uchwały rada miejska lub organ przez nią do tego upoważniony.

Od uchwały rady miejskiej względnie organu przez nią upoważnionego w tym przedmiocie niema odwołania.

Art. 12.

Gmina miejska może zasłużonym wobec gminy osobom nadać prawo obywatelstwa honorowego, które na obdarzonego niem nie nakłada nowych obowiązków wobec gminy.

Art. 13.

Zadania gminy miejskiej w zakresie administracji publicznej (art. 1) są:

1) samorządowe, t. j. te samodzielne i we własnym imieniu spełniane zadania, które niniejsza lub inne ustawy czynią przedmiotem obowiązkowej działalności gminy miejskiej, lub które gmina miejska w braku wyraźnego zastrzeżenia ich komu innemu uczyni dobrowolnie przedmiotem swojej działalności, jako nadające się do podniesienia gospodarczego i duchowego rozwoju swoich członków i ogólnego dobrobytu miasta;

2) zlecone, t. j. te zadania państwowe, które gmina miejska załatwia, jako ustawowy w tym celu powołany organ wykonawczy Państwa.

Art. 14.

W ramach, określonych ustawami państwowemi, gminy miejskie mają prawo wydawania miejscowych przepisów prawnych na obszar miasta, zwanych statutami miejskimi.

Art. 15.

Gminy miejskie spełniają zadania, wchodzące w ich zakres działania, zapomoć utworzonych w tym celu organów.

Organami tymi są:

a) w miastach wykazanych w ust. 1 i 2 art. 3 niniejszej ustawy:

1) Rada miejska, jako organ stanowiący i kontrolujący, która jest przedstawicielem gminy miejskiej i jej mieszkańców,

2) Magistrat, jako organ zarządzający i wykonawczy.

b) Ustrój organów miejskich w mieście wydzielonem z województwa podany jest w tytule XI niniejszej ustawy (art. 107—116),

c) Ustrój i zakres działania organów gminy miejskiej, będącej uzdrowiskiem o charakterze użyteczności publicznej, może doznać odchylenia od przepisów niniejszej ustawy, przewidzianych w ustawie o uzdrowiskach.

Tytuł II.

Rada Miejska.

Art. 16.

Członków rady miejskiej wybierają obywatele miasta (art. 10).

Członków rady miejskiej nie wiążą żadne instrukcje wyborców. Powinni oni w swojej działalności, związanej z piastowanym mandatem kierować się jedynie względami na dobro miasta i Państwa.

Art. 17.

W skład rady miejskiej wchodzi:

w miastach liczących do	2,000	mieszkańców	—	12	radnych
" " " od	2,000	do 5,000	mieszkańców	—	15 "
" " " " 5,000	"	10,000	"	—	18 "
" " " " 10,000	"	15,000	"	—	21 "
" " " " 15,000	"	20,000	"	—	24 "
" " " " 20,000	"	30,000	"	—	30 "
" " " " 30,000	"	50,000	"	—	36 "
" " " " 50,000	"	75,000	"	—	42 "
" " " " 75,000	"	100,000	"	—	48 "
" " " " 100,000	"	120,000	"	—	54 "
" " " " 120,000	"	150,000	"	—	60 "

Na każde dalsze pełne 15.000 mieszkańców dodaje się do liczby 60 dalszych trzech radnych. Ogólna liczba radnych nie może jednak przewyższać 75 osób.

W Łodzi w skład rady miejskiej wchodzi 80 radnych, we Lwowie i Krakowie 75 radnych. Ustrój organów uchwalających w Warszawie określony jest w tytule XI niniejszej ustawy (art. 107—116) względnie w art. 121.

Co do liczby mieszkańców miarodajnym jest ostatni powszechny spis ludności.

Podwyższenie liczby radnych, usprawiedliwione zwiększoną liczbą mieszkańców miasta, nastąpić może tylko przy nowym wyborze rady miejskiej. Przepis powyższy nie ma zastosowania w razie zwiększenia się liczby mieszkańców wskutek przyłączenia do miasta innej gminy.

Art. 18.

Prawo wybierania do rady miejskiej ma, z wyjątkiem osób, pozostających w czynnej służbie wojskowej, każdy członek gminy miejskiej, bez różnicy płci, który w dniu zarządzenia wyborów ukończył 21 rok życia, ma w gminie przynajmniej od roku miejsce zamieszkania i co do którego nie zachodzi żaden z wypadków, pociągających za sobą utratę prawa wybierania w myśl ordynacji wyborczej do Sejmu.

Członek gminy miejskiej, który w dniu zarządzenia wyborów ma przynajmniej od roku w kilku gminach miejsce zamieszkania, może wykonać prawo wybierania na dany okres wyborczy tylko w jednej gminie, a mianowicie tej, która stanowi główny ośrodek jego działalności życiowej.

Art. 19.

Zasady prawa wyborczego i sposób przeprowadzenia wyborów określi miejska ordynacja wyborcza.

Art. 20.

Prawo wybieralności do rady miejskiej ma każdy obywatel miasta, który w dniu zarządzenia wyborów ukończył 25 rok życia i włada językiem polskim w słowie i piśmie.

Podjęcie się obowiązków radnego jest dobrowolne. Zrzec się mandatu radnego można tylko za zgodą rady miasta z przyczyn, podanych w art. 11 niniejszej ustawy.

Art. 21.

Na członków rady miejskiej wybierani być nie mogą:

- 1) członkowie wydziałów samorządowych i kierownicy urzędów państwowych, sprawujących bezpośredni nadzór nad gminą miejską,
- 2) funkcjonariusze władz wyżej pod 1 wymienionych.

Art. 22.

a) Radny nie może równocześnie zajmować stanowiska członka magistratu lub funkcjonariusza albo pracownika miejskiego.

b) Funkcjonariusze i pracownicy miejscy, wybrani do rady miejskiej otrzymują z urzędu bezpłatny urlop na czas pozostawania w radzie.

Lata pracy przebyte w charakterze radnego liczą się do lat służby powyższych funkcjonariuszy i pracowników miejskich.

Art. 23.

Członków rady miejskiej wybiera się na lat cztery.

Wybrani sprawują swoje czynności z wyjątkiem przypadku, przewidzianego w art. 105, aż do objęcia ich przez następców.

Art. 24.

Wybrany członek rady miejskiej ulega z samego prawa zawieszeniu w czynnościach związanych z piastowanym mandatem:

- 1) w czasie odbywania ćwiczeń wojskowych,
- 2) w wypadkach przewidzianych w art. 122 niniejszej ustawy, tudzież w wypadkach upadłości aż do ukończenia postępowania,
- 3) gdy wchodzi w stosunki prawne z gminą jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca, dopóki trwa wymieniony stosunek i dopóki rachunki zeń wynikające nie będą ostatecznie uregulowane. Wyjątek stanowią stosunki prawne, wynikające z najmu pomieszczeń gminnych dla celów mieszkaniowych lub handlowo-przemysłowych, oraz z dzierżawy drobnych parcel gminnych nie większych niż $\frac{1}{2}$ ht.

Art. 25.

Członek rady miejskiej oprócz wypadków, przewidzianych w art. 22, 30, 105 traci mandat:

- 1) przez pisemne zrzeczenie się mandatu i po przyjęciu zrzeczenia ze strony rady miejskiej (art. 20),
- 2) przez utratę prawa wybieralności,
- 3) przez odmowę złożenia przyrzeczenia radzieckiego (art. 27).

Art. 26.

W miejsce członka rady miejskiej zawieszonego w czynnościach urzędowych (art. 24), jak również członka rady miejskiej, który utracił mandat (art. 25), oraz na opróżnione przez śmierć miejsce radnego przewodniczący rady miejskiej powoła kolejno kandydata z tej listy kandydatów, z której wybrany został odnośny radny.

Jeżeli lista kandydatów, z której ma być powołany zastępca jest wyczerpana, rada miejska wybiera bezzwłocznie zastępcę zwyczajną większością głosów (art. 34). W razie równości głosów rozstrzyga los.

Kandydat powołany jako zastępca radnego sprawuje czynności radnego aż do czasu ustania przyczyny powołania go w charakterze zastępcy radnego, w żadnym jednak wypadku nie dłużej, jak do końca okresu urzędo-

wania rady miejskiej. Do końca tego okresu sprawuje również mandat radnego zastępcą powołany lub wybrany z powodu opróżnienia się mandatu z przyczyn, podanych w art. 25.

Art. 27.

Członkowie rady miejskiej składają do rąk przewodniczącego rady miejskiej przyrzeczenie, że będą gorliwie, sumiennie i zgodnie z ustawami spełniać obowiązki, związane z piastowaniem mandatu i kierować się przytem interesem gminy i dobrem Rzeczypospolitej Polskiej.

Rotę przyrzeczenia ustali rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 28.

Członek rady miejskiej sprawuje swe czynności honorowo.

Członkom rady miejskiej służy prawo żądania od gminy zwrotu wydatków, poniesionych w sprawach miasta wskutek zlecenia rady miejskiej.

Bliższe określenie wysokości i sposobu zwracania tych wydatków ustali rada miejska.

Art. 29.

Posiedzenia rady miejskiej zwołuje jej przewodniczący w miarę potrzeby, conajmniej jednak raz na miesiąc.

Rada miejska musi być nadto zwołana na żądanie władzy nadzorczej lub przewodniczącego magistratu tudzież na pisemny umotywowany wniosek $\frac{1}{4}$ ustawowej liczby radnych.

Zwołanie rady miejskiej, poza wypadkami nagłemi, winno nastąpić conajmniej na dwa dni przed posiedzeniem za pomocą pisemnego zaproszenia z podaniem porządku obrad.

Art. 30.

Radni obowiązani są regularnie uczęszczać na posiedzenia rady miejskiej. Nieobecność musi być usprawiedliwiona.

Członek rady miejskiej, który bez usprawiedliwienia nie bierze udziału w pięciu posiedzeniach rady, traci mandat bez względu na kolejność opuszczonych posiedzeń. O utracie mandatu stanowi rada miejska; przeciw tej uchwale nie służy żaden środek prawny.

Art. 31.

Posiedzenia rady miejskiej są publiczne. Na wniosek przewodniczącego zarządu miejskiego lub conajmniej $\frac{1}{5}$ obecnych członków może rada miejska uchwalić większością głosów tajność obrad.

Posiedzenia rady miejskiej, których przedmiotem obrad jest budżet, sprawozdanie z wykonania budżetu lub obciążenie gminy wzgl. jej mieszkańców, muszą być publiczne.

Art. 32.

Przewodniczącym rady miejskiej w miastach niewydzielonych z powiatu jest burmistrz względnie starszy burmistrz, w innych miastach wybrany przez radę miejską na okres urzędowania rady miejskiej prezes lub jeden z jego zastępców.

Pierwsze posiedzenie nowowybranej rady miejskiej zwołuje przełożony magistratu, a przewodniczy na niem do chwili dokonania wyboru burmistrza lub prezesa rady miejskiej najstarszy wiekiem radny.

Przewodniczący rady miejskiej, a w razie przeszkody jego zastępca otwiera i zamyka posiedzenie rady miejskiej, kieruje obradami, przestrzega na nich spokoju i porządku. Może on zarządzić usunięcie publiczności z sali obrad, w razie zakłócania przez nią spokoju lub niestosowania się do jego zarządzeń.

Art. 33.

Do powzięcia uchwał przez radę miejską potrzebną jest obecność co najmniej połowy ustawowej liczby członków, stwierdzona przed rozpoczęciem posiedzenia.

Do powzięcia uchwał o zaciąganiu pożyczek, których amortyzacja przewidziana jest na okres dłuższy niż na lat 5 i o zbywaniu lub zamianie nieruchomości, wchodzących w skład majątku gminy, potrzebną jest obecność co najmniej $\frac{2}{3}$ części członków.

Jeżeli z powodu braku wymaganego kompletu członków rada miejska nie jest zdolną do powzięcia ważnych uchwał, to na następnym posiedzeniu, zwołanem z tym samym porządkiem dziennym, lecz w innym dniu, niż ten, w którym posiedzenie do skutku nie doszło, rada miejska zdolną jest do powzięcia uchwał bez względu na liczbę obecnych członków.

Przy powtórnem zwołaniu należy na to postanowienie wyraźnie zwrócić uwagę.

Art. 34.

Uchwały rady miejskiej zapadają zwykłą większością głosów. W razie równości głosów wniosek upada.

Przewodniczący rady miejskiej w miastach niewydzielonych z powiatu nie ma prawa głosowania, prezesowi rady miejskiej prawo to przysługuje. W razie równości głosów przy wyborach rozstrzyga los.

Głosowanie odbywa się przez oświadczenie się obecnych za wnioskiem lub przeciw.

Wstrzymujący się od głosowania liczeni są do uzasadnienia wymaganego do obrad kompletu, nie uwzględnia się ich jednakże przy ustaleniu wyniku głosowania.

Art. 35.

Głosowanie jest jawne. Na żądanie $\frac{1}{3}$ obecnych musi być zarządzone głosowanie tajne, a na żądanie więcej niż połowy obecnych — głosowanie imienne.

Przy wyborach głosowanie jest tajne; dozwolone jest jednakże w wypadkach przewidywanej jednomyślności dokonanie wyboru przez podniesienie rąk na wezwanie przewodniczącego.

Art. 36.

Członek rady miejskiej nie może być obecny na posiedzeniu w czasie rozpraw i głosowania nad takimi sprawami, które dotyczą jego własnego interesu prywatnego lub interesu małżonka, krewnych lub powinowatych do trzeciego stopnia. O tem, czy okoliczności takie zachodzą, rozstrzyga ostatecznie rada miejska poza porządkiem dziennym.

Jeżeli rada miejska z powyższego powodu stanie się niezdolną do powzięcia ważnych uchwał, natenczas uchwałę rady miejskiej zastąpi postanowienie władzy nadzorczej.

Art. 37.

Rada miejska może powierzać uprzednie rozpatrywanie spraw, a także ostateczne ich rozstrzygnięcie stałym lub doraźnym komisjom, złożonym z radnych. Do komisji mogą być powołani członkowie gminy, posiadający prawo wybieralności do rady miejskiej w charakterze rzeczoznawców z głosem doradczym. Na posiedzenia komisji mogą być zaproszeni członkowie magistratu.

Na posiedzeniach tych komisji, przewodniczy w miastach niewydzielonych z powiatu burmistrz wzgl. st. burmistrz w innych miastach, prezes rady miejskiej lub ich zastępcy.

Art. 38.

Z każdego posiedzenia rady miejskiej musi być spisany protokół.

Do protokołu należy wpisać nazwiska przewodniczącego, obecnych członków, sekretarza prowadzącego protokół, porządek dzienny i uchwalone zmiany porządku dziennego, wnioski zgłoszone na posiedzeniu, powzięte uchwały w dosłownem brzmieniu z podaniem stosunku głosów „za” i „przeciw” i liczbę wstrzymujących się od głosowania, a przy wyborach liczbę głosów oddanych na poszczególnych kandydatów. Do protokołu wpisać należy również nazwiska członków nie przybywających na posiedzenie bez usprawiedliwiającego powodu i podać je do publicznej wiadomości przy ogłoszeniu powziętych uchwał.

Protokół musi być sporządzony najpóźniej w ciągu 8 dni po posiedzeniu i winien być podpisany przez przewodniczącego, sekretarza oraz 2-ch członków rady miejskiej, którzy byli obecni na posiedzeniu.

Członkowie rady miejskiej mają prawo przeglądania protokołu.

Art. 39.

Uchwały rady miejskiej winny być przez magistrat podane do publicznej wiadomości w sposób przez radę miejską uchwalony i dostarczony w odpisie władzy nadzorczej wraz z odpowiednimi załącznikami bezzwłocznie po podpisaniu protokołu.

Art. 40.

Rada miejska ma prawo uchwalić regulamin, określający w granicach ustaw bliżej sposób załatwiania czynności tak przez radę miejską jak i przez jej komisje.

W regulaminie można w szczególności przewidzieć:

1) nakładanie przez radę gminną lub przewodniczącego kar pieniężnych na radnych za spóźnianie się na posiedzenia i nieusprawiedliwione opuszczenie ich przed zamknięciem posiedzenia;

2) wykluczenie drogą uchwały rady gminnej na 1 — 3 posiedzenia członka rady miejskiej, który mimo kilkakrotnego przywołania go do porządku przez przewodniczącego zakłóca obrady lub zachowuje się w sposób, nieodpowiadający godności radnego.

Przeciw nałożeniu kar pieniężnych względnie wykluczeniu nie służy żaden środek prawny.

Tytuł III.

Magistrat.

Art. 41.

Magistrat jest miejscową kolegjalną władzą administracyjną dla spełniania zadań tak samorządowych jak i państwowych oraz wykonawczym organem gminy miejskiej.

Magistrat wykonywuje swe zadania zapomocą utworzonego przy nim miejskiego urzędu, złożonego z mianowanych funkcjonariuszy i pracowników miejskich przyjętych drogą umowy.

Art. 42.

Magistrat składa się z przełożonego i jednego lub kilku jego zastępców, oraz z odpowiedniej ilości ławników.

Przełożonym magistratu jest:

1) w miastach wymienionych w art. 3, p. 1, a): burmistrz i jego zastępca.

2) w miastach wymienionych w art. 3, p. 1, b): starszy burmistrz i jego zastępca z tytułem burmistrza;

3) w miastach wymienionych w art. 3 p. 2, prezydent i 1—3 jego zastępców z tytułem wiceprezydentów.

W miastach: Łódź, Lwów, Kraków, Poznań i Wilno przysługuje prezydentowi tytuł starszego prezydenta miasta a jednemu z jego zastępców tytuł prezydenta.

Inne miasta tej kategorii uzyskują prawo nadawania swym prezydentom tytułu starszego prezydenta a jednemu z jego zastępców tytułu prezydenta, gdy liczba ich mieszkańców przekroczy 250,000 osób.

Ministrowi spraw wewnętrznych przysługuje prawo przyznania przełożonemu magistratu w uznaniu jego zasług tytułu przełożonego magistratu miasta wyższej kategorii.

Art. 43.

Członkowie magistratu dzielą się na zawodowych i honorowych.

Zawodowi członkowie magistratu urzędują stale, zaś honorowi pełnią funkcje rzeczoznawców interesów członków gminy na posiedzeniach magistratu i jego komisji.

Do zawodowych członków magistratu zaliczają się: burmistrz, starszy burmistrz, prezydent wzgl. starszy prezydent i ich zastępcy, oraz ławnicy zawodowi, do honorowych członków magistratu zaliczają się ławnicy honorowi.

Art. 44.

Zajęcie zawodowego członka magistratu winno stanowić jego zawód główny.

Funkcjonariusze państwowi lub samorządowi, tudzież członkowie wydziałów lub innych zarządów samorządowych mogą objąć stanowisko zawodowego członka magistratu dopiero po opuszczeniu zajmowanego dotąd stanowiska.

Art. 45.

a) Członków magistratu wybiera rada miejska.

Honorowi członkowie magistratu wybierani są na okres urzędowania rady miejskiej.

Zawodowi członkowie magistratu wybierani są na 8 lat.

b) Zasady i sposób dokonywania wyborów członków magistratu określi ordynacja wyborcza dla gmin miejskich.

c) Członkowie magistratu mogą być po ukończeniu urzędowania ponownie wybrani, czynności swe sprawować mają aż do objęcia urzędowania przez następców.

d) Przyjęcie obowiązków zawodowego członka magistratu jest dobrowolne.

Art. 46.

Na ławnika honorowego może być wybrany każdy obywatel gminy miejskiej, który posiada prawo wybieralności na radnego.

Na zawodowego członka magistratu może być obrany każdy obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, któremu w jednej z gmin, leżących w granicach Rzeczypospolitej, przysługuje prawo wybieralności do rady gminnej i który ponadto posiada kwalifikacje do prowadzenia jednego lub kilku głównych działów urzędowania magistratu.

Od kandydatów na przełożonego magistratu lub jego zastępcę wymaganiem jest prócz ogólnych warunków, obowiązujących kandydatów na ławników zawodowych, posiadanie odpowiedniego wykształcenia i kwalifikacji do kierownictwa magistratem.

Kandydaci na przełożonego magistratu winni posiadać w miastach wykazanych w art. 3, p. 1, a) wykształcenie ogólne conajmniej w zakresie szkoły powszechnej, zaś w miastach wykazanych w art. 3, p. 1, b) conajmniej średnie, a w miastach uznanych za samodzielne powiaty miejskie — wyższe.

Wykształcenie szkolne może być zastąpione wykształceniem prywatnym, ocenianem z poprzednich zajęć kandydata. Za posiadanie kwalifikacji do kierowania magistratem może być uznane — zajmowanie przez dłuższy czas stanowiska członka magistratu.

Ustawa wojewódzka może określić bliższe kwalifikacje potrzebne dla zawodowych członków magistratu.

Art. 47.

a) Ilość zastępców prezydenta wzgl. starszego prezydenta w granicach podanych w art. 42, p. 3, oraz ilość ławników oznacza według potrzeby rada miejska.

Ilość ławników nie powinna przekraczać 10% ilości radnych a ilość ławników honorowych $\frac{1}{3}$ części członków magistratu. Przekroczenie powyższych granic wymaga zgody władzy nadzorczej (Art. 95).

b) W miastach, w których przełożony i jego zastępcą wystarczają do kierownictwa magistratem i sprawami miejskimi, kolegjum magistratu stanowią burmistrz jego zastępcą i jeden ławnik honorowy.

Art. 48.

a) Ławnicy honorowi otrzymują za swe czynności wynagrodzenie, które jest odszkodowaniem za uszczerbek w zajęciach lub zarabkowaniu prywatnem, wyznaczone dla wszystkich w tym samym wymiarze, którego zrzec się nie można.

Wymiar odszkodowania i jego rodzaj oznacza rada miejska.

b) Zawodowi członkowie magistratu otrzymują stałe uposażenie z funduszy gminnych, które ustala rada miejska sama lub w drodze umowy.

Ponadto mają zawodowi członkowie magistratu prawo do uposażenia emerytalnego na wypadek popadnięcia w niezdolność do pracy lub do zaopatrzenia w razie ich ponownego niewybrania a członkowie rodzin również prawo do otrzymania zaopatrzenia.

Wymiar emerytury ma wynosić od $\frac{1}{6}$ części bieżących poborów po 4 latach służby do pełnych bieżących poborów po 24 latach służby dla przełożonych magistratu i ich zastępców, a po 30 latach służby dla zawodowych ławników i starszych ławników.

Lata służby spędzone na stanowisku urzędnika państwowego lub samorządowego policza się członkowi magistratu w stosunku do lat służby, dających na powyższych stanowiskach prawo do pełnego uposażenia emerytalnego.

Tak samo policzalne są lata służby przebyte na stanowisku zawodowego ławnika przy obliczeniu uposażenia emerytalnego przełożonego magistratu.

Zasady powyższe mogą doznać odchyień w drodze umowy.

Gdy zawodowy członek magistratu popadnie w niezdolność do pracy przed upływem 4-letniego okresu urzędowania, ma on prawo tylko do uzyskania odpowiedniej odprawy. To samo prawo przysługuje w takim wypadku wdowie i sierotom po zawodowym członku magistratu.

Bliższe szczegóły co do wymiaru uposażenia emerytalnego zaopatrzenia lub odprawy dla zawodowych członków magistratu względnie ich członków rodzin oraz warunki poboru, redukcji lub wstrzymania poboru przyznanych emerytur lub zaopatrzeń określi ustawa wojewódzka.

c) Ponadto mają członkowie Magistratu prawo do zwrotu wydatków uskuteczniionych w interesie gminy według norm przez radę miejską ustalonych.

Art. 49.

Postanowienia art. 24 i 25 stosują się analogicznie do członków magistratu.

W razie zawieszenia w urzędowaniu członka magistratu czynności jego aż do czasu zniesienia zawieszenia sprawuje zastępca. Gdy zawieszenie w urzędowaniu zawodowego członka magistratu trwa dłużej niż 1 rok, rada miejska może w miejsce zawieszzonego wybrać nowego członka.

Jeżeli członek magistratu utraci urząd z powodu jednej z przyczyn wymienionych w art. 25, przyczem w miejsce ustępu 3-go tegoż artykułu wchodzi odmowa złożenia przysięgi urzędowej (art. 50), rada miejska obowiązana jest dokonać w jego miejsce wyboru uzupełniającego. Tak samo postąpi rada miejska w wypadku uznania urzędu członka magistratu za opróżniony (art. 55) lub w razie złożenia go z urzędu (art. 105).

Honorowi członkowie magistratu tracą urząd z samego prawa w razie rozwiązania rady miejskiej (art. 105), która ich wybrała.

Wybrany w miejsce ubylego honorowego członka magistratu urzęduje tylko do końca bieżącego okresu wyborczego, zaś zawodowy członek magistratu do końca czasokresu na który został wybrany.

Art. 50.

Członkowie magistratu, tak honorowi jak i zawodowi składają przed objęciem swego urzędowania do rąk przełożonego lub delegata władzy, która ich wybór zatwierdza (art. 103) przysięgę urzędową, której tekst ustali rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 51.

W wykonywaniu czynności urzędowych przysługuje członkom magistratu ta sama ochrona prawna jak urzędnikom państwowym.

Art. 52.

Magistrat załatwia sprawy należące do jego zakresu działania kolejno.

W wielkich miastach mogą posiedzenia magistratu odbywać się w fachowych sekcjach (np. sekcja dla spraw administracyjnych, sekcja techniczna) obok posiedzeń plenarnych.

Sposób urzędowania magistratu okresli uchwalony przez niego regulamin według instrukcji wydanej przez wydział wojewódzki.

Posiedzenia magistratu odbywają się w miarę potrzeby; magistrat może ustanowić regularne dni posiedzeń.

Posiedzenia magistratu nie są publiczne.

Art. 53.

a) Posiedzenie magistratu zwołuje, porządek dzienny ustala i przewodniczy obradom jego przełożony a w razie przeszkody jego zastępca.

Na przewodniczącym magistratu ciąży obowiązek starania się o utrzymanie porządku w czasie obrad i sprawności działania magistratu.

W tym celu ma przewodniczący prawo przydzielania członkom magistratu pracy, udzielania wskazówek i żądania sprawozdania z wykonania czynności poruczonych.

b) Przełożony magistratu może ławnikom honorowym przydzielać poszczególne zadania, wchodzące w zakres działania magistratu, lecz nie może ich używać do stałego urzędowania w wydziałach, urzędach lub zakładach miejskich.

c) W wypadkach niecierpiących zwłoki może przełożony magistratu sprawy zastrzeżone magistratowi załatwić sam lub polecić ich załatwienie jednemu z członków magistratu według jego zleceń. O takich załatwie-

niach winien przewodniczący zawiadomić magistrat na najbliższym posiedzeniu, który je albo przyjmie do zatwierdzającej wiadomości lub poweźmie inną uchwałę.

Art. 54.

a) Do powzięcia ważnych uchwał na posiedzeniach magistratu lub jego sekcji potrzebna jest obecność przełożonego oraz najmniej połowa ogólnej ilości członków magistratu lub przydzielonych do jego sekcji.

W miejsce ławnika honorowego, który nie może przybyć na posiedzenie należy zaprosić jego zastępcę.

Ławnika zawodowego zastępuje z głosem doradczym urzędnik magistratu, sprawujący w wydziale kierowanym przez ławnika zawodowego, obowiązki jego zastępcy.

Każdemu członkowi magistratu przysługuje na posiedzeniach prawo głosu stanowczego.

Członek magistratu nie głosuje nad sprawą przez siebie przedstawioną.

b) Prawo głosu doradczego względnie złożenia oświadczenia, wyrażenia swej opinii lub udzielenia wyjaśnień na posiedzeniu magistratu posiadają zaproszeni przez przełożonego magistratu radni lub obywatele miejscy.

Poza tem nie przysługuje radnym prawo brania udziału w posiedzeniach magistratu.

c) Uchwały na posiedzeniach magistratu zapadają zwykłą większością głosów obecnych. Przewodniczący bierze udział w głosowaniu. W razie równości głosów za uchwalony uważa się wniosek, za którym głosuje przewodniczący.

Art. 55.

Postanowienie art. 36 stosuje się również do członków magistratu z tą zmianą, że i o istnieniu przeszkody decyduje uchwała magistratu. Gdyby w następstwie tej uchwały nie mógł się zebrać przepisany komplet (art. 53) przełożony magistratu lub jego zastępca rozstrzygają sprawę sami, a gdy i oni są zainteresowani, prawo decyzji przechodzi na władzę nadzorczą.

Art. 56.

Opuszczenie przez ławnika bez usprawiedliwienia trzech posiedzeń magistratu — bez względu na ich kolejność, uważane będzie za odmowę dalszego sprawowania swego urzędu. Ławnik honorowy ponosi ponadto skutki samowolnego porzucenia urzędu publicznego, przewidziane art. 11 niniejszej ustawy.

O wypadkach takich obowiązany jest przełożony magistratu bezzwłocznie zawiadomić radę miejską, która po uznaniu faktu stwierdzi swą uchwałą opróżnienie urzędu ławnika magistratu i zarządzi przygotowanie wyboru następcy.

Od uchwały rady miejskiej, uznającej urząd ławnika za opróżniony, służy temuż prawo wniesienia odwołania do władzy nadzorczej, która decyduje ostatecznie.

Art. 57.

Jeżeli członek magistratu narusza obowiązki swego urzędu lub przez swe zachowanie w urzędzie, albo poza nim staje się niegodny zaufania i poważania, jakiego wymaga piastowany urząd, rada miejska, uprawniona jest na wniosek przełożonego magistratu, a w miastach wydzielonych z powiatu na wniosek prezesa rady miejskiej względnie z własnej inicjatywy — do wybrania specjalnej komisji, która zbada zarzuty podniesione przeciw członkowi magistratu, wysłucha jego obrony i przedstawi radzie miejskiej sprawozdanie o wyniku wraz z odpowiednimi wnioskami.

Rada miejska może być wezwana do wdrożenia podobnego dochodzenia przez władzę nadzorczą.

W skład komisji wchodzi z urzędu przełożony magistratu, a w razie, gdy on sam jest interesowany, jego zastępca, którego zastąpić może najstarszy wiekiem ławnik.

W razie potrzeby może komisja obwinionego członka magistratu na czas przeprowadzenia dochodzenia aż do powzięcia przez radę miasta uchwały zawiesić w urzędowaniu.

Wszelkie uchwały rady miejskiej w sprawach objętych niniejszym artykułem mogą być powzięte tylko na posiedzeniach tajnych, a ostateczna uchwała zapaść może przy obecności $\frac{2}{3}$ członków rady miejskiej i oświadczenia się za wnioskiem więcej niż połowy obecnych radnych, a w razie, gdy chodzi o przełożonego magistratu — więcej niż połowy ustawowej liczby radnych.

Rada miasta może uchwalić złożenie członka magistratu z urzędu lub udzielić mu upomnienia wzgl. określi sposób zadośćuczynienia.

Uchwała rady miejskiej wymaga zatwierdzenia władzy nadzorczej.

Od orzeczenia władzy nadzorczej służy radzie miejskiej względnie dotyczącemu członkowi magistratu prawo odwołania się w ciągu 14 dni od otrzymania orzeczenia do władzy nadzorczej wyższej instancji, która decyduje ostatecznie.

-O ile władzą nadzorczą jest minister spraw wewnętrznych decyzja jego jest ostateczna.

Art. 58.

Przełożony i inni członkowie magistratu winni być obecni na posiedzeniach rady miejskiej i mają prawo zabierać głos i udzielać wyjaśnień w każdym czasie poza kolejną mówców.

Na zlecenie przełożonego magistratu mogą udzielać wyjaśnień także i urzędnicy magistratu.

Art. 59.

Magistrat ma prawo i obowiązek zawiesić wykonanie uchwały powziętej przez radę miejską, która według jego zdania sprzeciwia się ustawom albo szkodzi interesom gminy lub dobru publicznemu.

Uchwałę swoją zaopatrzoną w motywy, magistrat poda w terminie 30 dniowym do wiadomości rady miejskiej, a gdyby ta trwała przy pierwotnej swej uchwale, przedłoży sprawę władzy nadzorczej do rozstrzygnięcia.

To samo prawo i obowiązek ma przełożony magistratu w stosunku do jego uchwał. O zawieszeniu uchwały winien przełożony zawiadomić magistrat na najbliższem posiedzeniu, a gdyby ten był odmiennego zdania należy sprawę przedłożyć do rozstrzygnięcia radzie miejskiej względnie władzy nadzorczej.

Art. 60.

Magistrat może powierzać przygotowywanie swych decyzji lub wykonywanie zadań, należących do jego zakresu działania, wzgl. nadzór instytucji lub zakładów i przedsiębiorstw miejskich, według jego uchwał lub wskazówek bądź poszczególnym swoim członkom bądź powołanym przez siebie komisjom, którym w zasadzie przewodniczą członkowie magistratu. Komisje mogą być także w charakterze organów doradczych ustanowione przy poszczególnych wydziałach magistratu, nie służy im jednak prawo kontroli urzędowania wydziałów.

Komisje powyższe, do których powoływać można także i posiadających prawo wybieralności do rady miejskiej obywateli miejskich względnie zapraszać radnych, zaliczają się do pomocniczych administracyjnych urzędów miejskich, podległych Magistratowi, a ich członkom przysługuje w czasie urzędowania ochrona prawna na równi z funkcjonariuszami państwowymi.

Członkom komisji dla opracowania budżetu, sprawdzenia zamknięć rachunkowych oraz dla wymiaru miejskich podatków i opłat może rada miejska przyznać odpowiednie wynagrodzenie, wyznaczone w postaci djet za posiedzenie.

Komisje powołane przez magistrat nie mogą powziąć obowiązujących uchwał w zastępstwie magistratu.

Wnioski i opinie komisji uznane przez magistrat, mogą uzyskać moc obowiązującą tylko w postaci uchwał magistratu.

Upoważnienie komisji do powzięcia obowiązujących uchwał w zastępstwie magistratu, objęcie przez magistrat swoim zakresem działania nowych zadań i powołanie do ich wykonywania osobnych komisji — może

być dokonane tylko na mocy uchwały rady miejskiej na wniosek lub po wysłuchaniu zdania magistratu.

Zakres działania i sposób urzędowania komisji określi regulamin uchwalony przez magistrat.

Art. 61.

Obszar wielkich miast może być na podstawie statutu miejscowego dla celów ułatwienia administracji podzielony na okręgi administracyjne, których zarząd może być utworzony według tych samych zasad jak ustrój magistratu ze stosunkowem uwzględnieniem obszaru i liczby mieszkańców, albo może być złożony tylko z delegowanych funkcjonariuszów i pracowników magistratu z ławnikiem zawodowym na czele.

Zarządowi okręgowemu mogą być przyznane prawa miejscowej władzy administracyjnej przez zatwierdzenie ze strony władzy nadzorczej odpowiedniego statutu miejskiego, a drogą uchwały Rady Ministrów prawa władzy administracyjnej I-ej instancji (art. 3 p. b.).

Ponadto mogą być ustanowione dla okręgów administracyjnych rady dzielnicowe, których członkowie mają być wybierani z pośród obywateli danego okręgu według tych samych zasad jak i radni miejscy.

Zakres działania rad dzielnicowych, ich stosunek do centralnej rady miejskiej oraz zakres działania zarządów okręgowych (filji magistratu, magistratów okręgowych) i stosunek ich do centralnego magistratu — określi statut miejscowy.

Przepisy odnoszące się do sposobu działania rady miejskiej i do jej członków jakoteż do sposobu działania magistratu i do jego członków, mają zastosowanie i do rad dzielnicowych, oraz do zarządów okręgów miejskich i ich członków.

Zasady podziału miasta, wydzielonego z województwa na okręgi administracyjne, określone są w art. 107 — 116.

Tytuł IV.

Funkcjonariusze i pracownicy miejscy.

Art. 62.

Gminy miejskie są obowiązane przydać do pomocy magistratowi odpowiednią liczbę funkcjonariuszy i innych pracowników, płatnych z funduszków gminy, a potrzebnych dla prawidłowego załatwiania spraw gminy miejskiej.

Kwalifikacje funkcjonariuszy miejskich, o ile nie są wymagane przez ustawy, określają statuty miejskie.

Stosunki prawne funkcjonariuszów miejskich uregułuje osobna ustawa.

Stosunki prawne pracowników kontraktowych i innych pracowników miejskich reguluje zawarta z nimi umowa lub wydany statut miejski.

Art. 63.

Funkcjonariuszom samorządowym, posiadającym te same kwalifikacje, co urzędnicy państwowi, przysługuje pierwszeństwo przed innymi kandydatami w razie zamiaru przejścia ze służby samorządowej do służby państwowej.

Podobne pierwszeństwo ma być w statutach miejskich, ustalających etat służbowy funkcjonariuszy miejskich, zastrzeżone dla kwalifikowanych funkcjonariuszy państwowych, mających zamiar przejścia do służby samorządowej.

Tytuł V.

Statuty miejskie (Miejscowe przepisy prawne).

Art. 64.

W drodze statutów miejskich mogą być regulowane takie sprawy gminy oraz także prawa i obowiązki członków gminy względem gminy, które ustawy wyraźnie nakazują lub zezwalają regulować w ten sposób.

Statut miejski nie może się sprzeciwiać obowiązującym ustawom i statutom związków komunalnych wyższego stopnia.

Art. 65.

Statut miejski zawierać powinien postanowienia, zagrażające karami na wypadek przekroczenia jego przepisów, oraz przewidzieć organ, uprawniony do nakładania i wykonania tych kar.

Minister spraw wewnętrznych ustali drogą rozporządzenia wysokość i rodzaj kar, które wolno nakładać za przekroczenia przeciw postanowieniom statutów miejskich.

Art. 66.

Postanowienia statutu miejskiego tracą moc z upływem czasu, na jaki zostały wydane albo też z chwilą wejścia w życie późniejszych ustaw państwowych lub obowiązujących dla danej gminy miejskiej ustaw wojewódzkich wzgl. statutów powiatowych, które w sposób odmienny regulują sprawy objęte statutem.

Art. 67.

Statut miejski, jako też jego zmiana lub uzupełnienie wymaga zatwierdzenia przez władzę nadzorczą.

Art. 68.

Zatwierdzony statut miejski należy podać do publicznej wiadomości w sposób w mieście przyjęty.

Zatwierdzony statut miejski wchodzi w życie z dniem ogłoszenia go, o ile nie przewidziano w nim innego terminu.

Tytuł VI.

Zarząd majątkowy i finansowo-gospodarczy.

Art. 69.

Majątek gminy miejskiej tworzą wszelkie wartości, które należą do gminy, a nie są przeznaczone do zużycia lub też pokrycia bieżących wydatków i potrzeb.

Art. 70.

Gmina miejska ma obowiązek zachować swój majątek o ile możliwości w stanie nieuszczerplonym.

Pozbycia części składowej majątku wolno dokonać w zasadzie tylko za wyrównaniem uszczerplonej przez to wartości. Odstąpienie od tej zasady wymaga zezwolenia władzy nadzorczej.

Art. 71.

Majątkiem należy tak zarządzać, by dawał możliwie największy dochód, o ile na to natura jego pozwala. W braku odnośnych postanowień dochód z majątku winien być w pierwszym rzędzie użyty na utrzymanie, zabezpieczenie, zarząd i poprawę majątku, a następnie na pokrycie bieżących wydatków gminy miejskiej.

Bliższe przepisy, według których majątek ma być zarządzany, wyda rada miejska. Przepisy powyższe mają objąć postanowienie, że wszelkie roboty i dostawy gminne, o ile je gmina nie jest w stanie wykonać własnymi siłami lub ze swego majątku, mają być z reguły rozdawane przedsiębiorcom prywatnym drogą przetargu publicznego.

Art. 72.

a) Zakłady przemysłowe gminy miejskiej należy prowadzić o ile możliwości według zasad kupieckich. Zakłady przemysłowe powinny w każdym razie dać conajmniej dochód, wystarczający na pokrycie kosztów utrzymania, zabezpieczenia i prowadzenia zakładu, na oprocentowanie i amortyzację kapitału zakładowego oraz na odnowienie urządzeń.

Czysty zysk (nadwyżkę) pozostały po pokryciu wspomnianych właśnie kosztów i wydatków zakładu przemysłowego należy użyć na pokrycie ogólnych wydatków gminy.

b) Miejskie zakłady użyteczności publicznej (wodociąg, gazownia, elektrownia, tramwaj, rzeźnia i t. p.) mają być prowadzone w myśl zasady, aby zaspokojenie przez nie potrzeb mieszkańców miasta możliwie dogodnie i tanio było wykonywane.

Zakłady powyższe tylko z uwzględnieniem zasady poprzedniej mogą być uważane za źródła dochodów dla gminy.

c) Gospodarcza działalność gminy nie może uszczuplać jej możliwości spełniania zadań, ciążących na niej z tytułu obowiązków publicznych.

Art. 73.

Gminom miejskim wolno zaciągać pożyczki na cele, które im przyniosą trwałe pożytki, a w szczególności na cele produkcyjne (inwestycyjne), o ile wydatki na te cele nie dadzą się pokryć z bieżących wpływów bez przeciążenia płatników. Pożyczki na pokrycie bieżących potrzeb (zwykłych wydatków) dozwolone są tylko wtedy, gdy gmina znajdzie się w szczególnie ciężkim położeniu.

Pożyczek w powyższym znaczeniu nie stanowią pożyczki krótkoterminowe na opędzenie wydatków, mających pokrycie w dochodach budżetowych, zaciągane w tym wypadku, gdy wpływy z odnośnych dochodów budżetowych spodziewane są dopiero w późniejszym okresie roku obrachunkowego.

Każda pożyczka musi być spłaconą według planu, który należy ustalić jeszcze przed jej zaciągnięciem. Plan ten, zabezpieczający spłatę w ściśle oznaczonym terminie, winien normować zarówno wysokość odsetek, jak i roczne sumy amortyzacyjne.

Art. 74.

Każda gmina miejska obowiązana jest prowadzić księgę inwentarza swego majątku, która winna dawać dokładny obraz czynnego i biernego majątku z końcem każdego roku obrachunkowego.

Bliższe przepisy co do formy, treści oraz sposobu prowadzenia tej księgi wyda wydział wojewódzki.

Art. 75.

Magistrat układa corocznie preliminarz wszystkich przychodów i wydatków gminy miejskiej, spodziewanych w następnym roku obrachunkowym. Preliminarz ten winien magistrat sporządzić tak wcześnie, by rada miejska mogła go rozpatrzyć i ustalić przed rozpoczęciem nowego roku obrachunkowego.

Bliższe postanowienia o sposobie, formie i terminie sporządzenia preliminarza wyda wydział wojewódzki na podstawie instrukcji ministra spraw wewnętrznych.

Art. 76.

Przynajmniej na 14 dni przed przedłożeniem radzie miejskiej należy preliminarz wyłożyć przez tydzień do przeglądu członków gminy, których o wyłożeniu należy zawiadomić publicznym ogłoszeniem.

Zainteresowanym wolno wnosić zarzuty przeciw preliminarzowi do

magistratu, który może je sam uwzględnić lub przedłożyć radzie miejskiej z odpowiedniami wnioskami.

Art. 77.

Ustalony preliminarz wskazuje granice, w których winna się obracać gospodarka finansowa gminy miejskiej w oznaczonym okresie obrachunkowym. Granic tych magistrat obowiązany jest ściśle się trzymać.

Jeżeli w ciągu roku obrachunkowego zajdzie potrzeba wydatku nieprzewidzianego wcale w ustalonym preliminarzu przychodów i wydatków lub przewidzianego tam wprowadzie, ale w niewystarczającej wysokości, wówczas do uskutecznienia takiego wydatku potrzeba specjalnego pozwolenia rady miejskiej. Rada miejska, udzielając zezwolenia, winna jednocześnie wskazać źródło pokrycia.

W wypadkach, w których uskutecznienie takich wypadków nie da się odroczyć bez szkody dla gminy, przełożony magistratu może asygnować wydatek, obowiązany jest wszakże przy najbliższej sposobności zawiadomić o tem radę miejską, celem zatwierdzenia wydatku.

Art. 78.

Wszystkie przychody i rozchody, pobrane względnie uskutecznione imieniem gminy miejskiej, magistrat obowiązany jest dokładnie zapisywać. Najpóźniej w sześć miesięcy po upływie roku obrachunkowego magistrat winien złożyć z wykonania preliminarza jakoteż z wszelkich innych przychodów i rozchodów roczny rachunek (sprawozdanie rachunkowe) radzie miejskiej z wnioskiem o rozpatrzenie, ustalenie i udzielenie absolutorjum.

Blіszsze przepisy o urządzeniu rachunkowoŹci i kasowoŹci gmin miejskich, a w szczegóŹnoŹci o skłdaniu rocznych rachunków kontroli rachunkowej i udzielaniu absolutorjum wyda wydział wojewódzki na podstawie instrukcji ministra spraw wewnętrznych.

Tytuł VIII.

Zakres działania organów gminy miejskiej w sprawach samorządowych.

Art. 79.

Rada miejska stanowi we wszystkich sprawach samorządowych, które nie są ustawowo zastrzeżone magistratowi lub jego przełożonemu.

Wolę swoją wyraża rada miejska w formie uchwał.

W miastach, stanowiących samodzielne powiaty miejskie, rada miejska pełni zarazem funkcje sejmiku powiatowego a magistrat wydziału powiatowego.

Art. 80.

Do zakresu działania rady miejskiej należą w szczegóŹnoŹci następujące sprawy:

1) Wybór w miastach wydzielonych z powiatu prezesa rady miejskiej i jego zastępców;

ustalenie liczby ławników honorowych i zawodowych oraz w miastach, stanowiących powiaty miejskie—zastępców przełożonego magistratu;

wybór członków magistratu i komisji;

2) uchwalanie regulaminów czynności rady miejskiej i jej komisji;

3) uchwalanie i wymiar wynagrodzenia wzgl. uposażenia służbowego i emerytalnego dla członków magistratu oraz zaopatrzenia dla członków ich rodzin;

4) organizacja magistratu, zakładanie, przekształcanie i zwijanie urzędów, zakładów i przedsiębiorstw gminy;

5) ustalanie posad funkcjonariuszy i pracowników miejskich oraz wysokości uposażenia, przywiązane do poszczególnych posad tudzież uchwalanie dla nich statutów służbowych i emerytalnych oraz zasad zaopatrzenia dla członków ich rodzin;

6) wydawanie statutów miejscowych (miejscowych przepisów prawnych);

7) ustanawianie zasad zarządzania i sposobu użytkowania majątku gminy oraz wszelkich urządzeń i zakładów gminy;

8) nabywanie, pozbywanie i obciążanie majątku, przyjmowanie darowizn i obejmowanie fundacji;

9) zaciąganie pożyczek i innych zobowiązań a w szczególności obejmowanie poręki;

10) uchwalanie i nakładanie świadczeń na pokrycie wydatków i na zaspokojenie potrzeb gminy;

11) ustalanie rocznego preliminarza przychodów i wydatków oraz zezwalanie na wydatki preliminarzem nie przewidziane;

12) sprawdzanie i ustalanie rocznych zamknięć rachunkowych oraz udzielanie absolutorjum zarządowi gminy;

13) ustanawianie zasad umarzania należności gminnych, których ściąganie staje się niemożliwe;

14) przyzwalanie na rozpoczęcie lub odstąpienie od procesów, zatwierdzanie ugód, umarzających spory, co do których ze względu na przedmiot lub wartość przedmiotu rada miejska sobie zastrzeże decyzję;

15) powzięcie uchwał w sprawie zmiany granic gminy;

16) uchwalanie planu regulacyjnego gminy i planu jej zabudowania oraz zmian w tych planach;

17) zatwierdzanie umów w sprawie korzystania przez przedsiębiorstwa prywatne z ulic i placów miejskich;

18) nadawanie prawa obywatelstwa honorowego;

- 19) przekazywanie przełożonemu magistratu do osobistego załatwiania zadań, wchodzących w zakres działania magistratu;
- 20) stanowienie o obowiązkach gminy, nałożonych innemi ustawami;
- 21) wydawanie opinii, których zażąda władza nadzorcza;
- 22) zwracanie się z petycjami do Sejmu Rzeczypospolitej lub władz państwowych i samorządowych w sprawach potrzeb gospodarczych i kulturalnych gminy.

Nad innemi sprawami nie wchodzącemi do samorządowego zakresu działania gminy, może rada miejska obradować tylko z mocy odpowiedniego postanowienia ustawowego lub na zlecenie władzy nadzorczej.

Art. 81.

Rada miejska sprawuje kontrolę nad działalnością magistratu, jego urzędów pomocniczych i zakładów miejskich przez jedną lub więcej komisji, wybranych w tym celu ze swego grona. Do komisji tych powołać można w charakterze rzeczoznawców także osoby z poza grona rady miejskiej.

Rada miejska obowiązana jest w szczególności sprawdzać, czy gospodarka miasta prowadzoną jest zgodnie z preliminarzem budżetowym, tudzież ma prawo przekonywania się o tem, czy uchwały jej są wykonywane, oraz czy przychody miasta używane są zgodnie z przeznaczeniem. Wolno jest w tym celu sprawdzać stan kasy i żądać od magistratu wszelkich potrzebnych wyjaśnień, aktów, ksiąg kasowych i dowodów rachunkowych.

Rada miejska obowiązana jest w razie dostrzeżenia nieprawidłowości uchwalić odpowiednie środki zaradcze.

Art. 82.

Do samorządowych zadań magistratu należy w szczególności:

- 1) Przygotowywanie wniosków na posiedzenia rady miejskiej i wykonywanie jej uchwał;
- 2) rozstrzyganie w razie wątpliwości o członkowstwie gminnem oraz o roszczeniach w przedmiocie korzystania z publicznych urządzeń i zakładów gminy;
- 3) zarządzenia majątkiem gminy według zasad, ustanowionych przez radę miejską i prowadzenie inwentarza majątku gminy;
- 4) prowadzenie bieżącej administracji urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw, nie posiadających własnego zarządu, oraz nadzorowanie tych, które mają własny zarząd; czuwanie nad należytem wykonaniem budowli i robót gminnych;
- 5) sporządzanie rocznego preliminarza przychodów i wydatków, przedkładanie radzie miejskiej wniosków w sprawie pokrycia wydatków, preliminarzem nie objętych;

- 6) przedstawianie radzie miejskiej rocznych zamknięć rachunkowych;
- 7) rozkładanie gminnych powinności oraz wydawanie zarządzeń co do ich ściągania i wykonania, stosownie do obowiązujących przepisów prawnych;
- 8) przyznawanie ulg w opłacaniu podatków i opłat, o ile rada miejska prawa tego w całości lub częściowo nie przyzna przełożonemu magistratu;
- 9) zarządzanie dochodami gminy; prowadzenie rachunkowości i kasowości gminnej;
- 10) wszczynanie procesów w wypadkach nie cierpiących zwłoki z obowiązkiem przedstawienia sprawy radzie miejskiej na najbliższym jej posiedzeniu;
- 11) mianowanie funkcjonariuszy gminnych, przyjmowanie pracowników kontraktowych oraz zwalnianie i nadzorowanie jednych i drugich— z wyłączeniem czynności z tego zakresu przekazanych przez radę miejską przełożonemu magistratu;
- 12) składanie radzie miejskiej rocznych sprawozdań z zarządu i stanu majątku, urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw gminnych;
- 13) udzielanie opinii, których zażąda władza nadzorcza.

Art. 83.

a) W swym zakresie działania jako miejscowa władza zarządzająca i wykonawcza jest magistrat przedstawicielem gminy miejskiej na zewnątrz. Do objawienia woli za gminę miejską wystarcza oświadczenie przełożonego magistratu.

Dokumenta, z których ma powstać prawo lub obowiązek prawny gminy miejskiej, podpisuje przełożony magistratu lub jego zastępca i jeden z ławników.

b) Magistrat może na mocy upoważnienia ze strony rady miejskiej udzielić aż do odwołania kierownikom poszczególnych działów urzędowania albo zakładów i przedsiębiorstw gminnych prawo do zastępowania gminy miejskiej na zewnątrz w ich zakresie działania. Prawem tem można również objąć upoważnienie do objawiania woli, z którego ma powstać obowiązek prawny gminy miejskiej. Odnosny dokument musi podpisać lub złożone oświadczenie przez uprawnionego potwierdzić przełożony magistratu.

c) W samorządowym zakresie działania jest magistrat odpowiedzialny przed radą miejską i władzą nadzorczą.

Art. 84.

Przełożony magistratu jest naczelnym kierownikiem miejskiego urzędu oraz jego urzędów pomocniczych, tudzież zakładów i przedsiębiorstw miej-

skich oraz naczelnym kierownikiem funkcjonariuszy i pracowników gminy. Do niego należy kierownictwo bieżącego urzędowania i działalności powyższych urzędów, zakładów i przedsiębiorstw miejskich, którego szczegóły nie są przedmiotem uchwał magistratu.

Sporne sprawy bieżącego urzędowania rozstrzyga prełożony magistratu.

Ponadto należy do prełożonego magistratu:

- 1) Przygotowanie obrad magistratu;
- 2) rozdział czynności między członków magistratu;
- 3) wyznaczanie zastępstw za siebie i nieobecnych członków magistratu, udzielanie urlopów członkom magistratu.
- 4) wybór zasad w sprawie rozwoju magistratu, urzędów i zakładów oraz przedsiębiorstw miejskich;
- 5) opracowanie ogólnego planu gospodarstwa gminnego, czuwanie nad utrzymaniem równowagi między poszczególnymi jego działami;
- 6) asygnowanie wydatków gminnych samemu lub przez upoważnionego zastępcę w ramach budżetu miejskiego, a w wypadkach nagłych poza budżetem—za następnem usprawiedliwieniem wydatku wobec rady miejskiej;
- 7) prowadzenie procesów i odpowiadanie przed sądem osobiście lub przez zastępcę w sprawach gminy;
- 8) przyjmowanie, posuwanie do wyższej kategorii, zwalnianie funkcjonariuszy i pracowników miejskich w zakresie przez radę miasta przyznanym;
- 9) udzielanie urlopów, zaliczek na płacę i zapomóg funkcjonariuszom i pracownikom miejskim w granicach funduszy na ten cel przez radę miejską przeznaczonych;
- 10) podpisywanie aktów urzędowych samemu lub przez upoważnionych zastępców, podpisywanie dokumentów gminnych i przechowywanie ich;
- 11) wykonywanie innych zadań niniejszą lub innymi ustawami przekazanych.

Art. 85.

Zastępcy prełożonego magistratu są obowiązani wspierać go w czynnościach urzędowych i wykonywać powierzone im przez niego zadania.

W razie przejścia obowiązków w zastępstwie nieobecnego lub przeszkodzonego w urzędowaniu prełożonego magistratu wstępuje zastępca zarazem we wszystkie jego prawa.

Tytuł VIII.

Zadania zlecone.

Art. 86.

Gminy miejskie obowiązane są załatwiać zadania zlecone (art. 13 p. 2), w myśl ustaw i poleceń właściwych władz.

Odpowiedzialność za treść tych poleceń ponoszą władze, które je wydały.

Art. 87.

a) Sprawy zlecone załatwiają gminy miejskie przez organa w ustawie wskazane.

Organa gminy miejskiej są w wykonywaniu zadań zleconych zastępcami władz i organów państwowych, udzielających zlecenia.

Jeżeli ustawa nie wskazuje wyraźnie innego organu, załatwianie spraw zleconych należy do magistratu.

b) Do zakresu działania gmin miejskich, wydzielonych z powiatu, należą wszystkie działy urzędowania starostw, dotyczące tychże gmin, z wyłączeniem działów zastrzeżonych do zawiadywania niemi wyłącznie przez organa rządowe. Zadania powyższe wykonywać będą magistraty, które ze względu na zlecony zakres działania otrzymują stanowisko i uprawnienia władzy administracyjnej I instancji z nazwą starostwa grodzkiego, przelozonemu zaś magistratu tychże miast przysługuje tytuł starosty grodzkiego.

Magistrat oznaczy te sprawy zleconego zakresu działania, które mają być załatwiane kolegialnie.

c) Do działów urzędowania starostw, zastrzeżonych do zawiadywania niemi przez organa rządowe, zaliczają się zadania dotyczące utrzymania bezpieczeństwa spokoju i porządku.

W miastach wydzielonych z powiatu, w których jeszcze nie zostały zaprowadzone osobne państwowe administracyjne władze bezpieczeństwa I instancji, mogą być prezydentowi miasta jako staroście grodzkiemu wobec organów policji państwowej przyznane uprawnienia, przysługujące starostom.

d) Wyżsi funkcjonariusze miejscy, używani w magistratach, uznanych za starostwa grodzkie, do załatwiania spraw zleconego zakresu działania, powinni posiadać te same kwalifikacje, jakie posiadają odpowiednie kategorie funkcjonariuszy państwowych.

Art. 88.

Organa gminy są odpowiedzialne za czynności w zleconym zakresie działania przed władzami państwowymi, od których otrzymały zlecenie lub które im przekazały zadania państwowe względnie przez organa rządowe wykonywane (art. 119).

W braku odmiennych postanowień ustawowych władzą rządową sprawującą nadzór nad załatwianiem zadań zleconych jest dla miast niewydzielonych z powiatu starosta, dla miast wydzielonych z powiatu wojewoda, a dla miasta wydzielonego z województwa minister spraw wewnętrznych.

Art. 89.

Sprawowanie miejscowej policji administracyjnej należy do zleconego gminie zakresu działania.

Kierownikiem i przedstawicielem miejscowej władzy policyjno-administracyjnej jest przełożony magistratu.

Zadania policji miejscowej oraz prawa i obowiązki gmin wzgl. ich organów, związane z miejscową działalnością policyjną określi osobna ustawa.

Art. 90.

Wydatki, względnie świadczenia, połączone z załatwianiem zadań zleconych obciążają gminę miejską, o ile odnośne ustawy przekazujące nie włączają tych wydatków wzgl. świadczeń na Państwo lub kogo innego.

Stanowienie o wysokości i sposobie pokrycia wydatków obciążających gminy miejskie z tytułu załatwiania zadań zleconych oraz o ponoszeniu innych świadczeń na te cele wchodzi w zakres samorządowych spraw gminy miejskiej.

Art. 91.

Przełożone w zleconym zakresie działania władze rządowe wzgl. określone w art. 119 niniejszej ustawy władze przekazujące, ostatnie odnośnie do działów urzędowania gminom przekazanych, uprawnione są w wypadku, gdy gminy miejskie mimo dwukrotnego upomnienia właściwej władzy wadliwie wykonują zadania zlecone—do odebrania tymże gminom danego działu urzędowania i przekazania go odpowiednim organom rządowym albo do powierzenia wszystkich lub części tych zadań na koszt gminy organowi, umyślnie w tym celu ustanowionemu.

Organ ten wstępuje w zakresie powierzonych mu zadań zleconych we wszystkie prawa i obowiązki dotychczasowego organu gminy.

Tytuł IX.

Prawo odwołania i tryb postępowania.

Art. 92.

Od zarządzeń organów wykonawczych gminy miejskiej, wydanych w jej samorządowym zakresie działania, służy prawo odwołania do właściwej władzy nadzorczej (art. 95) każdemu kto twierdzi, że zarządzenie narusza bezpośrednio jego prawa lub prawnie uznany interes. Postanowienie to nie stosuje się do wypadków, których zainteresowanym ustawa przyznaje inny środek prawny.

Władza nadzorcza rozstrzyga ostatecznie.

Art. 93.

Postanowienia art. 3 — 7 ustawy z dn. 1 sierpnia 1923 r. w sprawie środków prawnych od orzeczeń władz administracyjnych (Dz. Ust. № 91, poz. 712) mają odpowiednie zastosowanie do odwołań wnoszonych na zasadzie art. 92. Zarząd miejski obowiązany jest przedłożyć odwołanie władzy nadzorczej, o ile go sam nie uwzględni.

Art. 94.

Odwołanie wniesione w terminie do władzy nadzorczej, wstrzymuje w braku odmiennych postanowień ustawowych samo przez się wykonanie zaczepionego zarządzenia. Wyjątek stanowią wypadki, w których odroczenie wykonania według uznania władzy, wydającej zarządzenie, byłoby połączone ze szkodą dla dobra ogólnego.

Tytuł X.

O nadzorze państwowym.

Art. 95.

Nadzór nad działalnością gmin miejskich w dziedzinie samorządu w braku odmiennych postanowień ustawowych sprawuje:

- 1) Wydział powiatowy nad działalnością miast niewydzielonych z powiatu;
- 2) Wydział wojewódzki nad działalnością miast niewydzielonych z powiatu, które jego nadzorowi zostaną poddane (art. 3) oraz nad działalnością miast wydzielonych z powiatu;
- 3) Minister spraw wewnętrznych nad działalnością miast wydzielonych z województwa.

O ile specjalne ustawy nie stanowią inaczej, władzy nadzorczej służą jedynie uprawnienia, określone w niniejszej ustawie.

Art. 96.

Władza nadzorcza ma czuwać nad tem:

- 1) aby gminy miejskie nie działały wbrew ustawom, oraz —
- 2) by administracja sprawowana przez gminy miejskie miała prawidłowy bieg.

W powyższym celu władza nadzorcza ma prawo informować się o stosunkach i działalności tych gmin, żądać od nich każdego czasu udzielenia sobie ich uchwał, aktów do wglądu oraz potrzebnych wyjaśnień, zwiedzać zakłady i urządzenia tych gmin, prowadzić dochodzenia na miejscu, dokonywać rewizji ksiąg i kas oraz przedsięwziąć wszelkie czynności, jakie dla wykonania prawa nadzoru uzna za potrzebne.

Władzy nadzorczej przysługuje prawo wysłania na posiedzenie rady

miejskiej swego delegata, celem złożenia oświadczenia lub udzielenia wyjaśnień. Delegatowi przysługuje prawo głosu doradczego poza kolejną mówców.

Art. 97.

Uchwały rady miejskiej lub magistratu oraz zarządzenia tego ostatniego, naruszające obowiązujące ustawy, władza nadzorcza winna uchylić, o ile na zasadzie art. 59 niniejszej ustawy nie zostały przedtem już zawieszone przez magistrat lub jego przełożonego.

Art. 98.

Jeżeli gmina miejska zaniedba lub wzbrania się uchwalić wydatek (kredyt), potrzebny do prawidłowego spełniania ciążącego na niej obowiązku albo też, jeżeli z powodu zaniedbania lub wzbraniania się pełnienia innego rodzaju zarządzenia zarząd gminy niema prawidłowego biegu, władza nadzorcza obowiązana jest zwrócić uwagę gminy na dostrzeżone braki. Gdy gmina mimo to odmówi lub zaniedba usunięcia braku, natenczas władza nadzorcza ustali obowiązek gminy do wydania zarządzeń, potrzebnych do zapewnienia prawidłowego biegu zarządu miejskiego.

Art. 99.

Jeżeli gmina miejska wzbrania się lub zaniedba wypełnić obowiązek prawomocnie ustalony (art. 98) albo też, jeżeli wykonuje uchwały, uznane prawomocnie za niedopuszczalne lub takie, których czasowo wykonywać nie wolno (art. 102), natenczas władza nadzorcza ma prawo wymusić spełnienie czynności lub zaniechanie wykonania przez wydanie za gminę i na jej koszt zarządzeń, jakie uzna za stosowne do zapewnienia prawidłowego biegu administracji.

Władza nadzorcza może również przymusowo obciążyć gminę miejską przez wstawienie potrzebnego wydatku do preliminarza miejskiego lub przez nakaz pokrycia go poza preliminarzem. W obu tych przypadkach należy jednocześnie wskazać sposób pokrycia wydatków.

Art. 100.

Władza nadzorcza może do zarządów miast, nieumiejących utrzymać równowagi budżetowej i zwracających się o pomoc do Skarbu Państwa, delegować swego przedstawiciela, który jest uprawniony:

- 1) do lustracji całego gospodarstwa gminnego, badania celowości wydatków gminy i poddawania przełożonemu magistratu wniosków co do nowych źródeł dochodowych albo wydatniejszego korzystania z istniejących źródeł dochodów;

- 2) do opinijowania wniosków magistratu o pomoc finansową do Skarbu Państwa.

Zarządy miejskie obowiązane są udzielać delegowanemu przedstawicielowi władzy nadzorczej niezbędnych wyjaśnień i materiałów oraz lokalu do urzędowania.

Art. 101.

Jeżeli utrzymanie lub przywrócenie prawidłowego biegu administracji miejskiej nie da się inną drogą osiągnąć, władza nadzorcza może ustanowić na czas oznaczony w delegacji lub aż do odwołania komisarzy dla zawiadywania poszczególnymi działami zarządu gminy miejskiej.

Art. 102.

Do spraw, w których, według postanowień niniejszej ustawy (art. 57 i 67) lub innych specjalnych ustaw, uchwały rady miejskiej wymagają zatwierdzenia władzy nadzorczej, należy jeszcze:

1) Zatwierdzenie budżetów w miastach niewydzielonych z powiatu; przysyłanie do wiadomości władzy nadzorczej budżetu w innych miastach.

Projekt budżetu ma być po raz pierwszy przesłany władzy nadzorczej równocześnie z przedłożeniem go radzie miejskiej, a po raz drugi bezwzględnie po uchwaleniu go przez radę miejską.

Zatwierdzenie budżetu winno nastąpić w ciągu dni 30, licząc od dnia otrzymania przez władzę nadzorczą budżetu, uchwalonego przez radę miejską; gdy do tego czasu zatwierdzenie nie nastąpi, budżet wchodzi w zastosowanie.

W innych miastach, które budżet przysyłają do wiadomości władzy nadzorczej, może władza ta w ciągu 4-ch tygodni od dnia otrzymania budżetu, uchwalonego już przez radę miejską, zacząć prawność lub celowość budżetu wzgl. jego części, żądać bliższych wyjaśnień lub dokonania zmian według umotywowanego zlecenia. Niezaczepione działy i pozycje budżetu wchodzi bezwzględnie w zastosowanie, zaś zaczepione dopiero po ich uznanem wyjaśnieniu lub po dokonaniu wymaganych zmian.

Władza nadzorcza może przed upływem 4 tygodniowego terminu oświadczyć, że budżetu nie kwestjonuje; brak oświadczenia w ciągu 4 tygodni uważa się za zgodę;

2) zaciąganie pożyczek na takie konieczne i pożyteczne wydatki gmin miejskich, których nie można pokryć jednorazowo bez nadmiernego obciążenia członków gminy, o ile zaciągnąć się mająca pożyczka sama lub łącznie z innymi już zaciągniętymi przewyższa sumę dochodów, objętych bieżącym budżetem gminy;

3) zaciąganie nowych stałych zobowiązań, a zwłaszcza objęcie poręki, o ile zobowiązanie ma trwać dłużej niż 3 lata;

4) pozbycie albo rzeczowe obciążenie własności gruntowej, lub praw z własnością tą pod względem prawnym na równi stojących.

Uchwały w powyższych sprawach stają się ważnymi dopiero z chwilą zatwierdzenia lub pod warunkami, powyżej w p. 1 podanymi.

Art. 103.

Wybór przełożonych magistratu, ich zastępców i ławników musi być zatwierdzony przez władzę nadzorczą, do której należy państwowy nadzór nad samorządem miejskim, albo przez inne władze poniżej wykazane.

Przez zatwierdzenie wyboru otrzymują członkowie magistratu prawo władzy wykonawczej i do przekazywania jej funkcjonariuszom mianowanym, oraz prawo do zastępowania władz względnie organów rządowych.

W miastach niewydzielonych z powiatu wybór burmistrzów i ich zastępców oraz ławników zatwierdza wydział powiatowy, a wybór starszych burmistrzów i ich zastępców oraz ławników zatwierdza wydział wojewódzki.

W miastach, wydzielonych z powiatu, wybór prezydentów i starszych prezydentów oraz ich zastępców zatwierdza minister spraw wewnętrznych, a ławników wydział wojewódzki.

W razie odmowy zatwierdzenia wyboru kandydata należy dokonać ponownego wyboru. Jeżeli także kandydat, wybrany przy tym ponownym wyborze nie uzyska zatwierdzenia, natenczas władza zatwierdzająca dokona na koszt gminy miejskiej mianowania na niezajęte stanowisko.

Władzy zatwierdzającej służy prawo mianowania także w tym przypadku, gdy rada miejska mimo przypomnienia jej o obowiązku dokonania wyboru i zakreslenia jej terminu do zadośćuczynienia temu obowiązkowi zwleka lub odmawia wyboru.

Mianowani sprawują swój urząd aż do czasu, gdy kandydaci wybrani przez radę miejską na te urzędy uzyskają wymagane zatwierdzenie.

Art. 104.

a) Właściwa władza nadzorcza, której przysługuje prawo zatwierdzenia wyboru członka magistratu, ma prawo złożyć z urzędu każdego członka magistratu, jeśli narusza obowiązki swego urzędu lub przez swe zachowanie się w urzędzie albo poza nim staje się niegodny zaufania i poważania, jakiego wymaga piastowany urząd.

Złożonego z urzędu można na okres 4 lat uznać za niezdolnego do piastowania urzędu członka zarządu gminy miejskiej.

Zarządzenie powyższe poprzedzić musi dochodzenie przeprowadzone przez władzę nadzorczą, w czasie którego obwinionemu należy dać możliwość obrony.

Równocześnie z wszczęciem dochodzenia może być członek magistratu zawieszony w urzędowaniu.

Pobory zawieszonoego w urzędzie zawodowego członka magistratu wyznacza na czas zawieszenia władza nadzorcza w porozumieniu z radą miejską. Wniosek o wdrożenie dochodzenia przeciw członkowi magistratu może wyjść także od rady miejskiej.

b) Właściwe władze nadzorcze mogą wdrożyć postępowanie dyscyplinarne przeciw mianowanym funkcjonariuszom magistratu w razie stwierdzenia, że powołana do tego władza służbowa funkcjonariusza nie zamierza zrobić użytku z przysługujących jej uprawnień dyscyplinarnych.

Art. 105.

a) Wydziałowi wojewódzkiemu przysługuje prawo na wniosek wydziału powiatowego lub po zasięgnięciu jego opinii rozwiązania rady miejskiej miasta, niewydzielonego z powiatu.

Minister spraw wewnętrznych może na wniosek wydziału wojewódzkiego lub na podstawie jego opinii rozwiązać radę miejską miast, stanowiących samodzielne powiaty administracyjne. Rada miejska miast, w których położonym starostwa grodzkiego jest starszy prezydent miasta, może być rozwiązana tylko na mocy uchwały Rady Ministrów, powziętej na wniosek ministra spraw wewnętrznych.

W orzeczeniu rozwiązującym radę miejską mają być podane powody rozwiązania.

b) Od orzeczenia rozwiązującego radę miejską, wydanego na mocy uchwały Rady Ministrów, niema odwołania.

Od orzeczeń powyższych, wydanych przez władzę nadzorczą, służy w razie naruszenia legalności prawo wniesienia zażalenia do Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

c) Nowe wybory do rady miejskiej należy zarządzić w terminie 3 miesięcy, licząc od dnia rozwiązania rady miejskiej. Powyższy okres 3-miesięczny może być na podstawie orzeczenia władzy rozwiązującej przedłużony.

d) Dopóki rada miejska nie ukonstytuuje się w nowym składzie wszystkie jej funkcje spełnia magistrat, ograniczając się do załatwiania spraw bieżących.

W czasie powyższym nie może magistrat zbywać i zamieniać nieruchomości miejskich, zaś zaciągnięcie jakichkolwiek pożyczek wymaga zatwierdzenia ze strony władzy nadzorczej.

Art. 106.

Na wypadek równoczesnego rozwiązania rady miejskiej i złożenia z urzędu położonego magistratu tudzież większej części lub wszystkich innych jego członków oraz na wypadek, gdyby przy wyborach do rady miej-

skiej nie została komisji wyborczej przedłożona żadna lista kandydatów, władza nadzorcza może mianować komisarza rządowego dla zarządu sprawami miejskimi.

Komisarz rządowy, któremu przysługują uprawnienia rady miejskiej i magistratu, urzęduje przy pomocy rady przybocznej, jako ciała doradczego, w skład którego wejść mają przedewszystkiem pozostali członkowie magistratu. Skład i listę członków rady przybocznej zatwierdza na wniosek komisarza rządowego mianująca go władza nadzorcza. Urzędowanie komisarza rządowego trwa aż do odwołania. Na trzy miesiące przed odwołaniem komisarza rządowego mają być zarządzane nowe wybory do rady miejskiej. Koszta komisarycznego zarządu miasta ponosi gmina, koszta powyższe zatwierdza władza nadzorcza.

Tytuł XI.

Ustrój i zakres działania organów miasta wydzielonego z województwa.

Art. 107.

Dla celów rozdziału zakresu działania organów miejskich w mieście, wydzielonem z województwa, ma być obszar miasta podzielony na okręgi administracyjne, z których każdy stanowi samodzielny powiat miejski.

Pierwszego podziału miasta na okręgowe powiaty miejskie dokona ostatnia rada miejska, czynna przed rozpoczęciem urzędowania władz miejskich, właściwych dla miasta wydzielonego z województwa.

Zmiana granic okręgowych powiatów miejskich i utworzenie nowych wchodzi w zakres działania miejskiego sejmiku wojewódzkiego (art. 109).

Art. 108.

a) Organami gminy miejskiej w jej okręgach administracyjnych są:

- 1) Rada miejska okręgowa, jako organ stanowiący i kontrolujący;
- 2) magistrat okręgowy, jako miejscowa kolegjalna władza administracyjna zarządzająca i organ wykonawczy miejskiej rady okręgowej.

b) Rada miejska okręgowa składa się z radnych, wybieranych przez uprawnionych do tego obywateli miejskich, zamieszkałych w dotyczącym miejskim okręgu administracyjnym.

Najwyższa liczba członków miejskiej rady okręgowej wynosić może 60 radnych. Zasady i sposób wyboru radnych określa ustawa o miejskiej ordynacji wyborczej. Miejski okręg administracyjny stanowi zarazem okręg wyborczy.

Przepisy niniejszej ustawy, dotyczące członków gminy miejskiej, obywateli miejskich, prawa wybierania i wybieralności, przymusu przyjęcia obowiązków publicznych oraz wszelkie przepisy odnoszące się do radnych,

ukonstytuowania się i sposobu działania rady miejskiej, odnoszą się także do członków i obywateli okręgu miejskiego oraz do radnych miejskiej rady okręgowej.

Członkowie i obywatele miejskiego okręgu administracyjnego są zarazem członkami i obywatelami województwa miejskiego, jednak obywatele miejskiego okręgu administracyjnego mogą swe prawa obywatelskie wykonywać tylko w okręgu, w którym mieszkają.

c) W skład magistratu okręgowego wchodzi: prezydent i 1 do 2 jego zastępców z tytułem wiceprezydentów oraz potrzebna liczba ławników.

Każdemu magistratowi okręgowemu ma być przydany do pomocy miejski urząd okręgowy z potrzebną ilością funkcjonariuszy i pracowników.

Miejski urząd okręgowy dzieli się stosownie do poszczególnych działów administracji na wydziały i podległe im urzędy pomocnicze oraz zakłady i przedsiębiorstwa miejskie.

Wszystkie przepisy niniejszej ustawy dotyczące magistratu, jego członków i sposobu urzędowania oraz funkcjonariuszy i pracowników miejskich, mają zastosowanie do magistratu okręgowego, jego członków, sposobu urzędowania i do funkcjonariuszy oraz pracowników magistratu okręgowego.

Art. 109.

Cały obszar miasta wydzielonego z województwa stanowi województwo miejskie, oznaczone bliżej nazwą miasta.

Województwo miejskie jest okręgiem administracyjnym tak dla administracji państwowej jak i samorządowej.

Przepisy art. 1 — 7 ustawy o samorządzie wojewódzkim odnoszą się także do województwa miejskiego z tą zmianą, że miejsce powiatowych związków samorządowych wzgl. miast wydzielonych z powiatu zajmują miejskie okręgi administracyjne, zaś nazwa organów województwa miejskiego odróżniona jest dodaniem przymiotnika „miejski” (miejski sejmik wojewódzki, miejski wydział wojewódzki).

Art. 110.

Członków miejskiego sejmiku wojewódzkiego wybierają miejskie rady okręgowe z pośród obywateli miejskich, zamieszkałych w okręgu województwa miejskiego, a posiadających prawo wybieralności do miejskich rad okręgowych.

Członek miejskiego sejmiku wojewódzkiego nie może być równocześnie radnym miejskiej rady okręgowej. W razie wyboru radnego miejskiej rady okręgowej na członka miejskiego sejmiku wojewódzkiego wchodzi w jego miejsce zastępca.

Sposób wybierania członków miejskiego sejmiku wojewódzkiego określa ustawa o wyborach do sejmiku wojewódzkiego.

Członkowie sejmiku noszą tytuł starszych radnych miejskich.

Liczba starszych radnych wynosi zależnie od liczby mieszkańców miasta wydzielonego z województwa od 48 do 80 i powinna się rozkładać na poszczególne okręgi miejskie stosunkowo do ilości ich mieszkańców.

Przepisy ustawy o samorządzie wojewódzkim, odnoszące się do członków sejmiku, odnoszą się także do starszych radnych miejskich.

Miejski sejmik wojewódzki wybiera ze swego grona prezesa i jego zastępców. Prezes sejmiku przewodniczy na jego posiedzeniach. Posiedzenia sejmiku odbywają się w miarę potrzeby, lecz co najmniej raz na dwa miesiące.

Przepisy odnoszące się do sposobu działania rady miejskiej i przewodniczenia na jej posiedzeniach odnoszą się także do miejskiego sejmiku wojewódzkiego.

Art. 111.

Miejski wydział wojewódzki składa się ze starszego prezidenta i z dwóch zastępców, posiadających tytuł prezidenta oraz z 9—12 starszych ławników częścią honorowych, a w części zawodowych. Ilość starszych ławników honorowych nie może przekraczać $\frac{1}{3}$ części członków miejskiego wydziału wojewódzkiego. Przepisy ustawy o miejskiej ordynacji wyborczej o sposobie wyboru członków magistratu mają być stosowane i do wyboru członków miejskiego wydziału wojewódzkiego.

Miejskiemu wydziałowi wojewódzkiemu ma być przydany miejski urząd wojewódzki z odpowiednią ilością funkcjonariuszy i pracowników. Urząd wojewódzki dzieli się na departamenty, którym są podległe urzędy pomocnicze oraz instytucje, zakłady i przedsiębiorstwa województwa miejskiego.

Przepisy niniejszej ustawy, dotyczące członków magistratu i sposobu urzędowania magistratu, odnoszą się analogicznie i do miejskiego wydziału wojewódzkiego i jego członków.

Art. 112.

Zakres działania miejskich rad okręgowych i magistratów okręgowych oraz ich przełożonego jest ten sam, co zakres działania rad miejskich i magistratów oraz ich przełożonych w ogólności z tą jedynie różnicą, że jest ograniczony do okręgu miejskiego.

Organa każdego okręgu miejskiego zawiadują majątkiem gminy i urzędzeniami, zakładami oraz przedsiębiorstwami gminnymi, które się znajdują w jego obrębie i są czynne wyłącznie dla danego okręgu. Zakłady i przed-

siębiorstwa miejskie czynne dla kilku okręgów miejskich względnie dla całego miasta pozostają w zawiadywaniu organów województwa miejskiego.

Dla każdego miejskiego administracyjnego okręgu ma być układany osobny preliminarz budżetu i sporządzane osobne zamknięcie rachunkowe. Wymiar podatków, dodatków do nich oraz opłat dokonuje się samodzielnie w obrębie każdego okręgu miejskiego.

Funkcjonariusze i pracownicy miejscy ustanowieni przy magistracie okręgowym stanowią osobny dla siebie etat.

Art. 113.

Zakres działania sejmiku wojewódzkiego, wykaz spraw zastrzeżonych ustawodawstwu wojewódzkiemu i sposób ogłaszania ustaw, tudzież zakres działania wydziału wojewódzkiego mają zastosowanie także do miejskiego sejmiku i wydziału wojewódzkiego z następującymi zmianami względnie dodatkowymi zadaniami:

A. *W zakresie działania miejskiego sejmiku wojewódzkiego.*

1) Ustawodawstwo wojewódzkie obejmuje sprawy organizacji i administracji miejskich okręgów administracyjnych (okręgowych powiatów miejskich).

Oprócz innych zadań sejmików wojewódzkich należy do zakresu działania miejskiego sejmiku wojewódzkiego:

2) powzięcie uchwał w sprawach dotyczących całego obszaru miasta lub wszystkich mieszkańców gminy oraz w takich sprawach, które mają być jednolicie urzędzone i prowadzone przez wszystkie władze miejskie;

uchwalanie budowy zakładów i przedsiębiorstw wzgl. zakładanie urządzeń wspólnych dla całego okręgu województwa miejskiego albo rozciągających swą działalność na cały ten okręg;

3) uchwalanie centralnego planu regulacyjnego i planu zabudowania dla okręgu województwa miejskiego;

4) uchwalanie ogólnego, tak miejski urząd wojewódzki jak i urząd okręgowy, obowiązującego statutu o służbie cywilnej funkcjonariuszy i pracowników miejskich, oraz statutu o uposażeniach emerytalnych dla nich i o zaopatrzeniu ich członków rodzin;

5) przekazywanie starszemu prezydentowi do osobistego decydowania spraw lub części z nich, wchodzących w zasadzie do zakresu działania miejskiego wydziału wojewódzkiego;

6) rozstrzyganie spornych kwestji o podziale pracy pomiędzy władzami okręgów miejskich a województwa grodzkiego;

7) uchwalanie zasad rozdziału dochodów z zakładów i przedsiębiorstw,

zawiadywanych przez organa województwa miejskiego, pomiędzy województwo a miejskie okręgi powiatowe;

uchwalanie zasad o przyczynianiu się okręgów miejskich do utrzymania organów województwa miejskiego ze względu na podział pracy pomiędzy temi władzami miejskimi;

8) stanowienie o wszystkich zadaniach gminy wobec okręgu podmiejskiego a w szczególności, o ile ustawy pozwalają na dostosowanie jego zabudowania i regulacji do potrzeb miasta wzgl., o ile działalność zakładów miejskich ma być rozciągnięta poza granice miasta.

B. W zakresie działania miejskiego wydziału wojewódzkiego.

1) uchwalanie zasad i sposobów urzędowania dla departamentów urzędu wojewódzkiego, jego urzędów pomocniczych oraz instytucji i zakładów województwa miejskiego tudzież, uchwalanie takichże zasad i sposobu urzędowania wspólnych dla wszystkich magistratów okręgowych oraz podległych im urzędów pomocniczych, instytucji, zakładów i przedsiębiorstw;

2) przyjmowanie do służby, mianowanie, posuwanie do wyższych kategorii poborów oraz zwalnianie funkcjonariuszów i pracowników urzędu wojewódzkiego z wyjątkiem czynności z tego zakresu przekazanych przez miejski sejmik wojewódzki starszemu prezydentowi, jako przełożonemu miejskiego wydziału wojewódzkiego;

3) wykonywanie zadań państwowej władzy nadzorczej nad samorządową działalnością rad i magistratów okręgowych i czuwanie nad równomiernem korzystaniem przez nie zasadniczych źródeł dochodów;

4) załatwianie odwołań od uchwał rad okręgowych i wydanych orzeczeń magistratów okręgowych w sprawach samorządowych.

Art. 114.

a) W zleconym zakresie działania pełnią magistraty okręgowe jako starostwa grodzkie funkcje władzy administracyjnej I-ej instancji pod kierownictwem i odpowiedzialnością przełożonego magistratu jako starosty grodzkiego.

Do przełożonego magistratu okręgowego należy kierownictwo miejscową policją administracyjną z wyłączeniem działów zastrzeżonych do wykonywania organom rządowym, a mogą mu być przekazane uprawnienia starosty wobec organów policji państwowej, o ile dla miejskiego okręgu administracyjnego nie zostały jeszcze utworzone osobne równorzędne magistratowi okręgowemu państwowe władze administracyjne bezpieczeństwa I-ej instancji.

b) Do zakresu działania gminy miejskiej, wydzielonej z województwa, wchodzi wszystkie działy urzędowania wojewodów, tyjące teje

gminy miejskiej, z wyłączeniem działów zastrzeżonych do zawiadywania niemi wyłącznie przez organa rządowe. Zadania powyższe wykonywać będzie miejski wydział wojewódzki, który ze względu na zlecony zakres działania otrzymuje stanowisko i uprawnienia władzy administracyjnej II-ej instancji z nazwą województwa grodzkiego, zaś starszemu prezydentowi tejże gminy miejskiej przysługuje ze względu na zlecony zakres działania tytuł wojewody grodzkiego.

W braku wyraźnych postanowień ustawowych, załatwianie spraw zleconych należy do miejskiego wydziału wojewódzkiego.

Miejski wydział wojewódzki oznaczy, które sprawy zleconego zakresu działania mają być załatwiane kolegialnie. Starszemu prezydentowi miasta, wydzielonego z województwa, przysługują wobec miejskiego wydziału wojewódzkiego te same uprawnienia jak prezydentowi miasta wobec magistratu.

c) Naczelnikami departamentów miejskiego wydziału wojewódzkiego są zawodowi starsi ławnicy.

d) Starszy prezydent miasta wydzielonego z województwa jest naczelnym kierownikiem i przedstawicielem miejscowej policji administracyjnej, wchodzącej w zakres działania miejskiego wydziału wojewódzkiego.

e) W mieście, wydzielonem z województwa, naczelne kierownictwo zadaniami w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa i utrzymania spokoju oraz porządku na obszarze całego miasta należy do osobnej państwowej władzy administracyjnej bezpieczeństwa, równorzędnej województwu grodzkiemu.

f) Województwo grodzkie rozstrzyga odwołania od orzeczeń magistratów okręgowych jako starostw grodzkich.

Od orzeczeń miejskiego wydziału wojewódzkiego wydanych w I instancji tudzież od jego decyzji wydanych w II instancji, o ile w ostatnim wypadku ustawy dopuszczają dalszego odwołania, można wnieść odwołanie w terminie w art. 93 niniejszej ustawy określonym do ministra spraw wewnętrznych.

Art. 115.

Wybór starszego prezydenta i jego zastępców w województwie miejskiem zatwierdza prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów.

Wybór innych członków miejskiego wydziału wojewódzkiego zatwierdza minister spraw wewnętrznych.

Od odmowy zatwierdzenia ze strony Prezydenta Rzeczypospolitej nie ma odwołania.

Władze, które zatwierdzają wybór członków miejskiego wydziału wojewódzkiego, mają prawo po przeprowadzonym dochodzeniu złożyć ich z urzędu.

Oдноśny wniosek co do starszego prezydenta miasta, wydzielonego z województwa (i jego zastępców) przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej Rada Ministrów, której ponadto przysługuje prawo przedłożenia Prezydentowi Rzeczypospolitej wniosku o powierzenie na czas określony zarządu miasta, wydzielonego z województwa, komisarzowi rządowemu w razie rozwiązania miejskiego sejmiku wojewódzkiego i równoczesnego złożenia z urzędu wszystkich lub większej części członków miejskiego wydziału wojewódzkiego.

Inne przepisy o nadzorze państwowym nad działalnością wojewódzkich związków komunalnych odnoszą się i do województwa miejskiego.

Przepisy niniejszej ustawy o nadzorze państwowym nad działalnością gmin miejskich mają zastosowanie również i do okręgów miejskich.

Art. 116.

Poza odmiennymi przepisami, powyżej w art. 107 — 115 niniejszej ustawy przewidzianymi i oprócz przepisów w tych artykułach wyszczególnionych, mają do województwa miejskiego i jego organów zastosowanie i inne przepisy ustawy o wojewódzkich związkach komunalnych — o ile z natury rzeczy mogą się odnosić do województwa miejskiego.

Również mają zastosowanie do miejskich okręgów administracyjnych i ich organów wszystkie inne przepisy niniejszej ustawy, w tytule niniejszym nie wyszczególnione, o ile z natury rzeczy mogą się odnosić do miejskich okręgów administracyjnych.

Tytuł XII.

Postanowienia przejściowe i końcowe.

Art. 117.

Ustawa niniejsza będzie mieć zastosowanie do wszystkich gmin, które do czasu wejścia w życie niniejszej ustawy rządziły się statutami lub ustawami miejskimi wzgl. dekretami albo rozporządzeniami, posiadającymi moc ustawy, a stanowiącymi o samorządzie miejskim.

Przed ukończeniem pierwszego czteroletniego okresu urzędowania rad miejskich, wybranych na podstawie niniejszej ustawy, oznaczą ustawy wojewódzkie te gminy, z pośród rządzących się w pierwszym czteroleciu niniejszą ustawą, które jej nadal podlegać mają.

Art. 118.

Miasta, które otrzymały prawo uzyskania dla siebie osobnej ustawy miejskiej, rządzić się mają aż do czasu jej wydania niniejszą ustawą.

Art. 119.

a) Rada Ministrów, o ile to nie jest już przewidziane w poszczególnych ustawach, uprawniona jest do oznaczenia drogą swej uchwały, powziętej na wniosek właściwego ministra, działającego w porozumieniu z ministrem spraw wewnętrznych, tych działów wzgl. zadań administracji wewnętrznej, wchodzących w zakres działania administracji państwowej lub zawiadywanych obecnie przez organa rządowe, które będą mogły być przekazywane gminom miejskim, celem ich wykonywania przez organa tychże gmin i do określenia zarazem warunków, pod jakimi gminy powyższe będą mogły zadania te przejąć do zakresu urzędowania swoich organów.

b) Zasadniczym warunkiem przejęcia przez gminę miejską zadań, określonych w poprzednim ustępie, jest zobowiązanie się jej do wykonywania tych zadań przez funkcjonariuszy, posiadających kwalifikacje, wymagane od odpowiednich funkcjonariuszy rządowych.

Radzie Ministrów przysługuje prawo odstępowania od warunku powyższego przez wyznaczenie okresu ulgowego.

c) Podstawą wystąpienia gminy miejskiej o przekazanie jej jednego, w ustępie a) niniejszego artykułu określonego, działu urzędowania jest uchwała Rady miejskiej tejże gminy, którą przez władzę nadzorczą przesłać należy do właściwego ministra: władza nadzorcza wydaje opinię o uchwale gminnej. Władzą przekazującą jest właściwy minister, który wykonuje przekazanie przez władzę sprawującą nadzór nad zleconym zakresem działania organów gminy miejskiej.

Gmina miejska, która w ten sposób przejęła nowe obowiązki w zleconym zakresie działania, nie może się z nich samowolnie zrzucić.

d) Rada Ministrów uprawniona jest zarazem w wykonaniu zadań, objętych niniejszym artykułem oraz w zastosowaniu przepisu, objętego artykułem 69 ustawy o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych (Ustawa z dn. 11 sierpnia 1923 r. Dz. Ust. № 94 poz. 747) do oznaczenia na wnioski ministra skarbu, postawiony w porozumieniu z ministrem spraw wewnętrznych, jakie nowe źródła dochodów lub części dochodów państwowych zostaną odstępione dla tych gmin miejskich, które przejmą w swe zawiadywanie działy urzędowania wykazane w ustępie a) niniejszego artykułu, przyczem miara korzystania z odnośnych źródeł dochodów winna uwzględniać ilość i ważność zadań przejętych przez gminy miejskie i oszczędności, wypływające stąd dla Skarbu Państwa.

Art. 120.

Gminy miejskie, wydzielone z powiatu i wydzielone z województwa, ostatnie odnośnie do magistratów okręgowych, obejmą w całości swe zada-

nia w zleconym zakresie działania zaraz po upływie pierwszego roku, a gminy miejskie, wydzielone z województwa, obejmą przekazane im zadania zlecone, dotyczące zakresu działania województwa grodzkiego, o ile te już przedtem nie zostały im oddane, zaraz po upływie drugiego roku, licząc od dnia uznania danego miasta za powiat miejski wzgl. województwo miejskie.

Art. 121.

a) W mieście, uznanem za województwo miejskie, rada miejska wybrana z całego obszaru miasta ustępuje dopiero po wyborze rad okręgowych i po wyborze miejskiego sejmiku wojewódzkiego. Pierwsze wybory do rad okręgowych zarządzi i przeprowadzi prezydent miasta, lub jego zastępca, a następnie zwoła pierwsze ich posiedzenie.

Prezydent miasta zarządzi bezzwłocznie po wyborze rad okręgowych wybory do miejskiego sejmiku wojewódzkiego i zwoła pierwsze jego posiedzenie, które otworzy, powierzając najstarszemu wiekiem członkowi sejmiku przewodnictwo i przeprowadzenie wyboru prezydium sejmiku.

b) Dopóki miasto, uznane za województwo miejskie, nie wprowadzi w życie ustroju organów, przewidzianych w art. 107—116 niniejszej ustawy, organy jego stanowić będzie rada miejska, złożona ze 100 radnych i magistrat, złożony z prezydenta i 2—3 jego zastępców oraz z potrzebnej ilości ławników honorowych i zawodowych.

Rada miejska oprócz swego normalnego zakresu działania będzie zarazem pełnić funkcje miejskiego sejmiku wojewódzkiego i w tym charakterze wybierze jako swój organ zarządzający i wykonawczy miejski wydział wojewódzki, złożony ze starszego prezydenta i 1—2 zastępców oraz potrzebnej ilości starszych ławników honorowych i zawodowych.

Rada miejska przejmie z zakresu działania sejmiku wojewódzkiego związku komunalnego te funkcje, które mogą znaleźć poza zakresem działania rady miejskiej zastosowanie do obszaru województwa miejskiego, jego mieszkańców oraz ich interesów. W szczególności uprawnioną będzie rada miejska do:

- 1) wydawania ustaw (art. . . . ustawy o samorządzie wojew. zw. kom.);
- 2) korzystania ze źródeł dochodów, zastrzeżonych dla wojewódzkich związków komunalnych;
- 3) wyboru starszych ławników honorowych i zawodowych w liczbie potrzebnej dla potrzeb województwa miejskiego w granicach przepisu, objętego art. 111 niniejszej ustawy;
- 4) ustanowienia osobnych posad funkcjonariuszy i pracowników dla województwa grodzkiego, określenia ich kwalifikacji oraz oznaczenia ich uposażenia i zaopatrzenia wraz z członkami rodzin na wypadek popadnię-

cia w niezdolność do pracy — o ile posługiwanie się funkcjonariuszami i pracownikami magistratu okaże się niedostateczne;

5) prowadzenia osobnego wykazu dochodów i wydatków województwa miejskiego, czy to w formie osobnego preliminarza czy też osobnego działu budżetu miejskiego;

6) stanowienia o wszystkich zadaniach gminy wobec okręgu podmiejskiego, a w szczególności o ile ustawy pozwalają na dostosowanie jego zabudowania i regulacji do potrzeb miasta wzgl. o ile działalność zakładów miejskich ma być rozciągnięta poza granice miasta;

7) wydawania opinii, których zażąda władza nadzorcza oraz zwracania się do Rządu lub Sejmu w sprawach potrzeb gospodarczych i kulturalnych miasta i wykonywanie zadań, przekazanych ustawami.

W tych granicach pełnić będzie rada miejska zarazem funkcje sejmiku wojewódzkiego na osobnych posiedzeniach.

Przygotowanie wniosków w sprawach powyższych, wykonanie odnosnych uchwał rady miejskiej, przyjmowanie, mianowanie, zwalnianie potrzebnych dla tego celu funkcjonariuszy i pracowników należy do zadań miejskiego wydziału wojewódzkiego.

W zleconym zakresie działania magistrat pełnić będzie funkcje starostwa grodzkiego, a miejski wydział wojewódzki—województwa grodzkiego, zaś prezydentowi miasta przysługiwać będzie tytuł starosty, a starszemu prezydentowi miasta — wojewody grodzkiego.

Przedstawicielem zarządu gminy miejskiej, wyłączonej z województwa, na zewnątrz jest miejski wydział wojewódzki i starszy prezydent miasta.

Województwo grodzkie obejmuje zakres działania państwowej władzy administracyjnej II instancji z wyłączeniem działów, zastrzeżonych dla innych władz państwowych w terminie, przewidzianym w art. 120 oraz przejmie z zakresu działania magistratu te powierzone mu już działy urzędowania, które należą do zakresu działania władz administracyjnych II instancji i zawiadywać nimi będzie przy pomocy przydzielonych funkcjonariuszy i pracowników ze strony magistratu lub osobno przyjętych. W pierwszym wypadku ma miejski sejmik wojewódzki pokryć z własnych dochodów odpowiednią część kosztów utrzymania personelu magistratu, jemu do służby przydzielonego.

Funkcje władzy nadzorczej nad działalnością gminy miejskiej, wydzielonej z województwa i jej organów, tudzież zadania władzy odwoławczej od uchwał rady miejskiej i od jej uchwał, wydanych w charakterze miejskiego sejmiku wojewódzkiego oraz od orzeczeń magistratu i miejskiego wydziału wojewódzkiego lub wojewody grodzkiego, wydanych tak we włas-

nym, jak i zleconym zakresie działania wykonywać będzie minister spraw wewnętrznych.

c) W razie wprowadzenia w życie ustroju władz miejskich w mieście wydzielonem z województwa według przepisów, objętych art. 107—116 niniejszej ustawy — zadania prezydenta miasta, przewidziane w art. 121 ust. a) wykona starszy prezydent miasta.

Wybrany miejski sejmik wojewódzki przeprowadzi wybór nowych honorowych starszych ławników do miejskiego wydziału wojewódzkiego, w miejsce poprzednio wybranych, którzy ustępują; zawodowi członkowie miejskiego wydziału wojewódzkiego pozostają na swych stanowiskach aż do upływu czasu, na który zostali wybrani.

Art. 122.

Do czasu ujednostajnienia ustawodawstwa sądowo-karnego w całej Rzeczypospolitej Polskiej ulegają zawieszeniu w czynnościach radnego w myśl art. 24 niniejszej ustawy:

1) w b. dzielnicy pruskiej osoby, przeciwko którym rozpoczęto postępowanie główne z powodu zbrodni lub występku, mogących pociągnąć za sobą pozbawienie honorowych praw obywatelskich, tudzież osoby, na które nałożono areszt śledczy aż do czasu wstrzymania postępowania karnego;

2) w b. zaborze rosyjskim oddani pod sąd za zbrodnię lub występku do czasu umorzenia lub zawieszenia postępowania karnego względnie uprawnienia się wyroku uwalniającego;

3) na obszarze b. zaboru austriackiego osoby, pozostające w śledztwie o zbrodni, przez czas śledztwa.

Art. 123.

a) Zawodowi (płatni) członkowie magistratu w miastach w b. dzielnicy pruskiej, pozostający na urzędach w czasie wejścia w życie niniejszej ustawy, zatrzymują swój urząd do końca czasokresu, na który zostali wybrani.

Po upływie tego czasokresu lub wcześniej, w razie popadnięcia w niezdolność do pracy albo w razie ich ponownego niewybrania na zajmowane lub inne płatne stanowiska w magistracie, nabywają prawo do zastrzeżonego im uposażenia emerytalnego;

b) Lata służby spędzone w charakterze członka magistratu, lub zwierzchności gminnej, wybranego lub mianowanego przez radę miejską w jednym z miast lub innych gmin rządzących się ustawą miejską na obszarze b. zaboru rosyjskiego i b. zaboru austriackiego, mają być w razie wyboru tych samych osób na członków magistratu przez radę miejską tego samego miasta, a pochodzącą z wyborów przeprowadzonych na podstawie przepi-

sów niniejszej ustawy i wydanej do niej ustawy o miejskiej ordynacji wyborczej, wliczone do lat służby uzasadniających ich prawo do emerytury.

W razie wyboru powyższych osób na członka magistratu w innym mieście o policzalności lat służby, spędzonych w charakterze członka magistratu lub zwierzchności gminnej miejscowości, rządzącej się ustawą miejską, decyduje zawarta umowa wzgl. statut wydany przez radę miejską gminy przyjmującej do służby.

c) Zanim ustawy wojewódzkie określą kwalifikacje członków miejskich wydziałów wojewódzkich oraz zasady ich uposażenia i emerytur wzgl. zaopatrzenia członków rodzin—oznaczy je tymczasowo lub tylko ze względu na dany wypadek uchwała sejmiku, a o kwalifikacjach członków magistratów, o ich prawie do emerytury, tudzież o policzeniu poprzednich lat służby, spędzonych na innym stanowisku, stanowi statut miejscowy lub zawarta z nimi i przez radę miejską zatwierdzona umowa.

Art. 124.

Aż do nowego uregulowania stosunków prawnych funkcjonariuszy i pracowników komunalnych, przewidzianego w art. 62 niniejszej ustawy, pozostają nadal w mocy dotychczasowe odnośne przepisy prawne, lub uchwalone statuty miejskie wzgl. już powzięte uchwały rad miejskich. Tam, gdzie brak takich przepisów, stosunek służbowy między gminą miejską a zainteresowanymi funkcjonariuszami lub pracownikami należy regulować na podstawie tymczasowego statutu miejskiego, który ma uchwalić rada miejska, lub drogą umowy, wzorując się o ile możności na przepisach ustaw o państwowej służbie cywilnej oraz o organizacji władz dyscyplinarnych i o postępowaniu dyscyplinarnem przeciw funkcjonariuszom państwowym.

Prawa nabyte przez funkcjonariuszy i pracowników dotychczasowych gmin miejskich w zakresie ich zaopatrzenia emerytalnego wzgl. ich członków rodziny pozostają nienaruszone.

Art. 125.

Do czasu rozwinięcia ustroju sądownictwa administracyjnego w niższych instancjach pozostaje w mocy zakres działania wydziałów miejskich w miastach, stanowiących powiaty miejskie w województwach Poznańskim i Pomorskim, tak w sprawach załatwianych przez powzięcie uchwał, jak i załatwianych w drodze postępowania spornego.

Art. 126.

Do czasu ustawowego uregulowania sprawy zawiadywania miejscową policją administracyjną zakres działania w tej dziedzinie przełożonych magistratów wzgl. w zaborze austriackim przełożonych zwierzchności gminnych w miasteczkach lub w miejscowościach rządzących się ustawą

z dn. 3 lipca 1896 r (Dz. U. Kr. Nr. 57) pozostaje bez zmiany w dotychczasowym wymiarze.

Art. 127.

Do czasu wydania postanowień o zasadach i sposobie przymusowego przeprowadzania orzeczeń magistratu, obowiązujących na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, uprawnione są zarządy miast tak w samorządowym, jak i w zleconym zakresie działania stosować nadal przepisy dla nich w tym względzie dotąd obowiązujące, a w razie ich braku posługiwać się odnośniami przepisami, wydanymi dla państwowych władz administracyjnych.

Art. 128.

Aż do uregulowania przez jednolitą, na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej obowiązującą ustawę przemysłową, sprawy ustanawiania taks za korzystanie w obrębie miast z dorożek i innych publicznych, lecz nie miejskich środków komunikacyjnych, przysługiwać będzie magistratom gmin miejskich prawo ustanawiania powyższych taks z obowiązkiem podania ich do wiadomości radzie miejskiej, której służy prawo czynienia zmian w projektowanej wysokości poszczególnych pozycji.

Art. 129.

Do czasu wydania przepisów o urządzeniu rachunkowości i kasowości gmin miejskich, przewidzianych art. 78 niniejszej ustawy, pozostają w mocy wydane przez rady miejskie przepisy i regulaminy.

Art. 130.

Ustawa niniejsza obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem Województwa Śląskiego.

Art. 131.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Z dniem wejścia jej w życie tracą moc obowiązującą wszystkie sprzeczne z nią przepisy prawne.

Art. 132.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych:

USTAWA

o gminie miejskiej¹⁾.

Z dn. 192 r.

Tytuł I.

Gmina miejska, jej obszar, członkowie, zadania i organa.

Art. 1.

- a) Gmina miejska stanowi korporację terytorjalną, powołaną do sprawowania administracji publicznej w zakresie, przepisany ustawami.

Gmina miejska może nabywać prawa i zaciągać zobowiązania oraz pozywać i być pozywaną.

- b) Przepisy niniejszej ustawy obowiązują te gminy, które ustawy wojewódzkie uznają za gminy miejskie.
- c) Wszystkie inne gminy (miasteczka, osady) rządzą się ustawą o gminie wiejskiej.

Art. 2.

- a) Każda nieruchomość gruntowa, która nie wchodzi w skład gminy wiejskiej, musi należeć do gminy miejskiej.
- b) Obszar poszczególnych gmin miejskich, jak również warunki i tryb postępowania przy dokonywaniu zmian granic tych gmin określają przepisy o administracyjnym podziale Państwa.

¹⁾ Projekt ten w brzmieniu ustalonym przez Radę Ministrów, jako projekt Rządu, wniesiony do Sejmu, zawiera poprawki, wprowadzone przez konferencję międzyministerjalną, zmiany wprowadzone przez P. Ministra Soltana i uchwały Rady Ministrów.

Art. 3.

A) Rozróżnia się gminy miejskie:

1. niewydzielone z powiatu:

Wśród miast tej kategorii rozróżnia się:

- a) miasta, których władzą nadzorczą jest wydział powiatowy (art. 95),
- b) miasta, których władzą nadzorczą jest wydział wojewódzki (art. 95).

Do ostatniej kategorii mogą być zaliczone miasta, liczące ponad 15,000 mieszkańców oraz gminy miejskie, będące uzdrowiskami o charakterze użyteczności publicznej.

2. wydzielone z powiatu:

Miasta tej kategorii tworzą samodzielne okręgi powiatowe tak dla administracji państwowej, jak i samorządowej.

3. miasto stołeczne Warszawa:

Miasto stołeczne Warszawa tworzy samodzielny okręg wojewódzki tak dla administracji państwowej, jak i samorządowej.

- B) Miasto stołeczne Warszawa ma prawo do uzyskania osobnej państwowej ustawy miejskiej oraz ordynacji wyborczej w granicach przepisów niniejszej ustawy. To samo prawo przysługuje miastom: Lwów, Łódź, Kraków, Poznań i Wilno.

Wszystkie inne miasta, które zostaną wydzielone z powiatu, mają prawo do uzyskania osobnej, wspólnej dla nich wszystkich państwowej ustawy miejskiej w granicach przepisów niniejszej ustawy.

- C) Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych, wydane na wniosek wydziału wojewódzkiego, oznaczy te miasta niewydzielone z powiatu oraz gminy miejskie, będące uzdrowiskami o charakterze użyteczności publicznej, które podlegać będą władzy nadzorczej wydziału wojewódzkiego.

Uznanie miasta za samodzielny powiat miejski następuje na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 4.

Członkami gminy miejskiej są obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, którzy w granicach gminy miejskiej mają miejsce zamieszkania.

Miejscem zamieszkania w rozumieniu niniejszej ustawy jest ta gmina miejska, w której obywatel ma faktyczne mieszkanie wśród okoliczności, wskazujących na zamiar zachowania tego mieszkania na stałe.

Brak jednego z wymienionych czynników, pociąga za sobą utratę członkostwa gminy miejskiej.

Art. 5.

Żona dzieli członkostwo gminne męża. To ustawowe członkostwo gminne żony ustaje w razie śmierci męża, w razie unieważnienia małżeństwa, rozvodu, rozłączenia małżonków od stołu i łoża, albo sądowego rozwiązania wspólnoty małżeńskiej. W każdym z tych przypadków miarodajnym dla oceny członkostwa gminnego żony staje się przepis art. 4 niniejszej ustawy.

Art. 6.

Do czasu dojścia do pełnoletności lub uzyskania własnowolności dzieci ślubne dzielą członkostwo gminne ojca, nieślubne matki a przysposobione przysposabiającego. Z dojściem do pełnoletności lub z uzyskaniem własnowolności zatrzymują powyższe członkostwo do czasu, aż go prawnie nie utracą (art. 4).

Art. 7.

Członkostwo gminne chorych lub niedorozwiniętych umysłowo osób pełnoletnich zależy od miejsca, w którym faktycznie mają mieszkanie, wyznaczone im na stałe przez ustawowego lub sądowego ich zastępcę.

Osoby umysłowo chore i niedorozwinięte umysłowo, umieszczone w specjalnych zakładach leczniczych lub retencyjnych, zachowują na czas pobytu w zakładzie członkostwo gminne, które im przysługiwało przed umieszczeniem w zakładzie.

Art. 8.

Funkcjonariusze państwowi i samorządowi tudzież wojskowi zawodowi stają się członkami tej gminy, w której mają miejsce stałej służby lub stałego przydziału.

Wojskowi, którzy służą w wojsku w wypełnieniu powinności wojskowej, zachowują członkostwo, które im przysługiwało przed rozpoczęciem służby wojskowej do czasu, aż go prawnie nie utracą (art. 4).

Art. 9.

Członek gminy, który swe mieszkanie w gminie utraci wskutek pożaru, powodzi, działań wojennych lub innych wydarzeń nadzwyczajnych, zachowuje dotychczasowe członkostwo gminne do czasu, aż go prawnie nie utraci.

Art. 10.

- a) W braku odmiennych przepisów ustawowych wszyscy członkowie gminy miejskiej mają prawo korzystania w równej mierze z publicznych zakładów i urzędów gminy miejskiej. Mają oni również obowiązek ponoszenia świadczeń na rzecz gminy miejskiej w myśl obowiązujących ustaw.

- b) Członkom gminy miejskiej, posiadającym warunki przepisane niniejszą ustawą, służy prawo wybierania i wybieralności do przedstawicielstwa miejskiego (art. 18, 20), jak niemniej prawo sprawowania urzędu z wyboru w zarządzie miejskim.

Członkowie gminy miejskiej, posiadający prawo wybierania, są obywatelami miejskimi, a przysługujące im prawa stanowią miejskie prawo obywatelskie.

Art. 11.

Każdy członek gminy posiadający prawo wybieralności, jest obowiązany przyjąć bezpłatny urząd z wyboru w gminie i sprawować go conajmniej przez lat cztery.

Od obowiązku przyjęcia lub dalszego sprawowania urzędu zwalnia:

- 1) wiek ponad lat 60,
- 2) długotrwała choroba,
- 3) zajęcie, połączone z częstem lub dłuższem wydaleniem się z gminy,
- 4) sprawowanie w gminie urzędu z wyboru w ostatnio ubiegłym czteroleciu,
- 5) sprawowanie obowiązku opiekuna,
- 6) u kobiet wychowywanie więcej niż dwojga dzieci, lub prowadzenie większego gospodarstwa domowego,
- 7) inne ważne powody uznane przez radę miejską za usprawiedliwiające.

Istnienie warunków, zwalniających od przyjęcia lub sprawowania urzędu w gminie, stwierdza rada miejska lub organ przez nią do tego upoważniony.

Od uchwały rady miejskiej w powyższym względzie służy zainteresowanym prawo wniesienia w terminie czternastodniowym odwołanie do władzy nadzorczej.

Kto bez powodu uznanego za usprawiedliwiający wzbrania się przyjąć urząd lub przyjęty dalej sprawować, może być pociągnięty do świadczeń pieniężnych na rzecz gminnej opieki społecznej na czas od 1—4 lat do wysokości $\frac{1}{5}$ bezpośrednich podatków komunalnych, przypadających od niego na rzecz odnośnej gminy. W razie ponownego uchylenia się członka gminy od powyższych obowiązków, może być pozbawiony na takiż okres czasu prawa wybierania i wybieralności do organów gminnych.

O wysokości powyższych świadczeń, jakoteż o pozbawieniu praw wyborczych orzeka ostatecznie rada gminna lub organ, przez nią do tego upoważniony.

Art. 12.

Gmina miejska może zasłużonym wobec gminy osobom nadać prawo obywatelstwa honorowego, które na obdarzonego niem nie nakłada z tego tytułu osobnych obowiązków wobec gminy.

Art. 13.

Zadania gminy miejskiej w zakresie administracji publicznej (art. 1) są:

1) samorządowe, t. j. te samodzielnie i we własnym imieniu spełniane zadania, które niniejsza lub inne ustawy czynią przedmiotem obowiązkowej działalności gminy miejskiej, lub które gmina miejska, w braku prawnego zastrzeżenia ich innym związkom prawnopublicznym, uczyni dobrowolnie przedmiotem swojej działalności, jako nadające się do podniesienia gospodarczego i kulturalnego rozwoju swoich członków i ogólnego dobrobytu miasta;

2) zlecone, t. j. te gminie ustawami przekazane zadania państwowe, które ona spełnia jako organ wykonawczy Państwa.

Art. 14.

W ramach, określonych ustawami, gminy miejskie mają prawo wydawania miejscowych przepisów prawnych na obszar miasta, zwanych statutami miejskimi (art. 64 — 68).

Art. 15.

Zadania swoje gminy miejskie spełniają za pomocą utworzonych w tym celu organów.

a) Organami temi są:

w miastach wykazanych w art. 3 ust. A. 1 i 2 niniejszej ustawy:

1) Rada miejska, jako organ stanowiący i kontrolujący, będący przedstawicielem gminy miejskiej,

2) Magistrat, jako organ zarządzający i wykonawczy.

b) Ustrój i zakres działania organów miejskich w mieście stołecznem Warszawie określony zostanie osobną ustawą.

c) Ustrój i zakres działania organów gminy miejskiej, będącej uzdrowiskiem o charakterze użyteczności publicznej, określają przepisy niniejszej ustawy oraz ustawy o uzdrowiskach z dnia 23 marca 1922 r.

(Dz. U. Rz. P. Nr. 31, poz. 254).

Tytuł II.

Rada Miejska.

Art. 16.

Radnych wybierają obywatele miasta (art. 10).

Radnych nie wiążą żadne instrukcje wyborców. Powinni oni w swojej

działalności, związanej z piastowanym mandatem, kierować się jedynie względami na dobro miasta i Państwa.

Art. 17.

W skład rady miejskiej wchodzi w poszczególnych gminach miejskich, zależnie od liczby mieszkańców, 12 — 100 radnych. W szczególności składa się rada miejska:

w miastach liczących do			2,000 mieszkańców	z 12 radnych		
			od 2,000 do 5,000	mieszkańców	" 15	"
"	"	"	5,000	" 10,000	" 18	"
"	"	"	10,000	" 15,000	" 21	"
"	"	"	15,000	" 20,000	" 24	"
"	"	"	20,000	" 30,000	" 30	"
"	"	"	30,000	" 50,000	" 36	"
"	"	"	50,000	" 75,000	" 42	"
"	"	"	75,000	" 100,000	" 48	"
"	"	"	100,000	" 120,000	" 54	"
"	"	"	120,000	" 150,000	" 60	"

Na każde dalsze pełne 15,000 mieszkańców dodaje się do liczby 60 dalszych trzech radnych. Ogólna liczba radnych nie może jednak przewyższać 75 osób.

W Łodzi w skład rady miejskiej wchodzi 80 radnych, we Lwowie i Krakowie po 75.

Co do liczby mieszkańców miarodajnym jest ostatni powszechny spis ludności.

Podwyższenie liczby radnych, usprawiedliwione zwiększoną liczbą mieszkańców miasta, nastąpić może tylko przy nowym wyborze rady miejskiej. Przepis powyższy niema zastosowania w razie zwiększenia się liczby mieszkańców wskutek przyłączenia do miasta innej gminy.

Art. 18.

Prawo wybierania do rady miejskiej ma z wyjątkiem osób, pozostających w czynnej służbie wojskowej, każdy członek gminy miejskiej, bez różnicy płci, który w dniu zarządzenia wyborów ukończył 21 rok życia, ma w gminie przynajmniej od roku miejsce zamieszkania i co do którego nie zachodzi żaden z wypadków, pociągających za sobą utratę prawa wybierania w myśl ordynacji wyborczej do Sejmu.

Członek gminy miejskiej, mający w dniu zarządzenia wyborów przynajmniej od roku w kilku gminach miejsce zamieszkania, może wykonać prawo wybierania na dany okres wyborczy tylko w jednej z nich, wedle własnego wyboru.

Art. 19.

Zasady prawa wyborczego i sposób przeprowadzenia wyborów określa miejska ordynacja wyborcza.

Art. 20.

Prawo wybieralności do rady miejskiej ma każdy obywatel miasta, który w dniu zarządzenia wyborów liczy conajmniej 25 lat życia i włada językiem polskim w słowie i piśmie.

Podjęcie się obowiązków radnego jest dobrowolne. Zrzec się mandatu radnego można tylko za zgodą rady miasta z przyczyn, podanych w art. 11 niniejszej ustawy.

Art. 21.

Na radnych wybierani być nie mogą:

1) członkowie wydziałów samorządowych i kierownicy urzędów państwowych, sprawujących bezpośredni nadzór nad gminą miejską.

2) urzędnicy władz wyżej po 1) wymienionych.

Art. 22.

a) Radny nie może równocześnie zajmować stanowiska członka magistratu, urzędnika, niższego funkcjonariusza albo pracownika miejskiego.

b) Urzędnicy, niżsi funkcjonariusze i pracownicy miejscy, wybierani do rady miejskiej, otrzymują z urzędów bezpłatny urlop na czas pozostawania w radzie.

Lata pracy przebyte w charakterze radnego liczą się do lat służby powyższych urzędników, niższych funkcjonariuszy i pracowników miejskich.

Art. 23.

Radnych wybiera się na lat 4. Wybrani sprawują swoje czynności z wyjątkiem przypadku, przewidzianego w art. 105 aż do objęcia ich przez następców.

Art. 24.

Radny ulega z samego prawa zawieszeniu w czynnościach związanych z piastowanym mandatem:

1) w przypadku odbywania ćwiczeń wojskowych, na czas tej służby;

2) w przypadkach przewidzianych w art. 112 niniejszej ustawy, tudzież w przypadkach upadłości, aż do ukończenia postępowania;

3) gdy wchodzi w stosunki prawne z gminą jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca dopóki trwa wymieniony stosunek i dopóki rachunki zeń wynikające nie będą ostatecznie uregulowane. Wyjątek stanowią stosunki prawne, wynikające z najmu pomieszczeń gminnych dla celów mieszkaniowych lub handlowo-przemysłowych oraz z dzierżawy drobnych parcel gminnych nie większych niż $\frac{1}{2}$ ha.

Art. 25.

Poza przypadkami, przewidzianymi w art. 22 p. a, 30, 105 radny traci mandat:

- 1) wskutek pisemnego zrzeczenia się mandatu i po przyjęciu zrzeczenia ze strony rady miejskiej (art. 20);
- 2) wskutek utraty prawa wybieralności;
- 3) wskutek odmowy złożenia przyrzeczenia radzieckiego (art. 27).

Art. 26.

W miejsce radnego, który uległ zawieszeniu w czynnościach (art. 24) lub utracił mandat (art. 25) oraz na opróżnione przez śmierć miejsce radnego, przewodniczący rady miejskiej powoła kolejno kandydata z tej listy kandydatów, z której wybrany został odnośny radny.

Jeżeli lista kandydatów, z której ma być powołany zastępca jest wyczerpana, rada miejska wybiera bezzwłocznie zastępcę zwyczajną większością głosów z pośród członków gminy, posiadających prawo wybieralności (art. 34). W razie równości głosów rozstrzyga los wyciągnięty przez przewodniczącego.

Zastępca radnego powołany lub wybrany w miejsce radnego, który uległ zawieszeniu w czynnościach, sprawuje je do czasu ustania przyczyny zawieszenia, jednak nie dłużej, jak do końca bieżącego okresu wyborczego rady miejskiej. Do końca tego okresu piastuje również mandat radnego zastępca powołany lub wybrany z innych przyczyn w czasie bieżącego czterolecia.

Art. 27.

Radni składają do rąk przewodniczącego rady miejskiej przyrzeczenie, że będą gorliwie, sumiennie i zgodnie z ustawami spełniać obowiązki, związane z piastowaniem mandatu i kierować się przytem dobrem Rzeczypospolitej Polskiej i interesem gminy.

Rotę przyrzeczenia ustali rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 28.

Radni sprawują swe czynności bezpłatnie.

Radnym służy prawo żądania od gminy zwrotu wydatków, poniesionych w sprawach miasta wskutek zlecenia rady miejskiej.

Bliższe określenie wysokości i sposobu zwracania tych wydatków ustali rada miejska.

Art. 29.

Posiedzenie rady miejskiej zwołuje jej przewodniczący w miarę potrzeby, conajmniej jednak raz na miesiąc.

Rada miejska musi być nadto zwołana na żądanie władzy nadzorczej

lub przewodniczącego magistratu, tudzież na pisemny umotywowany wniosek $\frac{1}{4}$ ustawowej liczby radnych.

Zwołanie rady miejskiej, poza wypadkami nagłemi, nastąpić powinno conajmniej na dwa dni przed posiedzeniem zapomocą pisemnego zaproszenia z podaniem porządku obrad.

Art. 30.

Radni obowiązani są regularnie uczęszczać na posiedzenia rady miejskiej. Nieobecność musi być usprawiedliwiona.

Radny, który bez usprawiedliwienia nie bierze udziału w pięciu posiedzeniach rady, traci mandat bez względu na kolejność opuszczonych posiedzeń. O utracie mandatu stanowi uchwała rady miejskiej; od tej uchwały niema odwołania.

Art. 31.

Posiedzenia rady miejskiej są publiczne. Na wniosek przewodniczącego zarządu miejskiego lub conajmniej $\frac{1}{5}$ obecnych członków może rada miejska uchwalić większością głosów tajność obrad.

Posiedzenia rady miejskiej, których przedmiotem obrad jest budżet, sprawozdanie z wykonania budżetu lub obciążenie gminy względnie jej mieszkańców, muszą być publiczne.

Art. 32.

Przewodniczącym rady miejskiej w miastach niewydzielonych z powiatu jest burmistrz względnie starszy burmistrz, w innych miastach wybrany przez radę miejską na okres urzędowania rady miejskiej prezes lub jeden z jego zastępców.

Pierwsze posiedzenie nowowybranej rady miejskiej zwołuje przełożony magistratu, a przewodniczy na niem do chwili dokonania wyboru burmistrza lub prezesa rady miejskiej najstarszy wiekiem radny.

Przewodniczący rady miejskiej, a w razie przeszkody, jego zastępca, otwiera i zamyka posiedzenie rady miejskiej, kieruje obradami, przestrzega na nich spokoju i porządku. Może on zarządzić usunięcie publiczności z sali obrad, w razie zakłócenia przez nią spokoju lub niestosowania się do jego zarządzeń.

Art. 33.

Do powzięcia uchwał przez radę miejską potrzebną jej obecność conajmniej połowa ustawowej liczby radnych, stwierdzona przed rozpoczęciem posiedzenia.

Do powzięcia uchwał o zaciąganiu pożyczek, których amortyzacja przewidziana jest na okres dłuższy niż lat 5 i o zbywaniu lub zamianie nieruchomości, wchodzących w skład majątku gminy, potrzebna jest obecność conajmniej $\frac{2}{3}$ części ustawowej liczby radnych.

Jeżeli z powodu braku wymaganego kompletu radnych rada miejska nie jest zdolną do powzięcia ważnych uchwał, to na następnej posiedzeniu, zwołanym z tym samym porządkiem dziennym, lecz w innym dniu niż ten, w którym posiedzenie do skutku nie doszło, rada miejska zdolną jest do powzięcia uchwał bez względu na liczbę obecnych radnych.

Przy powtórnej zwołaniu należy na to postanowienie wyraźnie zwrócić uwagę.

Art. 34.

Uchwały rady miejskiej zapadają zwykłą większością głosów. W razie równości głosów wniosek upada.

Przewodniczący rady miejskiej w miastach niewydzielonych z powiatu nie ma prawa głosowania, prezesowi rady miejskiej prawo to przysługuje.

W razie równości głosów przy wyborach rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

Głosowanie odbywa się przez oświadczenie się obecnych za wnioskiem lub przeciw.

Wstrzymujących się od głosowania uważa się za obecnych, lecz nie uwzględnia przy ustalaniu wyniku głosowania.

Art. 35.

Głosowanie jest jawne. Na żądanie $\frac{1}{3}$ obecnych musi być zarządzone głosowanie tajne. Na żądanie więcej niż połowy obecnych odbywa się głosowanie imienne.

Przy wyborach głosowanie jest tajne; jednakże w wypadkach przewidzianej jednomyślności dozwolone jest dokonanie wyboru na wniosek przewodniczącego przez podniesienie rąk.

Art. 36.

Radny nie może uczestniczyć w rozprawach i głosowaniu nad sprawami, które dotyczą interesu prywatnego jego własnego lub jego małżonka, krewnych lub powinowatych do trzeciego stopnia włącznie.

O tem, czy okoliczności takie zachodzą, rozstrzyga ostatecznie rada miejska poza porządkiem dziennym.

Jeżeli rada miejska z powyższego powodu stanie się niezdolną do powzięcia ważnych uchwał, natenczas uchwałę rady miejskiej zastąpi postanowienie władzy nadzorczej.

Art. 37.

Rada miejska może powierzać uprzednie rozpatrywanie spraw, a także ostateczne ich rozstrzygnięcie, stałym lub doraźnym komisjom, złożonym z radnych. Do komisji mogą być powołani członkowie gminy, posiadający prawo wybieralności do rady miejskiej w charakterze rzeczoznawców z gło-

sem doradczym. Na posiedzenia komisji mogą być zaproszeni członkowie magistratu.

Na posiedzeniach tych komisji przewodniczy w miastach niewydzielonych z powiatu burmistrz albo starszy burmistrz, zaś w innych miastach prezes rady miejskiej lub ich zastępcy.

Art. 38.

Z każdego posiedzenia rady miejskiej musi być spisany protokół.

Do protokołu wpisuje się nazwiska obecnych na posiedzeniu przewodniczącego, radnych i ławników, sekretarza prowadzącego protokół, porządek dzienny i uchwalone zmiany porządku dziennego, zgłoszone wnioski, powzięte uchwały w dosłownem brzmieniu z podaniem liczby głosów „za” i „przeciw” oraz liczbę wstrzymujących się od głosowania, a przy wyborach liczbę głosów oddanych na poszczególnych kandydatów, wreszcie nazwiska radnych, którzy nie usprawiedliwili swej nieobecności na posiedzeniu.

Protokół, który sporządza się najpóźniej w ciągu 8-miu dni po posiedzeniu, powinien być podpisany przez przewodniczącego, sekretarza oraz dwóch radnych, którzy byli obecni na posiedzeniu.

Radni mają prawo przeglądania protokołu.

Art. 39.

Uchwały rady miejskiej winny być przez magistrat podane do publicznej wiadomości w sposób przez radę miejską uchwalony i dostarczone w odpisie władzy nadzorczej wraz z odpowiedniami załącznikami bezzwłocznie po podpisaniu protokołu.

Art. 40.

Rada miejska ma prawo uchwalić regulamin, określający w granicach ustaw bliżej sposób załatwiania czynności przez radę miejską, jak i przez jej komisje.

W regulaminie w szczególności można przewidzieć:

1) nakładanie przez radę gminną lub przewodniczącego kar pieniężnych na radnych za spóźnianie się na posiedzenia i nieusprawiedliwione opuszczenie ich przed zamknięciem posiedzenia;

2) wykluczenie mocą uchwały rady gminnej na 1—3 posiedzenia radnego, który—mimo kilkakrotnego przywołania go do porządku przez przewodniczącego—zakłóca obrady lub zachowuje się w sposób, nieodpowiadający godności radnego.

Przeciw nałożeniu kar pieniężnych, względnie wykluczeniu, nie służy żaden środek prawny.

Tytuł III.

M a g i s t r a t.

Art. 41.

Magistrat jest miejscową kolegialną władzą administracyjną dla spełniania zadań tak samorządowych, jak i państwowych, oraz wykonawczym organem gminy miejskiej.

Magistrat wykonywuje swe zadania zapomocą utworzonego przy nim miejskiego urzędu, złożonego z mianowanych funkcjonariuszy i pracowników miejskich, przyjętych drogą umowy.

Art. 42.

Magistrat składa się z przełożonego i jednego lub kilku jego zastępców oraz z odpowiedniej ilości ławników.

Przełożonym magistratu jest:

- 1) w miastach wymienionych w art. 3 p. 1 a) burmistrz i jego zastępca;
- 2) w miastach wymienionych w art. 3 p. 1 b) starszy burmistrz i jego zastępca z tytułem burmistrza;
- 3) w miastach wymienionych w art. 3 p. 2 prezydent i 1—3 jego zastępców z tytułem wiceprezydentów.

W miastach: Lwów, Łódź, Kraków, Poznań i Wilno przysługuje prezydentowi tytuł starszego prezydenta miasta, a jednemu z jego zastępców tytuł prezydenta. Inne miasta tej kategorii uzyskują prawo nadawania swym prezydentom tytułu starszego prezydenta, a jednemu z jego zastępców tytułu prezydenta, gdy liczba ich mieszkańców przekroczy 250,000 osób.

Ministrowi Spraw Wewnętrznych przysługuje prawo przyznania przełożonemu magistratu w uznaniu jego zasług tytułu przełożonego magistratu miasta wyższej kategorii.

Art. 43.

Członkowie magistratu dzielą się na zawodowych i niezawodowych.

Zawodowi członkowie magistratu urzędują stale, zaś niezawodowi pełnią funkcje rzeczoznawców interesów członków gminy na posiedzeniach magistratu i jego komisji.

Do zawodowych członków magistratu zaliczają się: burmistrz, starszy burmistrz, prezydent wzgl. starszy prezydent i ich zastępcy oraz ławnicy zawodowi; do niezawodowych członków magistratu zalicza się reszta ławników.

Art. 44.

Zajęcie zawodowego członka magistratu winno stanowić jego zawód główny.

Funkcjonariusze państwowi lub samorządowi tudzież członkowie wydziałów lub innych zarządów samorządowych mogą objąć stanowisko za-

wodowego członka magistratu dopiero po opuszczeniu zajmowanego dotąd stanowiska.

Art. 45.

a) Członków magistratu wybiera rada miejska.

Niezawodowi ławnicy wybierani są na okres urzędowania rady miejskiej.

Zawodowi członkowie magistratu wybierani są na 8 lat.

b) Zasady i sposób dokonywania wyborów członków magistratu określi ordynacja wyborcza dla gmin miejskich.

c) Członkowie magistratu mogą być po ukończeniu urzędowania ponownie wybrani, czynności swe sprawować mają, aż do objęcia urzędowania przez następców.

d) Przyjęcie obowiązków członka magistratu jest dobrowolne.

Art. 46.

Na ławnika niezawodowego może być wybrany każdy obywatel gminy miejskiej, który posiada prawo wybieralności na radnego.

Na zawodowego członka magistratu może być obrany każdy obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, któremu w jednej z gmin, leżącej w granicach Rzeczypospolitej, przysługuje prawo wybieralności do rady gminnej i który ponadto posiada kwalifikacje do prowadzenia jednego lub kilku głównych działów urzędowania magistratu.

Od kandydatów na przełożonego magistratu lub jego zastępcę wymaganiem jest prócz ogólnych warunków, obowiązujących kandydatów na ławników zawodowych, posiadanie odpowiedniego wykształcenia i kwalifikacji do kierownictwa magistratem.

Kandydaci na przełożonego magistratu winni posiadać w miastach wykazanych w art. 3. p. 1 a) wykształcenie ogólne conajmniej w zakresie szkoły powszechnej, zaś w miastach wykazanych w art. 3 p. 1 b) conajmniej średnie, a w miastach uznanych za samodzielne powiaty miejskie — wyższe.

Wykształcenie szkolne może być zastąpione wykształceniem prywatnym, ocenianem z poprzednich zajęć kandydata. Za posiadanie kwalifikacji do kierowania magistratem może być uznane zajmowanie przez dłuższy czas stanowiska członka magistratu.

Ustawa wojewódzka może określić bliższe kwalifikacje potrzebne dla zawodowych członków magistratu.

Art. 47.

a) Ilość zastępców prezydenta albo starszego prezydenta w granicach podanych w art. 42 punkt 3 oraz ilość ławników oznacza według potrzeby rada miejska.

Ilość ławników nie powinna przekraczać 10% ilości radnych, a ilość ławników niezawodowych $\frac{1}{3}$ części członków magistratu. Przekroczenie powyższych granic wymaga zgody władzy nadzorczej (art. 95).

b) W miastach, w których przełożony i jego zastępca wystarczają do kierownictwa magistratem i sprawami miejskimi, kolegjum magistratu stanowią burmistrz jego zastępca i jeden ławnik niezawodowy.

Art. 48.

a) Ławnicy niezawodowi otrzymują za swe czynności odszkodowanie za uszczerbek w zajęciach lub zarobkowaniu prywatnem, wyznaczone dla wszystkich w tym samym wymiarze, którego zrzec się nie można.

Wymiar odszkodowania i jego rodzaj oznacza rada miejska.

b) Zawodowi członkowie magistratu otrzymują stałe uposażenie z funduszów gminnych, które ustala rada miejska sama lub w drodze umowy.

Ponadto mają zawodowi członkowie magistratu prawo do uposażenia emerytalnego po wysłużeniu okresu służbowego, dającego prawo do pełnego wymiaru emerytury oraz w przypadku niezdolności do pracy lub prawo do zaopatrzenia w razie ich ponownego niewybrania, a ich członkowie rodzin również mają prawo do otrzymania zaopatrzenia.

Wymiar emerytury względnie zaopatrzenia ma wynosić od $\frac{1}{6}$ części bieżących poborów po 4 latach służby do pełnych bieżących poborów po 24 latach służby, dla przełożonych magistratu i ich zastępców, a po 30 latach służby dla zawodowych ławników. Wymiar zaopatrzenia dla członków rodziny zawodowego członka magistratu może wynosić do 75% jego emerytury lub zaopatrzenia. Rada miejska może w uznaniu zasług wobec gminy przyznać członkowi magistratu względnie jego rodzinie emeryturę lub zaopatrzenie w wyższym wymiarze.

Lata służby spędzone na stanowisku urzędnika państwowego lub samorządowego policza się członkowi magistratu w stosunku do lat służby, dających na powyższych stanowiskach prawo do pełnego uposażenia emerytalnego.

Tak samo policzalne są lata służby, przebyte na stanowisku zawodowego ławnika, przy obliczeniu uposażenia emerytalnego przełożonego magistratu.

Zasady powyższe mogą doznać odchyień w drodze umowy.

Gdy zawodowy członek magistratu popadnie w niezdolność do pracy przed upływem 4-letniego okresu urzędowania, ma on prawo tylko do uzyskania odpowiedniej odprawy. To samo prawo przysługuje w takim wypadku wdowie i sierotom po zawodowym członku magistratu.

Blizsze szczegóły co do wymiaru uposażenia emerytalnego, zaopatrzenia lub odprawy dla zawodowych członków magistratu, względnie ich człon-

ków rodzin oraz warunki poboru, redukcji lub wstrzymania poboru przyznanych emerytur lub zaopatrzeń określi ustawa wojewódzka.

c) Ponadto mają członkowie magistratu prawo do zwrotu wydatków, poniesionych w interesie gminy według norm przez radę miejską ustalonych.

Art. 49.

Postanowienia art. 24 i 25 stosują się analogicznie do członków magistratu.

W czasie zawieszenia w urzędowaniu członka magistratu czynności jego sprawuje zastępca. Gdy zawieszenie w urzędowaniu zawodowego członka magistratu trwa dłużej niż 1 rok, rada miejska może w miejsce zawieszzonego wybrać nowego członka.

Jeżeli członek magistratu traci urząd z powodu jednej z przyczyn wymienionych w art. 25, przyczem w miejsce ustępu 3-go tegoż artykułu wchodzi odmowa złożenia przysięgi urzędowej (art. 50), rada miejska obowiązana jest dokonać w jego miejsce wyboru uzupełniającego. Tak samo postąpi rada miejska w wypadku uznania urzędu członka magistratu za opróżniony (art. 55) lub w razie złożenia go z urzędu (art. 105).

Ławnicy niezawodowi tracą urząd z samego prawa w razie rozwiązania rady miejskiej (art. 105), która ich wybrała.

Osoba, powołana w miejsce ubywającego ławnika niezawodowego, urzęduje tylko do końca bieżącego okresu wyborczego, zaś zawodowy członek magistratu do końca czasokresu, na który został wybrany.

Art. 50.

Członkowie magistratu, tak niezawodowi jak i zawodowi, składają przed objęciem swego urzędowania do rąk przełożonego lub delegata władzy, która ich wybór zatwierdza (art. 103) przysięgę urzędową, której tekst ustali rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 51.

W wykonywaniu czynności urzędowych przysługuje członkom magistratu ta sama ochrona prawna jak urzędnikom państwowym.

Art. 52.

Magistrat załatwia sprawy należące do jego zakresu działania kolegalnie.

Posiedzenia magistratu odbywają się w miarę potrzeby; magistrat może ustanowić regularne dni posiedzeń.

Posiedzenia magistratu nie są publiczne.

Pozatem sposób urzędowania magistratu określi uchwalony przez niego regulamin, który może przewidzieć odbywanie posiedzeń magistratu

w sekcjach fachowych (np. dla spraw administracyjnych, technicznych, sanitarnych i t. p.) obok posiedzeń plenarnych.

Art. 53.

a) Posiedzenie magistratu zwołuje, porządek dzienny ustala i przewodniczy obradom jego przełożony, a w razie przeszkody, jego zastępca.

Na przewodniczącym magistratu ciąży obowiązek starania się o utrzymanie porządku w czasie obrad i sprawności działania magistratu.

W tym celu ma przewodniczący prawo przydzielania członkom magistratu pracy, udzielania wskazówek i żądania sprawozdania z wykonania czynności poruczonych.

b) Przełożony magistratu może ławnikom niezawodowym przydzielać poszczególne zadania, wchodzące w zakres działania magistratu, lecz nie może ich używać do stałego urzędowania w wydziałach, urzędach lub zakładach miejskich.

c) W wypadkach, wymagających bezzwłocznego załatwienia może przełożony magistratu sprawy zastrzeżone magistratowi załatwić sam lub polecić ich załatwienie jednemu z członków magistratu według jego zleceń. O takich załatwieniach winien przewodniczący zawiadomić magistrat na najbliższym posiedzeniu, który albo przyjmie je do zatwierdzającej wiadomości lub poweźmie inną uchwałę.

Art. 54.

a) Do powzięcia ważnych uchwał na posiedzeniach magistratu lub jego sekcji potrzebna jest obecność przełożonego oraz najmniej połowy ogólnej ilości członków magistratu lub przydzielonych do jego sekcji.

W miejsce ławnika niezawodowego, który nie może przybyć na posiedzenie, należy zaprosić jego zastępcę.

Ławnika zawodowego zastępuje z głosem doradczym urzędnik magistratu, sprawujący w wydziale kierowanym przez ławnika zawodowego obowiązki jego zastępcy.

Każdemu członkowi magistratu przysługuje na posiedzeniach prawo głosu stanowczego.

Członek magistratu nie głosuje nad sprawą przez siebie przedstawioną.

b) Prawo głosu doradczego względnie złożenia oświadczenia, wyrażenia swej opinii lub udzielenia wyjaśnień na posiedzeniu magistratu posiadają zaproszeni przez przełożonego magistratu radni lub obywatele miejscy.

Pozatem nie przysługuje radnym prawo brania udziału w posiedzeniach magistratu.

c) Uchwały na posiedzeniach magistratu zapadają zwykłą większością głosów obecnych. Przewodniczący bierze udział w głosowaniu.

W razie równości głosów za uchwalony uważa się wniosek, za którym głosuje przewodniczący.

Art. 55.

Postanowienie art. 36 stosuje się również do członków magistratu z tą zmianą, że o istnieniu przeszkody decyduje uchwała magistratu. Gdyby w następstwie tej uchwały nie mógł się zebrać przepisany komplet (art. 53) przełożony magistratu lub jego zastępca rozstrzygają sprawę sami, a gdy i oni są zainteresowani, prawo decyzji przechodzi na władzę nadzorczą.

Art. 56.

Opuszczenie przez ławnika bez usprawiedliwienia trzech posiedzeń magistratu — bez względu na ich kolejność uważane będzie za odmowę dalszego sprawowania swego urzędu.

O wypadkach takich obowiązany jest przełożony magistratu bezzwłocznie zawiadomić radę miejską, która po uznaniu faktu stwierdzi swą uchwałą opróżnienie urzędu ławnika magistratu i zarządzi przygotowanie wyboru następcy.

Od uchwały rady miejskiej, uznającej urząd ławnika za opróżniony, służy temuż prawo wniesienia odwołania do władzy nadzorczej, która decyduje ostatecznie.

Art. 57.

Przełożony i inni członkowie magistratu powinni być obecni na posiedzeniach rady miejskiej i mają prawo zabierać głos i udzielać wyjaśnień w każdym czasie poza kolejną mówców.

Na zlecenie przełożonego magistratu mogą udzielać wyjaśnień także i urzędnicy magistratu.

Art. 58.

Magistrat ma prawo i obowiązek zawiesić wykonanie uchwały, powziętej przez radę miejską, która — według jego zdania — sprzeciwia się ustawom albo szkodzi interesom gminy lub dobru publicznemu.

Uchwałę swoją zaopatrzoną w motywy, magistrat poda w terminie 30-dniowym do wiadomości rady miejskiej, a gdyby ta trwała przy pierwotnej swej uchwale, przedłoży sprawę władzy nadzorczej do rozstrzygnięcia.

To samo prawo i obowiązek ma przełożony magistratu w stosunku do jego uchwał. O zawieszeniu uchwały winien przełożony zawiadomić magistrat na najbliższym posiedzeniu, a gdyby ten był odmiennego zdania, należy sprawę przedłożyć do rozstrzygnięcia radzie miejskiej względnie władzy nadzorczej.

Art. 59.

Magistrat może powierzać przygotowywanie swych decyzji lub wykonywanie zadań, należących do jego zakresu działania, względnie nadzór in-

stytucji lub zakładów i przedsiębiorstw miejskich, według jego uchwał lub wskazówek bądź poszczególnym swoim członkom, bądź powołanym przez siebie komisjom, którym w zasadzie przewodniczą członkowie magistratu.

Komisje mogą być także w charakterze organów doradczych ustanowione przy poszczególnych wydziałach magistratu, nie służy im jednak prawo kontroli urzędowania wydziałów.

Komisje powyższe, do których powoływać można także i posiadających prawo wybieralności do rady miejskiej obywateli miejskich względnie zapraszać radnych, zaliczają się do pomocniczych administracyjnych urzędów miejskich, podległych magistratowi, a ich członkom przysługuje w czasie urzędowania ochrona prawna na równi z funkcjonariuszami państwowymi.

Członkom komisji dla opracowania budżetu, sprawdzenia zamknięć rachunkowych oraz dla wymiaru miejskich podatków i opłat może rada miejska przyznać odpowiednie wynagrodzenie, wyznaczone w postaci djet za posiedzenie.

Komisje powołane przez magistrat nie mogą powziąć obowiązujących uchwał w zastępstwie magistratu.

Wnioski i opinie komisji, uznane przez magistrat, mogą uzyskać moc obowiązującą tylko w postaci uchwał magistratu.

Upoważnienie komisji do powzięcia obowiązujących uchwał w zastępstwie magistratu, objęcie przez magistrat swoim zakresem działania nowych zadań i powołanie do ich wykonywania osobnych komisji — może być dokonane tylko na mocy uchwały rady miejskiej na wniosek lub po wysłuchaniu zdania magistratu.

Zakres działania i sposób urzędowania komisji określi regulamin, uchwalony przez magistrat.

Art. 60.

Obszar wielkich miast może być na podstawie statutu miejscowego dla celów ułatwienia administracji podzielony na okręgi administracyjne, których zarząd może być utworzony według tych samych zasad jak ustrój magistratu ze stosunkowem uwzględnieniem obszaru i liczby mieszkańców, albo może być złożony tylko z delegowanych funkcjonariuszów i pracowników magistratu z ławnikiem zawodowym na czele.

Zarządowi okręgowemu mogą być przyznane prawa miejscowej władzy administracyjnej przez zatwierdzenie ze strony władzy nadzorczej odpowiedniego statutu miejskiego, a drogą uchwały Rady Ministrów prawa samodzielnego powiatu miejskiego (art. 3 p. c.).

Ponadto mogą być ustanowione dla okręgów administracyjnych rady dzielnicowe, których członkowie mają być wybierani z pośród obywateli danego okręgu według tych samych zasad jak i radni miejscy.

Zakres działania rad dzielnicowych, ich stosunek do centralnej rady miejskiej oraz zakres działania zarządów okręgowych—(filji magistratu, magistratów okręgowych) i stosunek ich do centralnego magistratu — określi statut miejscowy.

Przepisy odnoszące się do sposobu działania rady miejskiej i do jej członków, jakoteż do sposobu działania magistratu i do jego członków, mają zastosowanie i do rad dzielnicowych, oraz do zarządów okręgów miejskich i ich członków.

Tytuł IV.

Funkcjonariusze i pracownicy miejscy.

Art. 61.

Gminy miejskie są obowiązane przydać do pomocy magistratowi odpowiednią liczbę urzędników, niższych funkcjonariuszy i innych pracowników, płatnych z funduszków gminy, a potrzebnych dla prawidłowego załatwiania spraw gminy miejskiej.

Kwalifikacje funkcjonariuszy i pracowników miejskich, o ile nie są wymagane przez ustawy, określają statuty miejskie.

Stosunki prawne pracowników kontraktowych i innych pracowników miejskich reguluje zawarta z nimi umowa lub wydany statut miejski.

Art. 62.

Przy obsadzie posad w zakresie państwowej administracji wewnętrznej przysługuje urzędnikom miejskim w razie równości kwalifikacji pierwszeństwo przed innymi kandydatami, nie będącymi urzędnikami państwowymi.

Podobne pierwszeństwo przysługuje kwalifikowanym urzędnikom państwowym przy obsadzie posad w służbie gmin miejskich.

Tytuł V.

Statuty miejskie (miejscowe przepisy prawne).

Art. 63.

W drodze statutów miejskich (art. 14) mogą być regulowane tylko takie sprawy gminy oraz tylko takie wobec niej prawa i obowiązki jej członków, jakie ustawy nakazują lub zezwalają regulować w ten sposób.

Statut miejski nie może się sprzeciwiać obowiązującym ustawom i statutom związków komunalnych wyższego stopnia tego samego powiatu i województwa.

Art. 64.

Statut miejski może zawierać postanowienia, zagrażające karami za wykroczenia przeciw jego przepisom; w tym przypadku powinien on wskazać zarazem organ, uprawniony do nakładania i wykonania tych kar.

Minister Spraw Wewnętrznych ustali drogą rozporządzenia w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości wysokość i rodzaj kar, które wolno nakładać za przekroczenia przeciw postanowieniom statutów miejskich.

Art. 65.

Postanowienia statutu miejskiego tracą moc obowiązującą z upływem czasu, na jaki zostały wydane lub z chwilą wejścia w życie późniejszych ustaw lub miejscowych statutów, które sprawy nim objęte w sposób odmienny regulują.

Art. 66.

Statut miejski, jego zmiana lub uzupełnienie, wymaga zatwierdzenia przez władzę nadzorczą.

Art. 67.

Zatwierdzony statut miejski należy podać do publicznej wiadomości, w sposób w mieście przyjęty.

Zatwierdzony statut miejski wchodzi w życie z dniem ogłoszenia go, o ile nie przewidziano w nim innego terminu.

Tytuł VI.

Zarząd majątkowy i gospodarczy.

Art. 68.

Majątek zakładowy gminy miejskiej tworzą wszelkie należące do niej wartości, nie przeznaczone do zużycia lub też pokrycia bieżących wydatków i potrzeb.

Art. 69.

Gmina miejska ma obowiązek zachować swój majątek, o ile możliwości w stanie nieuszczerplonym.

Zbycie części majątku zakładowego nastąpić może tylko za wyrównaniem uszczuplonej przez to wartości. Odstąpienie od tej zasady wymaga zezwolenia władzy nadzorczej.

Art. 70.

Majątkiem zakładowym gminy należy tak zarządzać, by dawał możliwie największy dochód, o ile na to natura jego pozwala.

W braku odnośnych postanowień, dochód z majątku winien być w pierwszym rzędzie użyty na utrzymanie, zabezpieczenie, zarząd i poprawę majątku, a następnie na pokrycie bieżących wydatków gminy miejskiej.

Blizsze przepisy, według których majątek ma być zarządzany, wyda rada miejska. Przepisy powyższe mają objąć postanowienia, że wszelkie roboty i dostawy gminne, o ile je gmina nie jest w stanie wykonać wła-

snemi siłami lub ze swego majątku, mają być z reguły rozdawane przedsiębiorcom prywatnym drogą przetargu publicznego.

Art. 71.

a) Przedsiębiorstwa przemysłowe gminy miejskiej należy prowadzić o ile możności według zasad kupieckich. Przedsiębiorstwa przemysłowe powinny w każdym razie dać conajmniej dochód, wystarczający na pokrycie kosztów utrzymania, zabezpieczenia i prowadzenia przedsiębiorstwa na oprocentowanie i amortyzację kapitału zakładowego oraz na odnowienie urządzeń.

Czysty zysk (nadwyżkę) pozostały po pokryciu wspomnianych właśnie kosztów i wydatków przedsiębiorstwa przemysłowego należy użyć na pokrycie ogólnych wydatków gminy.

b) Miejskie zakłady użyteczności publicznej (wodociąg, gazownia, elektrownia, tramwaj, rzeźnia i t. p.) mają być prowadzone w myśl zasady, aby zaspokojenie przez nie potrzeb mieszkańców miasta możliwie dogodnie i tanio było wykonywane.

Zakłady powyższe tylko z uwzględnieniem zasady poprzedniej mogą być uważane za źródła dochodów dla gminy.

c) Gospodarcza działalność gminy nie może uszczuplać jej możliwości spełniania zadań, ciążących na niej z tytułu obowiązków publicznych.

Art. 72.

Gminom miejskim wolno zaciągać pożyczki na cele, które im przyniosą trwałe pożytki, a w szczególności na cele produkcyjne (inwestycyjne), o ile wydatki na te cele nie dadzą się pokryć z bieżących wpływów bez przeciążenia płatników. Pożyczki na pokrycie bieżących potrzeb (zwyczajnych wydatków) dozwolone są tylko wtedy, gdy gmina znajdzie się w szczególnie ciężkiem położeniu.

Pożyczek w powyższym znaczeniu nie stanowią pożyczki krótkoterminowe na opędzenie wydatków, mających pokrycie w dochodach budżetowych, zaciągane w tym wypadku, gdy wpływy z odnośnych dochodów budżetowych spodziewane są dopiero w późniejszym okresie roku obrachunkowego.

Każda pożyczka musi być spłaconą według planu, który należy ustalić jeszcze przed jej zaciągnięciem. Plan ten, zabezpieczający spłatę w ściśle oznaczonym terminie, winien normować zarówno wysokość odsetek, jak i roczne sumy amortyzacyjne.

Art. 73.

Każda gmina miejska obowiązana jest prowadzić księgę inwentarza swego majątku, która powinna dawać dokładny obraz czynnego i biernego majątku z końcem każdego roku obrachunkowego.

Art. 74.

Magistrat układa corocznie preliminarz wszystkich przychodów i wydatków gminy miejskiej, spodziewanych w następnym roku obrachunkowym. Preliminarz ten winien magistrat sporządzić tak wcześnie, by rada miejska mogła go rozpatrzyć i ustalić przed rozpoczęciem nowego roku obrachunkowego.

Art. 75.

Przynajmniej na 14 dni przed przedłożeniem radzie miejskiej, należy preliminarz wyłożyć przez tydzień do przeglądu przez zainteresowanych, których o wyłożeniu należy zawiadomić publicznem ogłoszeniem.

Zainteresowanym wolno wnosić zarzuty przeciw preliminarzowi do magistratu, który może je sam uwzględnić lub przedstawić radzie miejskiej z odpowiedniami wnioskami.

Art. 76.

Zatwierdzony względnie niezakwestjonowany preliminarz (budżet) (art. 103) wskazuje granicę, w której winna się obracać gospodarka finansowa gminy miejskiej w oznaczonym okresie obrachunkowym. Granic tych magistrat obowiązany jest ściśle się trzymać.

Jeżeli w ciągu roku obrachunkowego zajdzie potrzeba wydatku nieprzewidzianego wcale w ustalonym preliminarzu przychodów i wydatków lub przewidzianego tam wprawdzie, ale w niewystarczającej wysokości, wówczas do uskutecznienia takiego wydatku potrzeba specjalnego pozwolenia rady miejskiej. Rada miejska, udzielając zezwolenia powinna jednocześnie wskazać źródło pokrycia (budżet dodatkowy).

W wypadkach, w których uskutecznienie takich wydatków nie da się odroczyć bez szkody dla gminy lub wynika z jej ustawowego obowiązku, przełożony magistratu może asygnować wydatek, obowiązany jest wszakże przy najbliższej sposobności zawiadomić o tem radę miejską, celem zatwierdzenia wydatku.

Art. 77.

Wszystkie przychody i rozchody, pobrane względnie uskutechnione imieniem gminy miejskiej, magistrat obowiązany jest dokładnie zapisywać. Najpóźniej w 6 miesięcy po upływie roku obrachunkowego magistrat winien złożyć radzie miejskiej do rozpatrzenia rachunek roczny (sprawozdanie rachunkowe) z wykonania budżetu, jakoteż z wszelkich innych przychodów i rozchodów, celem uzyskania od rady gminnej uznania rachunku za rzetelny.

Art. 78.

Minister Spraw Wewnętrznych po wysłuchaniu wydziałów wojewódzkich wyda bliższe przepisy:

- 1) co do formy treści oraz sposobu prowadzenia księgi inwentarza majątkowego (art. 73), następnie
- 2) co do formy, sposobu i terminu sporządzania preliminarza (art. 74).
- 3) co do urządzenia rachunkowości i kasowości gminnej, a w szczególności co do składania rachunków rocznych, kontroli rachunkowej i uznawania rachunków za rzetelne (art. 77).

Art. 79.

Prawo gmin do żądania danin na cele gminy regulują oddzielne ustawy.

Tytuł VIII.

Zakres działania organów gminy miejskiej w sprawach samorządowych.

Art. 80.

Rada miejska stanowi we wszystkich sprawach samorządowych, które nie są ustawowo zastrzeżone magistratowi lub jego przełożonemu.

Wolę swoją wyraża rada miejska w formie uchwał.

W miastach, stanowiących samodzielne powiaty miejskie, rada miejska pełni zarazem funkcje sejmiku powiatowego, a magistrat wydziału powiatowego.

Art. 81.

Do zakresu działania rady miejskiej należą w szczególności następujące sprawy:

- 1) Wybór w miastach wydzielonych z powiatu prezesa rady miejskiej i jego zastępców (art. 32);
ustalenie liczby ławników niezawodowych i zawodowych oraz, w miastach stanowiących powiaty miejskie, zastępców przełożonego magistratu (art. 47);
wybór członków magistratu i komisji (art. 45, 37);
- 2) uchwalenie regulaminów czynności rady miejskiej i jej komisji (art. 40).
- 3) uchwalanie i wymiar wynagrodzenia względnie uposażenia służbowego i emerytalnego dla członków magistratu oraz zaopatrzenia dla członków ich rodzin (art. 48);
- 4) organizacja urzędu miejskiego i jego oddziałów pomocniczych (art. 41);
- 5) ustalanie posad funkcjonariuszy i pracowników miejskich oraz wysokości uposażenia, przywiązanego do poszczególnych posad, tudzież uchwalanie dla nich statutów służbowych i emerytalnych oraz zasad zaopatrzenia dla członków ich rodzin;
- 6) stanowienie o dobrowolnem podejmowaniu zadań samorządowych (art. 13, p. 1);

7) wydawanie statutów miejscowych (miejscowych przepisów prawnych) (art. 14);

8) ustanowienie zasad zarządzania i sposobów użytkowania majątku gminy oraz wszelkich urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw gminy (art. 70);

9) nabywanie, pozbywanie i obciążanie majątku, przyjmowanie darowizn i obejmowanie zarządu fundacji;

10) zakładanie, przekształcanie lub zwijanie urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw przemysłowych gminy;

11) zaciąganie pożyczek (art. 72) i innych zobowiązań, a w szczególności obejmowanie poręki;

12) uchwalanie świadczeń na pokrycie wydatków gminy (art. 79);

13) uchwalanie rocznego preliminarza przychodów i wydatków gminy (art. 74) oraz zezwalanie na wydatki budżetem nie przewidziane;

14) sprawdzanie i uznawanie za rzetelne rocznych zamknięć rachunkowych (art. 77);

15) przyzwalanie na wdawanie się w spory i odstępowanie od nich, na zawieranie ugód w sporach prywatno-prawnych, jeśli w tej mierze rada miejska zastrzegła sobie decyzję, oraz ustanawianie w razie potrzeby zastępców prawnych;

16) powzięcie uchwał w sprawie zmiany granic gminy;

17) uchwalanie planu regulacyjnego gminy i planu jej zabudowania oraz zmian w tych planach;

18) zatwierdzanie umów w sprawie korzystania przez przedsiębiorstwa prywatne z ulic i placów miejskich;

19) nadawanie prawa obywatelstwa honorowego;

20) przekazywanie przełożonemu magistratu do osobistego załatwiania zadań, wchodzących w zakres działania magistratu a wykazanych w art. 82 ust. 8 i 11;

21) wydawanie opinii, których zażąda władza nadzorcza;

22) zwracanie się z petycjami do Sejmu Rzeczypospolitej lub władz państwowych i samorządowych w sprawach potrzeb gospodarczych i kulturalnych gminy i t. d.

Nad innemi sprawami, nie wchodzącemi do samorządowego zakresu działania gmin, może rada miejska obradować tylko z mocy odpowiedniego postanowienia ustawowego lub na zlecenie władzy nadzorczej.

Art 82.

a) Rada miejska sprawuje kontrolę nad działalnością magistratu, jego urzędów pomocniczych i zakładów miejskich, przez jedną lub więcej komisji, wybranych w tym celu ze swego grona. Do komisji tych powołać można w charakterze rzeczoznawców także osoby z poza grona rady miejskiej.

Rada miejska obowiązana jest w szczególności sprawdzać, czy gospodarka miasta prowadzona jest zgodnie z preliminarzem budżetowym, tudzież ma prawo przekonywania się o tem, czy uchwały jej są wykonywane oraz czy przychody miasta używane są zgodnie z przeznaczeniem. Wolno jest w tym celu sprawdzać stan kasy i żądać od magistratu wszelkich potrzebnych wyjaśnień, aktów, ksiąg kasowych i dowodów rachunkowych. Komisja kontrolująca powinna ze swych czynności złożyć sprawozdanie radzie miejskiej.

Rada miejska obowiązana jest w razie dostrzeżenia nieprawidłowości uchwalić odpowiednie środki zaradcze.

Art. 83.

Do samorządowych zadań magistratu należy w szczególności:

- 1) przygotowanie wniosków na posiedzenia rady miejskiej i wykonywanie jej uchwał;
- 2) rozstrzyganie w razie wątpliwości o członkostwie gminnem oraz o roszczeniach w przedmiocie korzystania z publicznych urządzeń i zakładów gminy;
- 3) zarządzanie majątkiem gminy według zasad, ustanowionych przez radę miejską (art. 70) i prowadzenie inwentarza majątku gminy (art. 73);
- 4) prowadzenie administracji urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw, nieposiadających własnego zarządu oraz nadzorowanie tych, które mają własny zarząd; czuwanie nad należytem wykonaniem budowli i robót gminnych;
- 5) sporządzanie rocznego preliminarza przychodów i wydatków, przedkładanie radzie miejskiej wniosków w sprawie pokrycia wydatków, preliminarzem nie objętych (art. 74 i 76);
- 6) przedstawianie radzie miejskiej rocznych zamknięć rachunkowych (art. 77);
- 7) wymiar i ściąganie danin na cele gminy, stosownie do obowiązujących przepisów prawnych (art. 79);
- 8) przyznawanie ulg w opłacaniu podatków i opłat, o ile rada miejska prawa tego w całości lub częściowo nie przyzna przełożonemu magistratu (art. 81, p. 20);
- 9) zarządzanie dochodami gminy, prowadzenie rachunkowości i kasowości gminnej (art. 76, 77);
- 10) wdawanie się w spory, jeśli do tego nie jest wymagane przyzwolenie rady miejskiej, a także w przypadkach nagłych, w których przyzwolenie takie jest zastrzeżone (art. 81, p. 15) za następem uzyskaniem zezwolenia — oraz ustanawianie w razie potrzeby zastępców prawnych do tych sporów;

11) mianowanie funkcjonariuszy gminnych, przyjmowanie pracowników kontraktowych oraz zwalnianie i nadzorowanie jednych i drugich, z wyłączeniem czynności z tego zakresu przekazanych przez radę miejską przełożonemu magistratu (art. 81, p. 20);

12) składanie radzie miejskiej rocznych sprawozdań z zarządu i stanu majątku, urzędzeń, zakładów i przedsiębiorstw gminnych;

13) udzielanie opinii, których zażąda władza nadzorcza i t. d.

Art. 84.

a) W swym zakresie działania jest magistrat przedstawicielem gminy miejskiej na zewnątrz wobec urzędów publicznych i osób prywatnych.

Pisma urzędowe i dokumenty podpisuje w imieniu gminy miejskiej przełożony magistratu.

Dokumenty, mocą których gmina zaciąga zobowiązania wobec osób trzecich, jak niemniej pełnomocnictwa do przyjmowania takich zobowiązań imieniem gminy (art. 81, p. 15 i art. 83, p. 10), muszą być ponadto podpisane przez jednego ławnika oraz opatrzone pieczęcią gminy.

b) Magistrat może na mocy upoważnienia ze strony rady miejskiej udzielić, aż do odwołania kierownikom poszczególnych działów urzędowania albo zakładów i przedsiębiorstw gminnych prawo do zastępowania gminy miejskiej na zewnątrz w ich zakresie działania. Prawem tem można również objąć upoważnienie do podpisywania dokumentów, z których ma powstać obowiązek prawny gminy miejskiej.

W tym ostatnim wypadku koniecznym jest nadto podpis przełożonego magistratu.

c) w samorządowym zakresie działania jest magistrat odpowiedzialny przed radą miejską i władzą nadzorczą.

Art. 85.

Przełożony magistratu jest naczelnym kierownikiem miejskiego urzędu oraz jego oddziałów, tudzież zakładów i przedsiębiorstw miejskich oraz naczelnym zwierzchnikiem funkcjonariuszy i pracowników gminy. Do niego należy kierownictwo urzędowania i działalności powyższych urzędów, zakładów i przedsiębiorstw miejskich, którego szczegóły nie są przedmiotem uchwał magistratu.

Sporne sprawy powyższego urzędowania rozstrzyga przełożony magistratu.

Ponadto należy do przełożonego magistratu:

1) przygotowanie obrad magistratu, rozdział czynności między członków magistratu;

2) wyznaczanie zastępstw za siebie i nieobecnych członków magistratu, udzielanie urlopu członkom magistratu;

3) czuwanie nad postępowaniem w rozbudowie organizacji i sposobu urzędowania urzędów, zakładów oraz przedsiębiorstw miejskich;

4) opracowywanie ogólnego planu gospodarstwa gminnego, czuwanie nad utrzymaniem równowagi między poszczególnymi jego działami;

5) asygnowanie wydatków gminnych osobiście lub przez upoważnionego z pośród członków magistratu zastępcę w ramach budżetu miejskiego, a w wypadkach nagłych poza budżetem, za następnym usprawiedliwieniem wydatku wobec rady miejskiej;

6) przyjmowanie, posuwanie do wyższej kategorii, zwalnianie funkcjonariuszy i pracowników miejskich w zakresie przez radę miasta przyznanym (art. 81, p. 20);

7) przyznawanie ulg w opłacaniu podatków i opłat w zakresie przez radę miejską przyznanym (art. 81, p. 20);

8) udzielanie urlopów, zaliczek na płacę i zapomóg funkcjonariuszom i pracownikom miejskim w granicach funduszy na ten cel przez radę miejską przeznaczonych;

9) upoważnianie zastępców z pośród członków magistratu do podpisywania aktów urzędowych i dokumentów gminnych oraz staranie o ich przechowanie.

10) wykonywanie innych zadań niniejszą lub innymi ustawami przekazanych.

Art. 86.

Zastępcy przełożonego magistratu są obowiązani wspierać go w czynnościach urzędowych i wykonywać powierzone im przez niego zadania.

W razie przejścia obowiązków w zastępstwie nieobecnego przełożonego magistratu wstępuje zastępca zarazem we wszystkie jego prawa.

Tytuł VIII.

Zadania zlecone.

Art. 87.

Gminy miejskie obowiązane są załatwiać zadania zlecone (art. 13 p. 2), w myśl ustaw i wydanych na ich podstawie poleceń właściwych władz.

Odpowiedzialność za treść tych poleceń ponoszą władze które je wydały.

Art. 88.

a) Sprawy zlecone załatwiają gminy miejskie przez organa w ustawie wskazane.

Organa gminy miejskiej są w wykonywaniu zadań zleconych zastępcami władz i organów państwowych, udzielających zlecenia.

Jeżeli ustawa nie wskazuje wyraźnie innego organu, załatwianie spraw zleconych należy do magistratu.

b) Do zakresu działania gmin miejskich wydzielonych z powiatu, należą wszystkie działy urzędowania starostw, dotyczące tychże gmin, z wyłączeniem działów zastrzeżonych do zawiadywania nimi wyłącznie przez organa rządowe. Zadania powyższe wykonywać będą magistraty same lub przez urząd miejski. Magistraty tych miast otrzymują ze względu na zlecony zakres działania stanowisko i uprawnienia władzy administracyjnej I instancji z nazwą starostwa grodzkiego, położonemu zaś magistratu tychże miast przysługuje tytuł starosty grodzkiego.

Magistrat oznaczy te sprawy zleconego zakresu działania, które mają być załatwiane kolegialnie.

Rada Ministrów oznaczy na wniosek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu te źródła dochodów, które po myśli art. 69 ustawy o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych (ust. z 11.VIII.1923. Dz. Ust. № 94, poz. 747) miastom, uznanym za samodzielne powiaty, zostaną przyznane za przejęcie przekazanego im zakresu działania starostw.

c) Do działów urzędowania starostw, zastrzeżonych do zawiadywania nimi przez organa rządowe, zaliczają się zadania dotyczące utrzymania bezpieczeństwa spokoju i porządku.

W miastach wydzielonych z powiatu, w których jeszcze nie zostały zaprowadzone osobne państwowe administracyjne władze bezpieczeństwa I instancji, mogą być prezydentowi miasta jako staroście grodzkiemu wobec organów policji państwowej przyznane uprawnienia, przysługujące starostom.

d) Urzędnicy miejscy używani w magistratach, uznanych za starostwa grodzkie do załatwiania spraw zleconego zakresu działania, powinni posiadać te same kwalifikacje jakie posiadają odpowiednie kategorie funkcjonariuszów państwowych.

Art. 89.

Organa gminy są odpowiedzialne za czynności w zleconym zakresie działania przed władzami państwowymi, od których otrzymały zlecenie lub które im przekazały zadania państwowe wzgl. przez organa rządowe wykonywane (art. 110).

W braku odmiennych postanowień ustawowych, władzą rządową sprawującą nadzór nad załatwianiem zadań zleconych jest dla miast niewydzielonych z powiatu starosta, dla miast wydzielonych z powiatu—wojewoda, a dla miasta stołecznego Warszawy—Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 90.

Sprawowanie policji miejscowej należy do zleconego gminie zakresu działania.

Kierownictwo policji miejscowej sprawuje przełożony magistratu.

Zadania policji miejscowej oraz prawa i obowiązki gmin względnie ich organów, związane z działalnością policji miejscowej, określi osobna ustawa.

Art. 91.

Wydatki względnie świadczenia połączone z załatwianiem zadań zleconych obciążają gminę miejską, o ile odnośne ustawy przekazujące nie włożą tych wydatków względnie świadczeń na Państwo lub kogo innego.

Stanowienie o wysokości i sposobie pokrycia wydatków, obciążających gminy miejskie z tytułu załatwiania zadań zleconych oraz o ponoszeniu innych świadczeń na te cele, wchodzi w zakres samorządowych spraw gminy wiejskiej.

Art. 92.

Przełożone w zleconym zakresie działania władze rządowe względnie określone w art. 119 niniejszej ustawy władze przekazujące, ostatnie odnośnie do działów urzędowania gminom przekazanych, uprawnione są w wypadku, gdy gminy miejskie mimo dwukrotnego upomnienia właściwej władzy wadliwie wykonują zadania zlecone—do odebrania tymże gminom danego działu urzędowania i przekazania go odpowiednim organom rządowym albo do powierzenia wszystkich lub części tych zadań na koszt gminy organowi umyślnie w tym celu ustanowionemu.

Organ ten wstępuje w zakresie powierzonych mu zadań zleconych we wszystkie prawa i obowiązki dotychczasowego organu gminy.

Tytuł IX.

Prawo odwołania i tryb postępowania.

Art. 93.

Od zarządzeń organów wykonawczych gminy miejskiej, w sprawach związanych ze spełnieniem zadań samorządowych, służy prawo odwołania do właściwej władzy nadzorczej (art. 95), każdemu kto twierdzi, że zarządzenie narusza bezpośrednio jego prawa lub prawnie uznany interes. Postanowienie to nie stosuje się do wypadków, w których zainteresowanym ustawa przyznaje inny środek prawny.

Władza nadzorcza rozstrzyga ostatecznie.

Art. 94.

Postanowienia art. 3—7 ustawy z dnia 1 sierpnia 1923 r. w sprawie środków prawnych od orzeczeń władz administracyjnych (Dz. Ust. № 91;

poz. 712) mają odpowiednie zastosowanie do odwołań wnoszonych na zasadzie art. 93. Zarząd miejski obowiązany jest przedłożyć odwołanie władzy nadzorczej, o ile go sam nie uwzględni.

Art. 95.

Odwołanie wniesione w terminie do władzy nadzorczej, wstrzymuje w braku odmiennych postanowień ustawowych samo przez się wykonanie zaczepionego zarządzenia. Wyjątek stanowią wypadki, w których odroczenie wykonania według uznania władzy, wydającej zarządzenie, byłoby połączone ze szkodą dla dobra ogólnego.

Tytuł X.

O nadzorze państwowym.

Art. 96.

Nadzór nad działalnością gmin miejskich w zakresie spraw samorządowych, w braku odmiennych postanowień ustawowych sprawuje:

- 1) wydział powiatowy nad działalnością miast niewydzielonych z powiatu;
- 2) wydział wojewódzki nad działalnością miast niewydzielonych z powiatu, które jego nadzorowi zostaną poddane (art. 3) oraz nad działalnością miast wydzielonych z powiatu;
- 3) Minister Spraw Wewnętrznych nad działalnością miasta stołecznego Warszawy.

O ile specjalne ustawy nie stanowią inaczej, władzy nadzorczej służą jedynie uprawnienia określone w niniejszej ustawie.

Art. 97.

Władza nadzorcza ma czuwać nad tem:

- 1) aby gminy miejskie nie działały wbrew ustawom oraz
- 2) by administracja sprawowana przez gminy miejskie miała bieg prawidłowy.

W powyższym celu władza nadzorcza ma prawo informować się o stosunkach i działalności tych gmin, żądać od nich każdego czasu udzielenia sobie ich uchwał, aktów do wglądu oraz potrzebnych wyjaśnień, zwiedzać zakłady i urządzenia tych gmin, prowadzić dochodzenia na miejscu, dokonywać rewizji ksiąg i kas oraz przedsięwzierać wszelkie czynności, jakie dla wykonania prawa nadzoru uzna za potrzebne.

Władzy nadzorczej przysługuje prawo wysłania na posiedzenia rady miejskiej swego delegata, celem złożenia oświadczenia lub udzielenia wyjaśnień. Delegatowi przysługuje prawo głosu doradczego poza koleją mówców.

Art. 98.

Uchwały rady miejskiej lub magistratu oraz zarządzenia tego ostatniego, naruszające obowiązujące ustawy, władza nadzorcza winna uchylić, o ile na zasadzie art. 58 niniejszej ustawy nie zostały przedtem już zawieszone przez magistrat lub jego przełożonego.

Art. 99.

Jeżeli gmina miejska zaniedba lub wzbrania się uchwalić wydatek (kredyt), potrzebny do prawidłowego spełniania ciążącego na niej obowiązku albo też, jeżeli z powodu zaniedbania lub wzbraniania się pełnienia innego rodzaju zarządzenia, zarząd gminy niema prawidłowego biegu, władza nadzorcza obowiązana jest zwrócić uwagę gminy na dostrzeżone braki. Jeśli zaś gmina mimo to odmówi lub zaniedba usunięcia braku, natenczas władza nadzorcza ustali obowiązek gminy do wydania potrzebnych zarządzeń.

Art. 100.

Jeżeli gmina miejska wzbrania się lub zaniedba wypełnić obowiązek prawomocnie ustalony (art. 99) albo wykonuje uchwały, uznane prawomocnie za niedopuszczalne (art. 98), lub takie, których czasowo wykonywać niewolno (art. 102), natenczas władza nadzorcza ma prawo wydać za gminę i na jej koszt potrzebne zarządzenia.

Władza nadzorcza może również przymusowo obciążyć gminę miejską przez wstawienie potrzebnego wydatku do budżetu miejskiego, lub przez nakaz pokrycia go poza budżetem. W obu tych przypadkach należy jednocześnie wskazać sposób pokrycia wydatków.

Art. 101.

Jeżeli utrzymanie lub przywrócenie prawidłowego biegu administracji miejskiej nie da się inną drogą osiągnąć, władza nadzorcza może ustanawiać na czas oznaczony w delegacji lub, aż do odwołania komisarzy, na koszt gminy dla zawiadywania poszczególnymi działami zarządu gminy miejskiej.

Komisarz wstępuje w zakresie powierzonego mu działu administracji gminnej we wszystkie prawa i obowiązki magistratu.

Art. 102.

Oprócz spraw, w których według postanowień niniejszej ustawy (art. 66), lub innych specjalnych ustaw uchwały rady miejskiej wymagają zatwierdzenia władzy nadzorczej, podlegają jeszcze zatwierdzeniu uchwały w przedmiocie:

1) zatwierdzania budżetów oraz budżetów dodatkowych w miastach niewydzielonych z powiatu;

Preliminarz ma być po raz pierwszy przesłany władzy nadzorczej równocześnie z przedłożeniem go radzie miejskiej, a po raz drugi bezzwłocznie po uchwaleniu go przez radę miejską.

Zatwierdzenie budżetu winno nastąpić w ciągu dni 30, licząc od dnia otrzymania przez władzę nadzorczą; gdy do tego czasu zatwierdzenie nie nastąpi budżet wchodzi w zastosowanie.

Inne miasta obowiązane są przysyłać do wiadomości władzy nadzorczej w tych samych terminach preliminarz i budżet. W miastach tych może władza nadzorcza w ciągu 30 dni od dnia otrzymania budżetu zakwestjonować prawność lub celowość budżetu względnie jego części, żądać bliższych wyjaśnień lub dokonania zmian według umotywowanego zlecenia. Niezakwestjonowane działy i pozycje budżetu wchodzi bezzwłocznie w zastosowanie, zakwestjonowane zaś dopiero po ich uznanem wyjaśnieniu lub po dokonaniu wymaganych zmian.

Władza nadzorcza może przed upływem 30-dniowego terminu oświadczyć, że budżetu nie kwestjonuje; brak oświadczenia w ciągu dni 30 uważa się za zgodę.

2) zaciągania pożyczek, o ile zaciągnąć się mająca pożyczka sama lub łącznie z innemi już zaciągniętymi przewyższa sumę dochodów, objętych ostatnim budżetem gminy;

3) zaciągania innych zobowiązań, które mają gminę wiązać dłużej niż trzy lata;

4) pozbycia albo rzeczowego obciążenia własności gruntowej lub praw z własnością tą pod względem prawnym na równi stojących.

Uchwały w powyższych sprawach stają się ważnemi dopiero z chwilą zatwierdzenia lub pod warunkami, powyżej w p. 1 podanemi.

Art. 103.

Wybór przełożonych magistratu ich zastępców i ławników musi być zatwierdzony przez władzę nadzorczą, do której należy państwowy nadzór nad samorządem miejskim.

Przez zatwierdzenie wyboru otrzymują członkowie magistratu prawo władzy wykonawczej i do przekazywania jej funkcjonariuszom mianowanym oraz prawo do zastępowania władz względnie organów rządowych.

W miastach niewydzielonych z powiatu wybór burmistrzów i ich zastępców oraz ławników zatwierdza wydział powiatowy, a wybór starszych burmistrzów i ich zastępców oraz ławników zatwierdza wydział wojewódzki.

W miastach wydzielonych z powiatu wybór prezydentów i starszych prezydentów oraz ich zastępców zatwierdza Minister Spraw Wewnętrznych, a ławników — wydział wojewódzki.

W razie odmowy zatwierdzenia wyboru kandydata należy dokonać ponownego wyboru. Jeżeli także kandydat, wybrany przy tym ponownym wyborze, nie uzyska zatwierdzenia, natenczas władza zatwierdzająca dokona na koszt gminy miejskiej mianowania na niezajęte stanowisko.

Władzy zatwierdzającej służy prawo mianowania także w tym przypadku, gdy rada miejska mimo przypomnienia jej o obowiązku dokonania wyboru i zakreslenia jej terminu do zadośćuczynienia temu obowiązkowi zwleka lub odmawia wyboru.

Mianowani sprawują swój urząd aż do czasu, gdy kandydaci wybrani przez radę miejską na te urzędy uzyskują wymagane zatwierdzenie.

Art. 104.

a) Właściwa władza, której przysługuje prawo zatwierdzenia wyboru członka magistratu, ma prawo złożyć z urzędu każdego członka magistratu, jeśli narusza obowiązki swego urzędu lub przez swe zachowanie się w urzędzie albo poza nim staje się niegodny zaufania i poważania, jakiego wymaga piastowany urząd.

Złożonego z urzędu można na okres 4-ch lat uznać za niezdolnego do piastowania urzędu członka magistratu.

Zarządzenie powyższe poprzedzić musi dochodzenie przeprowadzone przez władzę nadzorczą w czasie którego obwinionemu należy dać możliwość obrony.

Równocześnie z wszczęciem dochodzenia może być członek magistratu zawieszony w urzędowaniu.

Pobory zawieszonego w urzędzie zawodowego członka magistratu wyznacza na czas zawieszenia władza nadzorcza w porozumieniu z radą miejską.

Wniosek o wdrożenie dochodzenia przeciw członkowi magistratu może wyjść także od rady miejskiej.

b) Właściwe władze nadzorcze mogą wdrożyć postępowanie dyscyplinarne przeciw mianowanym funkcjonariuszom magistratu w razie stwierdzenia, że powołana do tego władza służbowa funkcjonariusza nie zamierza zrobić użytku z przysługujących jej uprawnień dyscyplinarnych.

Art. 105.

a) Wydziałowi wojewódzkiemu przysługuje prawo, na wniosek wydziału powiatowego lub po zasięgnięciu jego opinii, rozwiązania rady miejskiej miasta niewydzielonego z powiatu.

Minister Spraw Wewnętrznych może na wniosek wydziału wojewódzkiego lub na podstawie jego opinii rozwiązać radę miejską miast, stanowiących samodzielne powiaty administracyjne. Rada miejska miast, w któ-

rych przełożonym magistratu jest starszy prezydent miasta, może być rozwiązana tylko na mocy uchwały Rady Ministrów, powziętej na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych.

W orzeczeniu rozwiązującym radę miejską mają być podane powody rozwiązania.

b) Nowe wybory do rady miejskiej należy zarządzić w terminie 3-ch miesięcy, licząc od dnia rozwiązania rady miejskiej. Powyższy okres 3-miesięczny może być na podstawie orzeczenia władzy rozwiązującej przedłużony.

c) Dopóki rada miejska nie ukonstytuuje się w nowym składzie, wszystkie jej funkcje spełnia magistrat, ograniczając się do załatwiania spraw bieżących.

W czasie powyższym nie może magistrat zbywać i zamieniać nieruchomości miejskich, zaś zaciągnięcie jakichkolwiek pożyczek wymaga zatwierdzenia ze strony władzy nadzorczej.

Art. 106.

Na wypadek równoczesnego rozwiązania rady miejskiej i złożenia z urzędu przełożonego magistratu tudzież większej części lub wszystkich innych jego członków, oraz na wypadek gdyby przy wyborach do rady miejskiej nie została komisji wyborczej przedłożona żadna lista kandydatów, władza nadzorcza może mianować komisarza rządowego dla zarządu sprawami miejskimi.

Komisarz rządowy, któremu przysługują uprawnienia rady miejskiej i magistratu, urzęduje przy pomocy rady przybocznej jako ciała doradczego w skład którego wejść mają przedewszystkiem pozostali członkowie magistratu. Skład i listę członków rady przybocznej zatwierdza na wniosek komisarza rządowego mianująca go władza nadzorcza. Urzędowanie komisarza rządowego trwa aż do odwołania. Na trzy miesiące przed odwołaniem komisarza rządowego mają być zarządzone nowe wybory do rady miejskiej. Koszta komisarycznego zarządu miasta ponosi gmina; koszta powyższe zatwierdza władza nadzorcza.

Art. 107.

Od zarządzeń władz nadzorczych w przypadkach przewidzianych art. 98 — 104 niniejszej ustawy, służy gminie oraz osobom zainteresowanym prawo odwołania do władzy nadzorczej bezpośrednio wyższej instancji w terminie przewidzianym w art. 94.

W przypadkach, o których mowa w art. 100 wniesienie odwołania nie ma mocy wstrzymującej.

Tytuł XI.

Postanowienia przejściowe i końcowe.

Art. 108.

Ustawa niniejsza będzie mieć zastosowanie do wszystkich gmin, które do czasu wejścia w życie niniejszej ustawy rządziły się statutami lub ustawami miejskimi względnie dekretemi albo rozporządzeniami posiadającymi moc ustawy, a stanowiącymi o samorządzie miejskim.

Przed ukończeniem pierwszego czteroletniego okresu urzędowania rad miejskich, wybranych na podstawie niniejszej ustawy, oznaczą ustawy wojewódzkie te gminy, z pośród rządzących się w pierwszym czteroleciu niniejszą ustawą, które jej nadal podlegać mają.

Art. 109.

a) Miasta, które otrzymały prawo uzyskania dla siebie osobnej państwowej ustawy miejskiej oraz ordynacji wyborczej, rządzić się mają, aż do czasu jej wydania, niniejszą ustawą i przepisami ustawy w przedmiocie miejskiej ordynacji wyborczej.

b) Do czasu wydania ustawy, określającej ustrój i zakres działania organów gminnych miasta stoł. Warszawy, funkcje organów powyższych sprawować będą: a) rada miejska i b) magistrat.

W skład rady miejskiej wchodzi 100 radnych a przełożonym magistratu jest starszy prezydent miasta i 3 zastępców, z których jednemu przysługuje tytuł prezydenta a dwóm innym wice-prezydentów.

Wybór starszego prezydenta miasta stoł. Warszawy zatwierdza Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów, zaś wybór innych członków magistratu zatwierdza Minister Spraw Wewnętrznych.

Od odmowy zatwierdzenia wyboru starszego prezydenta ze strony Prezydenta Rzeczypospolitej nie służy żaden środek prawny.

Rada miasta stoł. Warszawy może być rozwiązana tylko przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów.

Szczególne przepisy niniejszej ustawy i ustawy o miejskiej ordynacji wyborczej, odnoszące się do rad miejskich i magistratów oraz do członków magistratów miast wydzielonych z powiatu, mają także zastosowanie do rady miejskiej i magistratu oraz do członków magistratu miasta stoł. Warszawy.

Art. 110.

a) Rada Ministrów, o ile to nie jest już przewidziane w poszczególnych ustawach, uprawniona jest do oznaczenia drogą swej uchwały, powziętej na wniosek właściwego Ministra, działającego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, tych działów względnie zadań admini-

stracji wewnętrznej wchodzących w zakres działania administracji państwowej lub zawiadywanych obecnie przez organa rządowe, które będą mogły być przekazywane gminom miejskim, celem ich wykonywania przez organa tychże gmin i do określenia zarazem warunków, pod jakimi gminy powyższe będą mogły zadania te przejąć do zakresu urzędowania swoich organów.

b) Zasadniczym warunkiem przejęcia przez gminę miejską zadań, określonych w poprzednim ustępie, jest zobowiązanie się jej do wykonywania tych zadań przez funkcjonariuszy, posiadających kwalifikacje wymagane od odpowiednich funkcjonariuszy rządowych.

Radzie Ministrów przysługuje prawo odstępowania od warunku powyższego przez wyznaczenie okresu ulgowego.

c) Podstawą wystąpienia gminy wiejskiej o przekazanie jej jednego w ustępie a) niniejszego artykułu określonego działu urzędowania jest uchwała rady miejskiej tejże gminy, którą przez władzę nadzorczą przesłać należy do właściwego Ministra. Władza nadzorcza wydaje opinię o uchwale gminnej. Władzą przekazującą jest właściwy Minister, który wykonuje przekazanie przez władzę sprawującą nadzór nad zleconym zakresem działania organów gminy miejskiej.

Gmina miejska, która w ten sposób przejęła nowe obowiązki w zleconym zakresie działania, nie może się z nich samowolnie zrzucić.

d) Rada Ministrów uprawniona jest zarazem w wykonaniu zadań, objętych niniejszym artykułem oraz w zastosowaniu przepisu objętego artykułem 69 ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych (ustawa z dnia 11 sierpnia 1923 r. Dz. Ust. № 94 poz. 747) do oznaczenia na wniosek Ministra Skarbu, postawiony w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, jakie nowe źródła dochodów lub części dochodów państwowych zostaną odstąpione dla tych gmin miejskich, które przejmą w swe zawiadywanie działy urzędowania wykazane w ustępie a) niniejszego artykułu, przyczem miara korzystania z odnośnych źródeł dochodów powinna uwzględniać ilość i ważność zadań przejętych przez gminy miejskie i oszczędności, wypływające stąd dla Skarbu Państwa.

Art. 111.

Gminy miejskie wydzielone z powiatu obejmą w całości swe zadania w zleconym zakresie działania zaraz po upływie pierwszego roku, licząc od dnia uznania danego miasta za powiat miejski.

W tym samym terminie obejmie miasto stoł. Warszawa zadania zlecone przyznane jej w zakresie działania Starostwa i nadal zawiadywać będzie zadaniami, przekazanymi jej dotychczas z zakresu działania władz administracyjnych II instancji.

Art. 112.

Do czasu ujednostajnienia ustawodawstwa sądowo-karnego w całej Rzeczypospolitej Polskiej ulegają zawieszeniu w czynnościach radnego w myśl art. 24 niniejszej ustawy;

1) na obszarze województwa pomorskiego i poznańskiego osoby przeciwko którym rozpoczęto postępowanie główne z powodu zbrodni lub występku, mogących pociągnąć za sobą pozbawienie honorowych praw obywatelskich, tudzież osoby na które nałożono areszt śledczy, aż do czasu wstrzymania postępowania karnego;

2) na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, poleskiego, nowogródzkiego, warszawskiego, wołyńskiego i na obszarze Ziemi Wileńskiej oddani pod sąd za zbrodnię lub występki do czasu umorzenia lub zawieszenia postępowania karnego wzgl. uprawomocnienia się wyroku uwalniającego;

3) na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego osoby, pozostające w śledztwie o zbrodni, przez czas śledztwa.

Art. 113.

a) zawodowi (płatni) członkowie magistratu w miastach na obszarze województw: pomorskiego i poznańskiego, zatrzymują swój urząd do końca czasokresu na który zostali wybrani.

Po upływie tego czasokresu lub wcześniej w razie popadnięcia w niezdolność do pracy albo w razie ich ponownego niewybrania na zajmowane lub inne płatne stanowiska w magistracie nabywają prawo do zastrzeżonego im ewentualnie uposażenia emerytalnego;

b) lata służby spędzone w charakterze członka magistratu, lub zwierzchności gminnej, mianowanego lub wybranego przez radę miejską w jednym z miast lub innych gmin rządzących się ustawą miejską na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, poleskiego, nowogródzkiego, warszawskiego, wołyńskiego i na obszarze Ziemi Wileńskiej i na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego, mają być w razie wyboru tych samych osób na zawodowych członków magistratu przez radę miejską tego samego miasta, a pochodzącą z wyborów przeprowadzonych na podstawie przepisów niniejszej ustawy i wydanej do niej ustawy o miejskiej ordynacji wyborczej, wliczone do lat służby uzasadniających ich prawo do emerytury.

W razie wyboru powyższych osób na zawodowego członka magistratu w innym mieście o policzalności lat służby, spędzonych w charakterze członka magistratu lub zwierzchności gminnej miejscowości rządzącej się

ustawą miejską, decyduje zawarta umowa, wzgl. statut wydany przez radę miejską gminy przyjmującej do służby.

c) zanim ustawy wojewódzkie określą bliżej kwalifikacje członków magistratów, do tego czasu o ich kwalifikacjach i o ich prawie do emerytury, tudzież o policzeniu poprzednich lat służby spędzonych na innym stanowisku, stanowi statut miejski lub zawarta z nimi i przez radę miejską zatwierdzona umowa.

Art. 114.

Aż do nowego uregulowania stosunków prawnych funkcjonariuszy i pracowników komunalnych, pozostają nadal w mocy dotychczasowe odnośne przepisy prawne lub uchwalone statuty miejskie wzgl. już powzięte uchwały rad miejskich. Tam gdzie brak takich przepisów stosunek służbowy między gminą miejską, a zainteresowanymi funkcjonariuszami lub pracownikami należy regulować na podstawie tymczasowego statutu miejskiego, który ma uchwalić rada miejska, lub drogą umowy, wzorując się o ile możliwości na przepisach ustaw o państwowej służbie cywilnej oraz o organizacji władz dyscyplinarnych i o postępowaniu dyscyplinarnem przeciw funkcjonariuszom państwowym.

Prawa, nabyte przez funkcjonariuszów i pracowników dotychczasowych gmin miejskich w zakresie ich zaopatrzenia emerytalnego względnie ich członków rodziny, pozostają nienaruszone.

Art. 115.

Do czasu rozwinięcia ustroju sądownictwa administracyjnego w niższych instancjach pozostaje w mocy zakres działania wydziałów miejskich w miastach, stanowiących powiaty miejskie w województwach pomorskiem i poznańskiem tak w sprawach załatwianych przez powzięcie uchwał, jak i załatwianych w drodze postępowania spornego.

Art. 116.

Do czasu ustawowego uregulowania sprawy zawiadywania miejscową policją administracyjną, zakres działania w tej dziedzinie przełożonych magistratu względnie na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego przełożonych zwierzchności gminnych w miasteczkach lub w miejscowościach rządzących się ustawą z dn. 3 1896 r. (Dz. U. Kr. № 57) pozostaje bez zmiany w dotychczasowym wymiarze.

Art. 117.

Do czasu wydania postanowień o zasadach i sposobie przymusowego przeprowadzania orzeczeń magistratu, obowiązujących na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, uprawnione są zarządy miast tak w samorządowym, jak i w zleconym zakresie działania stosować nadal przepisy, dla

nich w tym względzie dotąd obowiązujące, a w razie ich braku, posługiwać się odnośnemi przepisami, wydanemi dla państwowych władz administracyjnych.

Art. 118.

Aż do uregulowania przez jednolitą, na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej obowiązującą ustawę przemysłową, sprawy ustanawiania taks za korzystanie w obrębie miast z dorożek i innych publicznych, lecz nie miejskich środków komunikacyjnych, przysługiwać będzie magistratom gmin miejskich prawo ustanawiania powyższych taks z obowiązkiem podania ich do wiadomości radzie miejskiej, której służy prawo czynienia zmian w projektowanej wysokości poszczególnych pozycji.

Art. 119.

Do czasu wydania przepisów o urządzeniu rachunkowości i kasowości gmin miejskich, przewidzianych w art. 78 niniejszej ustawy, pozostają w mocy wydane przez rady miejskie przepisy i regulaminy.

Art. 120.

Ustawa niniejsza obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego.

Art. 121.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Z dniem wejścia niniejszej ustawy w życie tracą moc obowiązującą wszystkie sprzeczne z nią przepisy prawne, wydane w przedmiocie unormowanym tą ustawą.

Art. 122.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

USTAWA

z dnia

1923 roku.

Ordynacja wyborcza dla gmin miejskich

D Z I A Ł I.

Wybory do Rady Miejskiej.

Zasady wyborcze.

Art. 1.

Wybory do rad miejskich odbywają się na podstawie powszechnego, tajnego i bezpośredniego systemu głosowania oraz stosunkowego rozdziału mandatów.

Art. 2.

Każdy wyborca ma w zasadzie prawo do oddania jednego głosu.

Ponadto każdy wyborca ma prawo do oddania głosu dodatkowego, jeżeli posiada następujące warunki:

- a) ukończył 40-ty rok życia,
- b) żyje w prawnie zawartym związku małżeńskim lub w stanie wdowim, a posiada czworo albo więcej dzieci własnych lub przysposobionych,
- c) zajmuje w państwowej lub samorządowej administracji stanowisko z wyboru lub nominacji,
- d) brał udział w kampanii wojennej w polskiej armii regularnej lub w formacjach ochotniczych, albo został zaliczony do weteranów polskich, względnie utracił w polskich formacjach wojskowych małżonka lub dziecko,
- e) otrzymał polski order lub krzyż zasługi względnie inne podobne odznaczenie cywilne lub wojskowe,
- f) ukończył szkołę średnią ogólno-kształcącą lub jej równorzędną,
- g) ukończył wyższy zakład naukowy.

Warunki wymienione w każdym z powyższych punktów uzasadniają prawo do jednego głosu dodatkowego z tem ograniczeniem, że wyborca mimo posiadania większej ilości warunków ma prawo do oddania razem z głosem zasadniczym najwięcej pięć głosów.

Art. 3.

Prawo wybierania może być wykonane tylko w jednej gminie i osobie.

Art. 4.

Każda gmina miejska stanowi jeden terytorjalny okręg wyborczy oprócz wypadku przewidzianego w art. 73.

Dla ułatwienia oddawania głosu magistrat może podzielić miasto na obwody głosowania.

Zarządzenie wyborów.

Art. 5.

Wybory do rady miejskiej zarządza się w dniu 15 sierpnia ostatniego roku urzędowania rady miejskiej.

Zarządzenie wyborów należy do władzy nadzorczej I-ej instancji, właściwej dla danej kategorii miast.

Władza zarządzająca wybory do rady miejskiej wyznacza jednocześnie komisarza wyborczego, jego zastępcę oraz liczbę radnych, którą należy wybrać zgodnie z art. 17 ustawy o gminie miejskiej.

Komisarzem wyborczym ma być z reguły przełożony magistratu, lub jego zastępca. W razie rozwiązania magistratu lub zawieszenia w urzędowaniu jego przełożonych władza nadzorcza powołuje na komisarza wyborczego inną osobę.

Komisje wyborcze.

Art. 6.

Dla przeprowadzenia wyboru ma być utworzona w każdej miejscowości główna komisja wyborcza, w tych wypadkach, gdy miasto zostało podzielone na obwody głosowania (art. 4), należy utworzyć również miejscowe komisje wyborcze.

Organizacja Głównej Komisji Wyborczej.

Art. 7.

Główną komisję wyborczą organizuje w ciągu 8-iu dni po zarządzeniu wyborów komisarz wyborczy (art 5).

Komisja ta składa się, oprócz przewodniczącego:

- a) z 4-ch członków w miastach liczących do 40-tu tysięcy mieszkańców,
- b) z 6-ciu " " " od " " — 120-tu tysięcy mieszkańców,
- c) z 8-iu członków w innych miastach.

Przewodniczącym głównej komisji wyborczej jest komisarz wyborczy względnie jego zastępca.

Połowę członków komisji wyborczej i zastępców dla każdego z nich powołuje większością głosów rada miejska, drugą połowę powołuje komisarz wyborczy z pośród mieszkańców miasta, posiadających prawo obieralności.

Art. 8.

Godność członka głównej komisji wyborczej jest honorowa, od przyjęcia której nikt nie może się uchylać bez dostatecznie ważnej przyczyny. Członkowie komisji, którzy bez sprawiedliwej przyczyny uchylają się od swych obowiązków, ulegają grzywnie, której wysokość oznaczy władza nadzorcza zarządzająca wybory, a ponadto usunięciu ze składu komisji. Kary nakłada przewodniczący głównej komisji wyborczej, który również orzeka, czy uchylanie się członka komisji od swych obowiązków jest usprawiedliwione. Od tego zarządzenia przewodniczącego prawo odwołania nie przysługuje.

Grzywna wpływa do kasy miejskiej i przeznaczana się na cele opieki społecznej, a egzekwuje ją magistrat.

Przewodniczący i członkowie głównej komisji wyborczej pobierają za dni rzeczywistej pracy djety, których wysokość ustanowi odpowiednio do miejscowych warunków rada miejska na pierwszym posiedzeniu po zarządzeniu wyborów.

Art. 9.

Do powzięcia uchwał głównej komisji wyborczej potrzebna jest obecność oprócz przewodniczącego przynajmniej połowy członków komisji. Uchwały zapadają większością głosów. W razie równości głosów przyjęty jest wniosek, za którym głosuje przewodniczący.

Zastępca przewodniczącego i zastępcy innych członków komisji biorą udział w głosowaniu na posiedzeniach komisji tylko w razie nieobecności osoby, którą zastępują.

Organizacja Miejsowych Komisji Wyborczych.

Art. 10.

W razie podziału miasta na obwody głosowania, główna komisja wyborcza powołuje najpóźniej dwunastego dnia po zarządzeniu wyborów miejscowe komisje wyborcze dla każdego obwodu.

Komisje te składają się z 5-ciu członków, wyznaczonych przez główną komisję wyborczą w porozumieniu z burmistrzem, względnie prezydentem, z pośród mieszkańców miasta, posiadających prawo obieralności.

Dla każdej komisji winni być powołani zastępcy członków komisji w ilości, równej liczbie członków.

Główna komisja wyborcza wyznacza z pośród członków każdej komisji przewodniczącego i jego zastępcę.

Postanowienia art. 8 i 9 niniejszej ustawy mają zastosowanie również do miejscowych komisji wyborczych, za wyjątkiem ostatniego ustępu art. 9, który niema zastosowania do zastępcy przewodniczącego miejscowej komisji wyborczej.

Listy wyborców.

Art. 11.

Magistrat utrzymuje stale w ewidencji spisy członków gminy, którym stosownie do art. 18 ustawy miejskiej przysługuje prawo wybierania do rady miejskiej.

W listach należy pisać wyborców w porządku alfabetycznym i wyszczególnić dla każdego wyborcy w odnośnych rubrykach: nazwisko, imię, dzień, miesiąc i rok urodzenia, a względnie wiek, adres, następnie przysługujący wyborcy w myśl art. 2 głos zasadniczy oraz głosy dodatkowe z wyszczególnieniem tytułu, uzasadniającego prawo do głosu dodatkowego, a wreszcie łączną sumę głosów przysługujących wyborcy.

Art. 12.

Wszelkie władze obowiązane są udzielać magistratowi na żądanie posiadane przez nie dane, potrzebne do ułożenia listy wyborców.

Ogłoszenie o wyborach, wyłożenie i ustalenie list wyborców.

Art. 13.

Najpóźniej 10 dnia po zarządzeniu wyborów magistrat doręcza głównej komisji wyborczej sporządzone osobno dla każdego obwodu głosowania i podpisane przez burmistrza względnie prezydenta listy wyborców w 2-ch egzemplarzach, zachowując 3-ci egzemplarz dla siebie, tudzież przesyła wykaz lokali, oddanych do rozporządzenia wszystkich komisji wyborczych.

Główna komisja wyborcza przesyła następnego dnia listy wyborców miejscowym komisjom wyborczym.

Art. 14.

Do dnia 14 po zarządzeniu wyborów główna komisja wyborcza ogłosi w sposób używany w mieście do publicznych ogłoszeń o zarządzeniu wyborów do rady miejskiej.

Ogłoszenie to winno zawierać:

- a) skład wszystkich komisji wyborczych,
- b) lokale i godziny urzędowania komisji,
- c) termin wyłożenia list i wnoszenia reklamacji (art. 15),
- d) liczbę radnych, którą należy wybrać,
- e) treść art. 19-go niniejszej ordynacji wyborczej.

W ogłoszeniu winno być zaznaczone, że po upływie przepisanego terminu reklamacje nie będą przyjmowane oraz, że głosować będą mogły osoby, wpisane na ustalonej ostatecznie liście wyborców.

Art. 15.

Listy wyborców mają być wyłożone do przeglądu w lokalu głównej komisji wyborczej, a gdzie zostały utworzone miejscowe komisje—w lokalach tych komisji, najpóźniej od dnia 15-go po zarządzeniu wyborów przez dni 8, najmniej przez 8 godzin dziennie.

W czasie wyłożenia list każdy mieszkaniec miasta ma prawo wnieść reklamacje przeciw pominięciu jego samego lub kogokolwiek innego w liście wyborców, jak również przeciw wpisaniu na listę wyborców osoby, która prawa wybierania nie posiada. Reklamacje należy zgłaszać pisemnie lub ustnie do protokołów. Reklamacje bezimienne nie będą przyjmowane względnie rozpatrywane.

Art. 16.

Główna, względnie miejscowa, komisja wyborcza winna najpóźniej następnego dnia po wniesieniu reklamacji zawiadomić osobę, umieszczenie której na liście wyborców zostało zakwestjonowane z pouczeniem, że przysługuje jej prawo wnieść do komisji w ciągu 2-ch dni po doręczeniu zawiadomienia obronę na piśmie lub ustnie.

Art. 17.

Do dnia 26-go po zarządzeniu wyborów miejscowe komisje wyborcze rozpatrują wniesione reklamacje i przesyłają listy wyborców wraz ze zgłoszonymi reklamacjami i wszystkimi dokumentami, tudzież ze swymi wnioskami do głównej komisji wyborczej.

Art. 18.

Do dnia 33-go po zarządzeniu wyborów główna komisja wyborcza winna rozpatrzyć wszystkie reklamacje i wnioski miejscowych komisji i ustalić listy wyborców.

Dalsze zmiany w listach wyborców nie mogą mieć miejsca, wolno wykreślać tylko osoby zmarłe za przedłożeniem urzędowego świadectwa zgonu, które będzie dołączone do akt wyborczych.

Po ustaleniu list wyborców główna komisja wyborcza winna w ciągu

3-ch dni zawiadomić osoby interesowane o decyzji co do wniesionych reklamacji. Od tej decyzji głównej komisji wyborczej prawo odwołania nie przysługuje.

Na zgłoszone w magistracie najpóźniej do dnia 10-go po zarządzeniu wyborów żądanie wyborców oraz na ich koszt winny im być doręczone odpisy list wyborczych.

Ustalone listy wyborców główna komisja wyborcza przesyła w 2-ch egzemplarzach miejscowym komisjom wyborczym.

Lista kandydatów.

Art. 19.

Wyborcy mają prawo zgłaszać najpóźniej do dnia 24-go włącznie po zarządzeniu wyborów na ręce przewodniczącego do głównej komisji wyborczej listy kandydatów na radnych.

Kandydaci na radnych winni posiadać prawo wybieralności (art. 20 proj. ust. miejskiej). Liczba kandydatów w listach nie jest ograniczona, winna wszakże wynosić najmniej 2 razy tyle kandydatów ile wynosi liczba radnych mających być wybranymi.

Art. 20.

W zgłoszonych listach kandydatów należy podać imię, nazwisko, wiek, zawód i miejsce zamieszkania każdego kandydata oraz inne dane odróżniające, aby nie było wątpliwości co do jego osoby.

Nazwiska kandydatów winny być oznaczone kolejnymi numerami, poczynając od pierwszego w porządku pierwszeństwa do otrzymania mandatu.

Art. 21.

Każda lista kandydatów musi być podpisana łącznie conajmniej przez wskazaną niżej liczbę wyborców mianowicie przez:

30	wyborców	w miastach	liczących	do	6.000	mieszkańców
40	"	"	"	od	6.000	do 30.000 mieszkańców
50	"	"	"	od	30.000	do 60.000 "
70	"	"	"	od	60.000	do 120.000 "
100	w innych miastach.					

Podpisujący listę winni podać swoje adresy.

Jeden z podpisanych wyborców winien być wskazany jako pełnomocnik wyłącznie uprawniony do porozumienia się z główną komisją wyborczą w sprawie tej listy. O ile pełnomocnik nie zostanie wskazany należy uważać za pełnomocnika osobę, którą pierwsza podpisała daną listę kandydatów.

Listy kandydatów nie mogą być oznaczane w sposób zdolny wprowadzić wyborców w błąd.

Zgłaszane listy otrzymują numery porządkowe w kolei ich składania, poczynając od 1. Żadna lista nie może być oznaczona numerem 9.

Art. 22.

Pełnomocnik listy winien złożyć na ręce przewodniczącego głównej komisji wyborczej pisemne oświadczenie każdego kandydata lub wszystkich razem, stwierdzone podpisem, że zgadzają się na umieszczenie swego nazwiska na danej liście.

W razie niezłożenia wymaganego oświadczenia w przepisany termin nazwisko kandydata winno być z listy kandydatów wykreślone.

Art. 23.

Przewodniczący głównej komisji wyborczej winien na żądanie pisemnie poświadczyć odbiór listy kandydatów i oświadczeń zgody kandydatów na umieszczenie ich na danej liście.

Art. 24.

Przewodniczący głównej komisji wyborczej bada, czy zgłoszone listy kandydatów oraz wymienione w nich kandydatury odpowiadają przepisom niniejszej ustawy, a o dostrzeżonych brakach zawiadamia pełnomocnika listy.

Jeżeli wskazane wady i braki nie zostaną przez pełnomocnika usunięte w ciągu 3-ch dni po otrzymaniu zawiadomienia, główna komisja wyborcza stwierdza nieważność całej listy kandydatów wzgl. nieważność poszczególnych kandydatur i zawiadamia o decyzji pełnomocnika.

Od tej decyzji głównej komisji wyborczej niema odwołania.

Art. 25.

Pełnomocnicy list mogą najpóźniej do dnia 30-tego po zarządzeniu wyborów złożyć w okręgowej komisji wyborczej wspólne oświadczenie, że listy ich są ze sobą związane.

Listy związane w stosunku do innych list uważane są tylko przy rozdziale mandatów za jedną listę, pozatem jednak, w szczególności przy głosowaniu, zachowują całkowitą odrębność.

Art. 26.

Najpóźniej 39-go dnia po zarządzeniu wyborów główna komisja wyborcza ustala ostatecznie listy kandydatów. Po tym terminie listy kandydatów nie mogą być zmieniane. Natomiast można je wycofać, dopóki nie zostaną ogłoszone (art. 27).

Ogłoszenie list kandydatów i oznaczenie dnia głosowania.

Art. 27.

Najpóźniej 39-go dnia po zarządzeniu wyborów, główna komisja wyborcza ogłasza w sposób przyjęty w mieście dla publicznych ogłoszeń;

- a) ważne listy kandydatów (bez podpisów zgłaszających) pod numerami, jakie im przysługują,
- b) dzień i czas trwania głosowania (art. 18),
- c) lokale, w których głosowanie będzie się odbywać,
- d) treść art. 30-go, 34-go, i 42-go niniejszej ustawy.

Art. 28.

Dzień głosowania oznacza główna komisja wyborcza. Głosowanie winno się odbyć w pierwszą niedzielę po upływie niemniej 7 dni od dnia ogłoszenia o wyborach (art. 27).

Głosowanie.

Art. 29.

Głosowanie odbywa się w lokalu głównej komisji wyborczej, a w razie podziału miasta na obwody głosowania, w lokalach miejscowych komisji wyborczych i trwa bez przerwy od godziny 9-ej rano do godziny 7-ej wieczór.

Od chwili rozpoczęcia głosowania, aż do chwili obliczenia głosów w lokalu wyborczym, powinni być obecni bez przerwy przewodniczący wzgl. jego zastępca i conajmniej 2-ch członków komisji wzgl. ich zastępców.

Gdyby brakowało członków do tego kompletu, przewodniczący powołuje osoby piśmienne z pośród obecnych wyborców.

Stale przebywać w lokalu wyborczym mogą także mężowie zaufania wyborców zgłoszeni przez pełnomocników po jednym dla każdej komisji, tudzież ich zastępcy.

Art. 30.

W czasie głosowania nie wolno, ani w lokalu wyborczym ani w budynku, w którym się ten lokal znajduje, ani też na ulicy i na placu przed wejściem do budynku w promieniu 100 metrów wygłaszać przemówień do wyborców, rozdawać karty do głosowania i w jakikolwiek sposób agitować.

Winni naruszenia powyższego postanowienia ulegną karze aresztu od 24 godzin do 1 miesiąca lub grzywny do 1 miliona marek. Wymierzenie kary należy do właściwości sądu.

Art. 31.

Przewodniczący komisji czuwa nad porządkiem w czasie wyborów zarówno w lokalu wyborczym, jak i przed tym lokalem. Z tego tytułu może przewodniczący wydawać stosowne zarządzenia, co do usunięcia z lokalu wyborczego osób, które zakłócają spokój lub naruszają przepisy art. 31-go oraz, co do zapewnienia wyborcom dostępu do lokalu wyborczego lub do urny wyborczej. Żaden jednak z wyborców nie może być przez przewodniczącego pozbawiony prawa oddania głosu.

Mąż zaufania może być w razie bezskuteczności upomnienia ze strony przewodniczącego komisji wydany z lokalu wyborczego na podstawie uchwały komisji, wniesionej do protokołu.

Art. 32.

W celu zapewnienia wykonania zarządzeń komisji, wzgl. jej przewodniczącego, magistrat odda do rozporządzenia komisji odpowiednią straż.

Właściwa komenda policji państwowej winna na żądanie magistratu wyznaczyć do rozporządzenia komisji posterunki policyjne.

Art. 33.

Stół, przy którym urzęduje komisja wyborcza, należy ustawić tak, aby był ze wszystkich stron widoczny. Mężowie zaufania zasiadają przy stole komisji. Na stole należy ustawić urnę wyborczą, która winna być tak sporządzoną, żeby nie można było bez otwierania urny wydobyć z niej kart do głosowania.

Egzemplarz niniejszej ordynacji wyborczej powinien znajdować się do publicznego użytku w lokalu wyborczym na dostępnem dla wszystkich miejscu.

Przed rozpoczęciem głosowania komisja wraz z mężami zaufania winna stwierdzić, że urna jest próżna, poczem należy urnę zamknąć. Od tej chwili, aż do ukończenia głosowania urny w żadnym wypadku otwierać nie wolno.

Art. 34.

Głosowanie odbywa się za pomocą kart do głosowania.

Karty do głosowania winny być koloru białego i zawierać jedynie wyrażony słowami lub cyframi numer listy kandydatów, na którą wyborca oddaje głos. Numer może być odbity mechanicznie lub pisany.

Art. 35.

Karty do głosowania będą wrzucane do urny w kopertach ostemplowanych pieczęcią głównej komisji wyborczej pod kontrolą jej przewodniczącego.

Wszystkie koperty przeznaczone dla jednego obwodu, mają być jednakowej barwy i jednakowego formatu. Pozatem koperty nie mogą być oznaczone żadnym znakiem odróżniającym.

Ostemplowane koperty dostarczy wszystkim komisjom przewodniczący głównej komisji wyborczej.

Art. 36.

Głosowanie odbywa się w następujący sposób: wyborca podszedłszy do stołu, przy którym siedzi komisja wyborcza, wymienia swe imię, nazwisko i adres zamieszkania.

Po sprawdzeniu, że wymienione imię i nazwisko znajduje się na liście wyborców, wyborca otrzymuje tyle stemplowanych kopert do głosowania ile głosów przysługuje mu łącznie według ustalonej listy wyborców, poczem wkłada w każdą kopertę jedną kartkę do głosowania i wręcza przewodniczącemu komisji, który sprawdza stempel na kopercie i wrzuca ją do urny wyborczej. Jednocześnie członkowie komisji czynią w obu egzemplarzach listy obok nazwiska wyborcy adnotację o złożeniu głosu.

Wyborca może oddać głos tylko na jedną z ogłoszonych list kandydatów.

Art. 37.

Przewodniczący komisji wyborczej wzgl. członkowie komisji mogą żądać ustalenia tożsamości osoby głosującej. Oprócz tego może każdy członek komisji i każdy mąż zaufania lub jego zastępca wystąpić z zarzutem co do tożsamości osoby wyborcy. Zarzuty te mogą być czynione tylko dopóty, dopóki osoba o którą chodzi nie oddała głosu.

Wyborca, nie posiadający dokumentów uznanych przez komisję za wystarczające, może się powołać na świadectwo dwu wiarogodnych świadków. Nazwiska tych świadków będą zaznaczone w protokole komisji. Od decyzji komisji w sprawie tożsamości wyborcy niema odwołania.

Art. 38.

Głosowania przerywać nie wolno. Gdyby wskutek siły wyższej czynności wyborcze były wręcz uniemożliwione, komisja wyborcza może przedłużyć głosowanie lub odroczyć je do dnia następnego. Zarządzenie takie musi być natychmiast ogłoszone publicznie w sposób w danem mieście używany.

W razie przerwania głosowania komisja wyborcza opieczętuje akta i urnę wyborczą i odda je na przechowanie przewodniczącemu pod jego osobistą odpowiedzialnością.

Po ponownem podjęciu głosowania należy protokółarnie stwierdzić, że pieczęcie były nie naruszone.

Art. 39.

Z uderzeniem godziny 7-ej wieczorem, przewodniczący nakazuje zamknięcie lokalu wyborczego. Odtąd mogą głosować tylko ci wyborcy, którzy w chwili zamknięcia lokalu wyborczego znaleźli się w nim.

Jżeli wszyscy wyborcy wpisani do listy wyborców oddali swój głos, może komisja także przed godziną 7-mą uznać głosowanie za ukończone.

Obliczenie i ustalenie wyniku głosowania.

Art. 40.

Obliczenia oddanych głosów dokonywa komisja wyborcza zaraz po ukończeniu głosowania. W tym celu przewodniczący otwiera urnę wyborczą,

poczem liczy koperty w niej złożone, nie otwierając ich. Jednocześnie ustala się na podstawie notatek na liście wyborców liczbę wyborców, którzy głosowali.

Gdyby liczba głosujących różniła się od liczby kopert wyjętych z urny, należy to zaznaczyć w protokóle, podając okoliczności, mogące wyjaśnić przyczynę powyższej niezgodności.

Art. 41.

Po ukończeniu tej czynności, komisja przystępuje niezwłocznie do obliczenia głosów oddanych na poszczególne listy kandydatów.

W tym celu jeden z członków komisji otwiera koperty, wyjmuje z nich karty i podaje przewodniczącemu. Przewodniczący odczytuje głośno treść karty, poczem oddaje ją wraz z kopertą jednemu z członków komisji do przechowania, aż do ukończenia obliczenia.

Art. 42.

Nieważne są:

- a) karty do głosowania, włożone do koperty, urzędownie nieostemplowanej,
- b) karty do głosowania puste,
- c) karty do głosowania, zawierające wbrew przepisom art. 35 dopiski, tudzież karty koloru innego niż biały z ewentualnemi jego odcieniami,
- d) karty do głosowania, nie wskazujące na jedną z ważnych list kandydatów.

Z kilku znalezionych w kopercie prawidłowo wypełnionych i opiewających na jedną i tę samą listę kandydatów kart głosowania należy uznać za ważną tylko jedną kartę.

Jeżeli zaś w kopercie znaleziono dwie lub więcej kart głosowania, opiewających na różne listy kandydatów, należy wszystkie znajdujące się w kopercie karty uznać za nieważne.

Art. 43.

Karty do głosowania, o których nieważności orzekła komisja, należy oznaczyć numerami porządkowemi i dołączyć do protokółu. W protokóle należy podać krótko powody, dla których karta została uznana za nieważną. Jeżeliby powodem unieważnienia karty była wadliwość koperty, należy dołączyć także kopertę, oznaczwszy ją numerem porządkowym odnośnej karty.

Art. 44.

Dwaj członkowie komisji prowadzą każdy z osobna listę obliczenia głosów, do której wpisuje się głosy, oddane na poszczególne listy kandydatów w miarę odczytywania treści kart przez przewodniczącego.

Prowadzący listy obliczają oddane głosy. Obie listy obliczenia muszą się ze sobą zgadzać i mają być po ukończeniu obliczenia podpisane przez wszystkich członków komisji i dołączone do protokołu.

Art. 45.

Wszystkie oddane podczas głosowania karty, prócz wymienionych w art. 43, winna komisja starannie zapakować i opieczetować. Po opieczetowaniu należy na opakowaniu umieścić napis wskazujący obwód głosowania, z którego karty pochodzą.

Osobno należy zapakować koperty, z wyjątkiem tych, o których mowa w art. 43 niniejszej ustawy.

Art. 46.

Z czynności swych i wyników obliczenia głosów komisja spisuje protokół, w którym należy uwidocznic nazwiska członków komisji wyborczej i mężów zaufania, godziny rozpoczęcia i ukończenia względnie przerwania głosowania, wszystkie uchwały komisji z krótkim uzasadnieniem i ważniejsze okoliczności, dotyczące przebiegu głosowania. Ponadto w protokole winna być podana:

- a) liczba osób, mających prawo wybierania według listy wyborczej,
- b) liczba wyborców głosujących,
- c) liczba oddanych nieważnych głosów,
- d) liczba oddanych ważnych głosów,
- e) liczba głosów ważnych, oddanych na poszczególne listy kandydatów.

Protokół podpisują wszyscy obecni członkowie komisji i mężowie zaufania. Każdy członek komisji i mąż zaufania, jeżeli uważa, że protokół nie jest zgodny z rzeczywistością, ma prawo zażądać umieszczenia w protokole swego oświadczenia w tej mierze lub złożyć go osobno.

Protokół i wszystkie akta wyborcze komisja oddaje na przechowanie przewodniczącemu, który najpóźniej następnego dnia odsyła je do głównej komisji wyborczej.

Art. 47.

Główna komisja wyborcza sprawdza protokoły i obliczenia wyników głosowania wszystkich komisji, przyczem może wzywać przewodniczących miejscowych komisji wyborczych dla udzielenia wyjaśnień.

Główna komisja wyborcza może uchwalić sprostowanie decyzji miejscowej komisji co do nieważności głosów (art. 43) oraz poprawić widoczne błędy arytmetyczne.

Po ostatecznem ustaleniu wyników głosowania we wszystkich komisjach, główna komisja wyborcza ustala wynik głosowania w całym mieście, a mianowicie:

- a) liczbę osób, uprawnionych do głosowania,
- b) liczbę wszystkich oddanych głosów,
- c) liczbę oddanych nieważnych głosów, według uchwał miejscowych komisji,
- d) liczbę oddanych nieważnych głosów ustaloną ostatecznie przez główną komisję wyborczą,
- e) ostateczną liczbę wszystkich oddanych ważnych głosów,
- f) liczbę głosów ważnych, oddanych na każdą ważną listę kandydatów.

Podział kandydatów.

Art. 48.

Po dokonaniu czynności, przewidzianych w art. 47 niniejszej ustawy, główna komisja wyborcza przystępuje do podziału mandatów między listy kandydatów.

W tym celu należy podzielić sumę wszystkich oddanych ważnych głosów, przez liczbę mandatów, przypadających na dane miasto.

Otrzymana w ten sposób liczba bez ułamka jest dzielnikiem wyborczym.

Następnie należy podzielić liczbę ważnych głosów, oddanych na każdą listę kandydatów, przez dzielnik wyborczy. Każda lista otrzymuje tyle mandatów, ile razy dzielnik wyborczy mieści się w liczbie głosów, oddanych na daną listę bez uwzględnienia ułamka.

O ile nie wszystkie mandaty zostaną w ten sposób rozdzielone, pozostałe przyznaje się po jednym tym listom, których ilorazy mają największe ułamki.

U w a g a: Sposób rozdziału mandatów między listy kandydatów objaśnia przykład następujący:

Na wszystkie listy oddano razem 1500 ważnych głosów, z tego na listę 1—100, na listę 2—500, na listę 3—900 głosów. Miasto wybiera 12-tu radnych. Dzieli się 1500 przez 12 i otrzymuje się iloraz: 125.

Przez otrzymany iloraz (125) dzieli się liczby 100, 500, 900.

Lista pierwsza mandatu nie otrzymuje, lista druga otrzymuje 4 mandaty, a 3-cia—7 mandatów.

Niezajęty jest 1 mandat. Mandat ten otrzymuje lista pierwsza, jako mająca największy ułamek (100 : 125).

Art. 49.

Związane listy kandydatów uważa się przy podziale mandatów za jedną listę kandydatów. Otrzymują one razem taką ilość mandatów, jaka

odpowiada sumie głosów oddanych na wszystkie łączone listy. Po przydzieleniu wszystkich mandatów grupom kandydatów, komisja wyborcza rozdziela pomiędzy poszczególne listy związane przydzielone im łącznie mandaty.

Mandaty te rozdziela komisja w myśl zasad przewidzianych w art. 48.

Art. 50.

Radnymi pozostaje tyle osób, umieszczonych w kolejnym porządku na każdej liście kandydatów, poczynając od pierwszego nazwiska, ile każdej liście przyznano mandatów.

Kandydat wybrany jednocześnie z kilku list, winien oświadczyć, z której listy mandat przyjmuje; z innych list wchodzi na jego miejsce kolejny kandydaci.

Kandydaci, którzy mandatu nie uzyskali, są zastępcami radnych według kolejnego porządku nazwisk na liście.

Art. 51.

Przy wykonaniu czynności głównej komisji wyborczej, przewidzianych w art. 47 do 49 oraz 54 niniejszej ustawy, mogą być obecni pełnomocnicy wszystkich list kandydatów i w tym celu przewodniczący obowiązany jest zawiadomić o posiedzeniu komisji.

Art. 52.

W razie zgłoszenia w terminie przepisany w art. 19 niniejszej ustawy tylko jednej listy kandydatów, głosowanie nie odbywa się, a wszystkie mandaty przyznaje się danej liście.

Art. 53.

W wypadkach, gdy ogólna liczba kandydatów na wszystkich ważnych listach nie przewyższa liczby radnych, którą należy wybrać, głosowanie również nie odbywa się, a radnymi zostają wszyscy kandydaci ze zgłoszonych ważnych list.

O ile ogólna liczba kandydatów ze wszystkich ważnych list jest mniejszą od liczby mandatów, wówczas brakującą liczbę radnych powołuje na wniosek głównej komisji wyborczej, działającej w porozumieniu z burmistrzem, względnie prezydentem, władza nadzorcza I-ej instancji, właściwa dla danej kategorii miast.

Art. 54.

Po dokonaniu rozdziału mandatów komisja wyborcza spisuje protokół, w którym powinny być uwidocznione nazwiska członków komisji wyborczej i mężów zaufania, oraz wszystkie czynności przewidziane w art. 47 i 48 oraz imiona, nazwiska, wiek i zawód wybranych radnych.

Protokół podpisują członkowie komisji i obecni pełnomocnicy. Każdy z nich może zażądać, jeśli uważa, że protokół nie jest zgodny z rzeczywistością, umieszczenia w protokole swego oświadczenia w tej mierze lub złożyć je osobno.

Odpis protokołu tego komisja wyborcza winna bezzwłocznie przesłać władzy uprawnionej do rozpatrywania protestów wyborczych w I instancji (art. 57).

Art. 55.

Najpóźniej w dni 7 po ukończeniu głosowania, przewodniczący głównej komisji wyborczej ogłasza w sposób używany do publicznych ogłoszeń, rezultaty wyborów, podając:

- a) ogólną liczbę oddanych ważnych głosów,
- b) liczbę ważnych głosów, oddanych na poszczególne listy kandydatów,
- c) imiona, nazwiska i zawód radnych, wybranych z każdej listy,
- d) treść artykułu 57 niniejszej ustawy.

Nieważność wyborów i protesty wyborcze.

Art. 56.

Wybory są nieważne:

- a) jeżeli dopuszczono się przy wyborach przekupstw, wymuszeń, fałszu lub jakichkolwiek podejść, w rozmiarach mogących zmienić wynik wyborów,
- b) jeżeli wybory przeprowadzone zostały niezgodnie z przepisami niniejszej ustawy, a popełnione uchybienia mogły wpłynąć na wynik wyborów.

Art. 57.

W ciągu 8-iu dni od dnia ogłoszenia wyniku wyborów, każdy wyborca wnieść może protest wyborczy z żądaniem unieważnienia całych wyborów lub też wyboru poszczególnych radnych. Protesty wyborcze należy wnosić za pośrednictwem głównej komisji wyborczej do następujących władz: do wydziału powiatowego dla miast, niewydzielonych z powiatu, do wydziału wojewódzkiego—dla miast i gmin miejskich, będących uzdrowiskami o charakterze użyteczności publicznej, niewydzielonych z powiatu, które nadzorowi tegoż wydziału zostały poddane (art. 3 ust. o gm. miej.) tudzież dla miast wydzielonych z powiatu, zaś do Ministra Spraw Wewnętrznych—dla miast wydzielonych z województwa. Wniesienie protestu wyborczego, przeciw wyborowi poszczególnych osób, nie ma mocy wstrzymującej.

Art. 58.

Przewodniczący głównej komisji wyborczej winien niezwłocznie ogłosić w sposób używany do publicznych ogłoszeń o wniesieniu protestu wy-

borczego, wyznaczając 8-io dniowy termin od dnia ogłoszenia do wnoszenia zarzutów przeciwko treści protestu.

Przed upływem oznaczonego terminu wolno każdemu wyborcy przeglądać protest w lokalu komisji i czynić z niego odpisy.

Po upływie terminu wyznaczonego dla wnoszenia zarzutów przeciwko protestowi wyborczemu, przewodniczący głównej komisji wyborczej przesyła wszystkie akta sprawy wyborców do właściwej władzy (art. 57), dołączając wyjaśnienia głównej komisji.

Art. 59.

Protest wyborczy winien być rozstrzygnięty przez władzę I-ej instancji nie później jak w 60 dni po otrzymaniu przez nią tego protestu. W powyższym terminie winna być decyzja władzy I-ej instancji podana do wiadomości magistratu, który bezzwłocznie zawiadomi o tej decyzji interesowane strony pod wskazanym przez nie adresem z pouczeniem o sposobie wnoszenia odwołania.

Odwołanie należy wnosić za pośrednictwem tej władzy, która rozstrzyga protest w pierwszej instancji, w ciągu 6-ciu dni po doręczeniu stronom jej decyzji do następujących władz, jako II-ej instancji: od decyzji wydziału powiatowego do wydziału wojewódzkiego, od decyzji wydziału wojewódzkiego, jako I-ej instancji—do Ministra Spraw Wewnętrznych.

Decyzja władzy II-ej instancji jest ostateczna.

Dla miast, wydzielonych z województwa, decyduje w I-ej i ostatniej instancji Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 60.

W razie unieważnienia wyborów poszczególnych radnych wstępują w ich miejsce kolejni kandydaci z tych samych list kandydatów

W razie unieważnienia całych wyborów do rady miejskiej należy bezzwłocznie zarządzić nowe wybory. Ponowne wybory odbywają się na podstawie tych samych list wyborców, przyczem listy te mogą być przez główną komisję wyborczą zmieniane na skutek uzasadnionych reklamacji.

Rozwiązanie komisji wyborczych.

Art. 61.

W razie niewniesienia protestu wyborczego w przepisany termin, wszystkie akta wyborcze przekazuje główna komisja wyborcza burmistrzowi, względnie prezydentowi dla zachowania w miejscowych aktach.

Po przekazaniu akt, względnie przesłaniu ich do właściwej władzy (art. 58), wszystkie komisje wyborcze rozwiązują się.

Ukonstytuowanie się rady miejskiej.

Art. 62.

Nowowyzbrana rada miejska winna ukonstytuować się w ciągu 7-iu dni po pierwszym styczniu najbliższego roku po wyborach. O ile do tego czasu nie zostanie ostatecznie rozstrzygnięta sprawa protestu wyborczego, a został zakwestjonowany wybór więcej niż $\frac{1}{3}$ części radnych, władza II-ej instancji winna zarządzić wstrzymanie ukonstytuowania się rady miejskiej do czasu wydania ostatecznej decyzji, nie dłużej jednak, niż do 1-go lutego tegoż roku.

Zarządzenie o wstrzymaniu ukonstytuowania się rady miejskiej winno być podane do wiadomości burmistrza, względnie prezydenta przed 1-m styczniem nowego roku.

Sposób ukonstytuowania się rady miejskiej ustali regulamin rady miejskiej przy uwzględnianiu przepisów z art. 32 ustęp 2 ogólnej ustawy miejskiej.

Art. 63.

O ile wybory rady miejskiej zostały dokonane po 1-szym grudnia to rada miejska ukonstytuuje się w terminie, przepisany w art. 69 niniejszej ustawy.

Koszta wyborów.

Art. 64.

Wszelkie koszty, związane z przeprowadzeniem wyborów, ponosi gmina miejska. Magistrat jest obowiązany dostarczyć komisjom wyborczym lokali i potrzebnych przyrządów oraz sił pomocniczych.

Art. 65.

Osoby, winne świadomego pogwałcenia w czasie wyborów przepisów niniejszej ustawy, lub też winne dopuszczenia się przy wyborach przekupstwa, wymuszeń, fałszu lub jakichkolwiek innych podejść, które spowodowały unieważnienie wyborów, mogą być zobowiązane przez właściwy sąd na skutek skargi magistratu do zwrotu gminie miejskiej całkowitych lub częściowych kosztów nowych wyborów na miejsce unieważnionych

Art. 66.

Wszelkie pisma i dokumenty w sprawach wyborczych są wolne od opłat stemplowych.

Wybory całej rady miejskiej w razie rozwiązania lub ustąpienia poprzedniej rady.

Art. 67.

W razie rozwiązania rady miejskiej w ostatnim roku jej urzędowania,

władza wskazana w art. 5 niniejszej ustawy, zarządza w terminie przewidzianym w art. 105 ogólnej ustawy miejskiej wybory całej rady miejskiej.

Art. 68.

Wybory nowej rady miejskiej w wypadku, przewidzianym w art. 67 oraz w razie ustąpienia poprzedniej rady przed ukończeniem jej okresu wyborczego przeprowadza się na podstawie przepisów art. 1 włącznie do 67 niniejszej ustawy.

Termin zarządzenia wyborów, podany w art. 5 w danym wypadku może jednak nie być stosowany.

Art. 69.

Nowowybrana rada miejska obejmuje urzędowanie w razie nie zaskarżenia wyborów bezzwłocznie po upływie terminu dla wnoszenia protestów wyborczych.

W razie zaskarżenia wyborów rada miejska ukonstytuuje się po upływie 70 dni od dnia ogłoszenia wyników wyborów, o ile wcześniej nie zapadnie prawomocna decyzja w sprawie unieważnienia wyborów.

W wypadku unieważnienia przez władze I-ej instancji wyborów więcej niż $\frac{1}{3}$ radnych i wniesienia odwołania, władza II-ej instancji winna wstrzymać ukonstytuowanie się rady miejskiej w powyższym terminie do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy, nie na dłużej jednak, niż na przeciąg jednego miesiąca.

Art. 70.

Rada miejska, wybrana wskutek ustąpienia poprzedniej rady przed ukończeniem jej okresu wyborczego, urzęduje tylko do końca tego okresu, oprócz wypadku przewidzianego w art. 67.

Art. 71.

Rada miejska, wybrana wskutek rozwiązania poprzedniej rady (art. 67), lub wskutek ustąpienia poprzedniej rady w ostatnim roku jej okresu wyborczego, urzęduje do końca tego roku i przez cały następny okres wyborczy.

Okręgi wyborcze.

Art. 72.

Na wniosek rady miejskiej miasto może być podzielone na okręgi wyborcze. Decyzja w tej sprawie oraz wyznaczenie po wysłuchaniu opinii rady miejskiej granic okręgów wyborczych należy do władz nadzorczych, uprawnionych do zarządzenia wyborów (art. 5).

Zarządzenie podziału miasta na okręgi wyborcze i wyznaczenie granic okręgu oraz określenie ilości radnych, jaka ma być wybrana w poszczególnych okręgach, winno nastąpić równocześnie z zarządzeniem wyborów.

Art. 73.

Liczbę radnych, jaka ma być wybrana w poszczególnych okręgach, określi władza nadzorcza, zarządzająca wybory w następujący sposób:

ogólną liczbę ludności cywilnej w całej gminie należy podzielić przez ogólną liczbę mandatów, przypadającą gminie w myśl art. 17 ustawy o gminie miejskiej. Przez otrzymany w ten sposób iloraz należy podzielić liczbę ludności cywilnej każdego okręgu wyborczego. Uzyskany iloraz bez ułamka wskaże liczbę radnych, jaka ma być wybrana w okręgu. O ileby w ten sposób nie wszystkie mandaty zostały podzielone, pozostałe jeszcze mandaty rozdziela się po jednym między te okręgi wyborcze, których ilorazy mają najwyższe ułamki.

Gdyby kilka okręgów miało jednakowe prawa do tego samego mandatu, rozstrzyga los.

Uwaga: Sposób podziału mandatu między okręgi wyborcze objaśnia przykład następujący: miasto wybiera w trzech okręgach 36 radnych. Ogólna ilość mieszkańców w mieście wynosi 20,000 głów, z czego w okręgu I — 5,000, II — 7,000 i III — 8,000.

Liczbę 20,000 należy podzielić przez 36, a przez otrzymany iloraz 555 należy podzielić liczbę 5,000, 7,000 i 8,000. Pierwszy okręg otrzyma 9 mandatów, drugi 13 (12+1), trzeci 14.

Art. 74.

W gminach miejskich podzielonych na okręgi wyborcze przeprowadza się wybory w myśl przepisów art. 1 — 71 niniejszej ustawy, ze zmianami i uzupełnieniami, zawartymi w artykułach 75—82.

Art. 75.

Komisarz wyborczy (art. 5) powołuje dla każdego okręgu w terminie i w sposób przewidziany dla utworzenia głównej komisji wyborczej okręgową komisję wyborczą w składzie 5 członków i wyznacza z pośród członków komisji przewodniczącego i jego zastępcę.

Jednocześnie z powołaniem członków komisji należy powołać zastępców w liczbie, równej liczbie członków.

Postanowienie art. 8 i 9 niniejszej ustawy mają zastosowanie do komisji okręgowych, oprócz przepisu ostatniego ustępu art. 9, który do zastępcy przewodniczącego okręgowej komisji nie stosuje się.

Art. 76.

Okręg wyborczy może być podzielony na obwody głosowania (art. 4). W tym wypadku mają zastosowanie przepisy niniejszej ustawy o miejscowych komisjach wyborczych.

Art. 77.

Zadania głównej komisji wyborczej, względnie jej przewodniczącego, określone w art. 15, 16, 19—27 włącznie i 29 niniejszej ustawy, przejmuje i wykonuje dla każdego okręgu okręgowa komisja wyborcza, względnie jej przewodniczący.

Okręgowa komisja wyborcza pośredniczy w przesyłaniu i otrzymywaniu przez główną komisję od miejscowych komisji wyborczych list wyborców i akt w wypadkach, przewidzianych w art. 13, 17 niniejszej ustawy.

Art. 78.

Listy kandydatów w każdym okręgu wyborczym mogą zgłaszać wyborcy tylko danego okręgu.

Przewodniczący okręgowej komisji wyborczej oznaczają listy kandydatów numerami porządkowymi (art. 21) i literą odróżniającą listy jednego okręgu od list kandydatów innych okręgów (np. okręg pierwszy listy kandydatów A1, A2, A3, okręg B1, B2, B3 i t. d.).

Oznaczenie okręgów literami należy do przewodniczącego głównej komisji wyborczej.

Art. 79.

W każdym okręgu wyborczym można oddawać głos na należycie ogłoszoną listę kandydatów danego okręgu.

Karty do głosowania winny zawierać, oprócz numerów list kandydatów (art. 34), pisaną lub odfitą mechanicznie literę, którą zostały oznaczone listy kandydatów danego okręgu (art. 78).

Karty do głosowania, wypełnione w sposób niezupełny (ustęp 2 niniejszego artykułu), tudzież karty, opiewające na listy kandydatów innego okręgu, są nieważne.

Art. 80.

Protokół i akta wyborcze, przewidziane w końcowym ustępie art. 46, przewodniczący komisji miejscowej przesyła okręgowej komisji wyborczej, która po wykonaniu czynności przewidzianych w art. 47 — 54 przesyła wszystkie akta wyborcze głównej komisji wyborczej.

Główna komisja wyborcza sprawdza protokoły, obliczenia wyniku głosowania i podział mandatów między listy kandydatów, prostuje w razie dostrzeżonych uchybień decyzje miejscowych względnie okręgowych komisji wyborczych i poprawia widoczne błędy arytmetyczne, a następnie ogłasza wynik wyborów w całej gminie w myśl przepisów art. 55.

Z czynności tych główna komisja wyborcza spisuje protokół.

Art. 81.

Radny wybrany w kilku okręgach winien oświadczyć w którym okrę-

gu mandat przyjmuje. W okręgach, w których mandatu nie przyjmie, wchodzi na jego miejsce kolejny kandydat z odnośnej listy.

Art. 82.

W razie zgłoszenia w okręgu wyborczym tylko jednej listy kandydatów, głosowanie nie odbywa się, a radniami zostają zgłoszeni na liście kandydaci w ilości mandatów przypadających na okręg.

W wypadku niezgłoszenia w okręgu wyborczym w przepisany termin żadnej listy kandydatów, mandaty zostają rozdzielone stosunkowo między pozostałe okręgi wyborcze.

D Z I A Ł II.

Wybory do zarządu miejskiego.

Przepisy ogólne.

Art. 83.

Zebranie nowowybranej rady miejskiej, celem wyboru członków magistratu, winno się odbyć najpóźniej do dni 14 po ukonstytuowaniu się.

Art. 84.

Do ważności wyborów konieczną jest obecność conajmniej $\frac{2}{3}$ ustawowej liczby radnych.

Członek rady miejskiej, który bez dostatecznego usprawiedliwienia się nie przybędzie na posiedzenie, na którym ma być dokonany wybór przełożonego magistratu, traci mandat, a w jego miejsce wstępuje kolejny kandydat z tej listy kandydatów, z której pochodzi odnośny radny.

Art. 85.

Przeprowadzeniem wyborów kieruje komisja wyborcza, składająca się z przewodniczącego rady oraz 2-ch radnych, powołanych przez przewodniczącego.

Głosowanie jest tajne i odbywa się za pomocą kart do głosowania.

Wybór przełożonego magistratu.

Art. 86.

Rada miejska wybiera najpierw przełożonego magistratu. Kandydatów na przełożonego magistratu należy wezwać drogą rozpisania konkursu.

Wybrany na przełożonego magistratu jest kandydat posiadający prawo obieralności i wymagane warunki przez art. 46 ustawy o gminie miejskiej, na którego głosowało więcej niż połowa ustawowej liczby radnych.

Gdyby żaden z kandydatów nie otrzymał wymaganej większości głosów, przewodniczący zarządza powtórne głosowanie, a jeżeli i przy tem głosowaniu żaden z kandydatów nie uzyska potrzebnej większości głosów, prze-

wodniczący zarządzi ściślejsze głosowanie między tymi dwoma kandydatami, którzy przy powtórnej głosowaniu uzyskali najwięcej głosów. Przy ściślejszym głosowaniu za wybranego uznać należy tego kandydata, który uzyskał większą ilość głosów. Głosy oddane na kandydata nie przeznaczonego do ściślejszego głosowania są nieważne.

W razie równości głosów rozstrzyga los wyciągnięty przez przewodniczącego.

Wybór zastępcy przełożonego magistratu.

Art. 87.

Po wybraniu przełożonego magistratu rada przystępuje do wyboru zastępcy przełożonego.

W razie ustanowienia dwóch lub więcej zastępców przełożonego magistratu rada miejska głosuje osobno na każdego zastępcę przełożonego.

Wybrany jest kandydat, który otrzymał więcej niż połowę głosów radnych obecnych na posiedzeniu. W razie równości głosów, rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

Wybory ławników honorowych.

Art. 88.

Wybory ławników honorowych odbywają się na podstawie list kandydatów.

Przed rozpoczęciem głosowania przewodniczący wyjaśnia przepisy dotyczące wyboru ławników honorowych, a następnie wzywa radnych do składania list kandydatów. Lista kandydatów zawierać ma podwójną ilość kandydatów w stosunku do liczby ławników, których należy wybrać. W liście należy wymienić nazwisko, imię, zawód i adres kandydatów posiadających prawo wybieralności (art. 46 ust. o gminie miejskiej), przyczem nazwiska winny być oznaczone kolejnymi numerami, poczynając od 1.

Do listy kandydatów dołączone być musi pisemne oświadczenie każdego kandydata, że w razie wybrania go na ławnika lub jego zastępcę, wybór przyjmie.

Art. 89.

Poszczególne grupy radnych mogą zgłosić przewodniczącemu, że listy ich są ze sobą związane. Listy związane zachowują przy głosowaniu całkowitą odrębność, jednakże przy podziale mandatów uważa się je za jedną listę.

Art. 90.

Listy kandydatów, zgłoszone w czasie wyznaczonym przez przewodniczącego, komisja sprawdza i unieważnia z nich te, które nie odpowiadają przepisom ustawy. Listy, uznane za ważne, przewodniczący zaopa-

tuje kolejnymi numerami, a następnie wystawia je do wglądu radnych w miejscu dla nich widocznem i łatwo dostępnem, poczem wzywa radnych do oddania głosu za pomocą kartki na jedną z list wyłożonych.

Kartka oprócz numeru nic więcej zawierać nie może pod rygorem nieważności.

Art. 91.

Jeden z członków komisji odczytuje wykaz radnych w porządku alfabetycznym; radni w miarę wywołania nazwisk wrzucają kolejno do urny zwinięte karty do głosowania, równocześnie zaś drugi członek komisji czyni na liście radnych przy nazwisku głosującego adnotację o oddaniu głosu.

Po ukończeniu głosowania komisja wyjmuje kartki z urny, rozwija je i liczy. Ilość kartek winna się zgadzać z liczbą radnych, którzy oddali głos.

Art. 92.

Mandaty ławników rozdziela się między zgłoszone listy kandydatów w stosunku do ilości głosów oddanych na każdą listę.

Podział mandatów odbywa się w myśl przepisów art. 48 względnie 49 niniejszej ordynacji wyborczej.

Art. 93.

Ławnikami zostaje tyle osób umieszczonych w kolejnym porządku na każdej liście kandydatów, poczynając od pierwszego nazwiska, ile każdej liście przyznano mandatów. Kandydat, wybrany jednocześnie z dwóch lub więcej list, winien oświadczyć, z której listy mandat przyjmuje. Z list, z których mandatu nie przyjmie, zostaje skreślony, przyczem z listy takiej wchodzi do rady następny z kolei kandydat.

Kandydaci, którzy mandatu nie uzyskali, są zastępcami ławników według kolejnego porządku nazwisk na liście

Art. 94.

Kandydatów na ławników zawodowych przedstawia radzie miejskiej magistrat. Kandydatów tych uzyskuje magistrat w drodze rozpisanego konkursu.

Rada miejska głosuje osobno na każde stanowisko ławnika.

Wybrany na ławnika zawodowego zostaje kandydat, który otrzyma więcej niż połowę głosów radnych obecnych na posiedzeniu. W razie równości głosów rozstrzyga los wyciągnięty przez przewodniczącego.

Art. 95.

Przewodniczący komisji ogłasza bezpośrednio po ustaleniu wyniku wyborów imię, nazwisko, zawód i miejsce zamieszkania (adres) wybranych członków magistratu.

Art. 96.

Z czynności wyborczej spisuje się protokół, zawierający wszystkie istotne momenty wyborów; protokół winien być podpisany przez wszystkich członków komisji wyborczej i przechowany w aktach magistratu wraz z listami kandydatów zarówno ważnemi jak i nieważnemi, oraz z aktami do głosowania.

Odpis protokołu należy bezzwłocznie przesłać władzy nadzorczej I-ej instancji, właściwej dla danej kategorii miast.

Art. 97.

W razie przeprowadzenia wyborów do magistratu nie zgodnie z obowiązującymi przepisami, właściwa władza nadzorcza (art. 95 ust. miej.) unieważnia z urzędu cały akt wyborczy lub wybór poszczególnych członków.

Jeżeli unieważniono całe wybory, rada miejska przeprowadza ponowne wybory.

W razie unieważnienia wyborów poszczególnych osób należy o ile unieważnienie dotyczy wyboru przełożonego magistratu, jego zastępcy i ławnika zawodowego, przeprowadzić w ich miejsce ponowne wybory, o ile zaś unieważniono wybór ławnika honorowego, powołać kolejnego kandydata z tej listy kandydatów, z której pochodzi odnośny radny—przyczem w razie wyczerpania listy kandydatów, z której ma być powołany ławnik honorowy, rada miejska zarządza wybór na wakujące miejsce większością głosów radnych, obecnych na zwołanem w tym celu posiedzeniu rady miejskiej.

Jeżeli unieważniono wybory dwóch lub więcej ławników honorowych, a brak zastępców, należy bezzwłocznie przeprowadzić nowe wybory na opróżnione miejsca w myśl przepisów art. 88—93 niniejszej ustawy.

Wybory wydziału wojewódzkiego w województwach miejskich.

Art. 98.

Wybory miejskiego wydziału wojewódzkiego w miastach, stanowiących województwa miejskie, odbywają się przy odpowiednim zastosowaniu przepisów art. 83—97 z tą jednakże zmianą, że wszędzie tam, gdzie powołane przepisy mówią o radzie miejskiej, o magistracie, przełożonym magistratu, jego zastępcy, ławnikach honorowych i o ławnikach zawodowych, należy rozumieć miejski sejmik wojewódzki, miejski wydział wojewódzki, starszego prezydenta, jego zastępcę i starszych ławników honorowych i zawodowych.

Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 99.

Wszystkie organa współdziałające w przeprowadzeniu wyborów winny

ZMIANY I POPRAWKI

wprowadzone do projektu ustawy: „Ordynacja wyborcza dla gmin miejskich”, przez uchwały Rady Ministrów.

Art. 2. p. a) skreślony.

punkt b) zamiast b) winno być a)

punkt c) „ c) „ b)

punkt d) „ d) „ c)

punkt e) skreślony

punkt f) skreślony

punkt g) skreślony

punkt d) winno być „władza językiem polskim w słowie i piśmie”.

W ostatnim wierszu Art. 2 zamiast „pięciu” winno być „czterech”.

Art. 4. wiersz 2 zamiast „wypadku” winno być „przypadku”.

Art. 15. do ósmego wiersza winno być dodane: „oraz przeciw wielokrotności jej głosów”.

Art. 88. wiersz I zamiast „honorowych” winno być „niezawodowych”.

wiersz IV „ „ „ „ „

Art. 92. wiersz I do słowa „ławników” winno być dodane „niezawodowych”.

Art. 93. wiersz I do słowa „ławnikami” winno być dodane „niezawodowymi”.

Art. 97. wiersz XIII. zamiast słowa „honorowy” winno być „niezawodowy”. Wiersz ostatni winien być skreślony.

Art. 98 winien być cały skreślony.

Numeracja art. 99, 100, 101, 102 i 103 zmieniona na art. 98, 99, 100, 101 i 102.

U w a g a: Zmiany powyższe zaszły już podczas druku projektu ustawy i dlatego je umieszczamy oddzielnie.

działać z możliwie największym pośpiechem i przestrzegać terminów przewidzianych w niniejszej ustawie.

Ewentualne przekroczenie tych terminów, wynikłe z przyczyn niezależnych od właściwych organów, nie powoduje nieważności wyborów.

Art. 100.

Terminy, w których mają być zarządzone po raz pierwszy wybory na podstawie niniejszej ustawy, oraz terminy następnych ogólnych wyborów do rad miejskich, wyznaczy Minister Spraw Wewnętrznych.

Wybrane po raz pierwszy rady miejskie obejmują urzędowanie w terminie oznaczonym art. 69.

Art. 101.

W miastach, w których rada miejska nie istnieje lub została rozwiązana, obowiązki rady, wynikające z niniejszej ustawy, wykonywa magistrat względnie tymczasowy zarząd gminy.

Art. 102.

Ustawa niniejsza obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa śląskiego.

Art. 103.

Wykonanie tej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Dr. JÓZEF ZAWADZKI.

Ustawa o samorządzie miejskim.

(Przemówienie na Zjeździe Związku Miast w Katowicach d. 8/IX 1923 roku).

Sprawa nowej ustawy o samorządzie miejskim i ordynacji wyborczej do Rad miejskich nie od dziś zajmuje uwagę Związku Miast.

Jeszcze w roku 1921 Zarząd Związku miast rozpoczął nad nią pracę, pragnąc przed upływem kadencji rad miejskich opracować ustawę oraz zasady ordynacji wyborczej. Jakoż na Zjeździe w Poznaniu w kwietniu roku 1921 ustalono tezy zasadnicze do ustroju samorządu miejskiego i polecono Zarządowi opracowanie ustawy. Ustawa była gotowa już w maju r. z. i po dyskusji na Zjeździe we Lwowie w czerwcu 1922 roku przyjęta przez Zjazd Związku Miast. Jednocześnie Zjazd uchwalił tezy do ordynacji wyborczej i ustroju administracji, które podajemy poniżej w całości.

W sprawie stanowiska miast w ustroju administracyjnym Państwa:

Zjazd Związku Miast Rzeczypospolitej wyraża przekonanie,

1) że ustrój administracyjny Rzeczypospolitej zgodnie z przepisem art. 65 Konstytucji winien być opartym na rozległym celowo i zgodnie z tegoczesnymi pojęciami i potrzebami zbudowanym samorządzie miejscowym. Wskutek tego, zgodnie z zasadą dekoncentracji w organizacji administracji państwowej, wyrażonej w art. 66 Ustawy Konstytucyjnej, należy uczynić rozdział władzy wykonawczej w gminach miejskich miast wydzielonych z powiatów między władze państwowe i samorządowe, natomiast wszystkie kompetencje państwowej władzy administracyjnej powiatowej (starosty), powierzyć magistratom gmin miejskich miast wydzielonych z powiatów i w ten sposób całą władzę administracyjną w mieście skoncentrować w jednym organie administracyjnym. Wskutek tej organizacji władza administracyjna na terenie miejskim będzie dzięki dokładnej znajomości miejscowych stosunków znacznie sprawniejszą a zarazem oszczędniejszą; odpadnie bowiem potrzeba ustanawiania władzy starościńskiej dla

miast wydzielonych z powiatów, oraz kumulacja kompetencji starostwa i magistratu.

Magistraty działające w powyższym zakresie będą miały charakter i kompetencje starostw grodzkich i w tym zakresie czynności będą podlegały władzom wojewódzkim i Minist. Spraw Wewn.

2. Warunkiem wprowadzenia tego ustroju jest wydanie jednolitej dla całej Rzeczypospolitej ustawy administracyjnej dla miast wydzielonych z powiatów, opartej na zasadzie:

- a) Rady miejskie będą ciałami uchwalającymi i kontrolującymi,
- b) cała władza wykonawcza w gminie będzie powierzona wybranym przez rady miejskie magistratom, złożonym z burmistrza i ławników,
- c) sprawa kwalifikacji ławników będzie ustaloną w statutach miejskich.

3. Magistratom miast liczących wyżej 10 tysięcy, a niżej 25 tysięcy mieszkańców, które posiadają odpowiednie przygotowanie i organizacje Magistratów, może Ministerstwo Spraw Wewnętrznych na wniosek Rady Miejskiej przyznać kompetencje administracji państwowej przewidziane dla miast wydzielonych z powiatów, liczących ponad 25 tysięcy mieszkańców.

4. W miastach, liczących ponad 500,000 mieszkańców, władza polityczna w drugiej instancji będzie należała do starszego Prezydenta miasta jako Wojewody grodzkiego, oraz grodzkiej Rady Wojewódzkiej, wybieranej przez Radę Miejską.

W sprawie ordynacji do Rad Miejskich.

1) Ordynacja wyborcza do rad miejskich stanowić winna nierozłączną całość z ustawą dla gmin miejskich i może być rozpatrywana w Sejmie tylko łącznie z tą ostatnią.

2) Ordynacja wyborcza do rad miejskich i ustawa dla gmin miejskich winny obowiązywać we wszystkich gminach miejskich Rzeczypospolitej, ale winny uwzględniać zarówno warunki miejscowe jak i stopień przygotowania ludności do życia samorządowego i dlatego winny być ramowe oraz pozwalać w granicach ustaw na odchylenia, zależne od uchwały rady miejskiej, zatwierdzonej przez Radę Ministrów.

3) W ustawach miejscowych może być uwzględniony podział terenu wyborczego na okręgi wyborcze z określeniem liczby mandatów dla danego okręgu.

Tereny podmiejskie za zgodą ich mieszkańców mogą być włączone do terenu wyborczego gminy.

4) W ustawach miejscowych musi być zachowana zasada wyborów równych, powszechnych, bezpośrednich, tajnych i proporcjonalnych.

5) Prawo wybierania mają mieszkańcy gminy miejskiej i będący obywatelami Rzeczypospolitej, którzy ukończyli przed dniem ogłoszenia wyborów 21 lat życia, mieszkają stale w gminie przynajmniej od roku.

Nie mają prawa wybierania wojskowi w służbie czynnej.

Pozbawieni są prawa wybierania: utrzymujący się z dobroczynności publicznej, oraz osoby pozbawione prawa wybierania do Sejmu Rzplitej.

6) Prawo wybieralności przysługuje osobom mającym prawo wybierania, o ile ukończyły 25 lat przed dniem ogłoszenia wyborów i umieją czytać i pisać po polsku.

Nie mogą być wybierani urzędnicy państwowi należący do władz nadzorczych.

7) Zasadnicze wybory odbywają się co lat 6 w drugą niedzielę września tego roku, w którym kończy się kadencja Rady Miejskiej.

Rada wybrana w międzyczasie urzęduje do końca kadencji okresu normalnego i przez okres 6-cio letni.

8) Główna komisja wyborcza powstaje pod przewodnictwem sędziego, wydelegowanego przez prezesa sądu okręgowego i składa się z 4-ch (dla miast do 50,000 ludności) do 12 (dla miast powyżej 200,000) członków, $\frac{3}{4}$ liczby członków Komisji Głównej wybiera ustępująca Rada Miejska, $\frac{1}{4}$ liczby członków powołuje przewodniczący Komisji z pośród wyborców.

9) Wybory odbywają się dnia 60 od chwili ogłoszenia wyborów. Listy kandydatów zgłaszać należy na dzień 40 po ogłoszeniu wyborów.

10) Zblokowanie list kandydatów jest przed terminem wyborów dopuszczalne.

11) Mianowanie Komisarza Rządowego, w razie rozwiązania rady miejskiej, przed terminem nie jest dopuszczalne. Zarząd miastem w tym wypadku znajduje się w rękach magistratu, wybranego przez ustępującą radę miejską. Ustępująca rada miejska pełni swe obowiązki aż do czasu pierwszego organizacyjnego zebrania nowoobranej Rady.

12) Liczba radnych określa się w sposób następujący:

w miastach poniżej	10,000	ludności 21 radnych
"	" 10,000 — 25,000	" 24 "
"	" 25,000 — 40,000	" 30 "
"	" 40,000 — 50,000	" 36 "
"	" 50,000 — 75,000	" 42 "
"	" 75,000 — 100,000	" 48 "
"	" 100,000 — 150,000	" 60 "

na każde następne 15,000 ludności dodaje się 3 radnych, aż do liczby 90.

Liczbę 90 radnych mają miasta Lwów, Kraków, Poznań, Wilno.

„ 100 „ ma m. Łódź.

„ 120 „ ma m. st. Warszawa.

W roku bieżącym zwołaną została przez Rząd Komisja administracyjna, która opracowała zasady administracji samorządowej. Komisja ta stanęła na stanowisku następującem co do ustroju w miastach.

1) Wojewódzka ustawa oznaczy te miasta, względnie miasteczka lub większe miejscowości, które otrzymują urządzenia miejskie;

2) z pośród gmin, w ten sposób urządzonych, następujące ich rodzaje zostaną określone ustawą państwową:

a) Miasta, niewydzielone z powiatu, którym przyznane jest sprawowanie policji miejscowej. Miasta te, otrzymują w zasadzie stanowisko i uprawnienia samodzielnej gminy wiejskiej (zbiorowej lub jednostkowej) z tą różnicą, że Zarząd Miejski jest zawsze kolegialny, a tylko wyjątkowo jednoosobowy. Burmistrz miasta takiego posiada z tytułu kierownictwa policją lokalną i wykonania zadań, zleconych w tym zakresie, charakter urzędnika państwowego podległego staroście.

b) Miasta, wydzielone z powiatowego związku samorządowego, uzyskują stanowisko i uprawnienia samodzielnego miejskiego powiatu samorządowego, zaś w zakresie administracji państwowej, podlegają kierownictwu i nadzorowi właściwego starosty.

Burmistrz miast tej kategorii otrzymują ze względu na kierownictwo policją lokalną i sprawami zleconemi w tym zakresie charakter zastępców starosty, podległych starostom służbowo.

Miasta te uprawnione są, (o ile zobowiążą się) do wypełnienia poszczególnych działów administracji państwowej, zawiadywanych w zasadzie przez organa państwowe z wyjątkiem zadań zastrzeżonych wyłącznie do wykonywania przez te organa.

c) Większe miasta, wydzielone z powiatowego Związku Samorządowego, mogą ustawą państwową otrzymać osobny statut w ramach ogólnej ustawy miejskiej, odpowiadający stosunkom każdego z nich. Zasadą ich organizacji będzie, że przejmą oprócz samorządowego zakresu działania wszystkie działy administracji państwowej, nie zastrzeżone do wykonywania wyłącznie przez organa rządowe.

Prezydenci miast tej kategorii otrzymują stanowisko starosty, a zarządy tych miast stanowisko państwowej władzy administracyjnej I instancji, podległej bezpośrednio Wojewodzie.

Do miast tej kategorii zaliczone zostają przez ustawę miejską miasta: Łódź, Lwów, Kraków, Poznań i Wilno. Inne miasta mogą uzyskać stanowisko starostwa grodzkiego na podstawie osobnej ustawy. W miastach

tych zostaną utworzone osobne administracyjne władze bezpieczeństwa I instancji (Dyrekcje Policji), podległe bezpośrednio Wojewodzie.

d) Miasto Warszawa wydzielone będzie z Województwa i utworzy samodzielny wojewódzki związek samorządowy, a zarząd tego miasta przejmie pod warunkami w ustawie miejskiej przewidzianymi:

wszystkie działy urzędowania państwowej administracji, wchodzące w zakres działania starostwa i województwa, z wyłączeniem zadań, zastrzeżonych do wykonania wyłącznie organom rządowym.

Prezydent tego miasta otrzymuje stanowisko i prawa Wojewody, a zarząd stolicy—stanowisko państwowej władzy administracyjnej I i II instancji, podlegającej wprost Ministerstwu Spraw Wewnętrznych.

Ustawa miejska określi bliżej ustrój zarządu miejskiego, a w szczególności organa wykonawcze, zawiadujące agendami I względnie II instancji administracyjnej. W Warszawie utworzone będą osobne rządowe władze admin. I i II instancji podległe Min. Spr. Wewnętrz.

3) Wybór burmistrzów wzgl. prezydentów i członków Magistratu w miastach wykazanych pod 2a) zatwierdza Wojewoda, a w miastach wydzielonych z powiatu—Minister Spraw Wewnętrznych, zaś w miastach z własnym statutem na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, a w Warszawie na wniosek Rady Ministrów—Prezydent Rzeczypospolitej. W miastach wykazanych pod 2a) i d), których zarządy mają przyznane stanowisko władzy administracyjnej państwowej, urzędnicy Magistratu, wykonujący zadania administracji państwowej w zakresie zleconym, muszą posiadać warunki, przepisane dla rządowych urzędników administracyjnych. Przejście ze służby miejskiej do rządowej i odwrotnie będzie dopuszczone i odpowiednio uregulowane.

4) Ustrój organów gminy miejskiej ma być oparty o zasadę rozdziału władzy uchwalającej i kontrolującej od zarządzającej i wykonawczej.

5) Burmistrz i prezydenci oraz ich zastępcy tudzież inni zawodowi członkowie magistratu mają być, w zasadzie wybierani na podwójny okres urzędowania rad miejskich z prawem do emerytury, stanowiska ich mają być obsadzone drogą konkursów bez względu na miejsce zamieszkania kandydatów. Zawodowi członkowie magistratu muszą posiadać kwalifikacje określone przez ust. miejską lub na jej podstawie przez uchwałę Rady Miejskiej.

6) Rada miasta Warszawy otrzymuje uprawnienia w zakresie ustawodawstwa—przyznane sejmikowi wojewódzkiemu.

Rady innych miast mają prawo wydawać na podstawie ustawy rozporządzenia powszechnie obowiązujące, które podlegają zatwierdzeniu ze strony władzy nadzorczej.

Rozporządzenia w zakresie policji lokalnej, uchwalone przez Magistrat, zatwierdza przełożona władza rządowa.

7) Nadzór państwowy nad miastami, wykazanymi pod 2a) wykonują Wydziały powiatowe, a nad miastami wydzielonymi z powiatowego Związku samorządowego i nad miastami z własnym statutem—Wydziały wojewódzkie.

Władzą nadzorczą miast niewydzielonych z powiatu w zakresie uchwał rad miejskich, dotyczących podatków i opłat, jest Wydział Wojewódzki.

Nadzór nad miastem Warszawą wykonują właściwi Ministrowie, a w wypadkach, nieprzewidzianych ustawami, Minister Spraw Wewnętrznych.

Nadzór nad organami wykonującymi zadania w zakresie zleconym i policji lokalnej, przysługuje właściwym organom rządowym.

8) Burmistrz, względnie prezydent może zawiesić uchwały rady miejskiej, które przekraczają zakres działalności rady miejskiej, naruszają ustawy obowiązujące, są niewykonalne lub mogą przynieść miastu szkodę.

To samo prawo przysługuje burmistrzowi względnie prezydentowi w stosunku do uchwał zarządu miejskiego.

Rada miejska, jeśli się nie zgadza z uchwałą burmistrza względnie prezydenta, może odwołać się do władzy nadzorczej.

To samo prawo przysługuje zarządowi miejskiemu ze względu na zarządzenie burmistrza lub prezydenta.

Orzeczenie władzy nadzorczej II instancji jest ostateczne.

9) Prawo wybierania do rad miejskich ma być oparte o zasadę równości, powszechności bez różnicy płci, bezpośredniości, tajności i proporcjonalności.

Ordynację wyborczą dla miast wyda Sejmik Wojewódzki na podstawie zasad ogólnej ustawy miejskiej.

Na tych zasadach ma być budowany samorząd miejski. Nie przesądzając redakcji ustawy, którą przedstawił p. Naczelnik Wydziału Sikorski, muszę jednak wystąpić przeciwko niektórym tezom ankiety, które nie tylko przeczą uchwałom Związku ale nie dadzą dobrych wyników przy zastosowaniu praktycznem, zdradzają bowiem raczej teoretyczne niż praktyczne ujęcie przedmiotu.

Co do pierwszych punktów, zgodnych w zasadzie z postulatami Związku miast, nie mamy większych zastrzeżeń z wyjątkiem jednego, mianowicie, iż ustawa winna określić wyraźnie, iż z powiatu są wydzielone wszystkie miasta powiatowe i te niepowiatowe, które liczą ponad 10,000 mieszkańców.

Pozatem powołując się na uchwałę odnosną Zw. miast uważamy, iż Łódź, Lwów, Kraków, Poznań i Wilno, ostatnie 3 jako dawne stolice, dwa

pierwsze ze względu na ich znaczenie winny stać się miastami wydzielnymi z Województw.

Jednak punkt 3 ankiety mianowicie: zatwierdzanie prezydentów, burmistrzów i członków magistratu, budzi z naszej strony poważne wątpliwości.

Na temat ten pisano już wiele, nie będę więc powtarzać argumentów, muszę jednak zaznaczyć, iż pogląd ankiety jest przeciwny zasadom samorządności. Zatwierdzanie przez rząd nadaje magistratowi inną zupełnie cechę, aniżeli chciałby nawet prawodawca: stają się oni urzędnikami państwowymi, luźno związanymi z gminą. Zatwierdzane przez rząd, a więc i prawo niezatwierdzania oddaje samorząd na fale przypadku i zmian prądów politycznych, pozwala rządowi sięgać do najistotniejszego atrybutu samorządu: wolnego wyboru.

I dlatego nie możemy zgodzić się na tego rodzaju zasadę. Rozumiemy natomiast, iż rząd nadając członkom magistratu funkcje państwowe ma obowiązek wglądać w przygotowania się do czynności państwowych, i dlatego zgodzić byśmy się mogli na zastrzeżenie, iż kandydaci muszą posiadać kwalifikacje urzędnika państwowego odnośnego stopnia i dlatego pozwalamy sobie zaproponować Zjazdowi uzupełnienie tezy przez wstawienie odnośnego warunku.

Tego rodzaju zastrzeżenie gwarantuje rządowi, iż czynności państwowe, polecone gminie, będą spełniane należycie, ale nie daje władzom nadzorczym prawa wkraczania w istotę życia samorządowego przez zatwierdzanie lub niezatwierdzanie wyborów.

Gdyby Zjazd nie przyjął tej tezy, ustawa musiałaby wyraźnie określić kto może być wybrany na członka m-tu, a nie pozostawiać prawa władzom administracyjnym kwestjonowania wyboru według własnego uznania.

Druga sprawa rozstrzygnięta wbrew intencjom Związku miast — to sprawa kadencji magistratu, który w zasadzie ma być wybierany na podwójną kadencję. Wnioskodawcy pragną w ten sposób uzyskać:

- 1) większą niezależność magistratu od rad miejskich,
- 2) możliwość uzyskania dla samorządu sił fachowych wyrobionych,
- 3) ciągłość gospodarki miejskiej.

Nie jest to jednak droga do urzeczywistnienia tych celów. Dając radzie miejskiej pełne prawo uchwalania choćby tylko budżetów, ustawa tem samem czyni magistrat zależnym od rady miejskiej i inaczej być nie może, bo źródłem władzy magistratu jest rada miejska, a magistrat jej organem wykonawczym, zależność więc być musi bezwzględna w granicach ustaw samorządowych. Gdyby było inaczej r. m. stałyby się organem doradczym magistratu, co przeczy konstytucji i zdrowemu rozumieniu samorządu.

Żaden magistrat, który nie byłby wyobrazicielem dążeń gospodarczych większości Rady, nie może wytrwać długo na stanowisku, gdyż stałe konflikty prowadzić będą albo do ustąpienia dobrowolnego magistratu, albo do rozwiązywania rad, a jedno i drugie nie leży w interesie samorządu i państwa.

System powyższy został przejęty z Prus, ale ordynacja pruska była pisana w innych czasach, w innych stosunkach i dla innej ludności. Była wprowadzona jednocześnie z cenzusem majątkowym, przy którym liczba wyborców była mała, a że reprezentowała interesy jednej grupy ludności, nie było tarć, któreby mogły powodować konflikty między mianowanym przez dawne wybory nieusuwalnym magistratem a radą miejską. Dziś stosunki są odmienne i dlatego system pruski jest już anachronizmem.

Duże są również wątpliwości czy na tej drodze uda się uzyskać siły fachowe. Żaden szanujący się fachowiec, jako fachowiec nie będzie szukać oparcia swej egzystencji na wyborach przez Radę Miejską, gdyż dla przyczyn wskazanych powyżej, egzystencja ta nie będzie nigdy pewną, a ponadto ocena fachowości przez osoby niefachowe jest wielce problematyczną. Jakże to fachowość i wyższość danych kandydatów na inżyniera miejskiego lub naczelnego lekarza albo radcy prawnego ma oceniać rada miejska, złożona z przypadkowych elementów. Czy fachowiec szanujący się zechce stanąć do takiego konkursu i zresztą gdzie szukać fachowców dla 650 miast polskich? Nie będzie ani inżynierów, ani prawników, ani lekarza zachęcać do pracy w samorządzie ani względ materialny, bo samorząd nie może pod tym względem konkurować z przemysłem, ani z wolną praktyką lekarza lub adwokata.

A może podstawą do koncepcji była chęć wytworzenia fachowców samorządowych owych burmistrzów, wędrujących z miasta do miasta, powoływanych przez różne rady miejskie do zarządzania interesami miast? Jeżeli tak, to koncepcja znowu przenosi w inne stosunki system pruski. I w Niemczech zresztą ów Wanderbürgemeister ma już swoją historję. Z miasta do miasta w miarę lepszych warunków materialnych odbywała się wędrówka tych specjalistów, było to jednak z problematyczną korzyścią dla samorządów, w każdej bowiem chwili burmistrz był gotów rzucić jedno miasto, gdy otrzymywał lepsze warunki. Nie związany w niczem z miastem, nie odczuwając jego potrzeb i warunków był typem niemieckiego, papierowego biurokraty, a takiego typu nie mamy wcale zamiaru przeszczepiać na grunt polski. Wytworzyły go zresztą warunki pruskie: nadmiar urzędników, którzy, nie znajdując miejsca w urzędach, szukali kariery w samorządach. My nadmiaru urzędników nie mamy i mieć nie pragniemy.

Lepiej gdy sto niowo w każdym środowisku miejskiem wytworzą się

miejscowi działacze samorządowi, dziś już dość liczni, obdarzeni zaufaniem ludności i posiadający jej poparcie, nie szukający kariery po za swem miastem rodzinnem.

Fachowców jako ustalonych urzędników magistrat znajdzie zawsze, urzędnik bowiem czuje zależność tylko od prezydenta, a nie od ciała zbiorowego, jakim jest rada miejska. I właśnie nie w wybieranym przez r. m. magistracie, a wśród starannie dobranego personelu urzędników szukać należy owych fachowców, nie opierać jednak ich bytu na wyborach, choćby na 2 kadencje, ale na stałym pełnieniu obowiązków jako urzędników.

System pruski, wprowadzony w czasie okupacji, był już racjonalniejszy, gdyż tworzył magistrat z nominowanych prezydenta i jego zastępców, mianowanych przez prezydenta naczelników wydziałów w liczbie 6 oraz 12 ławników (dla Warszawy) wybieranych przez radę miejską.

Jednak system ten z bliska bynajmniej nie odpowiadał ideałowi, tworząc zbędne konflikty między członkami magistratu i dając przewagę prezydentowi, który jako bezpośredni zwierzchnik miał zawsze wpływ na 6 nominowanych przez siebie członków magistratu.

Jak widzimy zatem i chęć zyskania na tej drodze sił fachowych jest iluzoryjna i za systemem nie przemawia.

A więc może ciągłość prac samorządu?

To jest argument ważki, gdyż w istocie zmiany co 6 lat systemu gospodarki, wprowadzanie ludzi nowych, nieobeznanych z gospodarką i jej warunkami naraża gminę na wielkie straty, tak wielkie, że systemy amerykańskie dążą nawet do jedynowładztwa, aby zapobiec tej klęsce.

Zastanowić się jednak należy, czy niema innych dróg lepszych i czy w istocie ciągłość magistratu zapewnia ciągłość gospodarki miejskiej? Już poprzednio zaznaczyłem, że żaden magistrat nie może się ostać wobec ciąglej i niezadowolonej z niego opozycji radzieckiej bez konfliktu, który odbija się na gospodarce miejskiej i dlatego ciągłości szukać należy nie w ciele rządzącem i wykonawczem, jakim jest magistrat, ale w ciele, które magistrat powołuje do życia — w radzie miejskiej.

Pod tym względem powinniśmy oprzeć się na przykładzie najstarszego samorządu w Anglii, który nie zna wyborów do magistratu na dwie kadencje, natomiast wprowadza do rad miejskich element, który zasłużył się już samorządowi i może w nim odgrywać rolę zrównoważonego, świadomego celów swych czynnika — starszych radnych. Rola tych starszych radnych i ich zasług dla samorządu jest znana każdemu, kto choćby z literatury zapoznał się z samorządem angielskim.

Rada miejska w Anglii, po wybraniu przed ukonstytuowaniem, wybiera $\frac{1}{4}$ część członków z pośród obywateli mających prawa wyborcze, głównie

z pośród dawnych radnych, oraz mayorą (prezesa) z pośród siebie lub z grona osób posiadających prawa wyborcze. Dopiero po dokonanych wyborze staje się radą gminną.

Sposób ten ma i swe niedogodności, gdyż nakazuje wybór ludziom nowym, nie mającym jeszcze częstokroć doświadczenia, wybór zaś starszych radnych byłby logiczniejszy, gdyby dokonywało go ciało już obeznane z potrzebami samorządu i zarazem znające zbliżone jednostki, którym dalsze losy miasta powierzyć zechcą. Ci aldermeni nadają ton radzie. Oni wdrażają nowych członków w obowiązki, powoływani są do zarządów, do komisji często w charakterze przewodniczących, są moralnymi przewodnikami młodszych swych kolegów.

Iluż to tarć nie byłoby, gdyby $\frac{1}{3}$ część członków składała się z wypróbowanych działaczy samorządowych, którzy przeszli już szkołę 5 czy 6 lat, wtajemniczyli się w tajniki administracji i możność skarbową gminy.

Ci starsi radni, powołani drogą wyborów przez ustępującą radę, byłiby dalecy od kampanii wyborczej, nie zainteresowani w niej bezpośrednio, patrzyliby na sprawy wyłącznie pod kątem widzenia pożytku miasta i stanowiliby ośrodek zrównoważony, doświadczony wśród swoich przyszłych kolegów.

Kto jak ja widział zbliżone 2 kadencje, wie, ile sił marnuje się na tworzenie niewykonalnych wniosków i uchwał, ile czasu przechodzi bezpłodnie na jałowych rozprawach w kwestjach dawno przesądzonych, dawno oświetlonych. Gdyby w tych 2-ach kadencjach $\frac{1}{3}$ część radnych pozostała z dawnej rady, niewątpliwie, od samego początku inna praca wrzałaby w radach i byłaby o wiele owocniejszą.

Wybór starszych radnych, zaszczytny dla wybranych, przykułby na nowo do pracy w samorządzie i te jednostki, które przeszedłszy przez piekło wyborcze nie łatwo zdecydują się na nowe powszechne wybory.

Z tych względów uważam tego rodzaju poprawkę do ordynacji za wskazaną najzupełniej.

Nie będzie ona zresztą nową. Będzie to do pewnego stopnia odpowiednik listy państwowej do ciał prawodawczych, różnić się będzie tylko tem, że wybory do rad starszych radnych będą już dokonane, podczas gdy listy państwowe zależały od liczbowego wyniku wyborów ogólnych. Tym sposobem rada miejska składałaby się: a) z $\frac{1}{3}$ ogólnej liczby członków wybranych przez ustępującą radę miejską, b) $\frac{2}{3}$ ogólnej liczby członków, wybranych w drodze wyborów bezpośrednich.

Pierwotny projekt sfer rządowych przewidywał, iż co lat 3 połowa członków ustępuje i następują wybory uzupełniające. Wobec wyborów proporcjonalnych byłoby to niemożliwem, ale sposób przeze mnie propo-

nowany trafia w myśl autorów tej koncepcji, gdyż na innej lepszej drodze zapewnia ciągłość pracom rady.

Oczywiście, że starsi radni winni mieć większą liczbę zastępców i w razie ustąpienia lub śmierci na miejsce starszego radnego wstępuje zastępca nie z list ogólnych a specjalnie już przed tem wybrany.

Sądzę, że to jest właśnie droga do zapewnienia ciągłości prac w samorządzie, a nie 2-kadencyjność magistratu.

Natomiast nic nie mam przeciwko temu, aby r. m. przysługiwało prawo zawierania kontraktów z osobami, które pozyskać pragnie i na dłuższy okres czasu. Traktować to jednak należy, jako wyjątek, a nie jako projekt — z a s a d ę.

Im większy wogóle nadamy ustawie charakter ramowy, im większe prawa posiadać rada miejska, której uchwały dotyczące ustroju winny być zatwierdzanymi przez Rząd, tem sprawniej działać będzie samorząd, tem łatwiej da się zastosować do różnorodnych warunków miast Rzeczypospolitej.

Wobec powyższego, upraszam Zjazd o powzięcie uchwał następujących:

Związek Miast na Zjeździe dn. 8-go i 9-go uchwala:

Utrzymać zasady ustawy o samorządzie miejskim, opracowane przez Związek Miast i przyjęte przez Zjazd we Lwowie w roku 1922.

W szczególności ustala, iż pogląd Związku Miast pozostał niezmienny w następujących sprawach zasadniczych:

1) Za miasta wydzielone z powiatu, uważać miasta powiatowe, oraz te nie powiatowe, które posiadają więcej niż 10,000 ludności.

2) Magistraty składają się z przewodniczącego (prezydenta, burmistrza), jego zastępcy (ów), oraz członków magistratu, wybieranych przez radę miejską (na czas trwania jej kadencji).

Radzie miejskiej przysługuje prawo zawierania z poszczególnymi kandydatami na członków magistratu kontraktu na czas dłuższy niż kadencja rady miejskiej.

3) Członkowie magistratu wybierani z pośród radnych nie tracą mandatu radnego i po opuszczeniu magistratu powracają do rady miejskiej.

4) Wybór prezydenta (burmistrza), jego zastępców i członków magistratu nie wymaga zatwierdzenia władzy nadzorczej,

o ile kandydat odpowiada warunkom, stawianym przez pragmatykę służbową, urzędnikom państwowym co do kwalifikacji naukowych.

5) Kadencja rady miejskiej trwa lat 6. Nowa kadencja dla wszystkich rad miejskich rozpocznie się od 1 stycznia 1925 roku i do tego czasu muszą być dokonane w całym państwie wybory na zasadzie nowej ordynacji.

6) Dla nadzoru nad miastami tworzą się przy Wydziale Wojewódzkim komitety samorządowe według projektu, zawartego w projekcie Związku Miast.

7) Potwierdzając zasadnicze uchwały Zjazdu Związku Miast we Lwowie roku 1922, Zjazd przyjmuje następującą zmianę w tezach co do ordynacji wyborczej.

Ustępująca kolejna rada miejska zaraz po ogłoszeniu wyborów przystępuje do wyboru ze swego grona starszych radnych w liczbie nie przekraczającej $\frac{1}{3}$ części ogólnej liczby radnych i tyluż ich zastępców. Starsi radni pełnią swe obowiązki przez cały czas trwania następnej kadencji rady miejskiej i posiadają pełne prawa radnych, określone w ustawie. Na starszych radnych mogą być wybierani i członkowie magistratu.

W razie śmierci lub ustąpienia starszego radnego, powołuje się zastępcę z listy zastępców starszych radnych.

Pozostałe $\frac{2}{3}$ części ogólnej liczby radnych powołuje się na zasadzie wyborów.

Tym sposobem rada miejska składa się z $\frac{1}{3}$ ogólnej liczby starszych radnych, wybieranych przez ustępującą radę miejską, oraz $\frac{2}{3}$ ogólnej liczby radnych, wybranych na zasadzie wyborów powszechnych przez ludność gminy.

Dr. JÓZEF ZAWADZKI.

Uwagi nad projektem ustawy o gminie miejskiej oraz ustawy o ordynacji wyborczej dla gmin miejskich.

Oczekiwane z niecierpliwością projekty ministerstwa spraw wewnętrznych stały się wiadome zaledwie przed tygodniem. Korzystając z uprzejmości ministerstwa drukujemy je w całości, aby czytelnicy mogli wyrobić sobie zdanie osobiste. Uważamy jednak za konieczne poddać je już obecnie rozpatrzeniu krytycznemu z punktu widzenia realnych potrzeb samorządu, aby dać czytelnikom materiał do osądzenia, o ile odpowiadają one wielokrotnie wypowiedzianym życzeniom i postulatom działaczy samorządowych.

Życzenia te nie były dla projektodawców tajemnicą, gdyż Związek miast od lat 3 sprawą tą zajmuje się stale, opracował własny projekt ustawy i tezy wyraźne, dyskutowane i przyjęte na Zjazdach.

Tezy te jednak nie znalazły zastosowania w projekcie ustawy, przeciwnie projekt wychodzi z wprost przeciwnych założeń, niż Związek miast.

Stoimy na stanowisku, iż samorząd musi być istotnym samorządem, a nie jego cieniem, zależnym od prądów politycznych, panujących w rządzie chwilowo; samorząd musi być uniezależniony możliwie od tych wpływów, a wola wyborów może jedynie nadawać mu taki charakter, jaki odpowiada usposobieniu społeczeństwa w danej chwili. To też wszelkie korektywy wprowadzone do ustawy są zwężeniem idei samorządności i są sprzeczne z duchem konstytucji 17 marca 1921 r. Organa wykonawcze samorządu muszą być zależne od ciał uchwałodawczych i kontrolujących, a nie od władz nadzorczych, gdyż w tym razie (przy podwójnej odpowiedzialności) rola tych organów będzie trudna, a co ważniejsza sama idea rządzenia gminą przez ludzi, posiadających wyrażone w wyborach zaufanie obywateli — zaprzeczona.

Przyznać należy, że projekt natrafiał na pewne trudności z powodu przekazania samorządom funkcji państwowych, ale z trudności tych wyszedł kosztem samodzielności samorządu i zaprzepaszczenia jego rysów zasadniczych. Nastąpiło to skutkiem błędnego pojmowania samej konstytucji, która pragnąc oprzeć państwo na samorządzie miejscowym, wyraziła temsamem pełne zaufanie do obywateli, podczas gdy projekt ministerstwa opiera się na wprost przeciwnej zasadzie: ufa w rządność i zabiegliwość urzędów ewentualnie wydziałów, pełniących funkcje nadzorcze, a odrzuca ufność do obywateli własnego państwa.

Tego rodzaju projekt, zrozumiały w państwach zaborczych niedemokratycznych, w Rzeczypospolitej demokratycznej nie jest do pomyślenia. Jeżeli państwo zaborcze żąda zatwierdzenia magistratu jest to zrozumiałe, gdyż w ten sposób pragnie tylko mieć organa, sprzyjające sobie; jeżeli monarcha zachowuje sobie prawo weta zrozumieć to można, iż nie chce na urzędach miejskich mieć opozycjonistów, ale gdy teza tego rodzaju widnieje z ustawy w Rzeczypospolitej demokratycznej pogodzić się z nią trudno tym, którzy szczerze wyznają zasady demokratyzmu i pragną rozkwitu państwa, a nie zamarcia w zbiorze formułek biurokratycznych, którzy nie życzą sobie rozkwitu biurokratyzmu, ale rozwoju idei demokratycznej od góry do dołu w całej machinie państwowej.

Jeżeli wziąć pod uwagę, że prezesem wydziału powiatowego jest starosta — urzędnik mianowany, członkami jego w większości aczkolwiek wybrani, ale zatwierdzani przez rząd ławnicy w znacznej przewadze t. z. zawodowi ($\frac{1}{3}$ tylko stanowią ławnicy t. z. honorowi), jeżeli w większości wypadków głos urzędnika referenta samorządowego będzie przeważał, jeżeli toż samo się da rzec i o wydziałach wojewódzkich — to stanie się rzeczą zrozumiałą, że taki samorząd jest zbędny, bo sprowadzi się tylko do tego, czy dany urząd ew. urzędnik zgodzi się lub nie zgodzi ze zdaniem obywateli.

W gorszym położeniu są miasta wydzielone z województw, bo tu władzą nadzorczą jest minister, ew. jego urzędnik w dziale samorządowym. Rozstrzyga on samodzielnie i niema już od jego wyroku odwołania.

I gdyby tylko legalność uchwał samorządu była rozpatrywana przez władze nadzorcze, nic podobnego i celowość ich również może być zakwestjonowana, a celowość będą rozstrzygać ludzie chyba mniej kompetentni co do warunków miejscowych, niż miejscowa rada miejska. O wartości więc wybranych, o ich kwalifikacjach i o ich uchwałach rozstrzygać będą w ostatecznym wyniku urzędnicy, którzy mogą posiadać zaufanie stojącego w danej chwili u steru rządu, a nie mogą nie odpowiadać zaufaniu obywatela.

Nie zachowano nawet tej przyzwoitości, że dwukrotne wybory tej samej osoby zmuszają władze odnośne do uszanowania woli wyborcy przeciwnie, gdy dwukrotne wybory będą nie po myśli władz — mianują one własnego komisarza, aż do chwili gdy wyborcy (rada miejska) wybiorą takiego kandydata, który podoba się władzy.

Ta idea krępowania woli obywateli, powołanych do funkcji przez wybory nie ogranicza się do praw nadanych władzom nadzorczym, ale i w stosunku władzy wykonawczej do władzy uchwalodawczej.

Magistrat może zawiesić uchwałę rady miejskiej do dni 30 i o ile ta nie zgodzi się na zmianę — rozstrzyga sprawę — władza nadzorcza.

Jak w tych razach wyobraża sobie projekt spółzycie rady miejskiej i magistratu, czy wynikiem nie będzie stałe rządzenie miastami przez komisarzy rządowych — niech odpowiedzą wszyscy ci bezstronni działacze samorządowi, którzy stykają się z życiem, a nie tworzą projektów przy biurku.

I jeszcze jedno: lwia część magistratu obierana jest na kadencję podwójną w stosunku do kadencji rady miejskiej. Czy w razie odmiennego wyniku wyborów w 2-giej kadencji ludność miasta zgodzi się mieć kierowników idących wprost w innym kierunku polityki gospodarczej, czy zgodzi się przypuścić rada miejska wybrana pod hasłem solidaryzmu społecznego, aby magistrat był wyznawcą haseł klasowych i odwrotnie—przewidzieć łatwo. Nastąpić muszą konflikty, które zburzą biurokratycznie pomyślaną, z obcych wzorów wziętą koncepcję.

Już tych przykładów dość, aby zrozumieć ducha projektu, opartego na błędnych przesłankach niedowierzania w mądrość i przewidywania obywateli i położenie nacisku na mądrość t. zw. władz nadzorczych w gruncie rzeczy odnośnych urzędników, ale jest w samej ustawie daleko więcej faktów, świadczących, iż tezy projektu są błędne, a więc i ustawa na nich oparta ostać się nie może.

Związek miast, biorąc pod uwagę różnorodność kultury i potrzeb dzielnic Rzeczypospolitej, stał na stanowisku ustawy ramowej, która pozwalałaby poszczególnym miastom wybrać sobie pewne alternatywy dla siebie dogodne, zgodne z życzeniem obywateli. Uniknęłoby się przez to wtłaczania wszystkich miast w szablon jednej ustawy, która nie może zadowolić różnorodnych przyzwyczajęń i różnorodnych dążeń. Projekt ustawy jest identyczny dla całego państwa, a jeżeli pozwala na statuty oddzielne, ale dla wszystkich miast wydzielonych z powiatów wspólne (art. 3), czyli Kościan w Wielkopolsce, miasteczko kulturalne lub Leszno Wielkopolskie będzie musiało przystosować się do Pińska lub Brześcia, podczas gdy warunki każdego z nich są odmienne.

I ten statut zresztą, którego powstanie wobec różnorodności charakteru miast jest problematyczne, opierać się musi na obecnym projekcie, który żadnych uchyień nie dopuszcza.

Idea więc ramowości konieczna w naszym państwie została zaprzeczona całkowicie — stworzono jeden szablon, w którym jednym będzie za ciasno, innym za obszernie. Sprawa np. podziału członków magistratu na zawodowych i honorowych popularna tylko w jednej dzielnicy w innych zwalczona została, rostrzygnięta nie ramowo, pozwalając na taką lub inną uchwałę rady miejskiej, ale szablonowo dla wszystkich.

Pisałem już o tem wielokrotnie, nie chcę się powtarzać, stwierdzić jednak muszę, że i sam projekt nie jest ani ścisły, ani konsekwentny.

Więc wybory na t. z. zawodowców są większością głosów, na honorowych proporcjonalne. Ci ostatni raz są uważani tylko za rzeczoznawców woli ludności wobec magistratu, tak jakby magistrat nie miał wyraziciela opinii w radzie miejskiej, to znów mogą wykonywać funkcje w magistracie, powierzane im przez przełożonego, są honorowymi z nazwy, gdyż za czas stracony otrzymują wynagrodzenie, którego nie wolno im się rzec.

A określenie zawodowości?—Pozostawiono je ustawie wojewódzkiej—dotąd nie istniejącej. Jedynie dla przełożonego magistratu zastrzeżono cenzus naukowy, dla członków zawodowych nic nie przewidziano, prócz banalnych określeń. Ale kto będzie lepszym fachowcem do prowadzenia zakładów leczniczych czy t. z. zawodowy ławnik, czy ławnik honorowy—lekarz i kto rozstrzygnie to pytanie — o tem niema mowy w ustawie.

Takich niedomówień jest wiele w ustawie. Weźmy sprawę konkretną: czy radny wybrany do magistratu traci ostatecznie swój mandat? Jako członek magistratu radnym być nie może, ale wśród przypadków powodujących zawieszenie wyboru ew. utratę nie ma wyboru do magistratu. Należałoby się domyślać, że może wrócić do rady po opuszczeniu magistratu, ale wyraźnie ustawa o tem nie mówi. A jednak wszyscy działacze samorządowi godzą się, iż niepodobna samorządu pozbawiać pożytecznych jednostek dla tego, że nie mogą z tych czy innych powodów pracować w magistracie i, wyszedłszy z magistratu, nie mogą wrócić do rady miejskiej.

* * *

Ordynacja wyborcza poza artykułami formalnemi zawiera 2 sprzeczne z dotychczasową opinią ciał samorządowych tezy.

1) Wybory są pluralne.

Polega zaś pluralność na dodaniu głosów dodatkowych (nie wyżej niż 5) osobom, które ukończyły 40 lat, mają 4 dzieci, odznaczyły się w służbie cywilnej lub wojskowej, ukończyły szkołę średnią, ew. wyższą.

Połączono więc zasady — cenzusu rodzinnego, wykształceniowego i zasług.

2) Komisarzem wyborczym jest z reguły „przełożony magistratu lub jego zastępca” podczas gdy samorządy słusznie domagają się, aby był nim przedstawiciel sprawiedliwości — sędzia delegowany.

Co do drugiej tezy dyskusja dla nas jest bezprzedmiotowa, gdyż pod tym względem opinia jest ustalona wbrew projektowi.

Natomiast co do pluralności mogą być różne zdania i rzecz jako nowa wymaga zastanowienia.

Na zjazdach Związku Miast omawiano sprawę podziału na okręgi, kurje, czas zamieszkania, wiek; pluralności nie omawiano wcale — z tego powodu jako rzecznik zjazdów nie mogę na razie wypowiedzieć zdania. Sprawa jest więcej polityczna, niż gospodarcza, nie sądzę jednak, aby była zręcznie ujęta. Cenzus wykształcenia jest słuszny, ale czy również słuszny jest cenzus rodzinny i czy polskiemu samorządowi wyjdzie na korzyść — mam wątpliwości poważne.

* * *

Staralem się wniknąć powyżej w ducha projektu, który dla mnie jest ujemny i wymaga poważnej korekty.

Aby dać czytelnikowi możność zorientowania się w szczegółach, podam w krótkości te uchylenia od tez Związku, które zauważyłem w projekcie.

Art. 3. Do miast nie wydzielonych z powiatów, zaliczono miasta z ludnością do 15,000 oraz te miasta, które mając mniej mieszkańców, są miastami powiatowymi lub też do tej pory korzystały z uprawnień odnosnych wbrew uchwale Związku na zjeździe w Katowicach.

Również sprzeczne jest z żądaniem Związku, aby miasta wydzielone z powiatów uzyskały wspólną ustawę dla wszystkich miast, a nie każde miasto ustawę własną, opartą na warunkach miejscowych i uchwaloną przez radę miejską i zatwierdzoną przez Radę Ministrów.

Art. 4 — 10 nie przewidują, iż prawo wybieralności przysługuje tym członkom gminy, którzy w danej gminie przebyli przynajmniej rok; przewiduje to dopiero art. 18, należałoby w tych artykułach powołać się na art. 18.

W art. 17 zmniejszono liczbę radnych. Najwyższą liczbę ma Łódź — 80, Lwów i Kraków 75, Warszawa, o ile nie wprowadzi podziału na okręgi, 100 radnych.

W art. 23 Ustawa przewiduje kadencję rady 4 letnią, Związek Miast 6 letnią.

Art. 32 przesądza, iż przewodniczący rady ma być wybierany na cały

czas trwania kadencji rady, nie pozostawiając tego regulaminowi uchwalonemu przez radę.

Art. 37 nakazuje, aby na posiedzeniach komisji radzieckich przewodniczył prezes rady lub jego zastępcy wbrew utartemu zwyczajowi, iż każda komisja ma swego własnego przewodniczącego.

Art. 43 do 61. Wbrew wyraźnym uchwałom Zjazdów Związku miast, projektodawcy dzielą członków magistratu na zawodowych i honorowych.

Zawodowymi członkami są przełożeni magistratu i ich zastępcy oraz członkowie magistratu, którzy „posiadają kwalifikacje do prowadzenia jednego lub kilku głównych działów urzędowania magistratu” (art. 46).

Przełożeni magistratu i ich zastępcy muszą mieć „odpowiednie wykształcenie i kwalifikacje do kierownictwa magistratem” (art. 46). Wykształcenie to dla miast niewydzielonych ogranicza się do szkół powszechnych, w miastach wydzielonych średnie, a w miastach uznanych za samodzielne powiaty — wyższe. Ustawa wojewódzka ma określić bliższe kwalifikacje zawodowych członków magistratu.

Liczba ławników wynosić ma najwyżej 10% radnych, w Łodzi np. 8 (art. 47), prócz tego prezydent i 2 zastępców. Magistrat więc składać się będzie z 10 członków, w tem $\frac{1}{3}$ t. j. 3—4 stanowiąc będą ławnicy honorowi.

Zawodowi członkowie magistratu są wybierani na 8 lat prostą większością głosów, zawodowi ławnicy — na propozycję magistratu (jakiego — czy dawnego, czy jeszcze nie wybranego?); honorowi członkowie magistratu są wybierani w drodze proporcjonalności na okres kadencji rady miejskiej (art. 45).

Członkowie magistratu są zatwierdzeni przez władzę nadzorczą (art. 50 i 103).

Członkowie magistratu nie są członkami rady miejskiej, ale w art. 24 i 25, gdzie jest mowa o utracie mandatu radnego nie jest wymienione, by mandat uległ wygaśnięciu lub zarezerwowaniu.

„Zajęcie zawodowego członka magistratu winno stanowić jego zawód główny”.

Myliłby się ktoby przypuszczal, że honorowi ławnicy są bezpłatni — bynajmniej — otrzymują oni za swe czynności wynagrodzenie (art. 48), rzec się tego wynagrodzenia nie mogą. Zawodowi członkowie magistratu otrzymują uposażenie, uchwalone przez radę miejską lub też w drodze umowy; mają też prawa emerytalne po 24 — 30 latach. W razie rozwiązania rady miejskiej urzędują tylko zawodowi członkowie magistratu, honorowi tracą urząd automatycznie (art. 49).

Ale mimo tych zastrzeżeń przełożony magistratu może ławnikom honorowym przydzielać poszczególne zadania, nie może tylko ich używać do stałego urzędowania w wydziałach (art. 53).

Do powzięcia uchwał potrzebna jest obecność przełożonego miasta oraz $\frac{1}{2}$ członków.

Na miejsce nieobecnego ławnika honorowego należy powołać jego zastępcę (art. 54), innemi słowy, zastępcy urzędują w razie jednorazowej nieobecności ławnika.

Każdemu członkowi miasta przysługuje głos stanowczy, ale referent danej sprawy nie głosuje (art. 54).

O ile członek miasta narusza obowiązki swego urzędu może go złożyć z urzędu rada miejska, uchwała ta jednak wymaga zatwierdzenia władzy nadzorczej (art. 57).

Komisje magistratu mogą być tylko opiniodawcze i nie mogą powziąć decyzji w imieniu magistratu, rada miejska może jednak dać odnośne upoważnienia komisjom (art. 60).

Stosunek magistratu do rady miejskiej jest ujęty między innymi w art. 59.

Na zasadzie tego artykułu magistrat ma prawo zawiesić każdą uchwałę rady miejskiej, która, według jego uznania, sprzeciwia się ustawom albo szkodzi interesom gminy lub dobru publicznemu.

Uchwałę tą podaje magistrat radzie miejskiej w terminie 30 dniowym, a gdyby rada trwała przy pierwotnej uchwale przedłoży sprawę władzy nadzorczej do rozstrzygnięcia (art. 59). Tym sposobem każda uchwała rady miejskiej w razie różnicy zdań może być rozstrzygana przez władzę nadzorczą.

Art. 69—78 obejmują zarząd finansowy i finansowo-gospodarczy gminy.

W art. 72 z góry przesądzono, iż miejskie zakłady użyteczności publicznej winny być tanie i tylko wtedy mogą być uważane za źródło dochodu. Do tych zakładów zaliczono: wodociągi, gazownię, elektrownię, tramwaje, rzeźnie i t. p.

Art. 79 — 85 obejmują zakres obowiązków organów gminy miejskiej w sprawach samorządowych. Prawa rady miejskiej ograniczono do spraw, które „nie są zastrzeżone magistratowi lub jego przełożonemu“ (art. 79).

Nadto po wyliczeniu zadań i praw rady umieszczono uwagę, iż „nad innemi sprawami, nie wchodzącemi do samorządowego działania gminy może rada miejska obradować tylko z mocy odpowiedniego postanowienia ustawowego lub na zlecenie władzy nadzorczej“. Na mocy tej uwagi rada miejska oczywiście nie może wyrażać opinii w sprawach, choćby te dotyczyły bytu gminy i jej mieszkańców.

Najważniejsze odstępstwa od tez przyjętych przez Związek miast widzimy w tytule o nadzorze państwowym art. 95—106.

Przedewszystkiem nieuwzględniono żądania, aby nadzór był wykony-

wany przez specjalne Komitety wydziałów powiatowych i wojewódzkich ew. Kom. przy Ministerstwie Spr. Wewnętrznych, ale przekazano je wydziałom. Z uwagi, że w wydziałach przewodniczącymi są starosta i wojewoda, a Ministrowi Spr. Wewn. zastrzeżono prawo jednoosobowe, nadzór w praktyce przejdzie w ręce urzędników państwowych, a nie organów wybieralnych (art. 95).

Po drugie nadzór nie tylko dotyczy legalności, ale i merytorycznego stanu uchwał, a władzy nadzorczej przyznano nawet prawo wysyłania na posiedzenia ciał samorządowych delegata z prawem głosu doradczego. Nadto art. 100 pozwala dla miast nie umiejących utrzymać równowagi budżetowej delegować swego przedstawiciela, który ma prawo lustracji gospodarstwa miejskiego, stawiania wniosków i wydawania opinii co do wniosków magistratu o pomoc finansową ze Skarbu.

Więcej nawet, art. 101 pozwala władzy nadzorczej „ustanawiać na czas nieograniczony komisarzy dla zawiadywania poszczególnymi działami zarządu gminnego”.

Pozatem władza nadzorcza co do miast niewydzielonych z powiatów zatwierdza budżety, co do innych miast może w ciągu 4 tygodni zacząć prawnosć lub celowość budżetu.

Atrybutem władzy nadzorczej jest zatwierdzenie członków magistratu; w miastach niewydzielonych burmistrzów i ich zastępców oraz ławników zatwierdza wydział powiatowy, a starszych burmistrzów—wydział wojewódzki, w miastach wydzielonych z powiatów—prezydentów i starszych prezydentów oraz ich zastępców minister spraw wewnętrznych, a ławników wydział wojewódzki (art. 103).

Na miejsce niezatwierdzonych należy wybrać innych. Jeżeli i wtedy kandydat nie otrzyma zatwierdzenia natenczas władza nadzorcza mianuje na te stanowiska i mianowani urzędują do czasu aż kandydaci wybrani uzyskają zatwierdzenie.

Ta sama władza nadzorcza ma prawo i składać z urzędu każdego członka magistratu (art. 104) oraz wdrożyć postępowanie dyscyplinarne nie tylko względem członków magistratu, ale i przeciw funkcjonariuszom magistratu (art. 104).

Rozwiązać radę miejską może wydział wojewódzki (miasta niewydzielone), minister spr. wewnętrznych (wydzielone), Rada ministrów (samodzielne powiaty miejskie). Od tego ostatniego dekretu niema odwołania, ale służy wniesienie zażalenia do Trybunału Administracyjnego.

Rozwiązanie rady skutkuje zarządzenie wyborów w ciągu 3 miesięcy, ale władza rozwiązująca może ten termin przedłużyć (art. 105).

Jeżeli nastąpi jednoczesne złożenie z urzędu przełożonego magistratu

i większości innych członków magistratu oraz w razie niedojścia do skutku wyborów do rady miejskiej władza nadzorcza ma prawo mianować komisarza, który urzęduje aż do odwołania, a na 3 miesiące przed odwołaniem mają być zarządzane wybory do rady miejskiej.

Artykuły 107—116 omawiają ustrój miast wydzielonych z województw i dotyczą jak dziś tylko Warszawy.

Projektowi temu poświęcimy uwagę szczegółową na innem miejscu, gdyż nie dotyczy ogółu miast, zaznaczyć jednak musimy, iż projekt ten biurokratyczny w żaden sposób nie da przystosować się do życia realnego.

W ogólnych zarysach ustrój ten przedstawia się jak następuje:

Miasto dzieli się na okręgi utworzone przez ostatnią radę miejską.

Każdy okręg ma swoją radę miejską, złożoną z najwyżej 60 radnych i swój magistrat okręgowy, złożony z prezydenta 1—2 zastępców i ławników.

Rady okręgowe wybierają sejmik wojewódzki złożony ze starszych radnych.

Radny miejski wybrany do sejmiku traci swe prawa radnego. Liczba starszych radnych miejskich wynosi 48 — 80.

Sejmik wybiera swego przewodniczącego i jego zastępców oraz wydział wojewódzki, złożony ze starszego prezydenta, 2 prezydentów oraz 9 — 12 ławników, ławnicy honorowi nie mogą przekraczać $\frac{1}{3}$ ogólnej liczby członków wydziału, czyli 5, zawodowych członków wydziału będzie 10.

Organa każdego okręgu miejskiego zawiadują majątkiem i urządzeniami, zakładami i przedsiębiorstwami gminnymi w ich obrębie i są czynne dla danego okręgu. Zakłady i przedsiębiorstwa dla kilku okręgów pozostają w zawiadywaniu organów województwa.

Dla każdego okręgu układa się oddzielny preliminarz budżetowy. Każdy okręg dokonywuje na swoim terenie wymiaru podatków, dodatków do nich oraz opłat.

Sejmik wojewódzka miejskiego ma uprawnienia sejmików wojewódzkich.

Wydział wojewódzki jest organem wykonawczym sejmiku oraz władzą nadzorczą dla rad i magistratów okręgowych.

Magistraty okręgowe są starostwami miejskimi, wydział wojewódzki obejmuje wszystkie działy urzędowania wojewody i jego prawa.

Wybór starszego prezydenta i prezydentów zatwierdza prezydent Rzeczypospolitej, wybór innych członków wydziału—minister spraw wewnętrznych. W ten sam sposób następuje złożenie z urzędów.

W przepisach końcowych przewidziano sposób przekazania przez radę ministrów poszczególnych działów administracji samorządom, gmina musi przyjąć obowiązek wykonywania tych zadań przez funkcjonariuszy, posia-

dających kwalifikacje, wymagane od odpowiednich funkcjonariuszy państwowych. Gmina nie może się zrzec przejętych nowych obowiązków. Rada ministrów odstępuje gminie (art. 69 ust. z d. 11/VIII 1923 r.) część dochodów państwa na prowadzenie agend państwowych.

Gminy miejskie, wydzielone z powiatu i województwa obejmą swe zadania po upływie roku, ew. drugiego roku po uznaniu miasta za powiat ew. województwo art. 120.

Rada m. wojewódzkiego ustępuje dopiero po wyborze rad okręgowych i miejskiego sejmiku wojewódzkiego. Aż do czasu wprowadzenia ustroju w mieście wojewódzkim, oznaczonego wyżej, organami będą rada miejska, złożona ze 100 radnych; rada miejska wybiera magistrat złożony z prezydenta 2—3 jego zastępców i potrzebne liczby ławników honorowych i zawodowych. Na osobnych posiedzeniach rada pełnić będzie funkcje sejmiku wojewódzkiego.

Dalej przepisy przejściowe zastrzegają dla zawodowych członków magistratu dzielnicy pruskiej zatrzymanie dotychczasowych urzędów do końca kadencji, na którą zostali obrani (art. 123).

Również i przepisy emerytalne dotychczasowe, odnośnie do tych członków magistratu i funkcjonariuszy miejskich, pozostają względem nich w mocy jako prawa nabyte.

* * *

Oto w zarysach głównych to, co zdaniem naszym, przeczy dotychczasowemu stanowisku Związku miast.

Sprawa ustawy będzie omówiona na najbliższym posiedzeniu Zarządu Związku, a może wyniknie konieczność zwołania i Zjazdu w tej sprawie.

Ustawa miejska jest podwaliną przyszłości miast i podwaliną całego ustroju państwa, to też Związek musi bronić swej sprawy jaknajskuteczniej i jaknajsilniej, aby ideały samorządności w państwie nie uległy uszczerbkowi.

Ze projekt ministerstwa ideałom tym nie czyni zadość chyba czytelnicy przekonali się dowodnie.

Ustawa jest obszerna, należy więc bardzo uważnie rozpatrzyć wszystkie jej działy. Nie wszystkie uwagi mogłem uwzględnić w krótkim tym rysie, to też wszyscy działacze samorządowi winni zabrać głos i nadesłać nam uwagi, które będą jaknajszerzej uwzględnione.

Dr. TADEUSZ PRZEORSKI.

O zasady ordynacji wyborczej do Rad miejskich.

W zeszytach 9, 10, 11 „Samorządu Miejskiego” (Tom II październik—listopad — grudzień 1922 r.) zamieszczono na stronie 668 artykuł p. M. Porowskiego p. t. „Stan samorządu miejskiego w Polsce i braki jego organizacji”, który ze względu na aktualność poruszanej sprawy zasługuje na szczególniejszą uwagę.

Autor omawiając niedomaganie administracji samorządowej miast w Kongresówce widzi jedną z głównych przyczyn tychże w składach rad miejskich, magistratów i nielicznemu najczęściej nieukwalifikowanemu personalowi urzędniczemu.

Z podanych dat statystycznych dotyczących miast województwa warszawskiego, a więc niewątpliwie województwa, którego stosunki miejscowe zaliczyć należy do najlepszych, wynika, że na 100% członków rad miejskich, — w miastach o ludności wyżej 10,000, zaledwie 14% radnych ma wykształcenie wyższe, 18·2% wykształcenie średnie, reszta wykształcenie niższe lub zupełnie niewiadome — w miastach mających poniżej 10,000 ludności stosunek ten jest o wiele gorszy, gdyż wykształcenie wyższe obejmuje zaledwie 3·3% — wykształcenie średnie 16·6% członków rad miejskich — reszta ma wykształcenie niższe lub niewiadome.

Analogicznie przedstawia się sprawa i co do magistratów, w których składzie zasiada w miastach liczących wyżej 10,000 ludności 28% osób z wykształceniem wyższym, 31% osób z wykształceniem średnim — w miastach z ludnością poniżej 10,000 zaledwie 3·3% osób z wykształceniem wyższym, 16·6% z wykształceniem średnim, reszta zaś posiada wykształcenie niższe, lub wogóle żadnego wykształcenia nie ma.

Za wykształcenie wyższe przyjmuje autor prawdopodobnie ukończenie szkół akademickich, za wykształcenie średnie — ukończenie szkół średnich ogólno-kształcących lub zawodowych.

Zważywszy, że według przepisów dekretu o samorządzie miejskim z 4-go lutego 1919 r. i dekretu z 13 grudnia 1918 r. zawierającego ordynację wyborczą dla gmin miejskich w Kongresówce, magistraty w tej dzielnicy składają się z 4 do 16 osób, ilość członków posiadających akademickie wykształcenie wyższe lub średnie jest w stosunku do członków o niższym lub niewiadomym wykształceniu wprost nieproporcjonalnie niska.

Stosunki przedstawione są analogiczne do składu Sejmu ustawodawczego, który również odczuwał stale silny brak czynnika inteligencji. Sejm ustawodawczy w ostatnim roku swego istnienia na 433 członków liczył w swym gronie 112 osób z wykształceniem wyższym, 116 z wykształceniem średnim, a 205 osób z wykształceniem niższym lub innym. Z podanych ostatnio cyfr wynika, że stosunki w ostatnim Sejmie były procentowo nawet lepsze niż w radach miejskich Kongresówki, bo przedstawiały się jak 25·87, 26·79 i 47·34⁰/₀.

Przyczyny tego stanu rzeczy są ogólnie znane. Pośrednio niski stan ogólnej kultury społecznej w Polsce i brak należytego uświadomienia w zagadnieniach państwowych wśród szerszych mas ludności, bezpośrednie zasady ordynacji wyborczej do Sejmu i do rad miejskich w miastach b. Kongresówki, złożyły się na to, że ciała nasze reprezentacyjne zarówno w państwie jak zwłaszcza w miastach nie dorastają do zadań, jakie życie na porządku dziennym stawia. Prawdziwość tej tezy, widoczna na każdym kroku, nie ulega nawet zaprzeczaniu.

Niepodległość państwowa Polski odrodziła się w dobie największych przewrotów, jakie od 100 przeszło lat Europa przeżywała. Zupełna zmiana stosunków na bliskim wschodzie i zachodzie Europy stworzyła specjalne, u nas zaś w Polsce nawet specyficzne poglądy na kształtowanie się stosunków w przyszłości. Zapatrzeni w zachód, zahipnotyzowani hasłami wielkich demokracji — budowniczowie organizmu państwowego w Polsce, zapominając o szalonych różnicach, dzielących nas od zachodu Europy — a wynikłych z faktu stukilkudziesięcioletniej niewoli uniemożliwiającej normalne rozwijanie się organizmu społecznego — dali Polsce pięcioprzymiotnikowe prawo głosowania, sądząc, że ono Państwo zbawi i da najlepszą, najwłaściwszą i najprędszą drogę odbudowy i rozbudowy Państwa stworzy.

Jak się okazało w ciągu ubiegłych pięciu lat założenia powyższe nie były słuszne. Doświadczenia nasze stwierdzają na każdym prawie kroku niezbicie, że w dziejach społecznych jedynie droga ewolucji jest racjonalna, że wszelkie odchylenia od tejże sprowadzają skutki przeciwne zamierzonym. Francja doszła do pięcioprzymiotnikowego prawa głosowania w rezultacie przeszło 140-letniej pracy społecznej w dziedzinie admini-

stracji państwowej i samorządowej — w tysiącletniej z górą pracy ma jego podstawy Anglja. Polska w tej dziedzinie stanowiła do roku 1918 przeważnie kartę zupełnie niezapisaną — ogół społeczny, który wymagał, jeśli można powiedzieć — elementarnych początków w dziedzinie wyszkolenia politycznego, otrzymał bez żadnego przygotowania maximum praw i to w formie najdalej posuniętej interpretacji i tak samych przez się pryncypialnych zasad. Wynikiem tego było, że całe społeczeństwo poczuło się nie tylko uprawnionem, ale co ważniejsze — zdolnem do rozpatrywania i decydowania najbardziej czasem zawitych problemów budowy państwa i zagadnień administracji państwowej.

I to zresztą nie byłoby najgorszem, gdyby ta zdolność i ta przyznana mu przez pięcioprzymiotnikowe prawo głosowania możność nie streszczała się w swej ostatniej konkluzji w przekonaniu większości, że państwo istnieje dlatego, by dawało rzeczy możliwe i niemożliwe, by od niego żądać jak najwięcej, a niech Bóg broni, coś na rzecz jego świadczyć. Egoizm partyjny, niesłychany egoizm klasowy, egoizm poszczególnych jednostek oto znamiona dzisiejszej t. zw. działalności politycznej — przyczyny naszych niedomagań gospodarczych i administracyjnych.

Przykładu dostarcza każda dyskusja sejmowa w sprawach zasadniczych państwa, dyskusje w radach miejskich dotyczące podatków, lub jakichkolwiek poważniejszych świadczeń publicznych. Pięcioprzymiotnikowe prawo głosowania ma to do siebie, że stawia zastępstwo myśli i programów politycznych ponad gospodarczymi, co u nas w Polsce, mającej na polu gospodarczym olbrzymie zaległości z przyczyn poprzednio dotkniętych, a przedewszystkiem przebytej siedmioletniej wojny i zniszczenia z nią połączonego — daje rezultaty tak szczególnie szkodliwe. Wynikiem tego stanu jest nieustanna walka stronnictw, partyjnictwo ze szkodą najistotniejszych potrzeb i założeń państwa, możliwa tylko przy niskim ogólnym poziomie, braku wszelkiego samokrytycyzmu, zupełnem nieuświadomieniu państwowem i gospodarczem szerokich nawet t. zw. inteligentnych sfer ludności. Stan ten ogólnie obserwowany daje pole do daleko idących refleksji nawet tym czynnikom, którzy w dobie odrodzenia państwowej niepodległości Polski byli najbardziej zdecydowanymi szermierzami pięcioprzymiotnikowego prawa głosowania. Widoczną też jest obecnie pewna rewizja pojęć i poglądów na tę sprawę wśród poważniejszych sfer wszystkich kierunków politycznych. Fakt, że zarówno w Państwie jak w miastach źle się dzieje — że przyczyną tego jest niski poziom ciał reprezentacyjnych, brak czynnika inteligencji — rozbitcie tychże ciał na wzajemnie zwalczające się partje, na dyametrycznie przeciwne antagonizmy polityczne kierować musi zdrową myśl państwową i społeczną ku zastępstwu gospo-

darczemu, ku tezie zastępstwa interesów, zrównoważenia wpływu i znaczenia tychże dla gospodarstwa państwowego w administracji państwowej, stworzenia dla wszystkich możliwie równych i dogodnych warunków egzystencji i pracy.

Omawiany problem dotyka przytem bardzo poważnie i innego zagadnienia, mającego zarówno dla państwa jak dla miast niezwykle doniosłe znaczenie. Mam na myśli problem narodowości obcych. Pięcioprzymiotnikowe prawo głosowania postawiło na porządku dziennym w czasie wyborów sejmowych jako zagadnienie ogólnopaństwowe, sprawę mniejszości narodowych na platformie czysto politycznej, jak się okazało z przebiegu jednego posiedzenia Sejmu zupełnie niepożądaną, a przez najbardziej demokratyczne sfery naszego Sejmu zupełnie nieprzewidzianą. Incydenty te w formie protestu przez niektórych członków Sejmu przeciwko uchwale Rady Ambasadorów zatwierdzającej granice państwa, przypuścić należy, nie miałyby miejsca, względnie nie przybrałyby tak ostrej formy, gdyby Sejm oparty był na zasadach zastępstwa interesów, które wszystkim narodowościom są w zasadzie wspólne i nie wywołują tak silnych przeciwnieństw, jak antagonizmy narodowościowe i polityczne.

W odniesieniu do miast system pięcioprzymiotnikowego prawa głosowania kryje jeszcze poważniejsze niebezpieczeństwo, przesądza bowiem przy znacznem nieskonsolidowaniu się myśli politycznej polskiej zgóry charakter miast małych i miast na kresach, niszcząc ich charakter polski. W oświadczeniu mojem złożonem na zjeździe miast we Lwowie w maju 1922 r. — przedstawiłem, uzasadniając tezę konieczności przyjęcia zasady zastępstwa interesów gospodarczych w ordynacji wyborczej dla rad miejskich, statystyczne daty, dotyczące stosunków narodowościowych miast Małopolskich. Ciekawych odsyłam do „Samorządu Miejskiego” Tom II — Maj, Czerwiec 1922 r., zeszyt 5, 6, str. 431. Przeciwnicy proponowanych przeze mnie wniosków zwalczali je twierdzeniem, że nic tak nie przywiąże do Polski obcych narodowości, jak prawdziwie demokratyczne zasady ordynacji wyborczej. Oportunizm ten w świetle stosunków sejmowych, a zwłaszcza ostatniego incydentu ukraińskiego w Sejmie, który aby był w swoim rodzaju ostatni, okazał się jak przewidywałem i wówczas przestrzegałem, zupełnie błędny.

Uprzytomniwszy sobie powyższe dane, zastanowić się należy nad treścią samych zasad pięcioprzymiotnikowego prawa głosowania, które dla każdego przedmiotowo oceniającego omawiane zagadnienie nie może stanowić tezy nienaruszalnej — tem mniej zamachu na jakiegokolwiek prawa szerokich mas ludności, zwłaszcza, że w danym wypadku idzie tylko o interpretację tychże zasad i praktyczne ich zastosowanie w ten sposób,

jak tego interes polityczny, administracyjny państwa i społeczno-gospodarczy narodu wymaga—idzie o pewne odstępstwo ze stanowiska bezwzględnej pryncypialności, która zresztą praktycznie rzecz biorąc w żadnej innej dziedzinie życia stosowaną nie jest.

Teżą obecnie ogólnie przyjętą dla prawa wyborczego jest powszechność, bezpośredniość, tajność, równość i proporcjonalność.

Zasada powszechności w odniesieniu do czynnego prawa wyborczego, o ile nie jest wypaczona przez przyjęcie zbyt niskiego wieku, jest najsluszniejszą w świecie. Tu osiągnięcie pełnoletności powinno być chwilą nabycia praw obywatelskich. Również słusznem jest zrównanie mężczyzn i kobiet, chociaż normalny rozwój prawa wyborczego wymagałby przyznania prawa wyborczego najprzód kobietom samodzielnie pracującym zwłaszcza w zawodach a pewnych kwalifikacjach, zasada powyższa o ile dotyczy ona biernego prawa wyborczego, to zarówno przy wyborach sejmowych jak tembardziej w prawie wyborczem gminnem wymaga koniecznie w naszych stosunkach pewnych odchyień od swej zasadniczej linii w kierunku oznaczenia pewnego wieku, wykształcenia, a odnośnie do miast także pewnego czasu zasiedzenia. Zagadnienia ogólne dyskutowane przez ciała reprezentacyjne są bowiem w dzisiejszej dobie tak skomplikowane, że wymagają zarówno pewnej dojrzałości fizycznej i życiowej, jak i pewnego stopnia inteligencji. Zastrzeżenia te donioślejsze są w miastach o tyle więcej, że rady miejskie są ciałami par excellence gospodarczemi, że wyłaniają one ze swego grona zarządy miast, zatem w przeciwieństwie do organizacji państwowej dysponującej w zasadzie niezmiennym aparatem administracyjnym czynnikami, które bezpośrednio same zarząd miasta spełniają. Ta różnica w konstrukcji, zadaniach i formie jest również dostatecznem uzasadnieniem wymogów pewnego czasu zasiedzenia w mieście nawet dla prawa wyborczego czynnego. Przy ustalaniu zasad prawa wyborczego czynnego, czy biernego, cenzus wieku i inteligencji powinien być zatem wyższy, niż przy prawie wyborczem do państwowych ciał ustawodawczych, warunkiem jego powinno być zamieszkanie (domicilium) nie zaś pobyt przez pewien—dajmy na to roczny okres czasu—wreszcie okres ten liczyć się powinien od chwili, kiedy po stronie wyborcy uzyskanie możliwości i zdolności prawnej samoistnego wyboru miejsca zamieszkania ustawowo zaistnieje—słowem prawo wyborcze czynne przysługiwać powinno w zachodzących powyżej warunkach z ukończonym 22 rokiem, prawo wyborcze bierne z ukończonym 26 rokiem życia.

Dotychczas przyjęte formy prawa wyborczego biernego wykluczają od wyboru urzędników władz przełożonych nad gminą oraz urzędników gminnych—dozwalając jednakże urzędującemu burmistrzowi, jego zastęp-

com członkom magistratu na ponowne kandydowanie, wybór i dalsze pełnienie dotychczasowych czynności, a to przy ogólnie przyjętej zasadzie uposażenie funduszów gminnych tych obywatelskich czynników w zarządzie miasta. Tę różnicę, czyniącą z urzędników obywateli niższego rzędu usunęły w r. 1919 nowe ordynacje wyborcze gminne w Austrii niemieckiej, przyznając urzędnikom gminnym bierne prawo wyborcze do rady miejskiej z tem, że urzędnicy przez czas piastowania mandatu radzieckiego otrzymują urlop z pełnymi poborami i korzystają z nietykalności dyscyplinarnej i porządkowej odnośnie do swoich przemówień i wystąpień w radzie miejskiej.

Przyjęcie zasady bezpośredniości uniemożliwia na przyszłość wykonywanie osławionych praktyk wyborczych za pomocą pełnomocnictw potrzebnych do wykonania czynnego prawa wyborczego przez osoby prawnicze, bezwłasnowolnych, a do niedawna i kobiety. Zapas tych pełnomocnictw wydobytych od osób prywatnych przy pomocy skrajnego zaangażowania niejednokrotnie autorytetu urzędowego — zużycie przez osoby prowadzące wybory legitymacji wyborczych pozostałych z powodu nieobecności wyborców, zwłaszcza kobiet, ułatwiał przeprowadzenie wyborów i dawał przewagę bezwzględną partjom, które solidaryzowały się z zarządem miasta, lub z których ten zarząd był wybrany. Zasada bezpośredniości, zmuszając wyborcę do osobistego wykonania przysługujących mu praw — zastępuje poniekąd przymus wyborczy, wpływa kształcąc i uświadamiając na ogół i przyzwyczajają go poniekąd do obowiązków prawno-publicznych.

Zasada tajności musi być uznana za moralną w pełnem tego słowa znaczeniu. Nikt nie może być krępowany w wykonywaniu swych uprawnień obywatelskich i nikt nie powinien doznawać jakichkolwiek przykrości z powodu dawania przez akt wyborczy wyrazu swoim przekonaniom politycznym, lub społecznym, które są równocześnie wyrazem potrzeb lub dążności do reform społecznych ze strony jednostki.

Uwzględnienie zasady proporcjonalności jest słusznem przyznaniem udziału w ciałach reprezentacyjnych kierunkom gospodarczym, społecznym lub politycznym, których wyznawcy pozostali przy wyborach w mniejszości. Najwięcej wątpliwości przedstawia zasada równości, która przy ostatnich wyborach do rad miejskich w Kongresówce stosowaną była w najpełniejszym tego pojęcia znaczeniu.

Zasada ta wychodzi z założenia, że bez względu na interesy reprezentowane w życiu miast, wszyscy wyborcy są sobie równi, czyli innemi słowy, że interesy każdego wyborcy w mieście są sobie równe — co jest fałszywym założeniem, gdyż przeciwnie, interesy wyborców i ich wartość

społeczna nie tylko dla miast ale wzajemnie dla samych wyborców są różne i na uwzględnieniu tej różnicy polega właściwa wartość każdej ordynacji wyborczej.

Zasada ta nie powinna być przeto w ordynacji wyborczej dla miast stosowaną bezwzględnie. Ludzie są ze względu na swą osobowość ludzką równi wobec prawa i z tego tytułu właśnie winni mieć wszyscy mieszkańcy miasta odpowiadające ogólnym warunkom ordynacji wyborczej prawo do czynnego i biernego prawa wyborczego. Ordynacje wyborcze dawniejsze, które hołdowały wyłącznie klasowym interesom, błędziły zasadniczo. Pełne prawa obywatelskie dla wszystkich mieszkańców, możliwość udziału w Radzie miasta i bronięcia przez swych przedstawicieli swoich interesów materialnych, zawodowych i społecznych są zasadniczym postulatem sprawiedliwości.

Natomiast z drugiej strony podnieść jednakże należy, że w zakresie traktowania indywidualnego znajdującego swój wyraz w stopniu rozwoju umysłowego i gospodarczego, ludzie nie są sobie równi i że ta nierówność jest niewątpliwie zasadniczym warunkiem postępu, wszelkie zaś teoretycznie zresztą mniej lub więcej uzasadnione dociekanie w sprawie rozwiązania zagadnienia, aby zrównać ludzi co do ich rozwoju umysłowego i wyposażenia gospodarczego, są i pozostaną jeszcze na długo problemami, które tylko z biegiem lat ogólny postęp kulturalny ludzkości pozbawi ostrych form i przy dostarczeniu każdej jednostce możliwie największej ochrony w uzyskaniu możliwie najwyższego rozwoju indywidualnego i udziału w dobrach powszechnych — pozwoli szerokim warstwom dojść do przekonania, że równość umysłowa, a nawet gospodarcza dla wszystkich jest nieosiągalna, a niepotrzebna o tyle, że właśnie nierówność, odpowiadająca niezmiernie bogatemu wyposażeniu ducha ludzkiego, jest warunkiem postępu i czynnikiem wprawiającym w ruch całe społeczeństwo ludzkie.

Zasada przeto równości w ordynacji wyborczej, powinna być tłumaczona w ten sposób, że każdy obywatel powinien mieć przyznane czynne i bierne prawo wyborcze, ale prawo to nie może być równe dla wszystkich obywateli, tylko odpowiadać musi nadto świadczeniom tychże obywateli na rzecz ogółu społecznego, świadczeniom, które znajdują wyraz w ich zajęciu i w ich majątku, daninach na cele publiczne i t. d.

Nikt nie zaprzeczy, że innej wymagają ochrony oraz innego zapewnienia warunków stanowisko profesora uniwersytetu, a drobnego handlarza, inżyniera, a posługacza publicznego, fabrykanta, a robotnika fabrycznego, właściciela i stróża domu, lekarza, a przewożącego chorych, robotnika kwalifikowanego, a zmiataacza ulic i t. d.

Wszyscy ci pracownicy lub obywatele powinni mieć przyznane prawo

wyborcze tak czynne jak bierne i to już czyni zadość zasadzie równości, ale wymiar tego uprawnienia powinien stosować się do wymiaru i rodzaju stanowiska społecznego, interesu, jakie ma społeczeństwo w istnieniu i rozwoju poszczególnych warstw.

Ze względu na pokrewieństwo interesów zawodowych lub materialnych dzielić się powinni wyborcy na grupy, (koła, kurje), które powinny być w ordynacji wyborczej odpowiednio uwzględnione.

Bezwzględne stosowanie zasady równości zagraża życiu miast przez zmajoryzowanie warstwami nieukwalifikowanych wyrobników warstw reprezentujących wyższe interesy w mieście, zahamowaniem rozwoju miast, jego życia handlowego i przemysłowego, jego administracji.

Że poglądy te są słuszne—dowodzą opisane w omawianym na wstępie artykule p. M. Porowskiego stosunki faktyczne w miastach Kongresówki — ogólnie znane stosunki w Sejmie Ustawodawczym.

Obawa przed obniżeniem się zupełnem poziomu rad miejskich miała i ma prawie wszędzie realne podstawy, a jeśli w niejednym mieście wstąpili do Rady miasta jako reprezentanci robotników ludzie przygotowani do pracy w radach miejskich, to dostarczyły im ich zawody, wymagające przynajmniej średniego wykształcenia i mające sposobność zaprawienia się do prac społecznych i do życia publicznego. Obniżenie poziomu obrad powoduje usuwanie się żywiołów inteligencji od pracy w radach miejskich, zrażonych walkami partyjnemi, stanowiskiem większości członków rad miejskich, nie mogących wyjść poza interesy własnej warstwy społecznej. Są w miastach wypadki częste, że nikt z osób doświadczonych i przygotowanych do podobnej pracy nie chce przyjąć obowiązków członków magistratu, były wypadki w Kongresówce, gdzie trudno znaleźć było kandydatów na prezydenta, lub wiceprezydentów. Szereg miast jest widownią zupełnego zastoju w pracach rady miasta, mnożą się skargi na złe gospodarstwo odpowiedzialnych za nie sfer, bojkot osób uznanych powszechnie za dobrych pracowników samorządowych i t. d.

Ta kwestja równości, o ile się jej nie przyjmuje w bezwzględnie pryncypialnem tego słowa znaczeniu—nie powinna być przy rozważaniu sprawy ordynacji wyborczej szkopułem o który się dalsza dyskusja na ten temat rozbija. Jeżeli tak mimo wszystko jest — to przyczyny szukać należy w tem, że sprawę ordynacji wyborczej dla gmin miejskich rozpatruje się wyłącznie pod politycznym kątem widzenia, nie uwzględniając specjalnych warunków autonomji miejskiej i nie zdając sobie sprawy, że równość prawa wyborczego w dobie dzisiejszej w miastach jest u nas właśnie nierównością. W Polsce specyficzne warunki miejscowe, brak samorządu we właściwem tego słowa znaczeniu przez półtora blisko roku w przeważnej

części państwa, fakt, że samorząd ten dopiero teraz powstaje i tworzy się, wymaga szczególnej ostrożności i wszechstronnego objęcia przedmiotu przy układaniu podwalin przyszłej organizacji gmin miejskich. Decydującymi tu muszą być wyłącznie względy realne — a nie momenty wyłącznie polityczne. Z państw europejskich, jedna Francja przed wojną posiadała pięcioprzymiotnikowe prawo wyborcze w gminach i to z wyłączeniem kobiet, przy zupełnej jednak centralizacji władzy administracyjnej państwa i sprężystości jej organów, do których należą i zarządy miast i bez porównania wyższym, niż u nas stopniu wykształcenia społecznego i politycznego ludności.

Sprawa ordynacji wyborczej łączy się zresztą ściśle z organizacją gmin miejskich jako samorządnych jednostek administracyjnych i bez równoczesnego uchwalenia zasad tej organizacji, bez ustalenia jej stanowiska o ogólnym systemie administracji państwowej, co omówię w następnym artykule nie da się pomyśleć.

Konkludując powyższe wywody, stwierdzić należy, że przyjęcie tezy pięcioprzymiotnikowego prawa głosowania i ordynacji wyborczej miejskiej nie jest zgodnem z wymogami nie tylko gospodarczymi, administracyjnymi i politycznymi państwa, ale z zasadami słuszności i sprawiedliwości społecznej, wymagającej równego uprawnienia, równych warunków rozwoju dla wszystkich czynników składających państwo współczesne, a przedstawiających w obecnym układzie stosunków społecznych prócz pracy czysto fizycznej czynniki pracy umysłowej, przemysłu i handlu. Pryncypialność zasad omawianych stosowana w ciągu lat ubiegłych do ostatecznych granic dzisiaj, gdy niema w Polsce osób pozbawionych praw politycznych (z wyjątkiem wypadków utraty tychże z własnej winy lub przypadku) straciła dużo swej aktualności i ostrości. O ile zaś idzie o prawa gospodarcze, o administrację, rzecz przedstawia się wprost przeciwnie. Element zwłaszcza inteligencji potrzebuje specjalnej opieki, stworzenia specjalnych warunków, by zarówno dla społeczeństwa jak i dla Państwa i jego administracji mógł dać te świadczenia, do jakich jest powołany. Zresztą życie organizmu żywego, jakim jest państwo czy społeczeństwo ma swe własne niezmiennie prawa, których bez istotnych poważnych szkód dla rozwoju tegoż — jak się z biegu wypadków ubiegłych czterech lat wykazało — bezkarnie przekraczać nie można. Przy budowie podwalin państwa muszą być wszelkie czynniki brane w rachubę — sama doktryna niczego dotychczas nie zbudowała i nie zbuduje.

SPRAWOZDANIE *(for record)* z VII Ogólnego Zebrania Związku Miast Polskich.

W dniach 8-go i 9-go września 1923 roku odbyło się w Katowicach VII doroczne ogólne zebranie Związku Miast Polskich z następującym porządkiem dziennym:

dzień 1-szy zebrania (sobota) dnia 8-go września.

Nabożeństwo godzina 9-ta rano.

Posiedzenie plenarne o godz. 10¹/₂ przed południem w sali teatru.

- 1) Otwarcie Zjazdu (V—prezes dr. J. Zawadzki).
- 2) Przemówienie powitalne.
- 3) Wybór Prezydum zjazdu, komisji budżetowej i komisji weryfikacyjnej.
- 4) Sprawozdanie z działalności Zw. M. P. za rok 1922 (dyr. biura H. Grotowski).
- 5) Zapisy do sekcji.

Godzina 3-cia po południu.

Obrady Sekcji.

- I. Sekcja Prawno - administracyjna — przewodniczący dr. J. Zawadzki:
Przyszły ustrój samorządu miejskiego.
Referent dr. Józef Zawadzki.
Koreferent dr. Rudolf Sikorski.
- II. Sekcja Skarbowa — przewodniczący dr. Ludwik Zieliński.
1) Ustawa o tymczasowem uregul. finansów komunalnych.
Referent dr. L. Zieliński.
2) Przyczyny drożyzny w miastach.
Referent p. Alfred Jankowski.
- III. Sekcja Budżetowa — przewodniczący p. Stanisław Hirszel.
Preliminarz budżetu Zarządu Zw. M. P.
Referent p. Stanisław Hirszel.

IV. Sekcja Oświatowa — przewodniczący dr. Stefan Kopciński.

Sprawozdanie z działalności Kom. Oświat. przy Z. Z. M. P.

Referent dr. Stefan Kopciński.

V. Sekcja Rozbudowy miast — przewodniczący prez. J. K. Federowicz.

1) Ustawa z 26/IX 1922 r. i jej wykonanie.

Referent prez. J. K. Federowicz.

2) Drogi wodne w Polsce i konieczność ich stworzenia.

Referent inż. Rafał Mierzyński.

VI. Sekcja Opieki Społecznej — przewodniczący prez. W. Bańkowski.

Sprawozdanie z I Zjazdu Sam. Op. Społecznej i ustawa o opiece społecznej.

Referent p. Koralewski, ławnik mag. m. Warszawy.

VII. Sekcja Sanitarna — przewodniczący p. Stanisław Nowak.

1) Organizacja szpitalnictwa w samorządach.

Referent dr. Ostromięcki, ławnik mag. m. Białegostoku.

2) Organizacja służby zdrowia publicznego w samorządach.

Referent dr. Polak i dr. S. Bogucki.

Drugi dzień Zjazdu — (9 września, niedziela).

Godzina 10 przed poł. — dalsze obrady w Sekcjach.

Godzina 3 po poł. — posiedzenie plenarne Zarządu.

1) Sprawozdanie z obrad Sekcji i wnioski Sekcji Zjazdu i wybór Komisji rewizyjnej.

2) Interpretacje i wolne wnioski.

3) Zamknięcie Zjazdu.

Na zebraniu było reprezentowanych 186 miast związkowych przez 358 delegatów.

Uroczystość otwarcia zebrania odbyła się w sobotę 8-go września o godzinie 11 przed południem w sali teatru miejskiego.

W uroczystości wzięli udział przedstawiciele Sejmu Górnośląskiego z Panem Marszałkiem Wolnym na czele, przedstawiciele władz cywilnych tak centralnych jak i wojewódzkich, władz wojskowych i instytucji społecznych.

Zjazd utworzył Vice-Prezes Zarządu dr. J. Zawadzki następującym przemówieniem:

„Wielce Szanowni Panowie!

Przypadł mi w udziale zaszczyt otwarcia VII Zjazdu przedstawicieli miast Rzeczypospolitej.

Otwieram go w momencie dla miast od czasu odzyskania niepodległości naszej Ojczyzny najkrytyczniejszym, gdyż niesłychany spadek na-

szego znaku obiegowego i szalejąca skutkiem tego drożyzna z jednej strony, brak zaś ustalenia źródeł dochodowych dla miast z drugiej, wytrąciły całkowicie miasta z prawidłowej gospodarki samorządowej i zmuszają do szukania pomocy w Skarbie Państwa. Jest to nie tylko zaprzeczeniem samorządności miast, ale stanowi ciężar dla Państwa.

Stan ten nie jest bynajmniej winą miast, które bez odnośnych uprawnień podatkowych i bez uregulowania stosunku państwa do samorządu zarówno w dziedzinie skarbowości jak i administracji, nie mogą wyjść z obecnej fatalnej sytuacji gospodarczej.

Związek miast rozumiał to oddawna i od lat 3 kołaczę o ustalenie stosunku wzajemnego państwa i samorządu w dziedzinie skarbowości i administracji.

Jeżeli jednak stan obecny nie tylko nie zadawalnia działaczy samorządowych, ale troską poważną staje się dla przyszłości samorządu polskiego, powitać już dziś możemy świt nowych w tym kierunku poczynąń, który pozwala mieć nadzieję, że zła dola samorządu jest na przełomie i że budzimy się z nocy pełnej niepokojących mar, który rozwieje świeży powiew poranku.

Nadzieję tę czerpiemy ze świeżo uchwalonej ustawy o tymczasowym uregulowaniu skarbu związków komunalnych i gmin.

Ustawa ta powstała przy wybitnej współpracy Związku Miast zarówno w stadjach przygotowawczych w Ministerstwie Skarbu jak i w ciałach prawodawczych. Aczkolwiek nie wszystkie postulaty miast zostały uwzględnione i różnica zdań co do źródeł podatkowych samorządu nie została w całej pełni wyrównana, to jednak dzięki usiłowaniom Zarządu Związku, które znalazły oddźwięk i u Vice-Ministra Markowskiego i u sprawozdawcy sejmowego b. Ministra Jerzego Michalskiego, udało się przeprowadzić choć te postulaty, które wpłynąć mogły na zwiększenie dochodów miast.

Nie tylko jednak nieuregulowany stosunek skarbowy, ale i nieuregulowany stosunek ustawowo-administracyjny stoi na przeszkodzie rozwojowi miast.

W tej sprawie Związek nie szczędzi zachodów i trudów.

Od roku 1920 temat ten jest stale na porządku naszych obrad, a owoce pracy jest projekt ustawy o samorządzie miejskim i tezy do ordynacji wyborczej złożono władzom państwowym już zgórą przed rokiem.

Do tej pory sprawa nie została rozstrzygnięta, ale mamy już pewność, że w roku bieżącym ciała prawodawcze przystąpią do jej załatwienia i dlatego w przeddzień nieomal obrad sejmowych umieściliśmy ją na porządku obrad obecnego Zjazdu jako najpilniejszą i najważniejszą.

Mamy niepłonną nadzieję, że przyszły Zjazd obradować będzie już wtedy gdy i ta sprawa ostatecznie w myśl życzeń Związku będzie rozstrzygnięta.

Pełni więc nadziei na przyszłość otwieramy ten Zjazd.

Liczny w nim udział przedstawicieli miast i współudział przedstawicieli Rządu, duchowieństwa, ciał prawodawczych Rzeczypospolitej i Śląska oraz przedstawicieli zrzeszeń społecznych i zawodowych świadczy nietylko o tem, że znaczenie Związku jest oceniane należycie, ale że idziemy pod znakiem zespolenia się całego narodu dla dobra i pomyślności Ojczyzny.

Witam więc imieniem Związku drogich gości naszych i do wspólnej pracy dla dobra Rzeczypospolitej ich wzywam.

Witam przedstawicieli Rządu, PP. Marszałków Senatu i Sejmu Rzeczypospolitej i P. Marszałka Sejmu Śląskiego, witam PP. Posłów i Senatorów, witam przedstawicieli Zrzeszeń Społecznych i PP. przedstawicieli prasy.

Witam Was Panie i Panowie po raz pierwszy w tej prastarej piastowskiej ziemi, która tylko dzięki wspólnemu zestrzeleniu wszystkich warstw dzielnych Ślązaków wróciła na łono wspólnej Ojczyzny.

Na ziemi tej w ciągu pobytu parodniowego przekonacie się Panie i Panowie o owocach pracy tutejszego ludu.

Niech jego miłość ziemi ojczystej, wytrwałość, męstwo i siła będą dla Was nietylko przykładem, ale niech natchną Was i nadzieją, że przy zgodzie, wytrwałości i pracy Ojczyzna nasza pójdzie szybkimi krokami ku szczęściu wszystkich tych obywateli, i że na przyszłych naszych Zjazdach zapanuje nie troska, a radość ze spełnionych nadziei.

Pod hasłem pracy owocnej i wytrwałej dla urzeczywistnienia ideałów naszej Ojczyzny ogłaszam VII Zjazd przedstawicieli miast za otwarty".

Następnie wybrano Prezydium Zjazdu w następującym składzie: Prezydent m. Warszawy p. Jabłoński, Prezydent m. Krakowa p. Federowicz, Prezydent m. Poznania p. Ratajski, Vice-Prezydent m. Lwowa p. Chlamek i Radny m. Krakowa poseł p. Bobrowski.

Z kolei objął przewodnictwo Prezydent m. Warszawy p. Jabłoński. Nastąpiły przemówienia powitalne.

Imieniem miasta Katowic witał Zjazd Prezydent dr. Górnik; imieniem rady miejskiej miasta Katowic dr. Krajczyński; imieniem Sejmu Górnego Śląska Marszałek Sejmu Wolny; imieniem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dr. Sikorski; imieniem Rady miasta Warszawy Prezes senator Baliński; imieniem społeczeństwa Górnego Śląska poseł Korfanty, imieniem Ministerstwa Robót Publicznych p. inż. Feliński; imieniem Ministerstwa Handlu i Przemysłu dr. Ziemia; imieniem związku pracowników miejskich p. Popielawski.

Odczytano następnie powitalne depesze i pisma od Pana Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, od Pana Prezesa Rady Ministrów, od Pana Ministra Spraw Wewnętrznych, Reform Rolnych, Kolei, Marszałków Senatu i Sejmu i t. d., b. Prezesów Związku p. Suligowskiego i Drzewieckiego i in.

Po przeprowadzeniu wyborów do komisji budżetowej (PP. Hirszel, Mrozowski, Kozłowski) i komisji weryfikacyjnej (PP. dr. Fichna, Przeorski, Całuń, Dodacki), przewodniczący zamknął posiedzenie naznaczając obrady poszczególnych sekcji na godz. 3 po poł.

Obrady sekcji.

Sekcja I prawno-administracyjna.

Posiedzenie rozpoczęło o godz. 3 po południu.

Przewodniczył p. Cyryl Ratajski, Prezydent m. Poznania, członek zarządu Związku Miast Polskich p. dr. Józef Zawadzki wygłosił referat p. t. „Przyszły ustrój samorządu miejskiego“, i w konkluzji przedłożył następujące tezy główne:

„Utrzymać zasady ustawy o samorządzie miejskim, opracowane przez Związek Miast i przyjęte przez Zjazd we Lwowie w roku 1922.

W szczególności ustala się, iż pogląd Związku Miast pozostał niezmienny w następujących sprawach zasadniczych:

1) Za miasta wydzielone z powiatu uważać należy miasta powiatowe oraz te nie powiatowe, które posiadają więcej niż 10,000 ludności.

2) Magistraty składają się z przewodniczącego (prezydenta, burmistrza) jego zastępcy (ów) oraz z członków magistratu, wybieranych przez radę miejską na czas trwania jej kadencji. Radzie miejskiej przysługuje prawo zawierania z poszczególnymi kandydatami na członków magistratu kontraktu na czas dłuższy niż kadencja rady miejskiej.

3) Członkowie magistratu wybierani z pośród radnych nie tracą mandatu radnego i po opuszczeniu magistratu powracają do rady miejskiej.

4) Wybór prezydenta (burmistrza) i jego zastępców i członków magistratu nie wymaga zatwierdzenia władzy nadzorczej, o ile kandydat odpowiada warunkom stawianym przez pragmatykę służbową urzędnikom państwowym co do kwalifikacji naukowych.

5) Kadencja rady miejskiej trwa lat 6. Nowa kadencja dla wszystkich rad miejskich rozpocznie się przed 1 stycznia 1925 r. i do tego czasu muszą być dokonane w całym państwie wybory na zasadzie nowej ordynacji.

6) Dla nadzoru nad miastami tworzą się przy Wydziale wojewódzkim komitety samorządowe według projektu, zawartego w projekcie Związku Miast.

7) Potwierdzając zasadnicze uchwały Zjazdu Związku Miast we Lwowie r. 1922, Zjazd przyjmuje następującą zmianę w tezach co do ordynacji wyborczej.

Ustępująca kolejna rada miejska zaraz po ogłoszeniu wyborów przystępuje do wyboru ze swego grona starszych radnych w liczbie nie przekraczającej $\frac{1}{3}$ części ogólnej liczby radnych i tyluż ich zastępców. Starsi radni pełnią swe obowiązki przez cały czas trwania następnej kadencji rady miejskiej i posiadają pełne prawa radnych określone w ustawie. Na starszych radnych mogą być wybierani i członkowie magistratu.

W razie śmierci lub ustąpienia starszego radnego, powołuje się zastępcy z listy zastępców starszych radnych.

Pozostałe $\frac{2}{3}$ części ogólnej liczby radnych powołuje się na zasadzie wyborów.

Tym sposobem rada miejska składa się z $\frac{1}{3}$ ogólnej liczby starszych radnych (zastępców) wybieranych przez ustępującą radę miejską, oraz $\frac{2}{3}$ ogólnej liczby radnych wybranych na zasadzie wyborów powszechnych przez ludność gminy“.

Dr. Rudolf Sikorski — referent Wydziału Samorządowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych zapoznał obecnych z naczelnymi zasadami ustawy o samorządzie gmin miejskich ustalonymi przez komisję dla Reformy Administracji w dniach 14—17 marca b. r.

Po przemówieniach d-ra Sikorskiego na życzenie obecnych nastąpiła 5-minutowa przerwa, po której przewodnictwo objął p. dr. Leonard Stahl, Vice-Prezydent m. Lwowa.

Posel Jaworowski (Warszawa) przeciwny jest zbyt długiej kadencji rady miejskiej. Okres 3-letni uważa za dostateczny. Również przeciwny jest pozostawieniu w radzie miejskiej „starszych radnych“.

Składa wniosek:

„Z tez do referatu d-ra Józefa Zawadzkiego skreślić:

a) część 2 punkt 2 i część 2 punkt 4.

b) p. 5 winien brzmieć: kadencja rady miejskiej trwa lat 3.

Pozostałe skreślić.

c) punkt 7 skreślić całkowicie“.

J. Włodek — Prezydent m. Grudziądz. Projekt rządowy zasad ustawy samorządowej (roz. III p. 1 b.) przewiduje, że burmistrzowie względnie prezydenci miast wydzielonych z powiatu wiejskiego podlegali

w zakresie administracji państwowej kierownictwu i nadzorowi starosty. Z tym się nie godzi, gdyż burmistrzom tych miast powinny przysługiwać bezwzględnie prawa starosty.

Pozatem p. c. tegoż rozdziału, nadający większym miastom możliwość otrzymania własnego statutu, pomija te miasta w b. dzielnicy pruskiej, które już obecnie taki statut posiadają.

W konkluzji składa następujące wnioski:

1) punkt b. winien brzmieć:

„Miasta wydzielone z powiatu wiejskiego samorządowego uzyskają stanowiska i uprawnienia samodzielnego powiatu samorządowego i administracyjnego. W zakresie administracji państwowej prezydentom miast przysługuje prawo starosty”.

2) punkt c.—W punkcie tym należy zmienić w ustępie 4-ym:

„Do miast tej kategorii zaliczone zostaną ustawą miejską miasta: Łódź, Kraków, Poznań, Wilno, i te wszystkie miasta, które już te prawa posiadają (Bydgoszcz, Grudziądz, Toruń i t. p.)”.

Co do okresu kadencji rady miejskiej i magistratu nie podziela zdania p. Jaworowskiego, aby trwała tylko lat 3. Jest to okres zbyt krótki i wysoce szkodliwy dla gospodarki miasta. Zdaniem mówcy rada miejska winna być wybierana na lat 6, a burmistrz na lat 9. Tylko zagwarantowany dłuższy czas pracy przyciągnie ludzi fachowych, obznajmionych doskonale z całokształtem gospodarki miejskiej i wyjdzie na korzyść miast.

Posiedzenie zakończono o godzinie 6,45 wieczorem.

Druh dzień Zjazdu 1. j. 9 września 1923 r.

Obrady rozpoczęto o godz. 9,15 rano.

Przewodniczył p. dr. Leonard Stahl.

Przewodniczący oświadczył, że na listę mówców zapisanych jest 16 osób. Ponieważ czas obrad jest zbyt krótki, gdyż na godz. 3 popoł. wyznaczone jest plenarne posiedzenie Zjazdu, stawia wniosek o ograniczeniu przemówień do 5 minut.

Wniosek ten przyjęty został jednogłośnie.

P. Z. Kalinowski z Warszawy.—Referat d-ra Sikorskiego w I-szej części podobał się wszystkim, II-a część wzorowana na samorządzie pruskim i magdeburskim, zdaniem mówcy, niecałkiem mogłaby mieć zastosowanie u nas. Mamy obecnie na terenie Rzeczypospolitej Polskiej trzy różnorodne samorządy. Należałoby stworzyć coś pośredniego—swoistego. Przeciwny jest projektowi rządowemu, że aby uzyskać prawo bierne—trzeba mieszkać w danej gminie jeden rok. Czas ten jest za krótki, aby można było poznać gruntownie wybrańca.

Co do punktu 7-go też do referatu d-ra Zawadzkiego składa następujący wniosek:

„Starsi radni nie mogą być wybierani kolejno przez rady miejskie dłużej jak w ciągu 2-ch kadencji“.

P. M. Koerner z Warszawy.—Trudno jest ustalać okres kadencji dłuższy dla magistratu niż rady miejskiej. Magistrat, zdaniem mówcy, gdyby wybrany był na dłuższy okres, niż trwa kadencja rady, winien uzyskać votum zaufania tejże. Zbyt długa kadencja męczy i ofiara jaką z siebie dają radni nie może być zbyt długotrwałą. Wniosek p. d-ra Zawadzkiego co do wyboru starszych radnych trudno jest poprzeć. Przyjęcie jego jest niemożliwe, gdyż to co zdaje się dobrem obecnie — złem okaże się wkrótce. Do „starszych radnych” mogą nie wejść przedstawiciele wszystkich partii politycznych. Na tym tle wynikłyby nieporozumienia i spory, co dla młodej rady, na początku jej istnienia, byłoby bardzo szkodliwym.

Co do referatu d-ra Sikorskiego. Przeciwny jest projektowi aby przy wyborach przewodniczył zamiast sędziego prezydent. Trudno nakładać takie obowiązki. Nie powinien też mieć miejsce przymus przyjęcia mandatu wyboru. Cztery lata kadencji uważa za zupełnie wystarczające, gdyż trudno jest komuś narzucać, aby pracował ponad siły.

Zgłosił następujący wniosek:

- „1) Artykuł 7 też d-ra Zawadzkiego skreślić.
- 2) Przymus przyjęcia mandatu wyboru nie powinien być wprowadzony.
- 3) Przewodniczącym komisji wyborczej winien być sędzia.
- 4) Okres kadencji rad miejskich winien być 4-letni“.

P. Rytel (Ostrów Mazowiecki).—Stoi na przeciwnym niż p. Koerner stanowisku. Wnioski p. d-ra Zawadzkiego uważa za głęboko obmyślane i opracowane na zasadzie doświadczenia. Popiera okres kadencji 6-letni. Wybór „starszych radnych” ma wielkie znaczenie, gdyż przy nich nowoobrani mogą nabierać rutyny. Nie obawia się, że długotrwała praca t. zw. starszych radnych zmęczy ich i zniechęci. Ludzie obdarzeni instynktem pracy społecznej są niezłomni i pozostaną. Zdaniem mówcy kadencja burmistrza trwać winna co najmniej lat 6.

P. poseł Kozłowski.—Nie podziela zdania p. posła Jaworowskiego, że okres kadencji rady miejskiej trzechletni jest dostateczny. Rada miejska zazwyczaj w roku pierwszym robi głupstwa, w drugim się uczy, a dopiero w trzecim pracuje. Wypowiada się więc za 6 letnią kadencją. Popiera również tezę 7-mą d-ra Zawadzkiego co do „starszych radnych”, a to celem zabezpieczenia ciągłości prac. Co do wyborów—system proporcjonalny d'Hondt'a odnośnie do samorządów uważa za nieodpowiedni

i mówca jest za ograniczeniem tego systemu i poddaniem go rewizji, gdyż jest zły. Ordynacja wyborcza powinna być taka, aby zmuszała wszystkie zrzeszenia do konsolidowania się.

P. St. Musielak (Ostrów Poznański).—P. referent główny dr. Zawadzki odbiegł od zasad i tematu, które w swoim czasie wygłaszał ś p. Prezydent Drwęski. Ustawy samorządowe dotychczas obowiązujące na Pomorzu i w Poznańskim nie są idealne, lecz lepsze niż te, jakie się projektuje i należałoby je zastosować. Jest zdania, że wybór członków magistratu winien uzyskać zatwierdzenie władz nadzorczych. Mówca zapowiadał złożeniem poprawek, lecz takowych nie złożył.

P. dr. Ilski Vice-Prezydent m. Warszawy.—Musimy dbać o wyzbycie polityki z samorządów. Jest powszechnem zjawiskiem, że ludzi fachowych zwalczą jeden lub drugi obóz. Nie pracujemy w samorządzie pewni obiektywizmu. Należy ulepszyć typ—nie potrzeba się przebierać w ubranie działacza samorządowego i polityka. Mówca jest zdania, że ławników i fachowców bezwzględnie należy dobierać i kontraktować, gdyż tylko w ten sposób zabezpieczy się prawidłowe i dobre działanie samorządów. Co do starszych radnych, to jeżeli mieliby być wybierani z uwzględnieniem proporcjonalności—lepiej zaniechać wogóle tego. Pozostałyby typy ludzi, którzy wzajemnie napadają na siebie. Byłoby złym przykładem dla nowych radnych i zgubnem dla rady.

P. dr. Wereszczyński (Lwów).—Dotyka spraw w przemówieniu p. d-ra Sikorskiego. Są nieścisłości: 1-e p. dr. Sikorski zaznaczył, że kwestja ordynacji wyborczej jest włączona do statutu samorządowego i 2-e, że ordynacje uchwalają sejmiki wojewódzkie. W trzech województwach b. zaboru austriackiego trudno byłoby to pogodzić ze względu na dwie kurje ludności. Teza ta przeprowadzona w praktyce doprowadziłaby do bardzo szerokiej autonomji i spowodowałaby rozbitcie szkodliwe dla państwa. Pozatem nie widzi możliwości zastosowania u nas samorządu niemieckiego lub innych. Musimy zaszczerpić własny typ, któryby odpowiadał naturze naszego społeczeństwa. Niemiecki samorząd oraz angielski dobre są dla dobrze zorganizowanego społeczeństwa. Ani jeden ani drugi nie może mieć u nas zastosowania. Musimy stworzyć tęgą radę miejską i tęgi magistrat. Teza 7 d-ra Zawadzkiego daje łączność do ciągłości prac. Dążymy do ciągłości w magistracie, należy też stworzyć ciągłość w radzie miejskiej. Nie godzi się z tezą o niezatwierdzaniu przez władze nadzorcze płatnych członków magistratu, muszą być zatwierdzeni.

P. K. Czystewski z Rawicza (Wlkp.).—Uznaje za konieczne aby płatni członkowie magistratu byli zatwierdzani przez władze nadzorcze. Koniecznem jest również, aby burmistrz wybierany był na okres dłuższy

niż trwa kadencja rady miejskiej. Jest za wyborami powszechnymi do rad miejskich i nie może się zgodzić na pozostawienie w nowych radach t. zw. starszych radnych według tezy 7 referatu d-ra Zawadzkiego.

P. M. Cynarski, Prezydent m. Łodzi — Zdaniem mówcy „starsi radni” istnieć powinni dla ciągłości prac. Nie może się jednak zgodzić, aby wybory skuteczniały ustępujące rady miejskie; trudno dopuścić, aby ludzie odchodzący, którzy być może stracili zaufanie ogółu, wybierali z pośród siebie starszych radnych. Ilość starszych radnych proponuje zredukować z $\frac{1}{3}$ na $\frac{1}{4}$ i tą uważa za dostateczną. Co do zawierania kontraktów z członkami magistratu — uważa to za niemożliwe, ponieważ podział taki doprowadziłby, że prace wypadłyby rozmaicie.

W konkluzji składa następujący wniosek:

Poprawka (uzupełnienie) do p. 5 tez d-ra Zawadzkiego:

„Rady miejskie, wybrane w 1923 r. i 1924 r., pozostają w swym składzie aż do ukończenia kadencji obecnej”.

Do p. 7 (zmiana pierwszej części).

„Rada miejska niezwłocznie po ukonstytuowaniu się wybiera z grona członków ustępującej rady miejskiej starszych radnych w liczbie nieprzekraczającej $\frac{1}{4}$ części ogólnej liczby radnych i tyluż ich zastępców (reszta jak w projekcie)”.

P. J. Domański (Radom). — Zapytuje, dlaczego w projekcie rządowym nadającym miastom prawo władz administracyjnych, opuszczone zostały te miasta, które obecnie prawo to posiadają oraz dawniejsze miasta gubernjalne? Mówca żąda aby uwzględnione były te miasta, gdyż urzędnicy miejscy pod względem fachowości stoją wyżej niż urzędnicy starościńscy. Pozatem mówca apeluje, aby Zjazd zwrócił się do Rządu o zabezpieczenie emerytalne urzędników miejskich, którzy pracowali w magistratach po kilkadziesiąt lat i dziś pozbawieni są wszelkiej pomocy materialnej. Złożone zostały przez p. Domańskiego następujące wnioski:

- 1) „Do miast wskazanych w art. 2 projektu rządowego, winny być ustawowo zaliczone wszystkie miasta b. zaboru rosyjskiego, których zarządy jako władze administracji państwowej, władzy powiatowej wcale nie podlegały, to jest miasta dawniej gubernjalne”.

- 2) „Zjazd uchwalić raczy:

Zwrócić się do Rządu o zajęcie się sprawą zabezpieczenia emerytalnego wszystkich tych pracowników miejskich, którzy jako b. urzędnicy państwowi, należeli do stowarzyszenia emerytalnego b. Król. Polskiego, wyrażając ze swej strony, że najwłaściwszym rozwiązaniem tej sprawy byłoby wzajemne zobowiązanie się rządu i samorządu do zaliczenia przy emerytowaniu swoich urzędników

całkowitej poprzedniej ich służby przez rząd — samorządowej, przez samorząd—państwową".

P. poseł Jaworowski. W ciągu dnia wczorajszego starał się wy badać opinię uczestników Zjazdu co do starszych radnych. Odnosił wrażenie, że większość jest przeciwna temu. Zachowanie ciągłości pracy jest rzeczą bardzo ważną, powinno też być rozwiązane w inny sposób. Projekt d-ra Zawadzkiego jest wadliwy. Jest wielka różnica kto wybiera starszych radnych — nowa czy stara rada miejska. Trudno będzie stwierdzić, czy wybrani będą mieli zaufanie ludności. Na tym tle mogłyby powstać grube nieporozumienia. Długi okres kadencji rad miejskich na podstawie doświadczenia uważa za klęskę dla miast. Długa kadencja doprowadzi do tego, co jest obecnie. Mówca broni proporcjonalności, krótkiego systemu trwania kadencji, nieskazitelnosci 5-przymiotnikowego głosowania, gdyż każdemu szczeremu demokracie zależy, aby miał prawo rządzenia w swoim kraju.

P. dr. Sikorski. W odpowiedzi p. Wereszczyńskiemu komisja dla reform administracji ustaliła, aby ordynacje wyborcze uchwalaly sejmiki wojewódzkie. Jednak rząd opracuje statuty ramowe, aby nie było rozbieżności. Problem co do sposobu podziału na wybory terytorjalne nie został jeszcze opracowany. Przyszłe projekty rządowe będą podawane do wiadomości i krytyki. Zapatrywania mówcy nie zostały jeszcze uzgodnione. Studjowanie obcych ustaw jest konieczne. Rządowi chodzi o to, aby się do życia dostosować, rozeznac co było w tych ustawach dobrego i co dałoby się przeszczepić. Zdaniem referenta należy wprowadzić te zasady obowiązujące w Prusiech, które uznane zostały przez Anglików i Amerykanów i które przyjmują magistrat kolegjalny i przyjmują autokratyzm burmistrzowski. Co do podziału miast (w odpowiedzi p. Domańskiego). Charakter starostw grodzkich przyznano tylko tym miastom, które już to mają. Nadawanie (erygowanie) starostw grodzkich ma być określone specjalną ustawą, lub też powierzone Radzie Ministrów. Mówca będzie się starał, aby wszystkie miasta dawniejsze gubernjalne uzyskały charakter starostw grodzkich w specjalnej ustawie.

Sprawa emerytur dla urzędników miejskich jest na porządku dziennym. Ministerstwo wypłaca już zaliczki tym, którzy prawo do emerytury uzyskali, uzależnione to jest jednak od funduszów zabranych przez Rosjan.

P. dr. Józef Zawadzki. Dzisiejszy Zjazd jest ostatnim przed wydaniem ustaw, które określają ustrój miast. W przemówieniach zaznaczyła się rozbieżność nie tylko mówców, ale i dzielnic, choć we Lwowie, przyjęto tezę aby stworzyć ustawę ramową. Referent wita z zadowoleniem, że rząd daje prawo miastom opracowania własnego statutu, nie wyłączając

ordynacji; prosi gorąco aby unikać rozbieżności, gdyż nam chodzi o uchwalenie takiego statutu, aby był najlepszy z dotychczasowych. Koncepcja rządu co do fachowości nie jest doskonałą. Magistrat jest powołany do ogarniania całokształtu. Nie uważa, aby dzisiejszy Zjazd był powołanym do uchwalania ilości fachowców lub nie fachowców. Nie godzi się z wywodami niektórych mówców oraz z projektem rządowym, aby w państwie demokratycznym członkowie magistratu byli zatwierdzeni. Uchwalenie tego kruszyłoby podwaliny ustawy samorządowej. Zgóry musi być określone, kto nie może być wybierany.

Referent złożył następującą rezolucję, którą na skutek życzenia zebranych rozbito na cztery części, a mianowicie:

I. Potwierdzając zasadnicze uchwały Zjazdu Miast Polskich we Lwowie w roku 1922, Zjazd przyjmuje zasady, iż w funkcjonowaniu rad miejskich musi być zachowana ciągłość pracy.

II. Że jednym z wyrazów tej ciągłości wymagającym bliższego zbadania jest wniosek o wprowadzenie starszych radnych.

III. Dla bliższego opracowania sprawy ciągłości pracy w radach miejskich, Zjazd powołuje komisję złożoną z pp. Jaworowskiego, Ratajskiego, Chłamtacza i J. Zawadzkiego, oraz 2-ch przedstawicieli miast niewydziałonych z powiatu, z prawem kooptacji (Rejner, Musielak).

IV. Drugi ustęp p. 4, mianowicie, określenie kwalifikacji potrzebnych dla prezydenta, jego zastępców i członków magistratu—przekazać komisji, powołanej do opracowania sprawy ciągłości pracy rad miejskich.

W głosowaniu nad powyższą rezolucją:

Część I, III i IV przyjęte zostały jednogłośnie.

Część II — odrzucona większością głosów.

Następnie przewodniczący poddał pod głosowanie tezy do referatu p. d-ra Zawadzkiego, które dało wynik następujący:

Teza 1) Za miasta wydzielone z powiatu uważać miasta powiatowe oraz te nie powiatowe, które posiadają więcej niż 10,000 ludności.

Przyjęto jednogłośnie.

Teza 2) część pierwsza. Magistraty składają się z przewodniczącego (prezydenta, burmistrza) jego zastępcy, oraz członków magistratu wybieranych przez radę miejską na czas trwania jej kadencji.

Przyjęto większością głosów.

Część druga. Radzie miejskiej przysługuje prawo zawierania z poszczególnymi kandydatami na członków magistratu kontraktu na czas dłuższy niż kadencja rady miejskiej.

Przyjęto większością głosów.

Teza 3) Członkowie magistratu wybierani z pośród radnych nie tracą mandatu radnego i po opuszczeniu magistratu powracają do rady miejskiej.

Przyjęto jednogłośnie.

Teza 4) ustęp pierwszy. Wybór prezydenta (burmistrza) jego zastępców i członków magistratu—nie wymaga zatwierdzenia władzy nadzorczej.

Przyjęto jednogłośnie.

Ustęp drugi. Przechodzi do Komisji w myśl przyjętej części czwartej rezolucji d-r. Zawadzkiego.

Teza 5. Kadencja rady miejskiej trwa lat 6. Nowa kadencja dla wszystkich rad miejskich rozpocznie się przed 1-szym styczniem 1925 roku i do tego czasu muszą być dokonane w całym państwie wybory na zasadzie nowej ordynacji.

Przyjęto większością głosów.

Teza 6. Dla nadzoru nad miastami tworzą się przy wydziale wyjewódzkim Komitety samorządowe według projektu zawartego w projekcie Związku Miast.

Przyjęto jednogłośnie.

Teza 7. Przeszła do Komisji w myśl części I i III rezolucji przyjętej powyżej.

Wniosek p. Jaworowskiego:

„Skreślić część 2 tezy 2.

Skreślić „ 2 „ 4.

Kadencja rady miejskiej trwa lat 3, resztę skreślić.

Tezę 7 skreślić“.

Upadł większością głosów.

Wniosek p. Włodka:

III Samorząd gmin miejskich.

punkt b. winien brzmieć:

„Miasta wydzielone z powiatu wiejskiego samorządowego uzyskają stanowiska i uprawnienia samodzielnego miejskiego powiatu samorządowego i administracyjnego.

W zakresie administracji państwowej prezydentom miast przysługuje prawo starosty“.

Przyjęto jednogłośnie.

Wniosek p. Włodka:

III Samorząd gmin miejskich.

punkt c) W punkcie tym należy zmienić w ustępie 4-ym:

„Do miast tej kategorii zaliczone zostaną ustawą miejską miasta:

Łódź, Lwów, Kraków, Poznań, Wilno i te wszystkie miasta, które już te prawa posiadają (Bydgoszcz, Grudziądz, Toruń i t. p.)".

Przyjęto jednogłośnie.

Wniosek p. Kalinowskiego:

Poprawka do punktu 6 wniosku d-r. Zawadzkiego:

"Starsi radni nie mogą być wybierani kolejno przez rady miejskie dłużej jak w ciągu dwóch kadencji".

Upadł wobec przyjętej rezolucji.

Wniosek p. Koernera:

1) „Artykuł 7 też d-ra Zawadzkiego skreślić".

Upadł wobec przyjętej rezolucji.

2) „Przymus przyjęcia mandatu z wyboru nie powinien być wprowadzony".

Przyjęto jednogłośnie.

3) „Przewodniczącym Komisji Wyborczej winien być sędzia".

Odrzucony większością głosów.

4) „Okres kadencji rad miejskich winien być czteroletni".

Upadł wobec przyjęcia tezy 5-ej D-r. Zawadzkiego.

Wniosek p. Cynarskiego Prezydenta m. Łodzi.

Wycofany przez wnioskodawcę.

Wnioski p. J. Domańskiego:

I) „Do miast, wskazanych w art. 2 c. projektu rządowego winny być ustawowo zaliczone wszystkie miasta b. zaboru rosyjskiego, których zarządy, jako władze administracji państwowej, władzy powiatowej wcale nie podlegały, t. j. miasta dawniej gubernjalne.

II) Zjazd uchwała:

Zwrócić się do rządu o zajęcie się sprawą zabezpieczenia emerytalnego wszystkich tych pracowników miejskich, którzy jako b. urzędnicy państwowi należeli do stowarzyszenia emerytalnego b. Królestwa Polskiego, wyrażając ze swej strony, że najwłaściwszym rozwiązaniem tej sprawy byłoby wzajemne zobowiązanie się rządu i samorządu do zaliczenia przy emerytowaniu swoich urzędników całkowitej poprzedniej ich służby: przez rząd — samorządowej, przez samorząd — państwowej".

Przeszły jednogłośnie.

Sekcja II — Skarbowa.

Początek obrad o godzinie 3 po południu.

Przewodniczący dr. Ludwik Zieliński.

Porządek dzienny:

1) Ustawa o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych referent dr. L. Zieliński.

2) Przyczyny drożyzny w miastach — referenci: dr. Emil Bobrowski, dr. Iłski, C. Brzeziński — koreferent — p. Alfred Jankowski.

I. Dr. L. Zieliński, przewodniczący zarazem referent punktu 1-go porządku dziennego, odczytał obszerny referat o uchwalonej przez Sejm i Senat Rzeczypospolitej ustawie o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych. Omówiwszy na wstępie starania Zarządu Związku Miast o najkorzystniejsze dla samorządu brzmienie ustawy, referent analizuje kolejno poszczególne artykuły, oświeśla wartość ustawy z ogólnego punktu widzenia i w konkluzji prosi w imieniu Komisji Finansowej Zarządu Związku Miast o uchwalenie następującego wniosku:

„Zjazd Związku Miast przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Zarządu o stanowisku zajętem w toku prac sprawozdawczych nad Ustawą o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych i dzieląc poglądy Komisji Finansowej Zarządu, uchwała następujące tezy i dezyderaty, wzywając Zarząd do przedłożenia ich czynnikom miarodajnym rządowym i prawodawczym.

T e z y:

1) Zjazd Związku Miast, uważając, że dla prawidłowego rozwoju życia miejskiego w Polsce niezbędnem jest zastąpienie przepisów i ustaw doraźnych o charakterze tymczasowym ustawą zasadniczą, regulującą w definitywny sposób skarbowość samorządową, uznaje zgodnie z rezolucjami ciał prawodawczych, jaknajszybsze opracowanie przez czynniki rządowe i uchwalenie przez czynniki prawodawcze — ustawy zasadniczej o skarbości komunalnej — za niezbędne.

2) Zjazd Z. M. opierając się na ścisłym brzmieniu art. 69 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, uważa, że ustawa taka o gospodarce samorządowej winna uwzględniać zasady rozgraniczenia źródeł dochodowych państwa i samorządu i oprzeć finansowość ciał komunalnych na trwałych samodzielnych podstawach, dających możność rozkwitu i rozwoju życia samorządowego w Polsce.

3) Wymiar i pobór podatków bezpośrednich a przede wszystkim podatku dochodowego, obrotowego i majątkowego w gminach miejskich, mających odpowiedni aparat podatkowo-egzekucyjny, winien przez rząd być powierzony gminom, jako znającym lepiej warunki życia i stan zamożności swych obywateli — za odpowiednim wynagrodzeniem.

D e z y d e r a t y:

1) Do opracowania a) przepisów wykonawczych do niniejszej ustawy tymczasowej, b) przepisów prawidłowego budżetowania i szematu wzoro-

wego budżetu, c) prac przygotowawczych nad ustawą zasadniczą o gospodarce samorządowej winien być w myśl rezolucji uchwalonych przez Senat zawezwany do współdziałania Zarząd Z. M. w osobie wydelegowanych przez Zarząd przedstawicieli, jako rzeczoznawców w sprawach dotyczących uregulowania finansów miejskich.

2) Zarząd Z. M. powinien zawczasu poczynić u czynników miarodajnych ciał prawodawczych starania, by do udziału w pracach komisji, której zostanie powierzone zreferowanie ustawy o gospodarce samorządowej, był zawezwany Zarząd w osobach swych przedstawicieli, jako rzeczoznawców”.

Przewodniczący otwiera dyskusję nad referatem:

P. Kozłowski z Zakopanego.—Jednolitą i zasadniczą ustawą o skarbowości gmin miejskich można wprowadzić dopiero po uchwaleniu ustawy o samorządzie miejskim, dlatego też uważa, iż wyraz „jaknajszysze” w tezie pierwszej referatu dr. Zielińskiego, należy zastąpić zdaniem „niezwłocznie po uchwaleniu zasad ustawy o samorządzie miejskim”. W przeciwieństwie do referatu jest zdania iż w obecnym momencie korzystniejszą dla miast jest forma dodatków do podatków podstawowych—nie podatki samoistne. Reprezentacje bowiem miejskie niechętnie uchwalają podatki samoistne. Należy jedynie baczyć by rząd nie przetrzymywał funduszków miejskich. Stwierdzonem zostało, iż komisje do wymiaru podatku przemysłowego, dla celów osobistych zmniejszają sumy obrotu. Proponuję wystosować apel do płatników, aby uczciwie spełniali swój obowiązek względem państwa i gminy, zaś napiętnować tych, którzy działają na szkodę finansów państwowych i gminnych.

Wyjaśnia stanowisko Komisji Skarbowej Sejmu w sprawie ustawy. Zgłasza następujące wnioski:

P o p r a w k a d o T e z y I.

Skreślić wyrazy: „jaknajszysze”, a wstawić w wierszu ostatnim po wyrazie „komunalnej” wyrazy: „zaraz po uchwaleniu zasadniczej ustawy o samorządzie”.

Wniosek 1) Zjazd Związku Miast, stwierdzając, że od obecnego pierwszego wymiaru podatku przemysłowego zależy w wysokim stopniu sanna finansów państwa i związków komunalnych oraz stwierdzając z przykrością, że komisje przeznaczone do wymiaru podatku przemysłowego jednokrotnie wyzyskują swoje uprawnienia ustawowe w sposób szkodliwy dla skarbu państwa i finansów miejskich, uchwała dołożyć wszelkich starań i udzielić władzom skarbowym jaknajdalej idącej pomocy celem sprawnego wymiaru i szybkiego ściągnięcia podatku gruntowego.

2) Zjazd piętnuje z oburzeniem postępowanie tych podatników, którzy przez fałszywe zeznania obrotu pozbawiają skarbu państwa na swoją oso-

bistą korzyść części podatku przemysłowego, przez co także finanse miejskie narażone są na poważne straty.

P. Barczewski z Warszawy proponuje ograniczenie czasu przemówień do 5 minut.

Zgłoszono wniosek o ograniczenie przemówień do 10 minut. Większością głosów uchwalono określić czas przemówień do 10 minut.

Dr. Adam Piwowar z Dąbrowy Górniczej.—Zarząd Związku Miast był przeciwny uchwaleniu art. 14 podatku od kopalń. Uważa to stanowczo za krzywdzące w wysokiej mierze Zagłębie Dąbrowskie, ponieważ podatek od węgla w Zagłębiu jest kwestją bytu samorządów. Zwraca się o wyjaśnienie czem kierował się Zarząd Związku Miast sprzeciwiając się podatkowi od kopalń.

Przedkłada wniosek następujący:

„Zjazd Związku Miast Polskich wzywa Zarząd Związku by w przyszłości przy projektowaniu i uchwalaniu kopalnych opłat i podatków bezwarunkowo zapraszał na swe posiedzenia w roli rzeczoznawców przedstawicieli interesowanych gmin”.

P. Zbrożyna z Włocławka.—Ustawa o tymczasowem uregulowaniu finansów miejskich powoduje dużą zależność od rządu. Zdaniem mówcy korzystniejsze dla miast są podatki samoistne. Apel do płatników p. Kozłowskiego — nie odniesie skutku. Należyty wymiar podatku przemysłowego będzie osiągnięty, o ile zostanie powierzony miastom. Dodatek do świadectw przemysłowych na szkolnictwo zawodowe należy się gminom miejskim jako bezpośrednio tą sprawą zainteresowanym.

Stawia wnioski następujące:

1) „Zjazd Związku Miast Polskich wzywa Zarząd Związku aby poczynił starania u władz państwowych, celem zezwolenia miastom w byłej dzielnicy rosyjskiej pobierania dodatku do państwowego podatku przemysłowego na rzecz izb handlowych i przemysłowych oraz na rzecz szkół zawodowych (art. 120 a i b) ustawy z dnia 14 maja 1923 r. poz. 412 Dz. Ust. 58, do czasu ukonstytuowania się tych izb z warunkiem, że miasta przeznaczą sumy z tego tytułu na cele szkolnictwa zawodowego.

2) Zjazd Związku Miast wzywa Zarząd Związku, aby poczynił starania u władz państwowych, celem jaknajszybszego przekazania miastom posiadającym odpowiedni aparat podatkowy i egzekucyjny i tym, które o to zabiegać będą, prawa wymiaru i poboru podatków bezpośrednich zgodnie z punktem 5 art. 43 Ust. o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych z tym, aby miastom tym zezwolono o potrącanie dodatków zgodnie z ustawą na rzecz tychże miast przypadających.

Następnie odczytuje wniosek rady miejskiej miasta Włocławka treści następującej:

Wyciąg z protokołu rady miejskiej z dnia 20/VIII 1923 roku № 191 (23 A) Punkt II (A).

Na wniosek p. ławnika Zbrożyny rada miejska uchwaliła:

„Zwrócić się do władz państwowych z przedstawieniem ciężkiego stanu finansowego miasta i że opodatkowanie ludności miejskiej podatkami konsumcyjnymi, państwowymi i komunalnymi, ze względu na coraz bardziej wzrastającą nędzę miast staje się niemożliwe.

Na wniosek p. prezesa rada miejska uchwaliła:

Polecić miejscowym delegatom na Zjazd Związku Miast Polskich poczynić starania, by Związek Miast wyraził rządowi protest przeciwko obciążaniu ludności miast podatkami konsumcyjnymi, tak państwowymi jak i komunalnymi”. Włocławek, dnia 20/VIII 1923 r.

Prezes: (—) *Piasecki*.

Radny—Sekretarz (—) w z. *Gąszczyński*.

Dr. Kiedacz z Poznania. — Skoro ustawa stała się faktem, należy myśleć o tem, by możliwie rychło jaknajwiększe wyciągnąć z niej korzyści, Zarząd Związku Miast winien zabiegać by ustawa w jaknajszybszym czasie była ogłoszona, i wpłynąć na należyte opracowanie przepisów wykonawczych. Jeśli gmina nie posiada prawa wymiaru podatku przemysłowego i dochodowego, winna przynajmniej mieć głos decydujący w Komisji Szacunkowej. Wypowiada się przeciw drugiej tezie referenta.

Zgłasza następujące wnioski:

1) Zjazd Związku Miast wzywa Zarząd Związku Miast o dołożenie wszelkich starań, by ustawa o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych była niezwłocznie opublikowana oraz by rząd jaknajszybciej wydał przepisy wykonawcze do niniejszej ustawy.

2) Zjazd Związku Miast Polskich wzywa zarząd, aby jaknajrychlej opracował wzory statutów względnie uchwał, uzgodnił je z mającemi być wydanemi przepisami wykonawczemi do niniejszej ustawy i uzyskał zasadnicze rozporządzenie rządu, uprawniające tylko jeden czynnik rządowy do zatwierdzenia uchwał ciał samorządowych bezzwłocznie, o ile one odpowiadają wzorowym statutom.

3) Zjazd Związku Miast wzywa zarząd o poczynienie energicznych starań, by w komisjach wymiarowych, powołanych do współdziałania zarządów miast, brał udział przedstawiciel magistratu z prawem odwołania się od uchwał komisji do wyższej instancji.

Dr. Zawadzki z Krakowa. — Niektóre wydatne źródła podatkowe miast Krakowa, Lwowa przez nową ustawę zostały skasowane.

Miasta te muszą znaleźć rekompensatę w innych źródłach podatkowych jak konsumcyjne podatki od mięsa i t. p. Przepisy wykonawcze opracowane przez Rząd mogą być niekorzystne dla miast. Należy się domagać udziału Zarządu Związku Miast przy ich opracowaniu. Zwraca uwagę na niesprawiedliwy podział w ustawie podatków od spożycia między miasto i wieś.

Zgłasza wnioski następujące:

1) „Zjazd uważa od niedawna praktykowany sposób udzielania przez rząd zaliczek na poczet ściągniętych lub ściągnąć się mających podatków miejskich w formie oprocentowanych pożyczek za pośrednictwem P. K. K. P., P. K. O. lub Banku Komunalnego, a w wysokim stopniu krzywdzącym miasta, podrażający koszty administracyjne i za niemożliwe nadal do utrzymania. Zjazd uprasza zatem rząd o zarządzenie udzielania na przyszłość zaliczek bezprocentowych z funduszy państwowych jak to miało miejsce do ostatnich czasów.

2) Zjazd Miast uchwili:

Związek Miast zwraca uwagę rządu na postanowienie ustępu 6-go art. 10 ustawy o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych, wedle którego miasta mają prawo nakładać samoistne podatki od spożycia i użycia na przedmioty nieobłożone podatkiem państwowym, i uprasza aby w przepisach wykonawczych zabezpieczył wszystkim miastom, a w szczególności Krakowowi i Lwowowi, które tak wiele straciły na odjęciu im samoistnych opłat od trunków, możliwość jaknajwydatniejszego korzystania z tego uprawnienia”.

P. Barczewski z Warszawy proponuje ograniczyć czas przemówień do 5 minut.

Wniosek przyjęty.

Zgłoszono wniosek o zamknięcie listy mówców większością głosów i ten wniosek przyjęto.

P. Kroppa z Ozorkowa. — Ustawa jest naogół znośna. Termin zastosowania podatków od spożycia zostawiono Ministrowi Skarbu i Min. Spraw Wewn. Należy dołożyć starań, aby nastąpił jaknajspieszniej.

Prosi o przyjęcie następującego wniosku:

„Z uwagi, że do chwili stabilizacji waluty źródła dochodowe jakie przewiduje ustawa o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych nie zaspokoją potrzeb finansowych miast, tembardziej, że miasta znajdują się w trudnych warunkach finansowych, zjazd wzywa Zarząd Związku Miast do poczynienia usilnych starań do spiesznego załatwienia 4 p. 75 art. rze-

czonej ustawy, mianowicie wyznaczenia przez Rząd terminu, w którym nabierze mocy obowiązującej podatek od spożycia, zużycia lub produkcji”.

P. Rzyman z Działdowa. — Do sprawiedliwego podziału podatków od spożycia koniecznem jest ustalenie ścisłego klucza.

Podatek przemysłowy od Oddziałów instytucji posiadających centralę w innych miastach nie wpływa do Kas miejskich.

Rozporządzenie wykonawcze winno ustalić, iż centrale mają obowiązek zawiadamiać dane gminy o obrotach jej oddziałów. Wymiar podatków winien należeć do gminy.

Zgłasza rezolucję:

Rezolucja: „Ponieważ art. 9 ustawy o uregulowaniu finansów komunalnych nie przewiduje należytego uregulowania dodatków komunalnych do podatku dochodowego i rozdział tychże pomiędzy miasta niewydzielone i powiaty Zjazd Związku Miast Polskich uchwała zwrócić się do Ministerstwa Skarbu i Spraw Wewnętrznych z prośbą, ażeby przy wydawaniu rozporządzenia wykonawczego do wyżej cytowanej ustawy art. 9 uzupełniono kluczem rozdziału, a mianowicie ażeby przeznaczono z tego tytułu 90% dla miast wydzielonych i niewydzielonych, a pobranych z terenu miejskiego oraz 10% dla funduszu wojewódzkich i z miast niewydzielonych 10% dla powiatów.

Miasta oświadczają, że wskutek nadmiernych podatków powiatowych stan finansowy ich znacznie się obniża, a powiaty nie dają miastom żadnej materialnej pomocy.

Zjazd Związku Miast Polskich biorąc pod uwagę, że w miastach Rzeczypospolitej Polskiej istnieje cały szereg oddziałów instytucji finansowych, handlowych i przemysłowych, których siedziba centrali znajduje się w innych miastach, i wskutek tego nie opłacają podatków do podatku dochodowego i przemysłowego na rzecz tych miast mimo, że skupiają cały obrót pieniężny w swym ręku i czerpią maximum zysku z tych miast, wzywa Zarząd Związku Miast, by poczynił starania o wydanie ustawy rozdzielającej dodatki i udział między siedzibą centrali i siedzibą filji”.

P. Baczewski z Leszna omawia sprawę koszar w Lesznie. Przewodniczący odbiera mówcy głos, ponieważ na porządku dziennym jest inna sprawa.

P. Lewandowski z Bydgoszczy. — Domaga się zwiększenia udziału miast w podatku dochodowym. Zwraca się do Zarządu Związku Miast o informowanie miast o zamierzeniach rządowych.

Stawia następujący wniosek:

1) „Zarząd Związku Miast zechce: 1) projekta rozporządzeń wykonawczych do ustawy o tymczasowej sanacji finansów komunalnych nadsyłać większym związkom komunalnym możliwie rychło do zaopiniowania.

2) Zorganizować wzajemne przysyłanie sobie przez poszczególne związki komunalne statutów podatków.

3) Zjazd Związku Miast uchwała:

Przy normowaniu w przyszłości zasad dodatku komunalnego do państwowego podatku dochodowego należy dążyć do zastosowania progresji na rzecz komun".

P. Brodowicz z Jarosławia — rzekł się głosu.

P. Kulanowicz z Łodzi. — Miasta cierpią na niesprawnem funkcjonowaniu urzędów skarbowych. Podatek przemysłowy wpływa w stosunku 20 — 30% ogólnej należności, a urzędy skarbowe nie mogą temu zaradzić, nie posiadając odpowiedniego aparatu.

Prosi o przyjęcie następującego wniosku:

„Zjazd Związku Miast wzywa Zarząd Związku Miast by poczynił u Ministerstwa Skarbu kroki celem usilnego przestrzegania, by wymiar i wpływ podatku obrotowego był uskuteczniiony bezwzględnie w terminach ustawą przewidzianych”.

P. Kozłowski z Zakopanego (ponownie). Aby oprzeć finanse miast na podatkach samoistnych, trzeba społeczeństwo odpowiednio wyszkolić. Sprzeciwia się wnioskowi rady miejskiej we Włocławku o ograniczeniu podatków od spożycia. Popiera usilnie wniosek o określenie terminu wprowadzenia podatku od spożycia.

P. Chmielarski z Bydgoszczy. — Zgłasza wnioski:

1) „Kancelarja Sejmowa zechce natychmiast ogłosić uchwaloną ustawę o tymczasowej sanacji finansów komunalnych, gdyż przewleknięcie jej ogłoszenia powoduje dla związków komunalnych bardzo dotkliwe szkody.

2) Dodatek komunalny do państwowego podatku dochodowego, ściągany przez komuny — a w każdym razie przez miasta wyłączone ze związku powiatowego — od swych urzędników nie są obowiązane odprowadzać do kas skarbowych. Ułatwi to pracę komunom i władzom skarbowym i przyspieszy możliwość dysponowania odnośnemi kwotami przez komuny.

3) Zjazd Związków Miast Polskich wzywa Zarząd, by poczynił u rządu starania celem bezwzględnego przestrzegania przepisów ustawy o niezwłocznem wypłacaniu samorządom przypadających im kwot podatkowych. Jednocześnie zjazd związku miast zwraca się do rządu z prośbą o natychmiastowe przystąpienie do wykonania rezolucji sejmu, domagającej się natychmiastowej wypłaty związkom komunalnym przypadających im dodatków do podatku gruntowego i przemysłowego oraz 30% udziału w podatku dochodowym”.

P. Dodacki z Łęczycy. — W celu pełnego wyzyskania uprawnień finansowych, płynących z treści ustawy z dnia 11/VIII 1923 r. o tymczasowem

uregulowaniu finansów komunalnych oraz sprawnego jej wykorzystania Zjazd Związku Miast domaga się od Rządu jaknajśpieszniejszego opracowania i przedłożenia Sejmowi do uchwalenia ustawy o przymusie meldunkowym.

Dr. Zieliński — referent. — Poseł Kozłowski ma rację z punktu poselskiego. Zarząd Związku Miast musi mieć stale wpływ na bieg spraw, dotyczących miast i upomnienie się o głos dla Związku Miast winien Zjazd uchwalić. Błędem jest przekonanie iż forma dodatków do podatków państwowych jest dla miast korzystna. Musimy rozbudować własny system podatkowy, a nie opierać finansów miast na podatkach państwowych. Jeśli aparat rządowy będzie szwankował, będą cierpieć na tem również gminy. Ustawa ta dobra jest na dziś, lecz nie na przyszłość. W sprawie podatku od kopalń Zarząd Związku Miast był zdania, iż niesłusznem jest, by cała ludność płaciła podatek kilku gminom. Ustawa jest w druku i będzie wkrótce ogłoszona. Przepisy wykonawcze są w opracowaniu. Nadzwyczaj ważnem jest, aby do opracowania przepisów byli powołani przedstawiciele Związku Miast. Zjazd nie zdolny jest przewidzieć wszystkiego, a w przepisach wiele rzeczy można ustalić w sensie korzystnym lub niekorzystnym. Opracowanie szematu budżetu też tego wymaga.

Dr. Zieliński — przewodniczący. — Celem uzgodnienia wniosków o jednakowym brzmieniu i uskutecznieniu poprawek redakcyjnych proponuję odbyć nazajutrz, t. j. 9-go września posiedzenie (od godziny 8½ rano do godziny 10-ej), referenta wraz z wnioskodawcami, zaś o godzinie 10-ej rozpocząć obrady plenum Sekcji.

Propozycję jednogłośnie przyjęto.

P. Fichna — burmistrz z Pszczyny, wygłasza referat o stanie finansów miejskich Województwa Śląskiego.

Dnia 9-go września 1923 roku.

Posiedzenie wnioskodawców godz. 8½ rano.

Przewodniczący — dr. Ludwik Zieliński.

Przystąpiono do rozpatrzenia wniosków:

Dr. Zieliński — zgadza się wstawić do tezy pierwszej wniosku Zarządu Związku Miast zamiast wyrazu „jaknajszybsze” zdanie, proponowane przez p. Kozłowskiego z Zakopanego „niezwłocznie po uchwaleniu zasad ustawy samorządowej”.

P. Kozłowski — wobec tego odnośny wniosek swój cofa.

Dr. Zieliński — wyraża zgodę na dodanie do tezy trzeciej ustępu „i aby miastom tym zezwolono na potrącanie dodatku zgodnie z ustawą na rzecz tych miast przypadających”.

Wniosek p. Zbrożyny z Włocławka — omawiający tą samą sprawę uznano za załatwioną.

Wnioski p. Chmielarskiego 1-szy i 2-gi uznano za pokrywające się.

1-szy z wnioskiem 1-szym d-ra Kiedacza,

2-gi z uzupełnioną tezą d-ra Zielińskiego.

Wniosek p. Dodackiego z Łęczycy uznano za nieaktualny.

Postanowiono wszystkie pozostałe wnioski przedłożyć plenum Sekcji do uchwalenia względnie odrzucenia.

W czasie posiedzenia wnioskodawców zgłoszono następujące wnioski, które przekazano na plenum Sekcji.

P. Zbrożyna z Włocławka. — Zjazd Związku Miast poleca Zarządowi Związku o zabezpieczenie do prawa poboru podatku przemysłowego i dochodowego tym miastom od przedsiębiorstw posiadających filje względnie zakłady przemysłowe, a Zarządy Centrali znajdujące się poza granicami danego miasta, aby podatek od tej filji i zakładów wpływał na rzecz tego miasta, w którym zakład się znajduje.

Dnia 9-go września 1923 r.

O godzinie 10-ej przewodniczący otwiera obrady sekcji skarbowej. Przewodniczący dr. Ludwik Zieliński.

Przewodniczący otwierając dalszy ciąg obrad nad punktem 1-ym porządku dziennego zaznacza, iż dyskusja merytoryczna wczoraj została zamknięta i obecnie będą jedynie głosowane wnioski, zakwalifikowane na posiedzeniu wnioskodawców.

Przystąpiono do głosowania.

Wniosek referenta d-ra Ludwika Zielińskiego.

Teza I-sza — jednogłośnie przyjęto.

Teza II-ga — przyjęto większością głosów.

Teza III-cia — przyjęto jednogłośnie.

Dezyderaty 1-szy — przyjęto większością głosów.

„ 2-gi — przyjęto jednogłośnie.

Wniosek p. Zbrożyny z Włocławka.

Wniosek I-szy przyjęto jednogłośnie.

Wniosek rady miejskiej miasta Włocławka — upadł większością głosów.

Przedstawiciele m. Włocławka zastrzegają sobie prawo wniesienia tego wniosku na plenum Zjazdu.

Wniosek p. Zbrożyny z Włocławka, zgłoszony na posiedzeniu wnioskodawców, odrzucono 24 głosów „przeciw“ 18 głosom „za“.

Wniosek d-ra Kiedacza z Poznania.

Wszystkie trzy wnioski przyjęto jednogłośnie przy głosowaniu nad każdym oddzielnie.

Wnioski d-ra Zawadzkiego z Krakowa.

Wniosek I-szy — przyjęto jednogłośnie.

„ II-gi — wycofano.

Wniosek p. Kroppa z Ozorkowa.

Przyjęto jednogłośnie.

Rezolucja p. Rzymana z Działdowa.

Na wniosek przewodniczącego przekazano Zarządowi jako wskazówkę na przyszłość.

Wniosek p. Lewandowskiego z Bydgoszczy.

Wniosek I-szy i II-a) — przyjęto jednogłośnie.

„ III-ci b) — odrzucono większością głosów.

Wniosek p. Kulanowicza z Łodzi.

Przyjęto jednogłośnie.

Wniosek p. Kozłowskiego z Zakopanego.

Ustęp pierwszy wniosku rozdzielono na propozycję przewodniczącego na 2-ie części, a mianowicie:

Część I-sza: bez słów „oraz stwierdzając z przykrością, że komisje przeznaczone do wymiaru podatku przemysłowego niejednokrotnie wyyskują swoje uprawnienia ustawowe w sposób szkodliwy dla skarbu państwa i finansów miejskich”.

Część II-ga: przytoczenie powyższych słów.

Pierwszą część uchwalono jednogłośnie.

Druga w głosowaniu uzyskała 25 głosów „za” przy 25 „przeciw”, wobec czego obydwie części postanowiono poddać głosowaniu na plenum.

Ustęp drugi wniosku p. Kozłowskiego z Zakopanego — przyjęto jednogłośnie.

Punkt I-szy porządku dziennego uznano za wyczerpany.

Punkt II-gi przyczyny drożyzny w miastach.

Przewodniczący udziela głosu referentowi:

Czesławowi Brzezińskiemu. — Tanie zboże wpływa bezwzględnie na obniżenie się drożyzny. Dziś ceny na zboże są niższe niż przed wojną i rolnictwo zdradza tendencję podniesienia ceny zboża. Należy mieć jednak na uwadze, iż przy przedwojennej cenie rolnictwo płaciło duże podatki. Małe podatki nałożone obecnie na rolnictwo są ekwiwalentem niskiej ceny zboża. Były jednak już wypadki podczas wojny, że ceny zboża przewyższały ceny przedwojenne. Dążeniom do wywozu należy przeciwdziałać. Nasz bilans handlowy podtrzymuje Śląsk, a nie zboże. Praca z dnia na dzień zwiększa ilość wagonów zboża, jaką możemy wywieść.

Jest w tem jasna tendencja. Danie temu jednak posłuchu może być niebezpieczne. Może się okazać, że tyle wagonów nie było na wywóz. Konieczna jest większa kontrola. Okazało się że w pewnych okolicach duże ilości zboża jeszcze nie są wymłócone. Zdarzają się wypadki, że zboże się pali. Zjazd powinien się wypowiedzieć, iż do czasu definitywnego obliczenia, zbóż nie wolno wywozić ani jednego wagonu. Wywóz raptowny może spowodować nieobliczalne skutki. Zgłasza wniosek.

P. Jankowski — Koreferent. — Zgadza się z p. Brzezińskim co do konieczności obliczenia zbóż. Trzeba sobie jednak zadać pytanie—co istotnie jest drogie. Na graficznym wykazie p. Jankowski dowodzi, że przeciętna cena wojennych zbóż i ziemniaków jest niższa, niż ceny z roku 1913, natomiast przeciętne ceny produktów potrzebnych rolnictwu są znacznie wyższe od cen przedwojennych. Produkty rolne w miastach są jednak droższe niż przed wojną. Rolnictwo dąży do wyrównania cen do wysokości przedwojennej, co grozi nowąwyżką cen tych produktów w miastach. Aby to unormować, należy znaleźć sposób współzycia miast i wsi. Konieczna zdaniem mówcy jest organizacja producentów i spóżywców, któraby codziennie badała przebieg transakcji produktami rolnymi i potrzebnymi rolnictwu i wyciągała niezwłocznie wnioski zapobiegające zwyżkom. Rozwiązanie należy znaleźć rychło; wieś się już burzy i dąży do zwyżki cen.

Dr. Emil Bobrowski — referent. Cyfr przedstawionych przez referenta nie sposób zaraz sprawdzić. Choć zboże jest podobno tanie kupić go trudno. Ceny nabiału w Krakowie przekroczyły ceny przedwojenne. Ceny cukru, węgla są obecnie znacznie wyższe, niż przed wojną, choć podatki od tych produktów przed wojną były wyższe. Spożywcy nie chcą walki z producentami, lecz chcą żyć. Pan Jankowski — liczy wszystko na złoto, ale trzeba mieć na uwadze, że praca jest płacona markami i stosunek płac obecnych do płac przedwojennych wyraża się 35%. Rolnicy niejednokrotnie przekraczali ceny przedwojenne, robotnicy nie dostają nawet połowy przedwojennych zarobków. Niestety było przedwcześnie zaprowadzenie wolnego handlu. Przy kontyngensie ceny były możliwe, teraz są nie do zniesienia. Że społeczeństwo się nie burzy, to dlatego że jest prawdziwie anielsko cierpliwe. Co jednak będzie zimą? Brak ingerencji państwowej w dziedzinie handlu produktami rolniczymi jest główną przyczyną obecnego stanu. Producentom nie groziła i nie grozi ruina, gdy konsumenci stoją przed katastrofą. Do tego pozwala się na wywóz! Legalnie wywieziono więcej cukru niż było można i dziś odczuwamy powszechny brak cukru i sprowadzamy go z powrotem. Prasa pisze, że mamy ogromne urodzaje — jest to umyślne aby uspić społeczeństwo. Jeżeli się pozwoli

na wywóz grozi nam klęska. Żądamy ingerencji państwa: Rząd winien mieć wpływ na zaopatrzenie miast i ośrodków przemysłowych. Piękną rzeczą byłoby zbliżenie producentów i konsumentów, lecz obszarnicy nie uznają handlu bez pośredników, oni chcą mieć zawsze wolną rękę. Przed karą za lichwę rolników chronią ustawy Bryła i Pluty. Są one hańbą naszego ustawodawstwa. Paskarzy miejskich nie mogą należycie karać, z powodu nawalu pracy. Kary nie są wykonywane, w Krakowie osadzony paskarz uzyskał mandat sędziego przysięgłego (Noworolski). Producenci dyktują nam dziś ceny. Dopóki wspomniane ustawy nie będą zniesione—niema mowy o walce Rządu z lichwą producentów rolnych. Skład Rady Spożywców, mającej regulować sprawy spożycia, nie budzi zaufania. W konkluzji zgłasza rezolucję.

Dr. Ilski—referent.—Zjawisko drożyzny jest wynikiem chaosu panującego. Czy ten chaos jest spowodowany naszą walutą, czy też innemi przyczynami—trudno dociec. Trzeba go jednak opanować. Jeśliby był należycie zorganizowany przemysł, handel i kredyt to tego zjawiska nie byłoby. Na przemysł oddziaływa bardzo zagranica, więc z nim jest trudniej, ale rolnictwo pozbawione jest tej zależności. Nawozy sztuczne produkujemy już sami. Widać dążenie do osiągnięcia cen światowych przez rolnictwo. Jest to nieusprawiedliwione obecnie, ponieważ niską cenę obecną zboża spowodował urodzaj i na to niema rady. Należy lepiej zorganizować handel zbożem. Od handlu uzależnione są ceny. Rolnik winien wywrzeć bezpośredni wpływ na ceny płacone przez konsumenta. Wolny handel jest rzeczą niezbędną. On jedynie może zapewnić każdemu pewną ilość produktów. Ingerencja państwa winna ograniczać się do tego, by chwytać za rękę tego, kto na handlu uprawia spekulację. Na tle chorego stanu walutowego, śledzenie obrotu towarowego jest rzeczą nadzwyczaj trudną. Potrzebna jest pomoc całego społeczeństwa; jeśli się jednak na tem tle będziemy zwalczać, będzie coraz gorzej. Lex Pluta ujęte jako ograniczenie pośrednictwa, byłoby rzeczą pożyteczną, wobec tego jednak, że staje się źródłem wyzysku jest rzeczą wysoce szkodliwą. Wszyscy winni jednakowo być sądzeni za swe czyny. Handel produktami rolnymi należy uregulować. Ceny śrubują i regulują dziś pośrednicy, a to jest winą producentów. Przyczyny zła należy szukać również w złych stosunkach kredytowych. Oświadczą się przeciw 1-szej części wniosku d-ra Bobrowskiego w sprawach wolnego handlu.

Zgłasza wniosek.

P. Bajda—Nadzwyczajny Komisarz do Walki z drożyzną. Rząd czyni usilne starania, by opanować uregulowanie cen. Główny produkt—zboże jest obecnie w wolnym obrocie, lecz Główny Urząd Żyw-

nościowy będzie skupował i magazynował zboże, by następnie regulować jego cenę. Póki nie będzie nasycony rynek nie będzie nic wywiezione. Jedynie wtedy może być mowa o wywozie, gdy dojdziemy do przekonania, że krajowi to nie zaszkodzi. Cukrownie zwiększyły kontyngens cukrowy dla miast. W październiku winna być dostateczna ilość cukru. Akcja Komisarjatu w dziedzinie dostarczania ludności cukru, będzie jednak kontynuowana. Komisarz będzie dążył do zwiększenia kontyngensu, bo obecnie przydzielane 460 wagonów są niedostateczne. Stwierdzono, iż handel cukrem w niektórych wypadkach jest nieuczciwym, pobiera się bowiem oprócz ceny oficjalnej cenę dodatkową nieujawnioną. Gdyby nie chciwość kupców, na rynku cukru byłoby dość. Cukier jest jednak przedmiotem spekulacji. Komisarjat podjął starania o zaopatrzenie miast w węgiel. Narażenie uzyskał kontyngens 800 wagonów, aby w koniecznych wypadkach mieć zapas do dyspozycji. Ceny węgla są wygórowane. Zysk ukrywa się w inwestycjach. Do redukcji cen trudno obecnie zmusić producentów, brak ku temu odpowiednich ustaw, lecz rozpoczęto już starania o uzyskanie uprawnienia do badania kosztów produkcji węgla. Trzeba postępować ostrożnie bo fabrykanci grożą zamknięciem fabryk. Bolączką jest również przemysł włókienniczy. Szczególniej rolnicy skarżą się na wysokie ceny produktów włókienniczych. Komisarjat będzie jednak w każdej dziedzinie czynił starania o zaopatrzenie ludności i zniżkę cen.

Zgłoszono wniosek o ograniczenie czasu przemówień do 3 minut.

Wniosek przyjęto.

P. Michael. — Prezydent m. Sosnowca. — Artykuły miasta są obciążone dużymi podatkami w przeciwieństwie do artykułów wsi. Podatek węglowy wynosi 35% według ceny węgla, kalkulują się ceny produktów miasta. Ratunek może być w zniesieniu podatku węglowego. Jeśli cena zboża jest niska to wobec urodzaju jest go więcej, producenci nic przeto nie tracą, a kto wie czy na tem nie zarabiają. Nie skarżyli się dotąd, że zboże było kiedykolwiek drogie zawsze zaś głoszą, że zboże jest za tanie.

Zgłasza wniosek.

P. Piwowar z Dąbrowy. — Napiętnować należy bezgraniczną chciwość producentów węglowych. Nadzwyczajne zyski lokują w olbrzymich inwestycjach. Sprawa ta wymaga rewizji Rządu. Gospodarka obcego kapitału w Polsce wymaga koniecznie kontroli.

Dr. Zieliński — przewodniczący. — Nie zgadza się z pierwszym punktem rezolucji d-ra Bobrowskiego. Zgadza się co do tej sprawy z dr. Ilskim. Wolny handel jest kwestją życia i państwo jeśli się chce rozwijać nie może hamować handlu. Zjazd Poznański Związku

Miast powziął już rezolucję co do wolnego handlu i obecnie sprawy tej wznowiać nie należy.

P. Zbrożyna z Włocławka. — Nie godzi się z dr. Ilskim o bezwzględność wolnego handlu. Życie zmusza do ograniczeń. Całkowitego jednak ograniczenia wolnego handlu nigdy nie było. Związek Miast obowiązany jest zająć się sprawami aprowizacyjnymi, jest to najważniejsze zagrożenie dnia. Zboża jest nieco więcej, kartofli mamy mało.

Dr. Diament — Lwów. — Wyraża żal, iż tak ważną sprawę jak zagrożenie drożyzny Zarząd Związku miast w ostatniej chwili postawił na porządku dziennym, i sprawy należycie nie przygotowano. Dzisiejsza dyskusja może wywołać pozory że są prowadzone układy z producentami rolnymi. Daremne są odwoływania się do obowiązku obywatelskiego i patriotyzmu. Producenci i kupcy mają jedną etykę, że te ceny są słuszne i sprawiedliwe, które się da wziąć, zaś patriotyzm w handlu jest jak wanilijka w cieście, może być z tą domieszką, ale może się bez niej obejść.

P. Jankowski — Koreferent. — Sprawę eksportu zboża należy traktować ostrożnie i przed uzyskaniem pewności, że nam nle zabraknie, wywozić nie należy. Niektóre jednak zboże jak jęczmień wywozić można, one na stan w kraju nie wpłyną. Podatki na rolnictwo ustanowione są znaczne, ale jeszcze nie są ściągane. Lex Pluta i Lex Bryl jest niesłuszne i bronic go nie należy.

Dr. Bobrowski — Kraków. — Doświadczenie z 2 lat nauczyło nas dostatecznie, że wolny handel wniesiono przedwcześnie. Dziś Warszawa na kontyngencie cukru dostarczonego przez Komisarjat do walki z drożyzną oszczędza 25 milja-dów. Sekwestr w Poznańskim dawał bardzo dobre rezultaty, co stwierdzili sami obszarnicy poznańscy. Jeśli tu było źle, to winna wadliwa organizacja. Wywóz wszelki winien być kontrolowany przez Radę Spożycwców. Rząd obowiązany dać kredyty organizacjom spożycwców.

Dr. Ilski — Warszawa. — Rząd powinien interwenjować i ścigać przestępstwo dokonywane na terenie wolnego handlu. Lecz przywrócenie ograniczeń wolnego handlu należy uważać za nieaktualne. To należy do historii. Dr. Bobrowski nie ma odwagi postawić wniosku o przywrócenie tych ograniczeń. Wobec wyczerpania list omówień — następuje głosowanie.

Wniosek p. Brzezińskiego. Połączony z ustępem 5-ym rezolucji d-ra Bobrowskiego — przyjęto jednogłośnie.

Rezolucja d-ra Bobrowskiego.

I-sza część rezolucji upadła 11 głosami „za”, 10 „przeciw”.

II-ga część rezolucji jednogłośnie przyjęta.

III-cia	„	„	„	„
IV-ta	„	„	„	„
VI-ta	„	„	„	„

Wniosek p. Ilskiego — jednogłośnie przyjęty.

Wniosek p. Michała — jednogłośnie przyjęty.

Dr. Bobrowski — zgłasza 1-szą część swej rezolucji, jako wniosek mniejszości i prosi o postawienie go na plenum.

Na tem obrady zakończono o godz. 1-szej minut 30 po południu.

Sekcja III. Budżetowa.

Przewodniczący p. Stanisław Hirszel.

Po referacie p. St. Hirszla — przyjęto preliminarz budżetu Zarządu Związku Miast Polskich i ustalono wysokość składki na rok 1923 na 1¹/₂ grosza pol. od mieszkańca.

Przyjęto uchwałę wprowadzającą dla Zarządów miast przymus prenumerowania „Samorządu Miejskiego” w stosunku do liczby ludności, a mianowicie: 1) miasta liczące do 40,000 mieszkańców mają obowiązek prenumerować 1 egzemplarz; 2) miasta liczące ponad 40,000 mieszkańców mają obowiązek na każde dalsze 25,000 ponad 40,000 mieszkańców prenumerować 1 dodatkowy egzemplarz „Samorządu Miejskiego”.

Sekcja IV. Oświatowa.

O godz. 3-ej po południu posiedzenie zagał Senator p. dr. Kopciński, poczem na przewodniczącego Sekcji powołano przez aklamację p. Łypacewicza Wacława. Sekretarzem Sekcji Oświatowej p. Dulskiego Bronisława.

Po ukonstytuowaniu się Prezydium — przewodniczący p. Łypacewicz udziela głosu p. senatorowi d-rowi Kopcińskiemu, który w dłuższym swem wyczerpującem przemówieniu zdał sprawozdanie z dotychczasowej działalności Komisji Oświatowej przy Związku Miast Polskich — gdzie pomiędzy innemi zakomunikował, że Komisja głównie zajmowała się ustawodawstwem szkolnym i tak zwaną książeczką szkolną. Biuro Komisji zbierało statystyczne dane dotyczące wprowadzenia obowiązkowego powszechnego nauczania, jak również prowadziło pracę przygotowawczą dla ustaw szkolnych.

Następnie referuje tezy, wyjaśnia doniosłość zarządzeń Władz Centralnych w sprawie wprowadzenia powszechnego nauczania, przytem zaznacza, że bez współdziałania miast, wprowadzić powszechne nauczanie się nie da.

Podług zebranej statystyki, przez biuro Komisji okazuje się, że brak jest w całym Państwie gmachów szkolnych na ogólną liczbę 17,800 izb szkolnych, że koszt budowy gmachów wyniosą 700,000,000 rub. w złocie, że wobec trudnych materialnych warunków w jakich znajdują się wszystkie miasta — położenie jest b. ciężkie, więc budowę gmachów szkolnych miasta zmuszone będą rozłożyć na szereg lat.

Po wysłuchaniu powyższego — zebrani przedstawiciele miast sprawozdanie przyjęli do wiadomości, dziękując jednocześnie p. senatorowi d-rowi

Kopcińskiemu za tak szczegółowe wyjaśnienie, w tak niezmiernie ważnej sprawie jaką jest powszechne nauczanie.

Następnie na wniosek przewodniczącego p. Łypacewicza przystąpiono do dyskusji nad każdą tezą oddzielnie.

Po ożywionej dyskusji w której zabierali głos wszyscy obecni — uchwalono następujące wnioski:

1. Chcąc oprzeć potęgę Polski na świątłych i świadomych swych praw i obowiązków obywatela, wszystkie miasta polskie winny wziąć jaknajczynniejszy udział w zrealizowaniu powszechnego nauczania.

2. Pierwszą potrzebą dla zrealizowania nauczania powszechnego są gmachy szkolne. Stworzenie możliwości wznoszenia potrzebnych budynków szkolnych musi być stałą troską zarówno poszczególnych miast, jak i Zarządu Związku. Zarząd Związku Miast winien rozwinąć jaknajszerszą akcję, aby zamierzone oszczędności w budżecie państwowym nie odbywały się kosztem budownictwa szkolnego.

3. Aby dać jednostkom szkolnym z pośród szerokich warstw narodu możliwość wyższego kształcenia się, a tym sposobem przysporzyć sił dla budowy Państwa i rozwoju miast polskich, te ostatnie jako główne ośrodki kultury winny dbać o rozwój szkół średnich i otwierania ich w dostatecznej ilości.

4. Dla prawidłowego rozwoju szkolnictwa powszechnego i dania możliwości wychowawcom szkół powszechnych dalszego kształcenia się normalną szkołą średnią powinno być gimnazjum wyższe organicznie związane ze szkołą powszechną. Nowe szkoły średnie należy organizować jako gimnazja wyższe, a w istniejących już szkołach kasować klasy niższe.

5. Ze względu na dobro kraju i własny rozwój, a również na obowiązek pomocy dla mieszkańców we wszystkich dzielnicach, miasta nie mniej niż w rozwoju szkolnictwa są zainteresowane w oświacie pozaszkolnej, tak ogólnej jak i zawodowej. Zjazd wzywa Zarząd Związku Miast Polskich do poczynienia energicznych wysiłków w celu zrealizowania uchwał zapadłych w tej mierze na Zjeździe we Lwowie w dniu 27 maja 1922 r.

6. W celu spełnienia swych zadań w dziedzinie szkolnictwa i oświaty, Zjazd wybiera Komisję, składającą się z 15 osób z prawem kooptacji, która wybiera z pośród siebie wydział wykonawczy z 5-ciu osób zamieszkałych w Warszawie lub w pobliżu Warszawy. Komisja oświatowa jest ciałem, obradującym nad zasadniczymi zagadnieniami, całą zaś pracę organizacyjną prowadzi Wydział Wykonawczy. Posiedzenie Komisji jest prawomocne przy udziale jednej trzeciej ogólnej ilości członków w tej liczbie przewodniczącego lub jego zastępcy.

7. Zjazd wzywa Zarząd Związku Miast Polskich do wstawienia do

budżetu na rok bieżący na potrzeby Komisji Oświatowej przynajmniej 1,200 złotych polskich miesięcznie.

II-gi dzień obrad.

Po otwarciu posiedzenia o godzinie 9 $\frac{1}{2}$ rano, odczytaniu i przyjęciu protokołu z poprzedniego posiedzenia z dnia 8-go września b. r. przewodniczący p. Łypacewicz odczytał pismo Rady Naczelnej do spraw pomocy młodzieży akademickiej w Warszawie z dnia 3 września b. r. № 293/I w sprawie organizacji pomocy dla młodzieży akademickiej na terenie Rzeczypospolitej.

Po dyskusji, w której zabierali głos wszyscy obecni na posiedzeniu przedstawiciele miast, jednogłośnie uchwalono wniosek treści następującej:

„Ze względu na ciężkie położenie materialne młodzieży akademickiej i mając na uwadze, że samorządy miejskie nie powinny zostać w tyle w niesieniu pomocy tej młodzieży Zjazd uchwała:

1. Wezwać Samorządy miejskie do udzielenia terenów miejskich pod budowę domów akademickich oraz przyznania pożyczek na ten cel i poczynienia wszelkich ułatwień przy zatwierdzeniu planów i budowie tych domów.

2. Wezwać Zarządy miast Rzeczypospolitej do podjęcia inicjatywy tworzenia na terenie swych wpływów kół przyjaciół młodzieży akademickiej“.

Następnie w myśl uchwały zapadłej na poprzednim posiedzeniu punkt 6 — dokonano wyborów członków Komisji Oświatowej, do której powołano: pp. 1) prof. Kalinowskiego — Warszawa, 2) prof. Majewskiego — Lwów, 3) Łypacewicza — Warszawa, 4) Scholla — Szamotuły, 5) Kłosa — Poznań, 6) d-ra Kopcińskiego — Łódź, 7) d-ra Górnika — Katowice, 8) Hufnagla — Warszawa, 9) Plenkiewicza — Warszawa, 10) Weiman Narcyza — Bydgoszcz, 11) d-ra Piwowara Adama — Dąbrowa Górnicza, 12) Hajkowskiego Zygmunta — Łódź, 13) Kozłowskiego — Zakopane, 14) Kujawskiego — Warszawa, 15) Kunickę Józefę — Lublin i na zastępców pp: 1) Michalskiego — Kalisz i 2) Prabuckiego Michała — Tczew. Sekcja proponuje kooptować jako rzeczoznawców pp. Falskiego Marjana, Korniłowicza Kazimierza i Limanowskiego Zygmunta.

Na tem przewodniczący p. Łypacewicz posiedzenie Sekcji Oświatowej zamknął.

Sekcja V — Rozbudowy miast.

Sekcji przewodniczył Prezydent m. Krakowa J. K. Federowicz. Sekretarz p. Stefan Otto z Dąbrowy Górniczej.

1) Prezydent miasta Krakowa p. J. K. Federowicz referował sprawę rozbudowy miast Polskich.

Po obszernej dyskusji i zabieraniu w tej sprawie głosu przez pp. Toeplitza z Warszawy, Inż. Folkierskiego z Łodzi, Ballensztęda z Poznania, Jasińskiego z Przemyśla, Felińskiego — delegata Ministerstwa Robót Publicznych, Drozdowicza z Poznania, postanowiono wystąpić na plenarne posiedzenie Zjazdu o uchwalenie jednomyślnie przyjętych przez sekcję następujących wniosków:

A) Zjazd miast protestuje przeciw pokrzywdzeniu miast w nowym projekcie ustawy o parcelacji i osadnictwa (druk sejmu № 719). Zjazd miast uprasza Rząd i Sejm o zamieszczenie o powyższym projekcie przepisów, któreby zabezpieczały w pełni interesy miast przy wykonaniu zamierzonej parcelacji i osadnictwie. W szczególności uprasza Zjazd miast o zamieszczenie w projektowanej ustawie postanowień, któreby:

1) ustanawiały na około każdego miasta ogólną sferę interesów miejskich (sprawy mieszkaniowe, gruntowe, sanitarne, dobroczynne, przemysłowe i t. p.).

2) odnośnie do 6 największych miast polskich oznaczyły zgóry i ściśle (w kilometrach) promień tej sfery interesów, a mianowicie: dla miasta Warszawy promień o długości 15 klm, a dla miast Krakowa, Lwowa, Łodzi, Poznania, Wilna, Lublina—promień o długości 10 klm licząc od środka miasta, t. j. od środka głównego rynku.

3) odnośnie do reszty miast powierzały określenie tej sfery interesów Ministrowi Reform Rolnych, w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, Ministrem Robót Publicznych i Ministrem Przemysłu i Handlu.

4) zabraniały bezwzględnie jakiejkolwiek parcelacji rolnej (wykonania reformy rolnej w obrębie powyższej sfery interesów).

5) przyznały prawo żądania przymusowego wykupu (wywłaszczenia) gruntów leżących w obrębie miast i w powyższej sferze interesów na cele związane z rozszerzeniem miasta i budowę osad mieszkaniowych jedynie i wyłącznie dotyczącym gminom miejskim z wyłączeniem jakichkolwiek innych osób prawnych i fizycznych z wyjątkiem przypadków „wywłaszczenia na szczególne cele ogólnej użyteczności przewidziane w osobnych ustawach, jak koleje, urządzenia wodne, drogi, kanalizacje, cmentarze i t. p.”.

B) Zjazd Związku Miast uprasza Rząd o jaknajszybsze wydanie rozporządzenia wykonawczego do Ustawy z 26 września 1922 r. i powołanie do udziału w opracowaniu rozporządzenia przedstawiciela Związku miast.

Wobec projektowanej nowelizacji ustawy idącej poza określenie w walucie złotej i powiększenie gwarancji względnie dotacji rządowej, Zjazd Związku miast protestuje przeciwko wszelkim zamiarom uszczuplenia praw miast polskich, jednocześnie wyrażając następujące postulaty: 1) Przewidziane przez ustawę uprawnienia miast wzgl. Komitetów Rozbudowy winny być rozszerzone przez określenie maksymalnej granicy i ustanowienie minimalnej wysokości opłaty komornianej i podatku od gruntów niezabudowanych (art. 19), uprawnienie Warszawy, Łodzi, Poznania, Lwowa, Krakowa, Wilna i Katowic do akcji bezpośredniej (art. 25), umożliwienie tworzenia zapasu gruntów (art. 6), upoważnienie do zaprowadzenia inwestycji miejskich przez Komitety rozbudowy (art. 4).

2) Nowa wprowadzona przez ustawę procedura wywłaszczenia, wnosząca do tej dziedziny niepotrzebny chaos, niczem się nie da uzasadnić. Należy zastosować sposób wywłaszczenia ustalony w art. 5 ustawy z dnia 10/XII 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych Rz. P. (Dz. Ust. № 6 poz. 32/1921).

3) Spadek marki polskiej czyni iluzoryczną wszelką sumę gwarancji lub dotacji państwowej, określoną w markach. Niezbędne jest określenie sumy tej w złocie i upoważnienie do wypuszczenia złotych obligacji mieszkaniowych, komunalnych, a także złotych listów zastawnych (art. 13).

II. P. Drozdowicz z Poznania referował sprawę konieczności uruchomienia fabryki asfaltów potrzebnych dla budowy ulic.

Po dyskusji, w której zabierali głos p. inż. Folkierski z Łodzi, Regamey z Bydgoszczy, Toeplitz z Warszawy, Ballensztadt z Poznania, Szwedowski z Radomska i Zbrożyna, uchwalono jednomyślnie następujący wniosek:

„Zjazd miast Polskich uznając, iż uruchomienie w Polsce fabryki asfaltów potrzebnych dla budowy ulic jest wysoce pożądane, poleca Zarządowi Związku Miast jaknajspieszniejsze zajęcie się tą sprawą”.

III. Uchwalono jednomyślnie wniosek p. inż. Folkierskiego z Łodzi, treści następującej:

„Uprasza się Władze Rządowe o możliwe przyspieszenie wydania rozporządzenia wykonawczego do art. 5-go Ustawy z dnia 7/X 1921 roku o przepisach porządkowych na drogach publicznych, normującego szerokość ładunków oraz szerokość obryczy wozów ciężarowych”.

Na tym posiedzenie z powodu spóźnionej pory zakończono.

Drugi dzień Zjazdu.

I. Sprawa budowy kanału węglowego Śląsk-Warta-Gopło-Bałtyk.

Sprawę budowy kanału referował inż. Rafał Mierzyński, przedstawiając projekta kanału i motywując potrzebę takiej budowy.

Nad sprawą tą wywiązała się obszerna dyskusja.

P. Jan Zięba — przedstawiciel Ministerstwa Przemysłu i Handlu popierając projekt wyjaśnia, że gdyby Rząd nie tamował prywatnej inicjatywy, to należy przypuszczać, że w krótkim czasie projekt ten zostałby urzeczywistniony.

P. inż. Regamey z Bydgoszczy, popierając samą myśl budowy kanału i wyrażając uznanie dla projektodawcy p. inż. Mierzyńskiego, zmuszony jest jednak poddać sam projekt surowej krytyce ze względu na zły kierunek projektowanego kanału i aby przystąpić do zrealizowania projektu należałoby go szczegółowo zbadać przez rzeczoznawców, gdyż obecny projekt w wielu miejscach przechodzi przez wydmy piaszczyste, gdzie należałoby bardzo duże sumy wydać na zabezpieczenie dna kanału przez uszczelnianie gliną i betonem.

P. Siwczyński — przedstawiciel Związku Wytwórców węgla w Polsce, krytykuje projekt kanału ze względu na zły kierunek.

P. Haładej z Mielca, popierając projekt, domaga się jednak przystąpienia przedewszystkiem do zrealizowania już zaczętych robót nad budową kanału w Małopolsce i dlatego stawia następujący wniosek:

Proponuje zmienić tezy do uchwały przygotowane w tym kierunku.

1) aby zamiast wyrazu „kanału“ wstawić go w liczbie mnogiej;

2) aby już rozpoczęte roboty na trasie Odra-Wisła-Dniestr zostały uruchomione zwłaszcza dlatego, że projekt jest gotowy.

P. Ballensztedt z Poznania, krytykuje również projekt ze względu na to, iż nie obejmuje całkowitych potrzeb Województwa Poznańskiego i zamiast kończyć się przed Poznaniem powinien przechodzić przez miasto i obejmować inne miejscowości aż do granicy Państwa.

P. Majerski ze Lwowa, popierając wniosek p. Haładeja, stawia nowy wniosek treści następującej:

Projekt przedstawiony budowy kanałów uważa się za rzecz jeszcze nie nadającą się do zrealizowania — i wnosi:

Przekazać Komitetowi do głębszego zbadania i późniejszego przedstawienia i opracowania.

Nie należy opuszczać prac podjętych przez Małopolskę i tak lekko porzucać je jak to zrobiło państwo przenosząc robotę na inne tereny.

Natomiast po należytem zawodowem opracowaniu wziąć się przy pomocy gmin do zalesień terenów, a zwłaszcza potoków górskich i to w najbliższym czasie.

P. Drozdowicz z Poznania, wypowiada się przeciwko projektowi ze względu na olbrzymie koszty.

P. Toeplitz z Warszawy—projekt budowy kanałów należałoby jeszcze zbadać z powodu stawianych tu poważnych zarzutów, dopiero po zbadaniu i ostatecznym opracowaniu go przedstawić przyszłemu Zjazdowi Związku Miast i dlatego stawia wniosek następującej treści:

„Zjazd Związku miast uznając potrzebę zajęcia się budową kanałów węglowych poleca Komisji złożonej z pp. Haładeja, Regamey i Siwczynskiego zbadanie sprawy kanałów węglowych i złożenia sprawozdania na następnym Zjeździe”.

P. inż. Regamey popiera wniosek p. Toeplitza.

P. inż. Folkierski z Łodzi stawia wniosek treści następującej:

1) „Popierać w pierwszym rzędzie kanał węglowy Śląsko-Gdański, opracowywać projekt szczegółowy wskazanych kanałów w ścisłym kontakcie z Ministerstwem i stronami interesowanymi.

2) Przeszkodzić drogą wykupu zabudowaniu tych terenów, które są potrzebne do budowy kanału zwłaszcza w pobliżu ośrodków przemysłowych.

3) Przyspieszyć wydanie ustaw dla kapitału prywatnego,

4) Przeprowadzić uzgodnienie tras ze stronami interesowanymi (miasta)”.

P. Feliński — przedstawiciel Ministerstwa Robót Publicznych, popiera wniosek p. Toeplitza.

P. J. Zięba składa wniosek treści następującej:

„Związek Miast Polskich raczy wpłynąć na Rząd, aby w czasie najbliższym przedstawił ustawę o koncesjonowaniu budowy i eksploatacji dróg wodnych Sejmowi”.

Po wysłuchaniu powyższego jednomyślnie przyjęto wniosek p. Toeplitza treści następującej:

„Zjazd Związku Miast uznając potrzebę zajęcia się budową kanałów węglowych poleca komisji złożonej z pp. Haładeja, Regamey i Siwczynskiego zbadania sprawy kanałów węglowych i złożenie sprawozdania na następnym Zjeździe”.

Resztę wniosków złożonych w tej sprawie postanowiono przekazać wybranej komisji.

II: Uchwalono jednomyślnie wniosek Prezydenta miasta Poznania p. Ratajskiego treści następującej:

„Zjazd Związku Miast w Katowicach uchwała prosić Rząd oraz ciała ustawodawcze, aby w interesie miast polskich przyspieszyły prace nad zmianą ustawy o ochronie lokatorów”.

Na tym posiedzenie sekcji zakończono.

Sekcje VI i VII — Sanitarna i Opieki Społecznej.

Obrady otworzył przewodniczący dr. Stanisław Nowak poczem dr. B. Ostromecki odczytał załączony referat i umieszczone przy tymże referacie wnioski, które przewodniczący podał pod obrady. Po przeprowadzeniu dyskusji uchwalono: „Zasady Organizacji szpitali publicznych“.

- I. „Organizacja szpitali publicznych powinna się opierać na ustawie szpitalnej, która winna być wydaną na podstawie postulatów zasadniczej ustawy sanitarnej z dn. 19 lipca 1919 r. i uzgodniona z ustawą o samorządzie.
- II. Ustawa szpitalna winna uwzględnić następujące zasady:

- 1) Stosunek rządu do samorządu odnośnie do szpitali publicznych winien się wyrażać: a) w nadzorze i kontroli Ministerstwa Zdrowia Publ. nad wykonaniem odpowiednich ustaw, rozporządzeń i instrukcji Min. Zdr. Publ. i nad zgodnym z wymaganiami nauki leczenia i należytą nad chorymi opieką, b) pomocy ze Skarbu Państwa w razach wyjątkowych tym samorządom, które wykażą, że ich stan finansowy nie pozwala na całkowite przeprowadzenie wymagań ustawy szpitalnej i c) w wykonaniu uprawnień rządu w razach przewidzianych w art. 7 i 8 zasadniczej Ustawy Sanitarnej (wprowadzenie do budżetów samorządu odpowiednich sum w razie uchylecia się samorządu od obowiązków ustawą przewidzianych w celu przeprowadzenia na koszt gminy potrzebnych zarządzeń).

- 2) Obowiązek zapewnienia ogółowi ludności pomocy szpitalnej ciąży na samorządach, za wyjątkiem tych grup ludności, które mają tą pomoc zapewnioną z innego tytułu.

- 3) W wykonaniu tego obowiązku samorządy obowiązane są tworzyć w zakresie swych potrzeb własne szpitale lub zawierać w tym celu umowy z egzystującymi na ich terenie szpitalami. Od tego obowiązku samorządy mogą być zwolnione tylko w razie funkcjonowania na ich terenie państwowych szpitali publicznych.

- 4) Zapewnienie pomocy szpitalnej rozgranicza się między samorządami w sposób następujący: a) samorządy gminne, powiatowe i miejskie (miasta wydzielone) zapewniają pomoc szpitalną w szpitalach ogólnych, zakaźnych, położniczych i b) samorządy wojewódzkie w szpitalach specjalnych — dla umysłowo chorych, gruźlicznych, weneryków, nieuleczalnych chronicznych i t. p.

- 5) Dla ulżenia swym obowiązkom oraz dla skuteczniejszego wykonywania pomocy szpitalnej samorządy mogą się łączyć we wspólną jednostkę.

- 6) powyższa pomoc szpitalna winna być tworzona zgodnie z ustaloną na podstawie wniosków samorządów wojewódzkich, przez Min. Zdrowia Publ. siecią szpitalną w Państwie i wprowadzona w życie stopniowo w prze-

ciągu pewnego okresu lat. Plan każdego nowopowstającego szpitala winien być zatwierdzony przez organa Min. Zdrowia Publ.

7) Powyższe szpitale mają charakter publiczny i prawo na przyjęcie do szpitala posiada każdy chory po stwierdzeniu przez lekarza szpitalnego potrzeby leczenia w danym szpitalu.

8) Koszty zakładania szpitali publicznych obciążają budżety samorządów, o ile taki szpital nie zostanie założony przez fundacje lub inne osoby prawne lub fizyczne. W razach wyjątkowych, jeżeli założenie szpitala publicznego przekracza możność danego samorządu, z pomocą mu przychodzi wyższa jednostka samorządowa, lub Skarb Państwa. Skarb Państwa subsyduje samorządy, jeżeli utworzenie szpitala wymagają względy ogólnopństwowe.

9) Szpitale publiczne utrzymują się: a) z dochodów z majątków szpitala, b) z ofiar i darowizn i c) ze zwrotów całkowitych kosztów leczenia i utrzymania przez samego chorego lub inne osoby fizyczne prawne, obowiązane do świadczeń na rzecz chorego. Szpitale publiczne finansują się przez samorządy lub inne osoby prawne oraz fizyczne do których szpital należy.

10) Koszty leczenia ubogich chorych pokrywa gmina, zgodnie z ustawami przewidzianymi.

11) Zarząd szpitali publicznych pod względem lekarskim, administracyjnym i gospodarczym należy do samorządów, lub osób prawnych i fizycznych, które szpitale finansują (personel szpitali publicznych za wyjątkiem szpitali państwowych, nie podlega nominacji lub zatwierdzeniu odnośnych władz nadzorczych)".

Dr. Polak złożył votum seperatum do wniosków dr. Ostromęckiego w sprawie organizacji szpitali publicznych, zaznaczając, że w tej sprawie na plenum głosu zabierać nie będzie.

W dalszym ciągu obrad dr. Polak odczytał projekt uchwał w sprawie organizacji zdrowia publicznego dla Zjazdu Związku miast w Katowicach w dniu 8 i 9/IX 1923 r.

Zebrani po przeprowadzeniu dyskusji uchwalili przedstawić pp. 2 na miejsce 4, 3 na miejsce 5 i odwrotnie, poczem uchwalono:

1) „Doświadczenie Państw o pierwszorzędnej kulturze wskazuje, iż postęp w dziedzinie higieny zależy w wysokim stopniu od prawodawstwa i administracji w szczególności zaś od działalności samorządów. Różnice poziomu zdrowotności w dzielnicach Polski w zupełności potwierdzają to również. Dlatego ściśle zastosowanie artykułu zasadniczej ustawy sanitarnej, opiewającego, iż Państwo Polskie pieczę i bezpośrednie wykonanie w dziedzinie zdrowia publicznego przekazuje samorządom w obrębie pod-

ległych im terytoriów pod nadzorem i opieką władz państwowych, winno stanowić podstawę organizacji zdrowia publicznego w Polsce i znaleźć należyte uwzględnienie w ustawach samorządowych.

2) Przewidziane dotychczas w obowiązujących przepisach prawa i obowiązki wojewódzkich i państwowych władz rządowych nie odpowiadają postulatом prawidłowego układu ani w stosunku do samorządów ani w stosunku do władz centralnych, upośledzając w znacznej mierze faktyczną odpowiedzialność władz. Ustrój państwowy w tym względzie wymaga co najrychlejszej rewizji.

3) Zjazd uważa za wskazane poruczenie całości spraw wykonawczych w dziedzinie zdrowia publicznego do powiatów wyłącznie — samorządom we własnym i poręczonym zakresie z włożeniem na samorządy obowiązku utrzymania fizyków powiatowych i miejskich, z jednoczesnem utworzeniem znakomicie uposażonych w personel i środki techniczne rządowych urzędów wojewódzkich zdrowia publicznego tak, iżby działalność samorządów kończyła się na powiatach, a działalność władz rządowych kończyła się w województwach.

4) Nadzór i opieka władz państwowych w stosunku do samorządów polegać winna: a) na ścisłej obserwacji stanu zdrowia publicznego i zarządzeń odnośnych w obrębie działalności poszczególnych samorządów, b) na wyjednywaniu ustaw i wogóle przepisów prawnych zobowiązujących samorządy do rzeczonych zarządzeń oraz zapewniających odnośną pomoc samorządom, c) na dopilnowaniu ścisłego wykonywania takowych ustaw, d) na propagandzie zarządzeń higienicznych, e) na popieraniu odnośnej inicjatywy i udzielaniu wszelkiej pomocy i ułatwień ze strony Rządu.

5) Natomiast nadzór i opieka władz państwowych w stosunku do samorządów nie może być rozumiane jako przymus administracyjny według uznania władz rządowych nie oparty na ścisłym brzmieniu prawa lub jako prawo ingerencji bezpośredniej w dziedzinie wykonania".

Po uchwaleniu powyższego dr. Bogucki odczytał referat o organizacji służby zdrowia w samorządach miejskich oraz załączone do tego referatu następujące wnioski:

„Organizacja służby zdrowia w samorządach miejskich.“

1) Działalność rządu i samorządów w dziedzinie zdrowia publicznego winna być prowadzona przedewszystkiem w kierunku zapobiegawczym.

2) Sprawy zdrowia publicznego dotyczące lokalnej akcji sanitarnej, winny być przekazane samorządom i prowadzone pod kontrolą Min. Zdrowia Publicznego.

3) Samorządy winny posiadać własne komunalne organa zdrowia publicznego korzystające z praw przysługujących organom państwowym. Wydziałom zdrowia musi być zapewniony wpływ na całość urządzeń sanitarnych miejskich.

4) Wobec wzmagania się gruźlicy w Polsce niezbędnym jest jaknajszybsze przystąpienie do planowej walki z tą kłęską społeczną, uwzględniając przedewszystkiem akcje zapobiegawcze.

5) W walce tej muszą być zespolone wysiłki społeczeństwa z pracą rządu i samorządów przez utworzenie specjalnych związków komunalnych dla walki z gruźlicą.

Powyższe wnioski zostały przez zebranych przyjęte.

Następnie zebrani uchwalili następujące wnioski i rezolucje: Wniosek p. Joela, ławnika m. Łodzi „Samorządy powinny mieć własną egzekutywę”.

Wniosek dr. Boguckiego: „Prosić walne Zebranie Związku Miast o uzgodnienie ustawy o samorządzie wojewódzkim p. 3. Art. 3 z uchwałami w sprawie organizacji służby zdrowia przyjętymi na posiedzeniu Sekcji Sanitarnej Zjazdu dn 8/IX 1923 r.”.

Wniosek dr. Budzińskiej-Tylickiej: „Zjazd wypowiada się za potrzebą prowadzenia referatu sanitarnego przy biurze Związku Miast”.

Wniosek dr. Nowaka: „Powołując się na uchwały II Zjazdu Lekarzy Działaczy Sanitarnych Miejskich, Zjazd domaga się najszybszego uchylecia p. 3 art. 43 ustawy o ubezpieczeniach społecznych i zobowiązania Kas Chorych opłacania całkowitych i rzeczywistych kosztów leczenia i utrzymania chorego oraz prowadzenia szpitala”.

W drugim dniu obrad t. j. 9 września 1923 r. połączone sekcje przy udziale podpisanych na załączonej liście przystąpiły do obrad nad sprawami o opiece społecznej.

Referent p. Koralewski odczytał sprawozdanie z I Zjazdu Samorządowej Opieki Społecznej i uchwaloną przez Sejm i Senat ustawę o opiece społecznej co przez zebranych zostało przyjęte do wiadomości.

Następnie p. Koralewski odczytał załączony referat w sprawach opieki społecznej i umieszczone przy tymże referacie wnioski, które przyjęto w następującej redakcji:

„Nowa ustawa o opiece społecznej”.

1) Przyjęta przez ciała prawodawcze ustawa o opiece społecznej ma doniosłe znaczenie, ustanawia bowiem jednolite zasady opieki na całym

obszarze Rzeczypospolitej, odpowiadające wymaganiom przez życie i naukę zakreślonym.

2) Ustawa ta jako ramowa wskazuje zasadnicze punkty wytyczne dla całokształtu opieki społecznej, wymaga więc wydania dodatkowych ustaw i rozporządzeń wykonawczych dla poszczególnych działów opieki w celu jasnego sformułowania zakresu obowiązkowych świadczeń ze strony gminy i państwa.

3) Wprowadzenie w życie ustawy o opiece społecznej wywoła znaczne obciążenie finansów przede wszystkim większych miast, a w szczególności stolicy Państwa, wobec czego koniecznem jest, ażeby opracowanie projektów wspomnianych ustaw dodatkowych i rozporządzeń wykonawczych było dokonane przy stałym udziale przedstawiciela Związku Miast Polskich.

4) Organizowanie opieki społecznej według zasad wskazanych w ustawie może być dokonywane stopniowo, wymagać ono będzie znacznych nakładów, którym ze względu na obecny stan finansowy miasta podołać nie będą w stanie bez wydatnej pomocy ze Skarbu Państwa w formie długoterminowych ulgowych pożyczek na inwestycje w zakresie opieki.

Dr. Bogucki zaznajomił zebranych o systemie zaopatrywania w żywność przez Polsko-Amerykański Komitet Pomocy Dzieciom zaznaczając, że Rząd wydaje olbrzymie sumy na pośrednictwo udzielania pomocy dzieciom. Pośrednikiem tym jest P. A. K. P. D., który utrzymuje dużą ilość pracowników. Następnie zwraca uwagę, że uchwały Zjazdu działaczy Opieki Społecznej dotyczące działalności P. A. K. P. D. nie zostały dotychczas wykonane przez odnośne czynniki rządowe, wobec czego zgłasza następujący wniosek:

5) „Ogólne Zebranie Związku Miast domaga się, aby akcja prowadzona przez Polsko-Amerykański Komitet Pomocy Dzieciom w dziedzinie opieki społecznej była niezwłocznie przekazana samorządom”.

Wniosek jednogłośnie przyjęto.

Na propozycję Ks. Dr. Szulca uchwalono prosić obecną p. pos. Prausową o podjęcie starań w celu przyspieszenia wprowadzenia w życie nowej ustawy o opiece społecznej.

Dr. Budzińska-Tylicka proponuje wyłonienie komisji przy Związku Miast, składającej się z 5 osób dla współdziałania z instytucjami samorządowymi w sprawach opieki społecznej.

P. Koralewski wyjaśnia, że Sekcja taka już istnieje i proponuje wybór nowych osób do Sekcji.

Pos. Prausowa popiera wniosek dr. Budzińskiej-Tylickiej z zastrzeżeniem, aby ilość osób, mających wejść do Sekcji nie podlegała ograniczeniu.

Dr. Bogucki proponuje rozszerzyć Sekcję w ten sposób, aby w każdym większym mieście był przedstawiciel Sekcji.

Przedstawiciel Min. Pracy i Opieki Społecznej p. Zieliński wyjaśnił stosunek Ministerstwa do P. A. K. P. D. i zaznaczył, że Min. dokłada wszelkich starań, aby opieka nad biednymi wydawała jaknajwiększe korzyści.

Następnie dr. Budzińska-Tylicka proponuje przyjęcie wniosku jako p. 5 do tegoż referatu p. Koralewskiego, a mianowicie:

6) „Dla wprowadzenia w życie Ustawy o Opiece Społecznej i współdziałania z instytucjami samorządowymi i społecznymi Zjazd Związku Miast wybiera komisję, złożoną z 4 osób w celu utworzenia Komitetu wykonawczego wraz z wyłonioną Sekcją na Zjeździe Samorządowej Opieki Społecznej”.

Wniosek jednogłośnie został przyjęty.

II. Do wymienionej komisji powołano przez aklamację p. pos. Prausową, p. Adamskiego z Łodzi, Ks. Wyrebskiego i p. Kubeckiego z Lublina. Pan Kubecki stawia wniosek.

Zjazd Związku Miast zwraca się do Sejmu i Rządu z następującym wnioskiem:

7) „By przy wprowadzeniu w życie Ustawy o Opiece Społecznej Ministerstwo Reform Rolnych, przeprowadzając reformę rolną, wydzieliło dla miast ośrodki rolne dla budowy zakładów odpływowych oraz prowadzenia gospodarki rolnej dla potrzeb zakładów miejskich”.

Wniosek przyjęto.

P. Banach proponuje uchwalenie następującego wniosku:

8) „Wzywa się Rząd i Sejm o jaknajrychlejsze przeprowadzenie ustawy zabezpieczenia na wypadek bezrobocia, co jest sprawą nadzwyczaj pilną ze względu na stan finansowy miast”.

Wniosek został przyjęty.

P. Koralewski prosi o uchwalenie rezolucji: „Zjazd uważa za pożądane, ażeby samorządy popierały kolonje im. Brudzińskiego w Busku przez zapisywanie miast na członków założycieli kolonji”.

Rezolucję uchwalono w redakcji podanej przez p. Koralewskiego.

Wreszcie powzięto uchwałę: Związek Miast Polskich w Sekcji Opieki Społecznej na wniosek p. Dormantora z Włocławka powziął uchwałę:

9) „Polecić swoim przedstawicielom w celu szybszej realizacji powszechnego nauczania uruchomić Sekcję odzieży w miastach dla dzieci szkół powszechnych w możliwie najszerzych granicach finansów miejskich”.

Na tem posiedzenie połączonych Sekcji Sanitarnej i Opieki Społecznej ukończono.

Drugie plenarne posiedzenie.

Niedziela 9-go września 1923 r.

Przewodnictwo objęli kolejno dr. Ratajski, Prezydent miasta Poznania, J. K. Federowicz, Prezydent miasta Krakowa i dr. prof. Chłamtacz, V-Prezydent miasta Lwowa.

Dyrektor biura podał do wiadomości treść depesz hołdowniczych wysłanych do Pana Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Panów Marszałków Sejmu i Senatu, depeszy do Pana Posła Japonji wyrażającej współczucie ofiarom katastrofy trzęsienia ziemi.

Przyjęto do wiadomości sprawozdanie komisji rewizyjnej ze stanu rachunków biura Zarządu za r. 1922 i dokonano wyboru komisji rewizyjnej na dalsze trzy lata. Do komisji weszli pp.: Czesław Jankowski Vice-Prezydent m. Warszawy, Tadeusz Hołówko radny m. Warszawy i p. Wallas, prezydent m. Piotrkowa.

Wniosek Prezydjum m. Łodzi o urządzenie przyszłego zjazdu w Łodzi, odesłano Zarządowi Związku Miast Polskich do załatwienia.

Nastąpiły kolejno sprawozdania z obrad sekcji i głosowania nad wnioskami i rezolucjami, poczem przewodniczący Vice-Prezydent m. Lwowa prof. dr. Chłamtacz zamknął Zjazd podniosłem przemówieniem.

Wniosek i rezolucje uchwalone przez VII Ogólne Zebranie Związku Miast Polskich.

I. Sekcja Prawno-administracyjna.

1) „Za miasta wydzielone z powiatu uważać należy miasta powiatowe oraz te niepowiatowe, które posiadają więcej niż 10,000 ludności.

2) Magistraty składają się z przewodniczącego (prezydenta, burmistrza), jego zastępcy oraz z członków magistratu wybieranych przez radę miejską na czas trwania jej kadencji. Radzie miejskiej przysługuje prawo zawierania z poszczególnymi kandydatami na członków magistratu kontraktu na czas dłuższy niż kadencja rady miejskiej.

3) Członkowie magistratu wybierani z pośród radnych nie tracą mandatu radnego i po opuszczeniu magistratu powracają do rady miejskiej.

4) Wybór prezydenta (burmistrza) jego zastępców i członków magistratu nie wymaga zatwierdzenia władzy nadzorczej.

5) Kadencja rady miejskiej trwa lat 6. Nowa kadencja dla wszystkich rad miejskich rozpocznie się przed 1-szym stycznia 1925 roku i do tego czasu muszą być dokonane w całym Państwie wybory na zasadzie nowej ordynacji.

6) Dla nadzoru nad miastami tworzą się przy wydziale wojewódzkim komitety samorządowe według projektu zawartego w projekcie Związku Miast.

7) Miasta wydzielone z powiatu wiejskiego samorządowego uzyskują stanowiska i uprawnienia samodzielnego miejskiego powiatu samorządowego i administracyjnego.

W zakresie administracji państwowej prezydentom miast przysługuje prawo starosty.

8) Do miast, których prezydenci otrzymują stanowiska starosty, a zarządy tych miast stanowisko państwowej władzy administracyjnej I instancji podległej bezpośrednio wojewodzie, zaliczone zostają ustawą miejską miasta: Łódź, Lwów, Kraków, Poznań, Wilno i te wszystkie miasta, które już te prawa posiadają (Bydgoszcz, Grudziądz, Toruń i t. d.)—jakoteż wszystkie miasta b. zaboru rosyjskiego, których zarządy jako władze administracji państwowej nie podlegały władzy powiatowej t. j. miasta gubernjalne.

(Naczelne zasady ustaw samorządowych ustalone przez Komisję dla reformy administracji w dniach 14—17 marca 1923 r.).

Rezolucje:

1) Potwierdzając zasadnicze uchwały zjazdu miast polskich we Lwowie w r. 1922, zjazd przyjmuje zasadę, iż w funkcjonowaniu rad miejskich musi być zachowana ciągłość pracy.

2) Dla bliższego opracowania sprawy ciągłości pracy w radach miejskich jakoteż sprawy określania kwalifikacji potrzebnych dla prezydenta, jego zastępców i członków magistratu, zjazd powołuje komisję złożoną z pp. Chłamtacza, Jaworowskiego, Ratajskiego, J. Zawadzkiego oraz dwóch przedstawicieli miast niewydziałonych z powiatu (Reiner, Musielak) z prawem kooptacji.

3) Zjazd uchwala zwrócić się do Rządu o zajęcie się sprawą zabezpieczenia emerytalnego wszystkich tych pracowników miejskich, którzy jako b. urzędnicy państwowi należeli do stowarzyszenia emerytalnego b. Królestwa Polskiego, wyrażając opinię, że najwłaściwszem rozwiązaniem tej sprawy byłoby wzajemne zobowiązanie się rządu i samorządu do zaliczenia przy emerytowaniu swoich urzędników całkowitej poprzedniej ich służby, a to przez rząd — samorządowej, przez samorząd — państwowej.

II. Sekcja Skarbowa.

1) Zjazd Związku Miast przyjmuje do wiadomości sprawozdanie zarządu o stanowisku zajętem w toku prac sprawozdawczych nad ustawą o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych i dzieląc poglądy komisji finansowej Zarządu Zw. M. P. uchwala następujące tezy i dezyderaty, wzywając Zarząd do przedłożenia ich czynnikom miarodajnym rządowym i prawodawczym.

2) Zjazd Związku Miast, uważając, że dla prawidłowego rozwoju życia miejskiego w Polsce niezbędnym jest zastąpienie przepisów i ustaw doraźnych o charakterze tymczasowym ustawą zasadniczą, regulującą w definitywny sposób skarbowość samorządową, uznaje zgodnie z rezolucjami ciał prawodawczych jaknajszybsze opracowanie przez czynniki rządowe i uchwalenie przez czynniki prawodawcze ustawy zasadniczej o skarbowości komunalnej — za niezbędne.

3) Zjazd Zw. M. P. opierając się na ścisłym brzmieniu art. 69 Konstytucji Rzeczypospolitej uważa, że ustawa taka o gospodarce samorządowej winna uwzględniać zasady rozgraniczenia źródeł dochodowych państwa i samorządu i oprzeć finansowość ciał komunalnych na trwałych, samodzielnych podstawach, dających możliwość rozkwitu i rozwoju życia samorządowego w Polsce.

4) Wymiar i pobór podatków bezpośrednich, a przede wszystkim podatku dochodowego, obrotowego i majątkowego w gminach miejskich, mających odpowiedni aparat podatkowo-egzekucyjny, winien przez Rząd być powierzony gminom, jako znającym lepiej warunki życia i stan zaможności swych obywateli — za odpowiednim wynagrodzeniem.

5) Do opracowania: a) przepisów wykonawczych do niniejszej ustawy tymczasowej; b) przepisów prawidłowego budżetowania i szematów wzorowego budżetu; c) prac przygotowawczych nad ustawą zasadniczą o gospodarce samorządowej winien być w myśl rezolucji uchwalonych przez Senat zawezwany do współdziałania Zarząd Zw. M. P. w osobie wydelegowanych przez Zarząd przedstawicieli, jako rzeczoznawców w sprawach dotyczących uregulowania finansów miejskich.

6) Zarząd Zw. M. P. winien zawczasu poczynić starania u czynników miarodajnych ciał prawodawczych, by do udziału w pracach komisji, której zostanie powierzone zreferowanie ustawy o gospodarce samorządowej był zawezwany Zarząd Zw. M. P. w osobach swych przedstawicieli — jako rzeczoznawców.

1.

7) Zjazd Zw. M. P. wzywa Zarząd Zw. M. o dołożenie wszelkich starań, by Ustawa o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych była niezwłocznie opublikowaną oraz by Rząd jaknajszybciej wydał przepisy wykonawcze do niniejszej ustawy.

2.

Zjazd Zw. M. wzywa Zarząd, aby jaknajrychlej opracował wzory statutów względnie uchwał, uzgodnił je z mającymi być wydanymi przepisami wykonawczymi do niniejszej ustawy i uzyskał zasadnicze rozporządzenie Rządu, uprawniające tylko jeden czynnik rządowy do zatwierdzania

uchwał ciał samorządowych bezzwłocznie, o ile one odpowiadają wzorowym statutom.

3.

Zjazd Zw. M. P. wzywa Zarząd o poczynienie energicznych starań, by w Komisjach wymiarowych powoływanych bez współudziału Zarządów miast brał udział przedstawiciel magistratu z prawem odwołania się do uchwał Komisji do wyższej instancji.

1.

8) Zjazd Związku Miast stwierdzając, że od obecnego pierwszego wymiaru podatku przemysłowego zależy w wysokim stopniu sanacja finansów państwa i związków komunalnych, oraz stwierdzając z przykrością, że Komisje przeznaczone do wymiaru podatku przemysłowego niejednokrotnie wyzyskują swoje uprawnienia ustawowe w sposób szkodliwy dla skarbu państwa i finansów miejskich, uchwała dołożyć wszelkich starań i udzielić władzom skarbowym jaknajdalej idącej pomocy celem sprawiedliwego wymiaru i szybkiego ściągnięcia podatku przemysłowego.

2.

Zjazd piętnuje z oburzeniem postępowanie tych podatników, którzy przez fałszywe zeznania obrotu pozbawiają skarb państwa na swoją osobistą korzyść części podatku przemysłowego, przez co także finanse miejskie narażone są na poważne straty.

9) Zjazd Związku Miast wzywa Zarząd Związku aby poczynił starania u władz państwowych celem zezwolenia miastom w b. dzielnicy rosyjskiej pobierania dodatku do państwowego podatku przemysłowego na rzecz izb handlowych i przemysłowych oraz na rzecz szkół zawodowych (art. 120 a i b Ust. z dn. 14 maja 1923 poz. 412. Dz. Ust. 58) do czasu ukonstytuowania się tych izb z warunkiem że miasta przeznaczą sumy z tego tytułu na cele szkolnictwa zawodowego.

10) Z uwagi, że do chwili stabilizacji waluty, źródła dochodowe jakie przewiduje „Ustawa o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych” nie zaspokajają potrzeb finansowych miast, tembardziej że miasta znajdują się w trudnych warunkach finansowych — Zjazd wzywa Zarząd Związku Miast do poczynienia usilnych starań do śpiesznego załatwienia 4 p. 75 art. rzeczony ustawy, mianowicie wyznaczenia przez Rząd terminu, w którym nabierze mocy obowiązującej podatek od spożycia, zużycia lub produkcji.

11) Zjazd Zw. M. P. wzywa Zarząd M. P., by poczynił u Ministerstwa Skarbu starania, by wymiar i wpływ podatku obrotowego był skuteczniejszy bezwzględnie w terminach ustawą przewidzianych.

12) Zjazd Zw. M. P. wzywa Zarząd, by poczynił u Rządu starania celem bezwzględnego przestrzegania przepisu ustawy o niezwłocznem wy-

placaniu samorządom przypadających im kwot podatkowych. Jednocześnie Z. Z. M. P. zwraca się do Rządu z prośbą o natychmiastowe przystąpienie do wykonania rezolucji Sejmu, domagającej się natychmiastowej wypłaty związkom komunalnym przypadających im dodatków do podatku gruntowego i przemysłowego oraz 30% udziału w podatku dochodowym.

13) VII Zjazd Związku Miast wzywa Zarząd Związku, by w przyszłości przy projektowaniu i uchwalaniu lokalnych opłat i podatków bezwarunkowo zapraszał na swe posiedzenia w roli rzeczoznawców przedstawicieli zainteresowanych gmin.

14) Zarząd Związku Miast zechce:

1.

Projekta rozporządzeń wykonawczych do ust. o tymcz. sanacji finans. komunal. nadsyłać większym związkom kom. możliwie rychło do zaopiniowania.

2.

Zorganizować wzajemne przesyłanie sobie przez poszczególne związki kom. statutów podatków.

15) Kredyty udzielone obecnie komunom z funduszy państwowych, aczkolwiek tańsze aniżeli to ma miejsce w stosunkach prywatnych zarówno ze względu na wysokie oprocentowanie jak i żądania od komun żyra bankowego, są zbyt drogie w stosunku do siły finansowej komun. Z kredytów tych na bieżące wydatki administracyjne, korzystają komuny nie z powodu niedbałej własnej gospodarki, lecz wskutek nie nadążenia ustawodawstwa za koniecznymi wymogami finansowymi komun. Wobec powyższego aż do czasu, w którym komunom dana będzie rzeczywista możliwość korzystania z ustawy o tymcz. sanacji finansów komunalnych, należy kredyty te uwolnić od płacenia procentów, a przynajmniej procenty te poważnie obniżyć, jak również zwolnienia komun od przedstawienia żyra.

16) Zjazd uważa od niedawna praktykowany sposób udzielenia przez Rząd zaliczek na poczet ściągniętych lub ściągnięć się mających podatków miejskich w formie oprocentowanych pożyczek za pośrednictwem P.K.K.P. lub P.K.O. i Banków komunalnych jako w wysokim stopniu krzywdzący miasta, podrażający koszta administracyjne i za niemożliwy nadal do utrzymania.

Zjazd uprasza zatem Rząd o zarządzenie udzielania na przyszłość zaliczek bezprocentowych z funduszy państwowych, jak to miało miejsce prawie do ostatnich czasów.

B. Wnioski i rezolucje w sprawie walki z drożyzną.

1) Zjazd stwierdza, że uchwała Sejmowa (Prawo Bryła i Pluty) dzieląca ludność państwa na 2 kategorie, zapewniająca zupełną bezkarność

producentom rolnym i oddająca ich na łup konsumentów, uniemożliwia skuteczne prowadzenie akcji przeciwdrożynianej; Zjazd przedstawicieli miast wzywa Zarząd do podjęcia w Sejmie i Senacie niezwłocznie akcji za zniesieniem tego prawa.

2) Walka z drożyzną nie może sprowadzać się jedynie do represji w wypadkach stwierdzonej lichwy, winna być oparta przede wszystkim na ingerencji Państwa w aprowizowaniu miast i ośrodków przemysłowych, a to zarówno przez regulowanie cen najważniejszych artykułów codziennego użytku jak zboże, chleb, mąka, cukier, węgiel, mięso, odzież i t. p., jak również przez zapewnienie miastom i ośrodkom przemysłowym za pośrednictwem instytucji komunalnych oraz spółdzielni spożywców — dostatecznych zapasów wyżej wymienionych artykułów.

3) Dla rozszerzenia działalności aprowizacyjnej miast, instytucji komunalnych oraz spółdzielni konieczne są państwowe kredyty obrotowe i inwestycyjne (na budowę piekarni, młynów, masarni i innych urządzeń) kredyty te powinny być udzielane wymienionym instytucjom przynajmniej w takiej wysokości w jakich korzysta z nich przemysł i handel prywatny.

4) Zjazd poleca Zarządowi Związku M. P. by przez swego delegata w Radzie Spożywców dał wyraz powyższym uchwałom i dążył energicznie do ich zrealizowania.

5) Zjazd Zw. M. zwraca się do Rządu, by do czasu dokładnego sprawdzenia owoców urodzaju tegorocznego wstrzymał całkowicie wywóz zboża (za wyjątkiem ściśle ograniczonego kontyngensu jęczmienia browarnianego) aż do wiosny. Jednocześnie Zjazd zwraca się do swego Zarządu, by sprawy tej wobec Rządu i Sejmu dopilnował, powołując do tego specjalną komisję.

6) Produkcja węglowa winna być poddana kontroli Nadzw. Kom. do walki z drożyzną.

7) Zjazd wzywa producentów rolnych, żeby poczynili starania w zakresie ulepszenia organizacji zbytu produktów rolnych, dążąc do zmniejszenia ilości pośredników.

IV. Sekcja Oświatowa.

1) Chcąc oprzeć potęgę Polski na światłych i świadomych swych praw i obowiązków obywatelach, wszystkie miasta polskie winny wziąć jak najczynniejszy udział w zrealizowaniu powszechnego nauczania.

2) Pierwszą potrzebą dla zrealizowania nauczania powszechnego są gmachy szkolne. Stworzenie możliwości wznoszenia potrzebnych budynków szkolnych musi być stałą troską zarówno poszczególnych miast, jak i Zarządu Związku. Zarząd Związku Miast winien rozwinąć jaknajszerszą akcję, aby

zamierzone oszczędności w budżecie państwowym nie odbywały się kosztem budownictwa szkolnego.

3) Aby dać jednostkom szkolnym z pośród szerokich warstw narodu możność wyższego kształcenia się, a tym sposobem przysporzyć sił dla budowy Państwa i rozwoju miast polskich, te ostatnie jako główne ośrodki kultury winny dbać o rozwój szkół średnich i otwierania ich w dostatecznej ilości.

4) Dla prawidłowego rozwoju szkolnictwa powszechnego i dania możliwości wychowawcom szkół powszechnych dalszego kształcenia się, normalną szkołą średnią powinno być gimnazjum wyższe organicznie związane ze szkołą powszechną. Nowe szkoły średnie należy organizować jako gimnazja wyższe, a w istniejących już szkołach kasować niższe.

5) Ze względu na dobro kraju i własny rozwój, a również na obowiązek pomocy dla mieszkańców we wszystkich dzielnicach, miasta nie mniej niż w rozwoju szkolnictwa zainteresowane są w oświacie pozaszkolnej, tak ogólnej jak i zawodowej. Zjazd wzywa przeto Zarząd Zw. M. P. do poczynienia energicznych wysiłków w celu zrealizowania uchwał zapadłych w tej mierze na Zjeździe we Lwowie w dniu 27 maja 1922 r.

6) W celu spełnienia swych zadań w dziedzinie szkolnictwa i oświaty, Zjazd wybiera komisję, składającą się z 15 osób z prawem kooptacji, która wybiera z pośród siebie wydział wykonawczy z 5-ciu osób zamieszkałych w Warszawie lub w pobliżu Warszawy. Komisja oświatowa jest ciałem, obradującym nad zasadniczymi zagadnieniami, całą zaś pracę organizacyjną prowadzi Wydział Wykonawczy. Posiedzenie komisji jest prawomocne przy udziale jednej trzeciej ogólnej ilości członków w tej liczbie przewodniczącego lub jego zastępcy.

7) Zjazd wzywa Zarząd Związku Miast Polskich do wstawienia do budżetu na rok bieżący na potrzeby Komisji Oświatowej przynajmniej 1200 złotych polskich miesięcznie.

W sprawie pomocy młodzieży akademickiej.

Ze względu na ciężkie położenie materialne młodzieży akademickiej i mając na uwadze, że samorządy miejskie nie powinny zostać w tyle w niesieniu pomocy tej młodzieży Zjazd uchwała:

1) Wezwać samorządy miejskie do udzielenia terenów miejskich pod budowę domów akademickich oraz przyznanie pożyczek na ten cel i poczynienia wszelkich ułatwień przy zatwierdzaniu planów i budowie tych domów.

2) Wezwać zarządy miast Rzeczypospolitej do podjęcia inicjatywy tworzenia na terenie swych wpływów kół przyjaciół młodzieży akademickiej.

Seksja V — Rozbudowy miast.

I. W sprawie rozbudowy miast.

A) Zjazd miast protestuje przeciw pokrzywdzeniu miast w nowym projekcie ustawy o parcelacji i osadnictwie (druk sejmu № 719). Zjazd miast uprasza Rząd i Sejm o zamieszczenie w powyższym projekcie przepisów, któreby zabezpieczały w pełni interesy miast przy wykonaniu zamierzonej parcelacji i osadnictwie. W szczególności uprasza Zjazd miast o zamieszczenie w projektowanej ustawie postanowień, któreby:

1) ustanawiały na około każdego miasta ogólną sferę interesów miejskich (sprawy mieszkaniowe, gruntowe, sanitarne, dobroczynne, przemysłowe i t. p.).

2) Odnosnie do 6 największych miast polskich oznaczyły zgóry i ściśle (w kilometrach) promień tej sfery interesów, a mianowicie: dla miasta Warszawy promień o długości 15 klm., a dla miast Krakowa, Lwowa, Łodzi, Poznania i Wilna — promień o długości 10 klm. licząc od środka miasta, t. j. od środka głównego rynku.

3) Odnosnie do reszty miast powierzały określenie tej sfery interesów Ministrowi Reform Rolnych, w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, Ministrem Robót Publicznych i Ministrem Przemysłu i Handlu.

4) Zabraniały bezwzględnie jakiegokolwiek parcelacji rolnej (wykonania reformy rolnej) w obrębie powyższej sfery interesów.

5) Przyznały prawo żądania przymusowego wykupu (wywłaszczenia) gruntów leżących w obrębie miast i w powyższej sferze interesów na cele związane z rozszerzeniem miast i budowę osad mieszkaniowych jedynie i wyłącznie dotyczącym gminom miejskim z wykluczeniem jakichkolwiek innych osób prawnych i fizycznych z wyjątkiem przypadków, wywłaszczenia na szczególne cele ogólnej użyteczności, przewidziane w osobnych ustawach, jak koleje, urządzenia wodne, drogi, kanalizacje, cmentarze i t. p.

B) Zjazd Związku Miast uprasza Rząd o jaknajszybsze wydanie rozporządzenia wykonawczego do Ustawy z 26 września 1922 r. i powołanie do udziału w opracowaniu rozporządzenia przedstawiciela Związku miast.

Wobec projektowanej nowelizacji ustawy idącej poza określenie w walucie złotej i powiększenia gwarancji względnie dotacji Rządowej, Zjazd Związku miast protestuje przeciwko wszelkim zamiarom uszczuplenia praw miast polskich, jednocześnie wyrażając następujące postulaty:

1) Przewidziane przez ustawę uprawnienia miast względnie Komitetów Rozbudowy winny być rozszerzone przez określenie maksymalnej granicy i ustanowienie minimalnej wysokości opłaty komornianej i podatku od gruntów niezabudowanych (art. 19), uprawnienie Warszawy, Łodzi, Poznania, Lwowa, Krakowa, Wilna i Katowic do akcji bezpośredniej (art. 25), umożliwienie tworzenia zapasu gruntów (art. 6), upoważnienie co do zaprowadzenia inwestycji miejskich przez Komitety Rozbudowy (art. 4).

2) Nowa wprowadzona przez ustawę procedura wywłaszczenia, wnosząca do tej dziedziny niepotrzebny chaos, niczem się nie da uzasadnić. Należy zastosować sposób wywłaszczenia ustalony w art. 5 ustawy z dnia 10/XII 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych Rz. P. (Dz. Ust. № 6 poz. 32/1921).

3) Spadek marki polskiej czyni iluzoryczną wszelką sumę gwarancyjną lub dotacji państwowej, określoną w markach. Niezbędne jest określenie sumy tej w złocie i upoważnienie do wypuszczenia złotych obligacji mieszkaniowych, komunalnych a także złotych listów zastawnych (art. 13).

II. W sprawie budowy dróg wodnych w Polsce.

Zjazd Związku Miast uznając potrzebę zajęcia się budową kanałów węglowych poleca komisji złożonej z pp. Haładeja, Regamey i Siwczynskiego zbadania sprawy kanałów węglowych i złożenie sprawozdania na następnym Zjeździe.

III. W sprawie ustawy o ochronie lokatorów.

Zjazd Związku Miast w Katowicach uchwała prosić Rząd oraz ciała ustawodawcze, aby w interesie miast polskich przyspieszyć prace nad zmianą ustawy o ochronie lokatorów.

Sekcje VI i VII — Sanitarna i Opieki Społecznej.

I. Sprawy Sanitarne.

I. Organizacja szpitali publicznych powinna się opierać na ustawie szpitalnej, która winna być wydaną na podstawie postulatów zasadniczej ustawy sanitarnej z dn. 19 lipca 1919 r. i uzgodniona z ustawą o samorządzie.

II. Ustawa szpitalna winna uwzględnić następujące zasady:

1) Stosunek rządu do samorządu odnośnie do szpitali publicznych winien się wyrażać: a) w nadzorze i kontroli Ministerstwa Zdrowia Publ. nad wykonaniem odpowiednich ustaw, rozporządzeń i instrukcji Min. Zdr. Publ. i nad zgodnym z wymaganiami nauki leczenia i należytą nad chorymi opieką, b) pomocy ze Skarbu Państwa w razach wyjątkowych tym sa-

morządom, które wykażą, że ich stan finansowy nie pozwala na całkowite przeprowadzenie wymagań ustawy szpitalnej i c) w wykonaniu uprawnień Rządu w razach przewidzianych w art. 7 i 8 zasadniczej Ustawy Sanitarnej, wprowadzenie do budżetów samorządu odpowiednich sum w razie uchylenia się samorządu od obowiązków ustawą przewidzianych w celu przeprowadzenia na koszt gminy potrzebnych zarządzeń.

2) Obowiązek zapewnienia ogółowi ludności pomocy szpitalnej ciąży na samorządach, za wyjątkiem tych grup ludności, które mają tą pomoc zapewnioną z innego tytułu.

3) W wykonaniu tego obowiązku samorządy obowiązane są tworzyć w zakresie swych potrzeb własne szpitale lub zawierać w tym celu umowy z egzystującymi na ich terenie szpitalami. Od tego obowiązku samorządy mogą być zwolnione tylko w razie funkcjonowania na ich terenie państwowych szpitali publicznych.

4) Zapewnienie pomocy szpitalnej rozgranicza się między samorządami w sposób następujący: a) samorządy gminne, powiatowe i miejskie (miasta wydzielone) zapewniające pomoc szpitalną w szpitalach ogólnych, zakaźnych, położniczych i b) samorządy wojewódzkie w szpitalach specjalnych — dla umysłowo chorych, gruźlicznych, weneryków, nieuleczalnych chronicznych i t. p.

5) Dla ulżenia swym obowiązkom oraz dla skuteczniejszego wykonywania pomocy szpitalnej samorządy mogą się łączyć we wspólną jednostkę.

6) Powyższa pomoc szpitalna winna być tworzona, zgodnie z ustaloną na podstawie wniosków samorządów wojewódzkich, przez Min. Zdr. Publ. siecią szpitalną w Państwie i wprowadzona w życie stopniowo w przeciągu pewnego okresu lat. Plan każdego nowopowstającego szpitala winien być zatwierdzony przez organa Min. Zdr. Publ.

7) Powyższe szpitale mają charakter publiczny i prawa na przyjęcie do szpitala posiada każdy chory po stwierdzeniu przez lekarza szpitalnego potrzeby leczenia w danym szpitalu.

8) Koszty zakładania szpitali publicznych obciążają budżety samorządów, o ile taki szpital nie zostanie założony przez fundację lub inne osoby prawne lub fizyczne. W razach wyjątkowych, jeżeli założenie szpitala publicznego przekracza możność danego samorządu, z pomocą mu przychodzi wyższa jednostka samorządowa, lub Skarb Państwa. Skarb Państwa subsyduje samorządy, jeżeli utworzenia szpitala wymagają względy ogólnopństwowe.

9) Szpitale publiczne utrzymują się: a) z dochodów z majątków szpitala, b) z ofiar i darowizn i c) ze zwrotów całkowitych kosztów leczenia i utrzymania przez samego chorego lub inne osoby fizyczne i prawne, obo-

wiązane do świadczeń na rzecz chorego. Szpitale publiczne finansują się przez samorządy lub inne osoby prawne oraz fizyczne do których szpital należy.

10) Koszty leczenia ubogich chorych pokrywa gmina, zgodnie z ustawami przewidzianymi.

11) Zarząd szpitali publicznych pod względem lekarskim, administracyjnym i gospodarczym należy do samorządów, lub osób prawnych i fizycznych, które szpitale finansują (personel szpitali publicznych, za wyjątkiem szpitali państwowych, nie podlega nominacji lub zatwierdzeniu odnośnych władz nadzorczych).

12) Doświadczenie Państw o pierwszorzędnej kulturze wskazuje, iż postęp w dziedzinie higieny zależy w wysokim stopniu od prawodawstwa i administracji w szczególności zaś od działalności samorządów. Różnice poziomu zdrowotności w dzielnicach Polski w zupełności potwierdzają to również. Dlatego ściśle zastosowanie artykułu zasadniczej ustawy sanitarnej opiewającego, iż Państwo Polskie pieczę i bezpośrednie wykonawstwo w dziedzinie zdrowia publicznego przekazuje samorządom w obrębie podległych im terytoriów pod nadzorem i opieką władz państwowych, winno stanowić podstawę organizacji zdrowia publicznego w Polsce i znaleźć należyte uwzględnienie w ustawach samorządowych.

13) Przewidziane dotychczas w obowiązujących przepisach prawa i obowiązki wojewódzkich i państwowych władz rządowych nie odpowiadają postulatowi prawdziwego układu ani w stosunku do samorządów ani w stosunku do władz centralnych, upośledzając w znacznej mierze faktyczną odpowiedzialność władz. Ustrój państwowy w tym względzie wymaga co najrychlej rewizji.

14) Zjazd uważa za wskazane poruczenie całości spraw wykonawczych w dziedzinie zdrowia publicznego do powiatów wyłącznie samorządom we własnym i poruczonym zakresie z włożeniem na samorządy obowiązku utrzymania fizyków powiatowych i miejskich, z jednoczesnem utworzeniem znakomicie uposażonych w personel i środki techniczne rządowych urzędów wojewódzkich zdrowia publicznego, tak iżby działalność samorządów kończyła się na powiatach, a działalność władz rządowych kończyła się w województwach.

15) Nadzór i opieka władz państwowych w stosunku do samorządów polegać winna: a) na ścisłej obserwacji stanu zdrowia publicznego i zarządzeń odnośnych w obrębie działalności poszczególnych samorządów, b) na wyjednywaniu ustaw i wogóle przepisów prawnych zobowiązujących samorządy do rzeczonych zarządzeń oraz zapewniających odnośną pomoc samorządom, c) na dopilnowaniu ścisłego wykonywania takowych ustaw,

d) na propagandzie zarządzeń higienicznych, e) na popieraniu odnośnej inicjatywy i udzielaniu wszelkiej pomocy i ułatwień ze strony Rządu.

16) Natomiast nadzór i opieka władz państwowych w stosunku do samorządów nie może być rozumiana jako przymus administracyjny według uznania władz rządowych, nie oparty na ścisłym brzmieniu prawa, lub jako prawo ingerencji bezpośredniej w dziedzinie wykonania.

17) Działalność Rządu i samorządu w dziedzinie zdrowia publicznego winna być prowadzona przede wszystkim w kierunku zapobiegawczym.

18) Sprawy zdrowia publicznego dotyczące lokalnej akcji sanitarnej winny być przekazane samorządom i prowadzone pod kontrolą Min. Zdrowia Publicznego.

19) Samorządy winny posiadać własne komunalne organa zdrowia publicznego, korzystające z praw przysługujących organom państwowym. Wydziałom zdrowia musi być zapewniony wpływ na całość urządzeń sanitarnych miejskich.

20) Wobec wzmagania się gruźlicy w Polsce niezbędnym jest jaknajszybsze przystąpienie do planowej walki z tą klęską społeczną, uwzględniając przede wszystkim akcje zapobiegawcze.

21) W walce tej muszą być zespolone wysiłki społeczeństwa z pracą Rządu i samorządów przez utworzenie specjalnych związków komunalnych dla walki z gruźlicą.

II. Sprawy Opieki Społecznej.

„Nowa Ustawa o opiece społecznej”.

1) Przyjęta przez ciała prawodawcze ustawa o opiece społecznej ma doniosłe znaczenie, ustanawia bowiem jednolite zasady opieki na całym obszarze Rzeczypospolitej, odpowiadające wymaganiom przez życie i naukę zakreślone.

2) Ustawa ta jako ramowa wskazuje zasadnicze punkty wytyczne dla całokształtu opieki społecznej, wymaga więc wydania dodatkowych ustaw i rozporządzeń wykonawczych dla poszczególnych działów opieki w celu jasnego sformułowania zakresu obowiązkowych świadczeń ze strony gminy i państwa.

3) Wprowadzenie w życie ustawy o opiece społecznej wywoła znaczne obciążenie finansów przede wszystkim większych miast, a w szczególności stolicy Państwa, wobec czego koniecznym jest, ażeby opracowania projektów wspomnianych ustaw dodatkowych i rozporządzeń wykonawczych było dokonane przy stałym udziale przedstawiciela Związku Miast Polskich.

4) Organizowanie opieki społecznej według zasad wskazanych w ustawie może być dokonywane stopniowo, wymagać ono będzie znacznych

nakładów, którym ze względu na obecny stan finansowy miasta podołać nie będą w stanie bez wydatnej pomocy ze Skarbu Państwa w formie długoterminowych ulgowych pożyczek na inwestycje w zakresie opieki.

5) Ogólne Zebranie Związku Miast domaga się, aby akcja prowadzona przez Polsko-Amerykański Komitet Pomocy Dzieciom w dziedzinie opieki społecznej była niezwłocznie przekazana samorządom.

6) Dla wprowadzenia w życie ustawy o opiece społecznej i współdziałania z instytucjami samorządowymi i społecznymi Zjazd Związku Miast wybiera komisję, złożoną z 4 osób, w celu utworzenia komitetu wykonawczego wraz z wyłonioną sekcją na Zjeździe Samorządowej Opieki Społecznej.

7) Przy wprowadzeniu w życie ustawy o opiece społecznej, Ministerstwo Reform Rolnych, przeprowadzając reformę rolną, wydzieli dla miast ośrodki rolne dla budowy zakładów odpływowych oraz prowadzenia gospodarki rolnej dla potrzeb zakładów miejskich.

8) Wzywa się Rząd i Sejm o jaknajrychlejsze przeprowadzenie ustawy zabezpieczenia na wypadek bezrobocia, co jest sprawą nadzwyczaj pilną ze względu na stan finansowy miast.

9) Polecieć swoim przedstawicielom, w celu szybszej realizacji powszechnego nauczania, uruchomić sekcję odzieży w miastach dla dzieci szkół powszechnych w możliwie najszerszych granicach finansów miejskich.

R Ó Ż N E.

Odezwa ogłoszona w „Kurjerze Warszawskim” № 35 z dn. 4 lutego 1924 r.
Do miast i gmin polskich.

Potrzeba jaknajszybszego powstania Banku Polskiego, który ma dać krajowi zdrowy pieniądz o stałej wartości, jest niezmiernie żywo odczuwana przez całe społeczeństwo i wobec tego dzisiaj już nie ulega wątpliwości, że kapitał zakładowy Banku w sumie 100 milj. złotych będzie w krótkim czasie zebrany.

Krajowi powinno jednak chodzić nie tylko o to, czy kapitał ten wpłynie, lecz również o to, kto go wpłaci.

Otóż w powołaniu do życia tej instytucji olbrzymiego znaczenia gospodarczego i narodowego powinna wziąć udział cała Polska. Wszystkie jej skupienia gospodarcze, wszystkie lokalne ogniwa administracyjne powinny się znaleźć na liście akcjonariuszy. i założycieli Banku Polskiego. Rozumiem, że dzisiejsze trudności finansowe nie pozwalają oczekiwać od organizacji samorządowych wpływów bardzo wydatnych, ale z drugiej strony każda gmina przy dobrej woli może się zdobyć na nabycie chociażby drobnej ilości akcji i przyczynić się w ten sposób do nadania pożądanego charakteru Bankowi Polskiemu.

Mam przeto przekonanie, że wszystkie jednostki samorządowe ten zaszczepny obowiązek obywatelski należycie odczują i poprą usiłowania Komisji Organizacyjnej w miarę możliwości, w jaknajprędszym czasie.

Stanisław Karpiński

Prezes Komisji Organizacyjnej Banku Polskiego.

Nowe wydawnictwa komunalne.

Tak ubogą naogół polską literaturę komunalną powiększyła nowa książka d-ra A. Pragera „Zarys Skarbowości Komunalnej” cz. I, która uka-

zała się jako tom VII dziś już powszechnie znanej „Biblioteki komunalnej Wendego”. Praca dr. Pragera ukazuje się bardzo na czasie, bowiem w momencie gdy samorządy polskie przystępują do reorganizacji swej skarbowości na zasadach nowej ustawy o finansach komunalnych.

Część I, pracy dr. A. Pragera, omawia w rozdziale I ustrój i zakres działania związków komunalnych w Anglii, Francji, Prusach, Austrii oraz szczegółowo w Polsce z omówieniem z osobna każdego stopnia jednostki samorządowej w każdym z b. zaborów.

Rozdział II mówi o formach gospodarki skarbowej związków komunalnych, a więc o sporządzaniu budżetów, zarządzie kasy i rachuby, sporządzaniu zamknięć rachunkowych.

Rozdział III poświęcony jest sprawie wydatków, sposobie ich pokrywania i podziału na wydatki ogólne i specjalne, przyczem autor szczegółowo omawia rodzaje poszczególnych wydatków, jak to na szkolnictwo, szpitalnictwo, zdrowotność publiczną, drogi i t. d.

Autor w pracy swej uwzględnia ustawy obowiązujące w chwili obecnej w Polsce, wobec czego ma ona dla działaczy samorządowych nietylko ogólne znaczenie, zaznajamiając ich z organizacją skarbowości komunalnej na Zachodzie, ale i praktyczne, dając interpretację obowiązujących w Polsce ustaw.

Dlatego nie wątpimy, że szeroki ogół działaczy i pracowników samorządowych powita ten nowy tom „Biblioteki Komunalnej Wendego” z tym samym uznaniem co i poprzednie.

„Ruch prawniczy i ekonomiczny”.

Wyszedł z druku 1-szy zeszyt za 1924 r. „Ruchu Prawniczego i Ekonomicznego”, organu wydziału prawno-ekonomicznego Uniwersytetu poznańskiego. Na treść zeszytu składają się: rozprawy: „Pożyczki w żytnich listach rentowych i dolarowych listach zastawnych” przez L. Cichowicza, „Podatek dochodowy i majątkowy” przez J. Piekalkiewicza, „Przegląd piśmiennictw”: 17 recenzji oraz bibliografia literatury prawniczej i ekonomicznej polskiej i obcej; „Przegląd Prawodawstwa”: Prawo cywilne, handlowe, procesowe, zobowiązania międzynarodowe Polski; Przegląd orzecznictwa karnego i cywilnego Sądu Najwyższego dla wszystkich dzielnic Polski; orzecznictwa Najwyższego Trybunału Administracyjnego oraz orzecznictwo Mieszanego Trybunału Rozjemczego polsko-niemieckiego; „Kronika Ekonomiczna”: rolnictwo, przemysł i górnictwo, stosunki robotnicze, walutowe, spółdzielczość, ubezpieczenia, gospodarka komunalna; „Miscellanea”; „Przegląd czasopism”.

Od Redakcji.

Rok 1923 — rok ogólnego przesilenia i spustoszenia gospodarczego odbił się ujemnie na poczynaniach biura Związku Miast Polskich; w roku 1923, mimo wysiłków trzeba było przerwać wydawnictwo Samorządu Miejskiego. Gwałtowna, a tała dewaluacja uniemożliwiała pokrycie kosztów Samorządu Miejskiego w granicach wpływów biura, nieregularnych i stale malejących. Dość powiedzieć, że za rok 1923 z preliminowanych wpływów (składek miast) wpłynęło niespełna 40%. W tych warunkach próbowaliśmy utrzymać wydawanie Samorządu Miejskiego za pomocą opłaty prenumeraty zgóry. Kilka krótkimi odezwaniami zwracaliśmy się do Zarządów miast o wpłatę zgóry prenumeraty obliczonej ściśle według kosztów. Odezwy te pozostawały bez skutku. Sprawę utrzymania organu Związku Miast Polskich oddaliśmy do rozstrzygnięcia ogólnemu zebraniu delegatów Związku Miast Polskich w Katowicach, które uchwaliło obowiązek prenumeraty Samorządu Miejskiego przez zarządy miast w stosunku do liczby ludności miast. Odezwa na tę uchwałę oparta również oddźwięku nie znalazła. Zaledwie $\frac{1}{3}$ należnej prenumeraty wpłynęła do kasy Związku pod koniec r. ub. Samorząd Miejski wydawany jednak być winien. Z funduszków przeznaczonych na prowadzenie biura pokryliśmy koszt wydania obecnie tomu. Nie chcąc dopuścić do przerwy w wydawnictwie, tom ten wydajemy za rok 1923. Obejmuje on całość najważniejszej sprawy dla miast — walki o dobrą ustawę miejską.

Niezrażeni trudnościami ubiegłego roku, zamierzamy Samorząd Miejski wydawać w roku bieżącym jako stale ukazujące się miesięczne pismo, przy stałej — aż do odwołania — cenie 3 złp. za jeden zeszyt, rozszerzając zarazem treść pisma. Obejmować ono będzie nie tylko sprawy samorządu miejskiego, lecz i sprawy z dziedziny ogólnogospodarczej, finansowej, podatkowej. Najbliższy zeszyt z b. r. za styczeń i luty wyjdzie w pierwszych dniach marca. Następne zeszyty będą się ukazywały w stałych terminach miesięcznych.

Takimi są nasze zamierzenia — od zarządów miast zależy, by mogły być spełnione i apelem do zarządu miast o poparcie naszych zamierzeń kończymy to sprawozdanie.

Cms. 3099/3/1-3.

W. 815/56/245.

22